

GABRIEL
GROTH
MARQUEZ
LÁSKA ZA ČASŮ
CHOLERY

klubčtenárůklubčtenárůklubčtenárůklubčtenárů
klubčtenárůklubčtenárůklubčtenárůklubčtenárů
klubčtenárůklubčtenárůklubčtenárůklubčtenárů
klubčtenárůklubčtenárůklubčtenárůklubčtenárů

ODEON

Mé Mercedes, jak jinak

PŘELOŽILA BLANKA STÁRKOVÁ

© Gabriel García Márquez, 1986
Translation © Blanka Stárková, 1988
Epilogue © Hedvika Vydrová, 1988

Stoupají výš tyto končiny,
už mají svou korunovanou bohyni.

Leandro Díaz

Bylo to prostě tak: vůně hořkých mandlí mu vždycky připomínala osud zbraňovaných lásek. Doktor Juvenal Urbino ji ucítil, hned jak vkročil do domu, dosud zšeřelého, kam byl naléhavě povolán k případu, který pro něho ztratil naléhavost už před mnoha lety. Antilský utečenec Jeremiah de Saint-Amour, jeho nejmilosrdnější soupeř v šachu, válečný invalida a dětský fotograf, se spasil před mukami paměti vonnými výpary kyanidu.

Mrtvé tělo, zakryté přikrývkou, našel na polním lůžku, na němž fotograf vždycky spával, poblíž taburetky s miskou, která posloužila k vypaření jedu. Na podlaze, uvázané k noze kavalce, leželo tělo velké černé dogy se sněžnou hrudí, a vedle něj berle. V dusném a neuspořádaném pokojíku, který sloužil zároveň jako ložnice i laboratoř, se teprve začínalo jasnit, jak otevřeným oknem pronikala záře časného rána, ale i tohle světlo stačilo, aby doktor Urbino okamžitě rozpoznal majestát smrti. Ostatní okna byla přelepena černým papírem a všechny skuliny a škvíry utěsněny hadry, takže místnost, beztak přečpaná, působila ještě tísnivěji. Na velkém pultu se hromadila spousta lahviček a flakónů bez štítku. Pod obyčejnou lampou zastíněnou červeným papírem se nacházely dvě oprýskané plechové misky; třetí, ta na ustalovač, stála u mrtvoly. Všude se povalovaly staré noviny a časopisy, haldy skleněných desek s negativy, pochroumané kusy nábytku, ale čísi pečlivá ruka dbala o to, aby se na tom všem neusazoval prach. Průvan z okna sice pročistil vzduch, avšak pro toho, kdo by jej dokázal rozeznat, v něm stále doutnal vlahý hořkomandlový oharek nešťastných lásek. Doktor Juvenal Urbino, ač dalek nějakých věšteckých předtuch, si nejednou pomyslel, že tohle není to pravé místo, kde by se dalo umřít

v milosti boží, časem se však ustálil v názoru, že ve zdejší výstředním nepořádku se možná zračí nějaký zašifrovaný úrdek boží prozřetelnosti.

Policejní komisař s mladičkým studentem medicíny, který v městském špitále vykonával soudní praxi, stačili ještě před příchodem doktora Urbina místnost vyvětrat a zakrýt mrtvolu. Pozdravili ho s obřadností, která tentokrát vyjadřovala spíše soustrast nežli úctu, neboť nikomu nebyla utajena míra lékařova přátelství s Jeremiahem de Saint-Amour. Věhlasný mistr stiskl oběma pravici, jako odjakživa každému ze svých žáků před začátkem každodenní přednášky z všeobecné klinické medicíny, načež břicho ukazováku a palce uchopil lem přikrývky, jako by bral do štipky květ, a s posvátnou zdrženlivostí píd' po pídí odhalil mrtvé tělo. Nebožtík byl úplně nahý, tuhý a zkroucený, oči měl otevřené a tělo zmodralé, a byl o dobrých padesát let starší než předešlého večera. Zornice měl průzračné, vousy a vlasy zežloutlé a na břicho se mu klikatila stará jizva po ráně, kterou kdosi sešil baličskými uzly. Svalstvo na trupu a pažích měl vypracované jako galejník, jak zabíral berlemi, jeho bezbranné nohy se však podobaly nohám sirotky. Doktor Juvenal Urbino ho chvíli pozoroval, a srdce se mu přitom sevřelo jako málokdy za ta dlouhá léta jeho jalového zápasu se smrtí.

»Tak vidíš, ty troubo,« řekl mu. »To nejhorší máš za sebou.«

Zase ho zakryl a opět nabyl své akademické důstojnosti. Minulého roku, kdy se na počest jeho osmdesátých narozenin konaly třídní oficiální oslavy, se v děkovném proslovu znovu vzepřel pokušení zanechat praxe. »Na odpočinek budu mít času dost, až jednou umřu, ale tuhle možnost prozatím nemám v plánu,« řekl tehdy. Sice stále hůře slyšel na pravé ucho a při chůzi se opíral o hůl se stříbrnou rukojetí, aby zamaskoval vratkost kroku, ale ve svém lněném obleku s dvojitým zlatým řetízem v knoflíkové dírci se pořád nosil jako za junáckých let. Pasteurovský plnovous perleťového odstínu a vlasy téže barvy, přepečlivě uhlazené a rozdělené uprostřed dokonalou pěšinkou, věrně zrcadlily jeho povahu. Stále znepokojivější erozi paměti se snažil vyrovnávat po-

známkami chvatně načrtávanými na útržky papíru, jenomže papírky se mu vždycky pomíchaly ve všech kapsách, sdílejíce osud lékařských nástrojů, lahviček s léky a různých jiných předmětů, beznadějně zpřeházených v přečpaném kufříku. Požíval pověsti nejstaršího a nejosvícenějšího lékaře ve městě, jakož i muže nejvytříbenějšího zevnějšku, avšak jeho příliš okázalá učenost i pramálo bezelstný způsob, jakým užíval moci svého jména, mu vynášely méně náklonnosti, než si zasloužil.

Komisaři a praktikantovi dal rychlé a přesné pokyny. Pitva není nutná. Z pachu v domě se dá bezpečně usoudit, že příčinou smrti byly výpary kyanidu aktivovaného v misce nějakou kyselinou užívanou ve fotografii, v těchhle věcech se Jeremia de Saint-Amour příliš dobře vyznal, než aby se mu to stalo náhodou. Komisař se pokusil něco namítnout, doktor Urbino ho však umlčel výpadem, který přesně odpovídal jeho způsobům: »Nezapomeňte, že úmrtní list podepisuji já.« Mladý lékař se neubráníl rozčarování: ještě nikdy se mu nepoštětilo prostudovat si účinky cyankáli na mrtvole. Doktor Juvenal Urbino zprvu překvapilo, že si ho na lékařské fakultě dosud nevšiml, ale vzápětí si to vysvětlil mladíkovým andským přízvukem a jeho snadným ruměncem: zřejmě teprve nedávno přijel do města. »Za pár dní vám určitě dá příležitost nějaký ten blázen, co mu přeskočilo z lásky,« řekl, a teprve teď si uvědomil, že má před sebou prvního sebevraha, který, až kam jeho paměť sahala, se neotrávil kyanidem z nešťastné lásky. V obvyklém tónu jeho hlasu se cosi změnilo.

»Až ho budete mít před sebou, dobře si všimněte jedné věci,« řekl praktikantovi. »Obvyčejně mívají písek v srdci.«

Na komisaře pak mluvil, jako by hovořil s nějakým podřízeným. Prikázal mu, ať obejdou běžný úřední postup, aby se pohřeb mohl konat ještě téhož dne odpoledne, a to v co největší tichosti. »Později si promluví se starostou,« řekl. Věděl, že Jeremiaho de Saint-Amour, který se vyznačoval bytostnou střídmostí přírodního člověka, vynášela jeho umělecká dovednost mnohem víc, než kolik k živobytí potřeboval, a vyvozoval z toho, že někde v zásuvce tady v domě musí být dost peněz na pohřeb.

»Ale jestli je nenajdete, nevádí,« řekl. »Beru všechno na sebe.«

Novinářům měli oznámit, že fotograf skončil přirozenou smrtí, ačkoli tahle zpráva, jak si říkal, je určitě nebude zajímat. »Když to bude nutné, promluvím si s guvernérem,« řekl. Komisař, dbalý a skromný úředník, věděl, že mistrova neoblomnost v úředních záležitostech přivádí k zoufalství i jeho nejbližší přátele, a překvapilo ho, jak snadno pomíjí všechna zákonná ustanovení, jen aby pohřeb uspíšil. Jedině na rozmluvu s arcibiskupem ohledně uložení Jeremiaha de Saint-Amour do svěcené půdy nepřistoupil; rozmrzelý vlastní neomaleností, pokusil se o omluvu.

»Povídá se, že nebožtík byl hotový světec,« řekl.

»Něco ještě podivuhodnějšího,« řekl doktor Urbino: »Byl to světec ateista. Ale takové už jsou věci Boží.«

Kdesi v dálce, na druhém konci koloniálního města, bylo slyšet zvony z katedrály, svolávající na hrubou. Doktor Urbino si nasadil brýle s polovičními skly a zlatým můstkem a vytáhl hodinky na řetízku, čtverhranné, jemně pracované, jejichž víčko odskakovalo na pružinku: co nevidět zmešká svatodušní mši.

V salóne stála pojízdná kamera na kolečkách, podobná těm, co bývají k vidění ve veřejných parcích; visel tu závěs, zpodobňující v uměleckých barvách svítání na moři, a stěny místnosti byly vytapetovány portrétními snímky dětí při pamětihodných událostech: při prvním přijímání, v kostýmu králíčka, při šťastných narozeninách. Doktor Urbino, který v zahloubání nad šachovnicí mívával možnost na vlastní oči pozorovat, jak se tahle tapeta rozlézá po zdech rok od roku víc, si nejednou s bezútešnou jasnozřivostí pomyslel, že tato galerie nahodilých podobenek v sobě chová zárodek budoucího města, které tyhle nezodpovědné děti jednou ovládnou a přivedou k mravní zkáze a z jehož slávy nezbude ani popel.

Na psacím stole vedle plechovky s několika lulkami mořského vlka stála šachovnice s rozehranou partií. Navzdory spěchu a pochmurné náladě se doktor Urbino neubráníl pokušení, aby si ji neprostudoval. Věděl, že to musí být partie z předchozího večera, protože Jeremia de Saint-Amour hrál

šachy každý den, vždycky odpoledne a přinejmenším se třemi různými protihráči, ale pokaždé dohrál až do konce a šachovnici s figurkami pak ukládal do krabice a krabici do zásuvky psacího stolu. Z rozestavení bílých figurek, s nimiž fotograf vždycky hrával, tentokrát jasně vyplývalo, že po čtyřech dalších tazích musel nevyhnutelně prohrát. »Kdyby šlo o zločin, tohle by byla dobrá stopa,« pomyslel si doktor Urbino. »Co já vím, takovouhle léčku by dokázal narafičit jen jediný člověk.« Nedovedl by dál žít, kdyby se později nedopídl, proč tenhle houževnatý voják, zvyklý bít se do poslední kapky krve, nedobojoval až do konce poslední války svého života.

V šest hodin ráno si ponocný při poslední obchůzce všiml cedule připichnuté na venkovních dveřích: *Vstupte bez klepání a uvědomte policii*. Brzy nato se dostavil komisař s praktikantem a oba společně prohledali dům, pátrající po nějakém důkazu, které by protirečilo nezaměnitelnému pachu hořkých mandlí. Právě v té chvíli, kdy lékař studoval nedokončenou šachovou partii, však komisař objevil mezi papíry na psacím stole obálku; byla adresována doktoru Juvenalu Urbinovi a opatřena mnoha pečeti, takže ji museli roztrhat na cáry, než se dostali k dopisu. Lékař odhrnul černý závěs na okně, aby lépe viděl, zběžně přešel pohledem jedenáct listů popsaných po obou stranách pečlivým krasopisem, a pak si přečetl první odstavec. V tu chvíli pochopil, že přišel o svatodušní přijímání. Jak se začítal, zrychloval se mu dech, vracel se o několik stránek nazpátek, aby znovu navázal ztracenou nit, a když dočetl, vypadal, jako by se navracel z daleka a z dávna. Ačkoli se snažil nedat na sobě nic znát, vypadal vyčerpaně: rty měl sinalé jako ten nebožtík a prsty se mu neovladatelně trásly, když dopis skládal a zasunoval do kapsy saka. Teprve pak si vzpomněl na komisaře a na mladého lékaře, a usmál se na ně z temnot sklíčenosti.

»Nic zvláštního,« řekl. »Jeho poslední pokyny.«

Přijali tuto poloviční pravdu za celou; když posleze na příkaz doktora Urbina nadzvedli volnou dlaždicí v podlaze, našli pod ní ohmatanou účetní knížku s heslem k trezoru. Obsahoval sice méně peněz, než čekali, ale i tak částka bohatě

stačila k úhradě pohřebních výloh a dalších drobných pohledávek. Doktoru Juvenalu Urbinovi už bylo jasné, že před evangeliem se do katedrály nedostane.

»Potřetí od té doby, co jsem začal rozum brát, zmeškám svatodušní mši,« řekl. »Ale Pánbůh to pochopí.«

Stěží ovládal touhu vyklopit ženě všechna ta důvěrná odhalení, která si právě přečetl, ale raději se pozdržel o pár minut, aby vyřídil zbývající drobné úkoly. Přislíbil, že uvědomí početnou obec karibských utečenců, usazených ve městě, pokud by snad chtěli vzdát poslední poctu svému souputníku, jehož pevný postoj, činorodost a radikalismus si zasluhovaly nejvyššího uznání, a to i poté, co jeho počáteční zápal zjevně ochladilo vystřízlivění. Dá vědět i všem šachistům, od věhlasných profesionálů po bezejmenné nádeníky, s nimiž Jeremiah de Saint-Amour měřival síly u šachovnice, jakož i dalším, ne tak stálým přátelům, kteří by se případně chtěli pohřbu zúčastnit. Dokud si nepřečetl zanechaný dopis, kladl sám sebe na první místo, ale teď, když poznal jeho obsah, nebyl si už zhoła ničím jist. V každém případě pošle kytici gardénií, co když Jeremiah de Saint-Amour projevil v poslední chvílce účinnou lítost. Pohřeb bude v pět, to je v nejpárnějších měsících ta pravá hodina. Kdyby ho potřebovali, bude od dvanácti na venkovském sídle doktora Lácidese Olivelly, svého milovaného žáka, který dnes dává slavnostní oběd u příležitosti pětadvacátého výročí svého svazku s lékařskou vědou.

Sotva minula první bouřlivácká léta a doktor Urbino si vydobyl ostruhy i pověst nejznamenitějšího lékaře v celé provincii, vpravil se jeho denní běh do neměnných kolejí. Vstával za prvního ranního kuropění, a hned začal užívat své tajné medikamenty: bromid draselný na pozvednutí nálady, salicyláty proti loupání v kloubech, když přšelo, námelové kapky proti závratím, beladonu na dobré spaní. Každou hodinu bral nějaké užívání, vždycky potajmu, poněvadž se po celý svůj dlouhý život lékaře a učitele ze zásady stavěl proti tomu, aby se na stárnutí předpisovala paliativa: lépe totiž snášel bolesti cizí nežli své vlastní. Jakmile nikdo nebyl v dohledu, vytahoval z kapsy polštářek s kafrem, který ustavičně nosil při sobě, a zhluboka si přičichoval, aby zahnal strach z tolika pomíchaných léků.

Hodinu strávil v pracovně, nad přípravou přednášky ze všeobecné klinické medicíny, kterou měl na lékařské fakultě každý den od pondělka do soboty přesně v osm ráno, a to až do dne před svou smrtí. Byl rovněž pozorným čtenářem literárních novinek, jednak těch, které dostával poštou přímo z Paříže, od svého tamního dodavatele, jednak i těch, které mu z Barcelony objednával jeho místní knihkupec, ačkoli literaturu ve španělském jazyce nesledoval tak bedlivě jako francouzskou. Nikdy však nečetl ráno, nýbrž až po siestě, kdy četbě věnoval hodinu, a pak večer před usnutím. Když byl se studiem hotov, konal po patnáct minut dechová cvičení v koupelně u otevřeného okna, přičemž nádech prováděl výhradně z té strany, odkud kokrhali kohouti, neboť odtamtud šel nový vzduch. Pak se vykoupal, upravil si plnovous, napomádoval si knír, obestřen oblakem nefalšované kolínské značky Farina Gegenüber, a vzal si bílý lněný oblek, měkký klobouk a polobotky z korduánu. I ve svých jedenaosmdesáti letech si zachovával lehkost způsobů a pohotového ducha z dob po návratu z Paříže, krátce po té velké epidemii asijské cholery, a pečlivě přičísnuté vlasy s pěšinkou uprostřed měl stejně jako zamlada, až na tu kovovou barvu. Posnídal v rodinném kruhu, dodržoval však osobní dietu: odvar z květů pelyňku velkolistého, který dělá dobře na žaludek, a hlavičku česneku, jehož stroužky loupal a pojídal jeden po druhém, přičemž každý svědomitě sežvýkal a zajedl chlebem, aby předešel tlaku u srdce. Zřídka se stávalo, aby ho po přednášce nečekala nějaká povinnost související s jeho veřejnou činností či s jeho katolickou družinou, anebo s nápady, jimiž obohacoval společenský a kulturní život města.

Obědval skoro vždycky doma, na deset minut si vsedě zdřímil na terase patia, a v polospánku slyšel prozpěvování služek pod hustou korunou mangovníku, vyvolávání prodavačů z ulice a od zálivu mrmlání motorů, jejichž výpary v odpoledním vedru plachtily po domě jako anděl, jemuž bylo souzeno shnit. Potom si hodinu pročetl nejnovější knihy, hlavně romány a historická pojednání, a dával hodiny francouzštiny a zpěvu domácímu papouškovi, který byl už dlouhá léta místní atrakcí. Ve čtyři se obvykle vydával za svými

pacienty, ale ještě předtím vypil velký džbán limonády s le-
dem. Navzdory věku se zpěchoval přijímat nemocné v ordi-
naci a nadále je navštěvoval doma, jak dělal odjakživa,
v dobách, kdy město ještě vypadalo natolik domácky, že se
pěšky dalo dojít kamkoliv.

Od svého návratu z první cesty do Evropy jezdil doktor
Urbino v rodinném landauru se dvěma nazlátlými plaváky;
když vůz dosloužil, vyměnil ho za viktorii taženou jediným
koněm, a tenhle otevřený sportovní kočár už používal napo-
řád, s jistou pohrdlivostí vůči módě, i v době, kdy kočáry za-
čaly ze světa mizet a ty, které ve městě ještě zbyly, sloužily už
jenom k turistickým projížďkám či k převážení pohřebních
věnců. Přestože se vzpíral odchodu na odpočinek, uvědomo-
val si, že je volán pouze k beznadějným případům, i to však
považoval za určitý druh specializace. Stačilo, aby se na ne-
mocného podíval, a věděl, co mu schází, kdežto k patentova-
ným lékům choval stále hlubší nedůvěru a obecné rozšíření
chirurgických zákroků sledoval s rostoucím znepokojením.
»Skašel je nejpádnejším důkazem fiaska lékařské vědy,« ří-
kával. Byl toho názoru, že každý lék, přísně vzato, je jed a že
sedmdesát procent běžných požívatín uspišuje smrt. »Ať tak
či onak,« říkával studentům při přednáškách, »z medicíny se
ví moc málo, a to málo je známo jen několika lékařům.« Od
mladistvého nadšení dospěl ke stanovisku, které sám defino-
val jako fatalistický humanismus: »Každý je pánem své vlast-
ní smrti, a když se naplní čas, můžeme mu pomoci jedině
v tom, aby umíral bez bázně a bez bolesti.« Navzdory těmto
krajně vyhraněným názorům, které už tvořily součást místní-
ho lékařského folklóru, s ním jeho bývalí žáci nadále konzul-
tovali, neboť na něm oceňovali to, čemu se tehdy říkalo kli-
nické oko. V každém případě byl vždycky drahý a výlučný
lékař a jeho klientela se soustředila v panských domech Mis-
tokrálovské čtvrti.

Pracovní den doktora Urbina se vyznačoval natolik pev-
ným řádem, že jeho manželka věděla, kam mu vzkázat, po-
kud se během odpoledne vyskytla nějaká naléhavá záležitost.
Zamlada se před návratem domů stavoval v kavárně U fary,
a tam se také zdokonalil v šachách se společníky svého šva-

gra a s některými karibskými utečenci. V prvních letech nově-
ho století však přestal do kavárny docházet a pokusil se pořá-
dat národní šachové turnaje pod záštitou Společenského klu-
bu. Právě v té době se v městě objevil Jeremiah de Saint-
Amour, už se zmrtvělými koleny a dosud bez povolání dět-
ského fotografa, neuběhly však ani tři měsíce a znal ho kaž-
dý, kdo dovedl táhnout pěšcem, poněvadž nikomu se nepo-
dařilo jedinkrát ho porazit. Pro doktora Juvenala Urbina,
který už tehdy propadl šachu tělem i duší a nezbývalo mu
mnoho protivníků, jimiž by svou vášeň sytil, znamenalo tohle
setkání přímo zázrak.

Jemu vděčil Jeremiah de Saint-Amour za to, že se mohl
stát tím, kým mezi námi byl. Doktor Urbino se ujal role jeho
bezvýhradného ochránce, jeho ručitele ve všem všudy, a ani
si nedal tu práci, aby si ověřil, kdo je, čím se zabývá, či z ja-
kýchže neslavných válek to přichází v takovém nemohoucím
a zuboženém stavu. Nakonec mu půjčil peníze na zřízení fo-
tografického ateliéru a Jeremiah de Saint-Amour mu dluh
splácel s přesností hodináře od okamžiku, kdy pořídil подо-
benku prvního děcka vylekaného magnéziovým bleskem, do-
kud jej nesplatil do posledního čtvrtáku.

Za to všechno mohly šachy. Zpočátku hrávali o sedmé, po
večeři, s oprávněnou výhodou pro lékaře, neboť protivník ho
značně převyšoval, ale výhod stále ubývalo a nakonec hráli
jako rovný s rovným. Později, když si don Galileo Daconte
zřídil na dvoře první biograf a Jeremiah de Saint-Amour se
stal jedním z jeho nejhrolivějších návštěvníků, omezila se ša-
chová utkání pouze na večery, kdy se v kině nepromítal něja-
ký nový film. Oba muži se tehdy už natolik spřátelili, že spo-
lu chodili i do kina, doktor Urbino nicméně vždycky bez
manželky, a to ze dvou důvodů: jednak se jeho ženě nedostá-
valo trpělivosti, aby sledovala nit spleťtých příběhů, a jednak
od počátku šestým smyslem tušil, že Jeremiah de Saint-
Amour není pro nikoho dobrá společnost.

Dnem, který vybočoval z ustáleného všednodenního řádu
doktora Urbina, byla neděle. Pravidelně chodil na velkou mši
do katedrály a po návratu zůstával doma, odpočíval a četl si
na terase patia. Zřídka se vydal za pacientem v zasvěcený

den, leda v nejnaléhavějším případě, a dávno už nepřijímal žádné společenské závazky s výjimkou těch nejnnutnějších. Onu svatodušní neděli se zvláštním řízením seběhly dvě nevyklé události: smrt přítele a význačné jubileum vynikajícího žáka. Místo aby se bez otálení vrátil domů, jakmile potvrdí úmrtí Jeremiaha de Saint-Amour, jak měl původně v úmyslu, dal se však doktor Urbino strhnout zvědavostí.

V kočáře ještě jednou chvatně přelétl dopis na rozloučenou a vozkovi nařídil, aby ho zavezl na jednu spletitou adresu v bývalé čtvrti otroků. Toto rozhodnutí se natolik vymykalo jeho zvyklostem, že se kočí potřeboval ujistit, zda nejde o omyl. Nešlo: adresa byla jasná a ten, kdo ji psal, měl víc než dost důvodů, aby ji dobře znal. Doktor Urbino se vrátil k první stránce a znovu se pohroužil do onoho zřídla nežádoucích odhalení schopných ještě i v jeho věku proměnit jeho vlastní život, kdyby sám sebe dokázal přesvědčit, že nejde o blouznění zoufalce.

Vzduch se přestával už od časného rána pařit, bylo pod mrakem a čerstvo, ale nezdálo se, že by před polednem chtělo zapršet. Kočí, který se snažil jet co nejkratší cestou, hrbolatými neschůdnými uličkami koloniálního města, musel co chvíli zastavovat, aby se mu kůň nesplašil v návalu a zmatku lyceistů a členů církevních kongregací, kteří se vraceli ze svatodušních obřadů. V ulicích pohlávaly papírové girlandy, vyhrávala hudba a všude bylo plno květin, a z balkónů se vykláněly dívky s pestrobarevnými slunečníky v mušelinových volánech a přihlížely slavnostnímu průvodu. Na Katedrálním náměstí se sochou Osvoboditele, utopenou mezi africkými palmami a novými kandelábry s kulovými svítidly, vznikla automobilová zácpa, jak se davy vyhruly z kostela, a v ctihodné kavárně U fary, obsazené do posledního místečka, to hlučelo jako v úle. Široko daleko se nevyskytoval jediný kočár kromě vozu doktora Urbina, a ten se od posledních kočárů zbylých ve městě na první pohled odlišoval: jeho lakované části se blyštěly jako zrcadlo, kování měl z bronzu, aby je nerozežrala sůl, a kola a oj svítily rudě a zlatě, jako by právě přijížděl z nočního galapředstavení Vídeňské opery. Ačkoli i nejškrobenější městské honoraci stačilo, když rodinný kočí

chodil v čisté košili, vozka doktora Urbina musel být navíc olivrejován v truchlivém sametu a na hlavě nosit cylindr cikuskového krotitele, což byla výstroj jednak předpotopní, jednak obecně považovaná za projev bezcitnosti vzhledem ke karibskému vedru.

Přestože doktor Urbino miloval město láskou hraničící s posedlostí a platil za jeho nejlepšího znalce, jen zcela výjimečně se mu naskytl důvod, aby se jako oné neděle odvážně vhroutil přímo do ryčné staré čtvrti otroků. Kočí se musel každou chvíli vyptávat na cestu a otáčet vůz. Doktor Urbino vzal zblízka na vědomí rmut bažin, jejich zlověstné ticho, jejich plynatost utopence, kvas jejich útroh, který za mnoha bezesných jiter, smísen s vůní jasmínů v patiu, stoupal až k jeho ložnici a on jej vnímal jako závan včerejšího větru, jenž s jeho životem nemá nic společného. Sotva však vůz začal nadskakovat v rozblácených uličkách, kde se supi rvali o odpadky z jatek vyplavené vzdutým mořem, tenhle morový puch, tolikrát idealizovaný steskem, se změnil v nesnesitelnou skutečnost. Na rozdíl od mistokrálovského města se zděnými domy byly zdejší příbytky zbudovány z vyběleného dřeva a zastřešeny pozinkovaným plechem, a většinou spočívaly na pilotech, aby dovnitř nenateklo, až příliv zvedne břechku v otevřených stokách, dědictví po Španělech. Všechno tu vypadalo opuštěně a bledně, ale ze zaneřádných kantýn burácela muzika bohapusté pitky svatodušních svátků chudiny. Konečně našli ten pravý dům a kočár zastavil; v patách jim běžela smečka nahých dětí, povykujících na kočího kvůli jeho divadelní maškarádě, až je musel zahnat bičem. Doktor Urbino, který se chystal na důvěrnou návštěvu, příliš pozdě pochopil, že neexistuje nebezpečnější prostoduchost než naita jeho věku.

Zvenčí se onen dům bez čísla nijak nelišil od jiných, méně šťastných příbytků, leda oknem s krajovými záclonkami a velkými vraty, původem z nějakého starého kostela. Kočí zabušil klepátkem, a teprve když se ujistil, že jsou na správné adrese, pomohl lékaři z vozu. Vrata se nezvučně otevřela. Uvnitř v šeru stála žena zralého věku, celá v černém, s rudou rúží za uchem; přes svá léta — méně než čtyřicet jí nebylo —

si uchovávala zteplou mulatky zlatých a neslitových očí, a vlasy jí těsně obepínaly lebku jako přílbice z železné bavi-ny. Doktor Urbino ji nepoznal, přestože ji častokrát zahlédl ve fotografově ateliéru z mlhovin nad šachovnicí a kdysi jí sám předepsal chininové papírky na třetidenní zimnici. Po-
dal jí ruku a ona ji uchopila do dlaní, ani ne tak na pozdrav, jako spíš aby mu pomohla dovnitř. V salóně, zařízeném vy-
braným nábytkem a mnoha půvabnými drobnostmi, to nevi-
ditelně ševalilo jako v háji, panoval tu svěží chládek a každý
předmět stál na svém přirozeném místě. Doktor Urbino si
bez trpkosti vybavil krámk jistého pařížského starožitníka
v ulici Montmartre číslo 26 za jednoho podzimního pondělka
v minulém století. Žena usedla naproti němu a oslovila ho
těžkopádnou španělštinou.

»Tehle dům je váš dům, doktore,« řekla. »Nečekala jsem
vás tak brzy.«

Doktora Urbina se zmocnil pocit, že je prozrazen. Zadíval
se na ni srdcem, zadíval se na její smuteční šaty, na důstoj-
nost jejího zármutku, a pochopil zbytečnost své návštěvy: ta-
to žena věděla o všem, co bylo řečeno a doloženo v dopise
Jeremiaha de Saint-Amour, a věděla toho víc než on. Nemýlil
se. Skutečně ho provázela ještě pár hodin před smrtí, právě
tak, jako ho téměř plných dvacet let provázelo její pokorné
zbožňování a něha, příliš se podobající lásce, aniž o tom zvě-
děla jediná živá bytost v téhle ospalé provinční metropoli,
kde i o státních tajemstvích štěbetali vrabci. Poznali se
v poutnickém špitále v Port-au-Prince, kde se narodila a kde
on strávil první dobu svého běženeckého života, a po roce ho
následovala až sem, na krátkou návštěvu, ačkoli oba i bez
vzájemné domluvy věděli, že přijela navždycky. Jednou tý-
dně mu chodila poklízet laboratoř, ani ty největší pořouchlí-
ky v sousedství však nenapadlo, že by zdání mohlo být prav-
dou, poněvadž kdekdo se domníval, že invalidita Jeremiaha
de Saint-Amour se netýká jenom chůze. Sám doktor Urbino
z velmi oprávněných lékařských důvodů zastával týž názor,
a kdyby mu to Jeremia de Saint-Amour sám neodhalil v do-
pise, nikdy by nevěřil, že měl ženu. V každém případě stále
nemohl pochopit, proč si dva svobodní dospělí lidé bez zá-

vazků, žijící stranou předsudečné, do sebe uzavřené společ-
nosti, zvolili osud zakázaných lásek. »Jemu se to tak líbilo,«
vysvětlila. Ilegalita sdílená s mužem, který jí nikdy zcela ne-
patřil, a v níž nejednou zakusili nenadálý výbuch štěstí, se jí
kromě toho nejevila nežádoucí. Naopak: život jí dokázal, že
tahle okolnost byla snad přímo jedinečná.

Večer předtím si vyšli do kina, jako obvykle každý za své
a každý na jiné místo; takhle si vyrazili přinejmenším dva-
krát za měsíc od té doby, co si italský přistěhovalec don Gali-
leo Daconte zřídil v rozvalinách kláštera ze XVII. století bio-
graf pod širým nebem. Viděli film natočený podle jednoho
románu, o kterém se minulý rok hodně mluvilo a při jehož
četbě se doktoru Urbinovi svíralo srdce z ukrutnosti války:
Na západní frontě klid. Po kině se sešli v laboratoři; připadal
jí nesoustředěný a roztesknělý, přičítala to však drastickým
scénám s raněnými vojáky, topícími se v bahně. Aby ho roz-
ptýlila, navrhla mu, že si zahrají šachy; chtěl jí vyhovět a sou-
hlasil, hrál ale nepozorně, s bílými figurkami, jak se rozumí,
až do chvíle, kdy si dřív než ona uvědomil, že po čtyřech dal-
ších tazích prohraje, a neslavně vzdal. Teprve teď lékaři do-
šlo, že soupeřem Jeremiaha de Saint-Amour v poslední partii
jeho života nebyl generál Jerónimo Argote, jak se původně
domníval, nýbrž tato žena. Překvapeně zamumlal:

»Byla to mistrovská hra!«

Trvala na tom, že nikoli její zásluhou, nýbrž protože Jere-
miah de Saint-Amour, bloudící již v šerých končinách smrti,
pohyboval figurkami bez lásky. Když dohráli, to muselo být
tak kolem čtvrt na dvanáct, poněvadž z tančiren už nebylo
slyšet hudbu, požádal ji, aby ho nechala o samotě. Chystal se
napsat doktoru Urbinovi, jehož považoval za nejspolehlivěj-
šího člověka, jakého kdy poznal, a za bratrskou duši, jak rád
říkával, ačkoli je spřížňovalo pouze vášnivě zaujetí pro šachy
pojmané jako dialog rozumu, nikoli jako věda. Právě tehdy
si uvědomila, že Jeremia de Saint-Amour dospěl ke konci
agónie a ze života že mu zbývá jen tolik času, kolik je zapo-
třebí k napsání jednoho jediného dopisu. Lékař tomu ne-
mohl uvěřit.

»Takže vy jste o tom věděla!« zvolal.

Nejenže věděla, potvrdila mu, nýbrž pomáhala Jeremiaho-
vi de Saint-Amour přetrpět agónii s touž láskou, s jakou mu
kdysi pomáhala objevovat štěstí; to, co posledních jedenáct
měsíců prožívali, byla totiž jen krutá agónie bez konce.

»Měla jste to ohlásit, jak bylo vaší povinností,« řekl lékař.

»Něco takového jsem mu nemohla udělat,« namítla po-
bouřeně. »Příliš jsem ho milovala.«

Doktor Urbino, který se domníval, že už všechno na světě
slyšel, jaktěživ nezaslechl podobnou věc, ke všemu vyřčenou
tak prostě. Zpříma se na ni zahleděl všemi smysly, aby si tuto
ženu vtiskl do paměti takovou, jaká v té chvíli byla: seděla
před ním, neochvějná v krunýři černých šatů, s očima užovky
a s růží za uchem, podobná říčnímu božstvu. Kdysi dávno na
Haiti, když spolu na jedné osamělé pláži nazí odpočívali po
milování, Jeremiah de Saint-Amour si zničehonic povzdychl:
»Já nikdy nezestárnu.« Vložila si to jako hrdinné odhodlání
bojovat bez oddechu proti pustošivému dílu času, podal jí
však podrobnější vysvětlení: byl nezvratně rozhodnut, že si
v šedesáti vezme život.

Šedesátku dovršil třiadvacátého ledna, a tehdy si také sta-
novil jako nejzazší lhůtu den před svatodušní nedělí, nejvý-
značnějším svátkem města, zasvěceného Duchu svatému. Před-
dem znala do nejmenších podrobností vše, co se mělo minulé
noci stát; oba o tom často hovořili, oba společně snášeli ne-
zadržitelný příval dní, který už ani on, ani ona nemohli zasta-
vit. Jeremiah de Saint-Amour vášnivě lpěl na životě, miloval
moře a miloval milování, miloval svého psa i ji, a jak se sta-
novený den přibližoval, propadal víc a víc zoufalství, jako by
o své smrti nerozhodl on sám, nýbrž neúprosná osudovost.

»Když jsem od něj včera odcházela, nebyl už z tohohle
světa,« řekla.

Chtěla s sebou odvést psa, on se však na dogu, podřimující
na podlaze vedle berlí, upřeně zadíval a zlehýnka ji pohladil
po srsti. »Je mi líto, ale mister Woodrow Wilson pocestuje se
mnou,« řekl. Požádal ji, aby psa uvázala k noze kavalce, za-
tímco bude psát; učinila, jak jí přikázal, ale na provaze udě-
lala nepravý uzel, aby se zvíře mohlo vyprostit. Tento věro-
lomný skutek, jediný, jakého se kdy dopustila, ospravedlňo-

vala touha, aby si nadále mohla připomínat pána v zimních
očích jeho psa. Doktor Urbino ji přerušil sdělením, že pes se
neodvázal. »To znamená, že nechtěl,« opáčila. Zaradovala
se, neboť si raději chtěla vybavovat mrtvého milence tak, jak
jí o to žádal předešlé noci, když zvedl hlavu od započatého
dopisu a naposledy se na ni podíval.

»Vzpomeň na mě růží,« řekl jí.

Domů přišla krátce po půlnoci. V šatech se natáhla na po-
stel a kouřila, zapalovala si jednu cigaretu za druhou, rovnou
od nedopalku, aby mu dala čas k dokončení dopisu, který,
jak věděla, měl být dlouhý a nelehký. Těsně před třetí, když
začali výt psi, postavila na kávu, oblékla se do hlubokého
smutku a v patiu ustříhla první jítíni růži. Doktor Urbino si
už nějakou dobu uvědomoval, jak usilovně bude zahánět
vzpomínku na tuto ženu, pro kterou nebylo spásy, a domní-
val se, že ví proč: jedině bezzásadová osoba si mohla takhle
hovět v bolesti.

Po celou dobu návštěvy mu poskytovala další a další důka-
zy. Na pohřeb nepůjde, tak prý to milenci přislíbila, ačkoli
doktoru Urbinovi připadalo, že z jednoho odstavce dopisu
vyčetl pravý opak. Neprolije jedinou slzu, nepromarní zbytek
svých let tím, aby se pomalíčku připékala v řevavějším pope-
lišti vlastních vzpomínek, nepohrbí se zaživa v těchhle čty-
řech zdech s rozešitým rubášem, jak se tak rádo vidělo
u místních vdov. Dům Jeremiaha de Saint-Amour, který jí
teď podle pokynů obsažených v dopise náležel i se všim vni-
trním zařízením, hodlala prodat, a chtěla žít jako vždycky
a bez jakýchkoli stesků na tomhle krchově chudých, kde bý-
vala šťastná.

Její věta pronásledovala doktora Urbina celou cestu do-
mů: »Tenhle krchov chudých.« Nebylo to liché pojmenová-
ní, neboť město, jeho město, zůstávalo stejné, mimo čas; bylo
to stále to vyprahlé, vedrem sálající město nočních mūr a sa-
motářských slastí jeho dospívání, město, kde květy rzivěly
a sůl se kazila a jemuž se za čtyři staletí nepříhodilo nic, leda-
že pomalu většelo a stárló, obklopeno zahnívajícím bažinou,
mezi povadlymi vavřínovými háji. Pod náporu náhlých a pus-
tošivých lijavců tu v zimě přetékaly latríny a ulice se promě-

ňovaly v odporná bahniště, z nichž se zvedal žaludek. V létě zas neviditelný prach, drsný jako doruda rozžhavený křídový prášek, pronikal i nejlépe chráněnými škvírami do představ, hnán zběsilými vichry, které servávaly střechy z domu a zvedaly děti do povětří. Sobotu co sobotu vyrážela z chatrčí z lepenky a plechu na kraji bažiny mulatská chudina, i s domácím zvířectvem a s nákladem jídla a pití, a rozjařeně brala útokem kamenité pláže v koloniální části města. Na prsou několika starců mohl člověk ještě před pár lety zahlédnout královský cejch otroků, vypálený žhavým železem. Celý konec týdne nemilosrdně prokřepčili, k smrti se zpíjeli podomácku pálenou kořalkou, po chuti se milovali v hicacových houštinách, dokud se v neděli o půlnoci jejich vlastní fandanga nezvrhla v krvavou řež všech proti všem. Oni, to byl ten dravý dav, který ve všední dny pronikal do uliček a náměstí starých čtvrtí, kde se kramařilo se vším, co je ke koupi či na prodej, a vléval do zmrtvělého města zběsilost lidské jarmařeční všehochuti s pachem smažené ryby, totiž nový život.

Nezávislost na španělském dominiu a pozdější zrušení otroctví uspíšily onen stav důstojného úpadku, v němž se doktor Juvenal Urbino narodil a v němž vyrostl. Někdejší význačné rody se tiše propadaly ke dnu ve zpustlých alkazarech pozbyvších lesku; v křivolakých uličkách s dlážděním z kočičích hlav, které se svého času tak výtečně osvědčovaly při válečných obchvatech či nájezdech bukanýrů, se po balkónech rozplemeňovalo býlí a pod jeho nápořem pukaly festovné zdi i těch nejlépe udržovaných domů; ve dvě odpoledne město zmrtvělo a ztichlo, jako by se z něho život vytratil, ledaže odkudsi z šera siesty zmučeně zabrnkaly klavírní škály. Uvnitř, v chládku ložnic prosycených pryskyřičnou vůní, se ženy střežly slunce jako pohoršlivé nákazy, a dokonce i ráno na jitřní si zakrývaly tvář mantilou. V lasece byly pomalé a netýkavé, často je rozrušovaly neblahé předtuchy a život jim připadal bez konce. V podvečer, v tom tísnivém okamžiku střídý, se z bažiny zvedala bouře krvelačných moskytů a čerstvý výpar lidského lejna, vlahý a posmutnělý, hněl v hloubi duše jistotu o smrti.

Sám život koloniálního města, který si mladý Juvenal Urbino

no ve svém pařížském tesknění zvykl idealizovat, byl už tenkrát jenom přeludem paměti. Díky nežádoucí výsadě největšího trhu na africké otroky v obou částech Ameriky tu v XVIII. století kvetl nejvýnosnější obchod z celé karibské oblasti a obvykle tu také sídlili místokrálové Nové Granady, kteří raději vládli odtud, před sebou světový oceán, než z odlehlého a mrazivého hlavního města, jehož věkovité mrholení je zbavovalo soudnosti. V zálivu se každoročně soustředily flotily galeon, naložené bohatstvím z Potosí, z Quita, z Veracruzu, a město tehdy prožívalo léta své největší slávy. V pátek 8. června 1708 ve čtyři hodiny odpoledne potopila anglická eskadra přímo u vjezdu do přístavu galeonu San José, která právě vyplula do Cádizu s nákladem drahého kamenní a vzácných kovů v ceně pěti set miliard peso tehdejší měny, a ještě o plných dvě stě let později ji nikdo nevyzvedl ze dna. Tohoto pokladu, který spočíval v korálových hlubinách i s mrtvým tělem kapitána, vznášejícím se nabok ve vodách na velitelském můstku, se dějepisci obvykle dovolávali jakožto symbolu města, utápějícího se ve vzpomínkách.

Na druhé straně zátoky, ve vilové čtvrti La Manga, stál dům doktora Urbina, a stál v jiném čase. Byla to rozlehlá a vzdušná přízemní budova s dórskými sloupy v portiku venkovní terasy, z níž se dala přehlédnout celá smrdutá louže zálivu, to vrakoviště ztroskotaných lodí. Od vstupních dveří ke kuchyni kryly podlahu černé a bílé dlážky, poskládané na způsob šachovnice, což bývalo častokrát přičítáno šachové vášni doktora Juvenala Urbina, aniž se bralo v potaz, že šlo o běžnou slabost katalánských stavebních mistrů, kteří tuto čtvrt čerstvých zbohatlíků zbudovali počátkem nového století. Prostorný salón s vysokým stropem, jaké byly všude v domě, a s šesti okny na výšku místnosti s vyhlídkou do ulice oddělovaly od jídelny rozměrné dveře, na jejichž bohatě zdobených skleněných výplních se úponky vinné révy umně prolétaly s nalitými hrozny a dívčiny podléhaly svodům faunovských píšťal v libosadech ze spěže. Veškerý nábytek v přijímacím salóne, včetně pendlovek, které tu vartovaly jako živoucí strážce, byl původní anglické práce z konce XIX. století; od stropu visely lustry s křišťalovými ověsky ve tvaru slz

a všude, kde se dalo, byly rozestaveny vázy a květinové mísy ze sevreského porcelánu či drobné alabastrové plastiky pohanských idylek. Tato evropská soudržnost však brala za své v ostatních částech domu, kde se vyplétaná proutěná sedátka bezostyšně snoubila s vídeňskými houpacími křesly i s koženými taburetkami místní řemeslné výroby a v ložnicích visely vedle postelí přepychové hamaky ze San Jacinta, lemované pestrobarevnými třásněmi, na nichž se gotickým písmem skvělo jméno majitele, vyšité hedvábnou nití. Místnost vedle jídelny, původně pojatá jako slavnostní večeřadlo, se změnila v hudební salónek, dějiště koncertů v důvěrném kruhu, pokud do města zavítal nějaký význačný interpret; podlahu z dlážek zakryly turecké koberce, zakoupené na Světové výstavě v Paříži, aby pohltily nežádoucí hluk; stál tu poslední model gramofonového přístroje, vedle něj regál s pečlivě uspořádanými deskami, a v rohu, pod vyšívaným hedvábným přehozem, i klavír, na který si doktor Urbino nezahrál už řadu let. Na všem bylo znát soudnost a obezřetnost ženy, která stojí oběma nohama rovně na zemi.

V celém domě by se však nenašel druhý kout, prodchnutý touž pedantskou velebností, jakou vyzařovala knihovna, svatostánek doktora Urbina v dobách, než ho sebralo stáří. Ořechový psací stůl po otci s polstrovanými koženými klubovkami obklopovaly ze všech stran zasklené regály, jimiž dal Juvenal Urbino obestavět stěny včetně oken, a na nich udržoval v pořádku takřka dementním tři tisícovky knih, svázaných jedna jako druhá v téže teletinové vazbě a opatřených zlatou iniciálou jeho jména na hřbetě. Na rozdíl od ostatních místností, vydaných napospas kraválu a puchu přístaviště, si knihovna ustavičně podržovala vůni a tajnosnubnost opatství. Po pravdě řečeno, tato klauzura zprvu působila na doktora Urbina a jeho ženu poněkud tísnivě, neboť se zrodili a byli vychováni v karibské pověře, jež velela zotvírat okna i dveře a přivolat tak svěží vánek, který ve skutečnosti neexistoval; časem se však přesvědčili o blahodárných účincích římské metody proti vedru, spočívající v tom, že dům se v srpnových parnech neprodyšně uzavíral před rozpáleným vzduchem z ulice, kdežto v noci se všechno pozotvíralo vstříc

nočním větrům. Od té doby v jejich domácnosti panoval nej-svěžejší chládek ze všech obydlí vystavených nezkrtnému slunci čtvrti La Manga a bylo skutečnou rozkoší trávit siestu ve stinných ložnicích či posedět odpoledne v portiku a pozorovat, jak se po vodě šinou hromotlucské popelavé nákladní čluny z Nového Orleansu anebo říční kolesové parníky, jejichž světla se v podvečer rozzíhala a do stojatého hnojiště zátoky se z nich linul očistný čůrek hudby. Jejich dům byl také nejlépe chráněn před severními pasáty, které sužovaly město od prosince do března, strhávaly střechy z obydlí a za nocí kroužily kolem domu jako hladová vlčí smečka, hledající skulinu, kudy by vtrhly dovnitř. Nikoho ani nenapadlo, že by manželská dvojice, zakotvená na takovýchhle základech, mohla mít sebemenší důvod k tomu, aby se necítila šťastná.

Doktor Urbino rozhodně šťasten nebyl, když se onoho rána před desátou vrátil domů; ty dvě návštěvy, kvůli nimž jednak zmeškal svatodušní mši, jednak hrozily, že z něho učiní někoho jiného ve věku, kdy už se všechno zdálo být dovršeno, ho docela vyvedly z míry. Chtěl si před slavnostním obědem u doktora Lácidese Olivelly na chvíli zdřímnout, jenomže celý dům byl vzhůru nohama. Služebnictvo se všemožně snažilo polapit papouška, který uletěl, když ho vyndávali z klece, aby mu zkrátily pera, a usadil se na nejvyšší větvi mangovníku. Opelichaný opeřenec se vyznačoval zvláštní zatvrzelostí: nikdy nepromluvil, když to po něm chtěli, zato se rozhovořoval při těch nejméně očekávaných příležitostech, a tu pak promlouval jasně a rozumně jako málokterý člověk. Doktor Urbino si ho osobně vycvičil, což papouškovi poskytovalo výsady, jaké nikdy nikdo v rodině neměl, dokonce ani děti ne, když byly malé.

V domě pobýval už dvacet let, nikdo však nevěděl, jak je ve skutečnosti starý. Doktor Urbino s ním každé odpoledne po siestě vysedával v chládku na terase v patiu, a s vynaložením veškerého důvtipu, který mu vnukalo jeho pedagogické zaujetí, se s ním lopotil tak dlouho, dokud se pták nenaučil mluvit francouzsky jako akademik. Poté ho z pouhé neschopnosti nevyzkoušet své vlastní schopnosti naučil latinským rezensoriím, jakož i několika vybraným pasážím z evangelia

svatého Matouše, a rovněž tak, ačkoli bez úspěchu, se na něm pokusil vynutit mechanické zvládnutí všech čtyř aritmetických úkonů. Z jedné ze svých posledních cest do Evropy přivezl první fonograf s troubou a spoustu desek s módními šlágry i s nahrávkami svých oblíbených klasiků. Den co den, stále znovu a znovu papouškovi přehrával písně Yvetty Gilbertové a Aristida Bruana, miláčků celé Francie v minulém století, a v této výuce pokračoval po řadu měsíců, dokud se je pták nenaučil nazpaměť. Prozpěvoval je buď ženským hlasem, buď tenorem, jak příslušelo, a produkci končil libertinským chechtotem, mistrnou nápodobou hýkavého smíchu, jímž sluzky doprovázely jeho francouzský zpěv. Pověst o papouškových dovednostech se roznesla široko daleko, takže význační návštěvníci, připlouvající do města na říčních lodích z vnitrozemí, často žádali o svolení, aby ho směli spařít na vlastní oči, a jednou za něj dokonce nabízeli jakoukoli částku jacísi angličtí turisté, z těch, co se tenkrát houfně plavili na banánových lodích z Nového Orleansu. Nejzářnější okamžik papouškova života však nadešel toho dne, kdy do domu doktora Urbina zavítal sám prezident republiky don Marco Fidel Suárez v doprovodu všech vládních ministrů, aby si osobně ověřil pravdivost pověsti, jež opeřence předcházela. Pánové se dostavili kolem třetí odpoledne napolo udušení v cylindrech a šosatých soukenných kabátech, které neodložili po celou dobu tří denní oficiální návštěvy pod doběla rozpáleným srpnovým nebem, ale nezbylo jim, než aby po dvou hodinách dlouhých k uzoufání odešli právě tak zvědaví, jak přišli, neboť papoušek se zařal a nevypravil ze sebe ani slovíčko, ani já mám zobák, vzdor prosbám a hrozbám i veřejnému zostuzení doktora Juvenala Urbina, který na této znepokojivé návštěvě umíněně lpěl, a to i přes moudré výstra-
hy své ženy.

To, že si papoušek podržel své výsady i po této historické troufalosti, bylo konečným stvrzením jeho posvátných práv. Žádnému jinému živočichu se pobyt v domě nepovoloval, až na zemní želvu, která se znenadání znovu objevila v kuchyni, ačkoli ji nějaké tři čtyři roky měli za nenávratně ztracenou; nikdo ji však nepovažoval za živého tvora, spíše za jakýsi ne-

rostný amulet pro štěstí, o němž se nikdy s jistotou nevědělo, kde se právě nachází. Doktor Urbino, který odmítal připustit, že zvířata nenávidí, všemožně svou nesnášenlivost zastíral, uchyluje se k rozličným filozofickým vytáčkám a rádobyvědeckým bajkám; dokázaly sice leckoho přesvědčit, ne však jeho ženu. Tvrdil, že lidé příliš milující zvířata jsou schopni nejhorších ukrutností vůči jiným lidským bytostem; tvrdil, že psi nejsou věrní, nýbrž servilní, kočky že jsou oportunistické a zrádné, pávi že jsou heroldi smrti, papoušci ara jenom ornamentální haraburdí, králíci že podněcují hrabivost, opičky uistiti přenášejí nakažlivou horečku chlípnosti a kohouti že jsou stížení prokletím, poněvadž se kdysi propůjčili k tomu, že Kristus byl potřikrát zapřen.

Jeho manželka Fermina Dazová, tehdy dvaasedmdesátice pozbyvši již svůj někdejší krok laně, naopak bez rozumu horečovala pro květenu rovníkového pásma i pro domácí zvířectvo; v prvních dobách manželství dokonce využila novosti lásky a prosadila si v domě mnohem víc zvířat, než jí vlastní soudnost radila. Tři dalmatinci se jmény římských imperátorů, kteří se tu objevili jako první, skončili tak, že se navzájem rozsápali kvůli jedné feně, dělající čest svému jménu Messalina, neboť jí děle trvalo vrhnout devět štěňat než počít dalších deset. Po nich přišly na řadu etiopské kočky s orlím profilem a způsobí faraónů, pak šilhavé kočky siamské i perské palácové kočky s oranžovýmá očima, které se ploužily po ložnicích jako přeludné stíny a rušily noční klid pekelným vřeskem svých milostných her. Po několik let chovali i opičáka uistiti z amazonských pralesů, přikovaného na opasku k mangovníku v patiu; budil jistou útrpnost, neboť měl týž ustaraný výraz jako arcibiskup Obdulio y Rey, ba i jeho beze-
listný pohled a výmluvné ruce, Fermina Dazová se ho však nezbavila kvůli podobnosti s církevním hodnostářem, nýbrž pro jeho neblahý zvyk ukájet se dámám na počest.

V klecích na chodbách poletovalo všemožné ptactvo z Guatemaly, procházeli se tu proročtí bukači a volavky bahenní na dlouhých žlutých nohách, a sem tam se z okna vyklonil kolouch, aby spásl anturie v květináčích. Krátce před poslední občanskou válkou, kdy se poprvé roznesla zvěst

o možné návštěvě Svatého Otce, objednali z Guatemaly rajku; nazpátek putovala rychleji než do města, jakmile se rozkřiklo, že fámou o chystané pontifikální cestě vypustila do oběhu vláda, aby nahnala strach liberálním spiklencům. Jindy zas na plachetnicích pašeráků z Curaçaa objevili a koupili drátěnou klec se šesti voňavými vlhovci, právě takovými, jaké Fermina Dazová mívala v otcovském domě za svých dívčích let a chtěla je mít i teď, jako vdaná žena. Nikdo však nedokázal snést to věčné plácání křídel, zamořující celý dům pachem pohřebních věnců. Odkudsi donesli i čtyřmetrovou anakondu, jejíž povzdechy nespavé lovkyně vnášely zmatek a rozruch do temnoty ložnic, ačkoli zdárně splnila očekávání, které do ní vkládali, že totiž její smrtící dech vypudí z domu netopýry a mloky a vystrnadí škodlivý hmyz všelikého druhu, zaplavující dům v období dešťů. Doktor Juvenal Urbino, tehdy zcela pohlcený svými odbornými povinnostmi, jakož i společenskou a kulturní činností, se spokojoval s domněnkou, že mezi touto odpornou havětí je jeho manželka nejen nejkrásnější, nýbrž i nejšťastnější ženou v celém karibském přímoří. Jednoho deštivého odpoledne na sklonku vyčerpávajícího pracovního dne však měl doma objevit pohromu, která ho postavila rovnýma nohama do skutečnosti: od přijímacího salónu až tam, kam oko dohlédlo, čvachtala bařina krve, a v ní plavaly zvířecí zdechliny. Uprostřed těchto krvavých jatek, na židlích, kam se v panice vyšplhaly, bezradně postávaly služky, hrůzou bez sebe.

Původcem tohoto hromadného vraždění byl německý ovčák, který se pomínil v náhlém záchvatu vztekliny a rozsápal kdejaké zvíře, které se mu připletlo do cesty, dokud se mu odvážně nepostavil zahradník ze sousedství s mačetou v ruce a nerozsekal ho na kusy. Protože se nepodařilo zjistit, kolik zvířat pokousal anebo nakazil zelenkavou pěnou u mordy, dal doktor Urbino utratit veškeré přeživší zvířectvo, mršiny přikázal spálit na poli daleko od domu a ve špitále u Milosrdných si vyžádal důkladnou dezinfekci celého obydlí. Zkázou přežil jedině želví samec chovaný v domě pro štěstí, poněvadž si na něj nikdo nevzpomněl.

Fermina Dazová poprvé dala manželovi za pravdu ve věci

týkající se domácnosti a dlouho si dávala dobrý pozor, aby o zvířata ani slovem nezavadila. Hledala útěchu v barevných rytinách z Linnéovy Soustavy přírody, které dala zarámovat a rozvěšet po stěnách přijímacího pokoje, a zřejmě už by se vzdala vši naděje, že ještě uvidí nějaké zvíře v domě, kdyby jednou za svítání zloději nevypáčili okno v koupelně a neodnesli stříbrný servis, děděný již v páté generaci. Doktor Urbino připevnil k okenním úchytkám dvojitě visací zámky, všechny dveře dal zevnitř zajistit železnými závorami, cennosti uložil do nedobytné pokladny a poněkud opožděně nabyl válečného zvyku spát s revolverem pod polštářem. Proti koupi ostrého psa, ať očkovaného či neočkovaného, volně pobíhajícího nebo uvázaného na řetěz, se však rozhodně postavil, i kdyby je zloději měli obrat donaha.

»Do tohoto domu mi nepáchne nic, co nemluví,« řekl.

Prohlásil to, aby učinil přítrž sofismatům své ženy, umanutě trvající na koupi psa, a ve snu by ho nenapadlo, že ho tohle ukvapené zobecnění bude stát život. Fermina Dazová, jejíž nezkrotná povaha vyvstávala v průběhu let stále zřetelněji, se okamžitě chytila neuvážených slov svého manžela. Pár měsíců po krádeži se zase vypravila k plachetnicím z Curaçaa a zakoupila tam pravého amazoňana z Paramariba, jehož slovní zásoba sestávala výhradně z nejdrsnějších námořnických nadávek, pronášel je však hlasem natolik lidským, že vskutku stál za přemrštěnou cenou dvanácti centavů.

Byl to papoušek jaksepatří, ještě oplzlejší, než vypadal, žlutohlavý, s černým jazykem, tedy s jedinými znaky, podle nichž se dal rozeznat od papoušků mangrovových, kteří se nikdy nenaučí mluvit, dokonce ani pomocí terpentýnových čípků. Doktor Urbino uměl prohrávat a sklonil se před ostrovitěm své ženy; ke svému vlastnímu překvapení navíc zjišťoval, že ho těší pokroky tohoto opeřence, věčně škádleného služkami. Za deštivých odpolední pták rozvazoval z čiré radosti, že má zmáčené peří, a tu pak pronášel věty z byvších časů, které v domě doktora Urbina nemohl pochytit; naznačovaly, že je mnohem starší, než vypadal. Lékařova zdrženlivost se beze zbytku rozplynula oné noci, kdy zloději podnikli nový pokus o vloupání, tentokrát střešním okénkem, a pa-

poušek je k smrti vyděsil dvěma spásnými triky ze své minulosti: rozštěkal se věrohodněji než řeznický hafan a vriskal na celé kolo kradaři, kradaři, kradaři. Od té doby si ho doktor Urbino vzal osobně na starost. Nařídil, aby mu pod mangovníkem zhotovili bidýlko a zchystali dvě misky, jednu na vodu a druhou na zralý banán, a hrazdičku k akrobatickým prostovíkům; za chladných nocí od prosince do března, kdy se venku kvůli severním fukýřům nedalo vydržet, brávali papouška do ložnic v kleci zastřené šátkem, přestože se doktor Urbino obával, aby opeřencova chronická rýma neohrozila zdraví lidských dýchacích cest. Dlouho mu nechávali volnost pohybu se zastříženými brky na křídlech a dopřávali mu, aby si po libosti vykračoval kolébavým krokem vysloužilého rejtara. Při jedné akrobatické produkci na kuchyňských trámec však s mariňáckým pokřikem spas se, kdo můžeš, přepadl do hrnce, v němž se vařilo hovězí; kuchařka ho naštěstí včas vylovila vařečkou, sice opařeného a bez jediného pířka, ale živého. Od té doby ptáka zavírali do klece i přes den, vzdor obecně rozšířené víře, že papoušek chovaný v kleci zapomene všechno, co se naučil, a ven ho pouštěli jen za odpoledního chládku kolem čtvrté, kdy mu doktor Urbino dával lekce na terase v patiu. Nikdo si včas nevšiml, že má přerostlá křídla; onoho rána se právě chystali, že mu je zastříhnou, jenomže amazoňan jim uletěl až na vrcholek mangovníku.

Tři hodiny se ptáka pokoušeli polapit, avšak bez výsledku. Služky přivolaly na pomoc služebnictvo ze sousedství a všichni společně se předháněli ve lstivých úkladech, jak ho zlákat dolů, ale papoušek se nedal; zatvrzele seděl v koruně mangovníku a s ďábelským chechtotem pokřikoval ať žije liberální strana, ať žije liberální strana, krucityrrkn, kteréžto troufalé zvolání už stálo hlavu pěkných pár rozparádných mazavků. Doktor Urbino, ač stěží rozeznával ptáka v listí, podnikl několik přesvědčovacích pokusů ve španělském a francouzském jazyce, ba i v latině; papoušek mu odpovídal v příslušné řeči, stejně vzrušeně a jeho vlastním hlasem, ale z vrcholku stromu se ani nehnul. Přesvědčen, že ho dolů po dobrém nedostanou, doktor Urbino se rozhodl požádat o pomoc hasičský sbor, svou nejnovější hračku na poli občanské činnosti.

Ještě donedávna spočívalo hašení požárů na bedrech dobrovolníků, vybavených porůznu sehnanými žebří a vědry na vodu; zpravidla si počínali tak zmateně, že napáchali více škod než samotný požár. Díky sbírce vzešlé z podnětu Společnosti pro obecné zvelebení, jejímž čestným předsedou byl právě doktor Urbino, se však město od minulého roku pyšnilo sborem profesionálních hasičů, jakož i cisternovým vozem se sirénou a zvonem a dvěma tlakovými hasičskými stříkačkami. Tato novota se těšila obecnému zájmu do té míry, že ve školách ustávalo vyučování, jakmile kostelní zvony začaly bít na poplach, aby se žactvo mohlo odebrat na místo požáru a sledovat boj s ohněm. Hašení bylo zpočátku také jediným úkolem požárního sboru; doktor Urbino však představitelům města vyprávěl, že při svých cestách po cizích zemích viděl hasiče konat i jiné záchranářské činnosti, kupříkladu v Hamburku křísit polozmrzlé dítě, vyproštěné ze sklepa po třídenní vánici, anebo zas v jedné neapolské uličce spouštět z balkónu v bůhvíkolikátém patře rakev s nebožtíkem, kterou pozůstali nedokázali snést po křivolakém schodišti. I členové místního hasičského sboru se tedy naučili poskytovat další naléhavé služby, například páčit zámky či zabíjet jedovaté hady, a na lékařské fakultě se jim dostalo odborné přípravy v první pomoci při drobných nehodách. Žádost, aby sundali ze stromu papouška, ověnčeného mnoha zásluhami jako nějaký urozený muž, nebyla tedy tak zpozdilá. »Vyřídte, že je osobně prosím,« řekl doktor Urbino a odebral se do ložnice, aby se převlékl ke slavnostnímu obědu. Po pravdě řečeno, dopis Jeremiaha de Saint-Amour na něho dolehl tak tíživě, že o papouškovu osud v tu chvíli nedbal.

Fermina Dazová si oblékla hedvábné košilové šaty volného střihu, na bocích trochu podkasané, připjala si náhrdelník z pravých perel v šesti dlouhých nepravidelných řadách a obula si atlasové střevičky na vysokém podpatku, které nosila jen při zvláště slavnostních příležitostech, poněvadž na takové výstřelky už neměla léta. Toto okázalé módní oblečení nebylo snad právě nejvhodnější pro důstojnou babičku, avšak výborně se vyjímal na její dosud štihlé a rovné postavě ženy dlouhých údů a dobře se hodilo k jejím pružným ru-

kám bez jediné stařecké skvrny i k ocelově modrým vlasům, šikmo zastřiženým u tváře. Ze svatební podobanky si podržovala pouze tytéž oči, podobné průzračným plodům mandloňe, a vznosnost, která jí byla dána do vínku; pokud jí stáří o něco připravilo, dostatečně jí to vynahrazovala povaha, a ještě měla nazbyt díky čínorodosti a pili. Cítila se dobře: staletí železných korzetů, utažených pasů, hyždí vyklenutých klamavou vycpávkou byla kdesi v nedohlednu, a osvobozená, volně dýchající těla se ukazovala taková jaká skutečně byla — i ve dvaasedmdesáti letech.

Doktor Urbino ji zastihl před toaletkou pod lenivými křídly elektrického ventilátoru, právě když si nasazovala klopený klobouček s kytičkou plstěných fialek. Prostorná ložnice s anglickou postelí pod růžovou síťovanou moskytiérou tonula v jasném světle a dvěma otevřenými okny s vyhlídkou na stromy v patiu zaléhalo do místnosti pronikavé cvrčení cikád, omámených předzvěstí deště. Od návratu ze svatební cesty Fermina Dazová sama vybírala manželovi oblečení na druhý den, podle počasí a toho, kam se chystal, a šaty mu pečlivě skládala na židli, aby ráno, až vyjde z koupelny, našel všechno připraveno. Nepamatovala se, kdy mu začala pomáhat s oblékáním, ani si nevzpomínala, odkdy ho nakonec začala sama oblékat; věděla jen, že úkon, který zpočátku dělávala z lásky, se před nějakými pěti lety změnil v nezbytnost, neboť sám se už obléci nedokázal. Před nedávnem oslavili zlatou svatbu a jeden bez druhého nedovedli na okamžik žít či na sebe ustavičně nemyslet, s přibývajícím věkem si to však stále méně uvědomovali. Ani on, ani ona by nedokázali říct, zda základem této vzájemné závislosti je láska nebo spíš pohodlnost; ve skutečnosti raději nechtěli znát odpověď, takže si tuto otázku nikdy upřímně nepoložili. Jak plynul čas, Fermina Dazová postupně objevovala, že jejímu muži znejistěl krok, zaznamenávala trhliny v jeho paměti a zvraty jeho nálad, i poslední návyk vzlykat ze spánku, neztotožňovala však tyto příznaky s neklamnými známkami konečné rzivosti, nýbrž měla je za šťastný návrat do dětství. Díky tomuto klamu, který jí seslala sama prozřetelnost, nejednala se svým mužem jako s obtížným starcem, ale zacházela s ním jako se senilním dítětem, což je oba uchránilo soucitu.

Život by býval pro každého z nich docela jiný, kdyby si dokázali zavčas uvědomit, že se snáze čelí velkým manželským katastrofám než každodenním drobným strastem. Společně však dospěli leda k poznání, že zmoudříme, když už nám to k ničemu není. Fermina Dazová po léta těžce nesla manželova rozjásaná jitra. Sama se vši mocí zachytávala posledních nitek spánku, jen aby oddálila okamžik, kdy se bude muset utkat s neodvratností nového jitra plného neblahých předzvěstí, kdežto její muž se probouzel bezelstně jako novorozeně: každý další den pro něho znamenal výhru. Ráno co ráno slyšela, jak se za prvního kuropění probouzí s nehorázným chrchláním a kašlem, kterým ohlašoval, že je živ, ale současně jako by se vskrytu snažil probudit tím kašláním i ji. Pak slyšela, jak šátrá po pantoflích, které přece musely stát rovnou u postele, a něco si přitom mrmlá, jen aby jí nedopřál trochu klidu. Slyšela, jak se potmě šourá do koupelny, a hodinu nato, sotva se jí podařilo znovu usnout, zase zaslechla, jak se vrací z pracovny a potmě se obléká. Když byl jednou při nějaké společenské hře dotázán, jak by sám sebe definoval, doktor Urbino prohlásil: »Jsem muž, který se obléká v temnotách.« Všechno to slyšela, vědouc, že žádný ten hluk není nutný, nýbrž že šramotí naschvál, i když předstírá pravý opak, právě tak jako ona předstírala spánek, přestože nespala. Její muž měl ke svému počínání pádný důvod: nikdy ji nepotřeboval tak naléhavě, živoucí a při smyslech, jako v oněch minutách ranního ztroskotání.

Fermina Dazová uměla spát s nevidanou elegancí, v perspektivní taneční zkratce, paži ladně složenou na čele; dokázala se však i nevidaně rozběsnit, pokud něco nahlodalo její slastnou víru, že spí, když už nespala. Doktor Urbino věděl, že napjatě čeká, zda ztropí sebemenší hluk, ba že by ho přijala s úlevou a s povděkem, jen aby někomu mohla vyčíst, že je buzena v pět ráno. Tato potřeba v ní pracovala tak silně, že několikrát, když poránu nenašel pantofle na obvyklém místě a musel je poslepu hledat, zničehonic rozespale řekla: »Večer jsi je nechal v koupelně,« vzápětí však vztekla vyjela úplně bdělým hlasem:

»V téhle zatracené domácnosti nenechají člověka ani vyspat.«

Prudce se otočila na bok, nemilosrdná sama k sobě, a rozsvítila, šťastná, že může zahájit den první výhrou. V jádře nešlo o nic jiného než o jednu z mnoha nebezpečných kratochvilí zkrotlé domácké lásky, o oboustrannou hru, poněkud zvrácenou a plnou smyšlenek, o to však blaživější. Kvůli jedné takovéhle banální zábavě však málem vzalo za své jejich tehdy třicetileté soužití; jednoho dne v koupelně totiž chybělo mýdlo.

Začalo to prostě, jako vždycky. Jednou ráno, ještě v dobách, kdy se v koupelně obešel bez pomoci, se doktor Urbino vrátil do ložnice a začal se oblékat. Jeho žena, nacházející se jako jindy touhle dobou ve svém obvyklém stavu vlahé zárodečnosti, lehce oddechovala, oči zavžené, paži zalomenou nad hlavou v gestu obřadního tance. Jako obvykle však spala jenom napůl, a doktor Urbino to věděl. Když se dost našustil škrobeným lněným plátnem, poznamenal jakoby pro sebe:

»Už týden abych se koupal bez mýdla.«

Fermina Dazová se ihned úplně probírala, zapátrala v paměti a dopálila se na celý svět; skutečně zapomněla dát do koupelny nové mýdlo. Už před třemi dny si všimla, že se staré spotřebovalo, jenomže to už stála pod sprchou; řekla si, že nové tam dá potom, ale potom zapomněla a nezapomněla si ani nazítří, a třetího dne se všechno opakovalo. Mýdlo ve skutečnosti nechybělo celý týden, jak tvrdil její muž ve snaze zveličít její vinu, chybělo však po tři neomluvitelné dny. Pocit, že byla přistižena při chybě, vydráždil Ferminu Dazovou k nepřičetnosti a jako obvykle zvolila obranu útokem:

»Já jsem se sprchovala každý den,« vykřikla vzteky bez sebe, »a mýdlo tam pokaždé bylo.«

Doktor Urbino znal její válečné metody jako své vlastní boty, tentokrát je však nedokázal vystát. Pod záminkou údajných profesionálních povinností se odstěhoval do personálního pokoje ve špitále u Milosrdných a doma se stavoval jen kvečeru, převléknout se, než se vydal za pacienty. Fermina Dazová mizela v kuchyni, sotva ho zaslechla přicházet, a předstírajíc, že má něco na práci, setrvala tam tak dlouho, dokud z ulice nezaslechla krok kočárových koní. Kdykoli se během následujících tří měsíců pokusili spor vyřešit, poda-

řilo se jim jedině to, že se znesvářili ještě víc. Doktor Urbino se nemínil vrátit, dokud jeho žena nepřipustí, že v koupelně mýdlo nebylo, a Fermina Dazová ho nemínila vzít na milost, dokud nepřizná, že vědomě lhal, jen aby ji mučil.

Jak se dalo čekat, tato příhoda oběma posloužila k tomu, aby si oživil v paměti bezpočet jiných malicherných sporů a drobných rozmíšek, propuknuvších za mnoha jiných kalných jiter; jedny nevole rozdmýchaly jiná roztrpčení, znovu rozchlípily staré jizvy, a oba s úlekem dospěli k bezútěšnému zjištění, že za všechna ta dlouhá léta manželského klání nedokázali o mnoho víc než pěstovat stádečko vzájemných nevraživostí. Věci dospěly tak daleko, že doktor Urbino nakonec vyrukoval s návrhem, aby oba předstoupili před zpovědníka, i kdyby jim měl být sám pan arcibiskup, a společně a otevřeně se vyzpovídali, ať sám Bůh v poslední instanci rozsoudí, zda mýdlo v koupelně bylo či nebylo. Tento návrh připravil Ferminu Dazovou o dokonalou sebevládu ženy, která se nikdy neuřekne, neboť z ní vyrazil zvolání, jež mělo vstoupit do dějin:

»Pan arcibiskup mi může políbit prdel!«

Její potupný výrok otřásl městem v samých základech a zavládl příčinu k pověstem, které nebylo snadné vyvrátit, aby nakonec zakotvil v lidové mluvě s příděchem obratu z operetky: »Pan arcibiskup mi může políbit prdel!« Fermina Dazová si uvědomila, že zašla příliš daleko, a pospíšila si, aby předešla předpokládanou reakci svého muže. Pohrozila mu, že se sama odstěhuje do někdejšího otcovského domu, který jí stále patřil, i když jej pronajali úřadům. Nevyhrožovala naplano: skutečně chtěla odejít, bez ohledu na společenský skandál, a její muž si to včas uvědomil. Na to, aby se utkal s vlastními předsudky, neměl dost kuráže a raději ustoupil, ne snad v tom, že by připustil, že v koupelně mýdlo bylo, neboť takovým ústupkem by se prohřešil proti pravdě, nýbrž ve věci bydlení: nadále budou bydlet v jednom domě, žít však budou odděleně a nevymění spolu ani slovo. Tímto pravidlem se řídili i při stolování, počínajíc si přitom tak obratně, že si po dětech dokázali posílat vzkazy z jednoho konce stolu na druhý, aniž si děti všimly, že rodiče spolu nemluví.

Protože v pracovně koupelna nebyla, vyřešily se touto cestou i nesnáze s ranním šramocením; doktor Urbino se chodil mýt až poté, co dokončil přípravu na přednášku, a doopravdy dbal na to, aby manželku nevbudil. Častokrát se v koupelně srazili a večer se střídali s čištěním zubů. Po čtyřech měsících těchto pořádků se doktor Urbino jednoho večera natáhl na manželskou postel s knížkou v ruce, čekaje, jak se už vícekrát stalo, až mu žena uvolní koupelnu, a usnul. Fermina Dazová ulehla na své místo po jeho boku, přičemž si počínala dostatečně nešetrně, aby ho vzbudila a přiměla k odchodu; skutečně se zpola probral, avšak nevstal, nýbrž zhasl noční lampičku a zachrul se do svého polštáře. Zalomcovala mu ramenem s němou připomínkou, že je načase, aby se zvedl a šel do pracovny, ale doktor Urbino se po mnoha měsících cítil v péřové posteli po prarodičích tak blaženě, že dal přednost kapitulaci:

»Nevyháněj mě,« řekl, »to mýdlo tam bylo.«

Kdykoli později, již v zátočině stáří, jim tato epizoda vytaula na paměti, nemohli uvěřit ohromující pravdě, že šlo o nejvážnější rozmišku, jaká mezi nimi vyvstala za půl století společného života, jedinou, která v obou vyvolala přání všeho nechat a začít život jinak; ba i jako zestárlá a zklidnělá dvojice si dávali dobrý pozor, aby se vyvarovali jakékoli nárážky na onu příhodu, neboť zdánlivě zhojené rány znovu začínaly krváčet, jako by je utržili včera.

Doktor Urbino byl první muž, kterého Fermina Dazová slyšela močit. Stalo se tak ve svatební noci, když vyčerpaná mořskou nemocí odpočívala v kajutě parníku, který je odvážel do Francie; onen koňský proud, patřící jejímu muži, crčel jejímu sluchu tak mocně a připadal jí vybaven tak neotřesitelnou autoritou, že ji opanoval ještě větší strach z plenění, jehož se obávala. Jak ona původní prýštivost s přibývajícímí léty postupně ochabovala, vybavovala si tuto vzpomínku stále častěji, neboť nikdy nedokázala přenést přes srdce, že při každém použití záchodu zamokřil okraj mísy. Doktor Urbino, dovolávaje se argumentů snadno pochopitelných každému, kdo by chápat chtěl, se jí snažil vysvětlit, že příčinou této každodenní nehody není jeho nedbalost, jak zdůrazňovala,

nýbrž záležitost organické povahy: zamlada býval jeho trysk natolik jednolitý a přímý, že na gymnáziu vyhrával všechny soutěže v plnění lahví přesným zásahem; postupem let, jak je obvyklé, však nejen ochaboval, nýbrž i prýštil nakoso, rozvětvoval se a nakonec se změnil v nezvladatelnou, nazdařbůh tryskající fontánu, navzdory veškerým snahám správně ho vést a zaměřit. »Klozet musel vynajít někdo, kdo nevěděl o mužích ani zbla,« říkával. Domácímu míru tedy obětoval každodenním úkonem, který byl spíše pokořující nežli pokorný: pokaždé, když mísu použil, osušil její okraj toaletním papírem. Jeho žena o tom věděla, nikdy však neřekla ani slovo; teprve když koupelna začala příliš zjevně páchnout čpavkem, rozhlašovala to, jako by padla na zločin: »Smrdí to tady jako v králíkárně.« Krátce předtím, než zestárl, dospěl doktor Urbino ke konečnému řešení, jež mu vnukly jeho vlastní tělesné obtíže: močil jako ona, vsedě, čímž docílil jednak toho, že mísa zůstávala čistá, jednak vlastního omilostnění.

Už tehdy přestával být soběstačný a obyčejné sklouznutí v koupelně, které se mu málem stalo osudným, ho přimělo k tomu, aby se měl na pozoru před sprchou. Na rozdíl od příbytků ve starém městě chyběla v moderně pojatém domě doktora Urbina litinová vana na lvích tlapách. Sám ji dal odstranit, a to z hygienických důvodů: vana, to byl jeden z těch mnoha fujtajblů vynalezených Evropany, kteří se koupou jen jednou za čtyři týdny, poslední pátek v měsíci, a ještě k tomu ve vlastních špinkách. Po oné nehodě dali tehdy zhotovit velké necky na míru z pevného guajakového dřeva a doktor Urbino v nich podstupoval koupací obřad, mydlen a oplachován svou ženou jako novorozeně. Střídavá lázeň z odvaru slézových listů a pomerančové kůry na něho působila jako sedativum, takže ve vonném nálevu častokrát usnul. Po koupeli mu Fermina Dazová pomohla s oblékáním, zapudrovala ho v rozkroku, natřela mu opruzeniny kakaovým máslem, navlékla mu spodky s touž láskou, jako by ho zavinovala do plenek, a postupně ho oblékla celého, od ponožek až po uzel na kravatě s topasovou jehlicí. Manželská jitra nabyla klidného rázu, neboť doktor Urbino se znovu zabydlel v dětství, o něž ho připravily jeho vlastní děti. I jeho žena se nakonec

vpravila do rodinného rozvrhu, neboť ani pro ni se nezastavil čas: spala stále méně, a ještě než dovršila sedmdesátku, probouzela se dřív než její manžel.

Když doktor Urbino oné svatodušní neděle nadzvedl příkrývku, aby se podíval na mrtvé tělo Jeremiaha de Saint-Amour, učinil objev, který mu dosud zůstával odepřen, a to i ve chvílích, kdy se jeho duch lékaře a věřícího plavil v končinách vrcholné jasnozřivosti. Jako by teprve teď, po tolika letech, co si se smrtí tykal, po tom, co se s ní tolik nazápolil, ohmatáváje ji vlastníma rukama z rubu i po líci, nastal okamžik, kdy se poprvé odvážil pohlédět jí zpráma do tváře a kdy i smrt pohlédla na něj. Strach ze smrti to nebyl, to ne; tenhle strach v sobě nosil už dlouhý čas, žil s ním jako se stínem přestřeným přes jeho vlastní stín, od chvíle, kdy se jednou v noci vytrhl z těžkého snu, rozrušený a zmatený, a pochopil, že smrt není jen trvalá možnost, jak ji vždycky vnímal, nýbrž bezprostřední skutečnost. Oné neděle se mu však před očima zhmotnilo cosi, co až dosud zůstávalo pouhou jistotou fantazie. Zprvu ho potěšilo, že boží prozřetelnost učinila nástrojem tohoto ohromujícího odhalení právě Jeremiaha de Saint-Amour, jehož vždycky považoval za světce nevědoucího, že se nachází ve stavu milosti; když mu však posmrtný dopis odhalil fotografovu pravou totožnost, jeho temnou minulost, jeho nezměrnou schopnost klamat své okolí, doktor Juvenal Urbino pocítil, že se v jeho životě přihodilo něco, co s konečnou platností uzavíralo cestu nazpátek.

Fermina Dazová se jeho ponurou náladou nedala nakazit. Jak se dalo čekat, pokusil se přenést na ni své chmury, zatímco mu pomáhala nasoukat se do kalhot a jeden po druhém zapínala knoflíčky u košile, ale pokus mu nevyšel: jeho žena se nedala lehko dojmout, tím méně smrtí muže, kterého nemilovala. Pro ni byl Jeremiah de Saint-Amour nějaký invalida s berlemi, s nímž se jaktěživa nesetkala; stěží o něm věděla, že kdysi o vlasek unikl popravčí čtětě při bůhvíjakém z těch nesčetných povstání na bůhví kterém z těch nesčetných antilských ostrovů, že ho běh života přinutil stát se dětským fotografem, vypracovat se na nejžádanějšího portrétistu v celé provincii, a že porazil nějakého šachistu, jemuž říkala Torremolinos, ve skutečnosti se však jmenoval Capablanca.

»Tak abys věděla, byl to galejník. Utekl z cayenské trestnice, kde seděl na doživotí za hrozný zločin,« řekl doktor Urbino. »Představ si, jedl i lidské maso.«

Podal jí dopis, jehož tajemství si chtěl vzít do hrobu, zastrčila však složené listy bez přečtení do zásuvky toaletního stolku a otočila klíčkem. Byla zvyklá na bezednou schopnost svého manžela všemu se podívat, na jeho přemrštěné soudy, během let stále zamotanější, na jeho úzkoprsost, která se tak málo shodovala s jeho obrazem na veřejnosti; tentokrát však zašel příliš daleko a překročil své vlastní meze. Domnívala se, že si Jeremiaha de Saint-Amour váží ne proto, kým v minulosti byl, nýbrž proto, kým začal být od okamžiku, kdy se ve městě objevil, veškerý majetek v kuffíku běžence, a nešlo jí na rozum, proč ono pozdní odhalení fotografovy pravé totožnosti jejího muže tak šokuje. Nechápala, proč se pohoršuje nad tím, že měl Jeremiah de Saint-Amour tajný poměr, když to je přece atavický zvyk všech takovýchhle mužů, nevyjímaje jejího manžela v jisté neblahé době, a to, že fotografova družka pomohla svému milenci dovést do konce jeho vlastní rozhodnutí zbavit se života, považovala za dojemný důkaz lásky. »Kdyby ses k tomu rozhodl i ty, a měl tak pádné důvody jako on, bylo by mou povinností zachovat se právě tak, jak se zachovala ona,« řekla. Doktor Urbino se zase jednou ocítl na křižovatce prostého neporozumění, v situaci, která ho už půl století doháněla k zoufalství.

»Nic nechápeš,« řekl. »Nepohoršuje mě, kým byl, ani co udělal, ale to, že nás všechny tolik let klamal.«

Oči se mu začaly zalévat snadnými slzami, jeho žena však dělala, že nic nevidí.

»Dobře udělal,« opáčila. »Kdyby byl vyrukoval s pravdou, nikdo z vás by ho neměl tak rád. Ani ty, ani ta chudák ženská, prostě nikdo v tomhle městě.«

Připnula mu řetízek od hodinek do knoflíkové dírky vesty, poopravila uzel na kravatě a vetkla do něj jehlici s topasem, osušila mu slzy, uslzenou bradu mu oťrela kapesníčkem s několika kapkami kolínské a kapesník mu zasunula do náprsní kapsy s cípy rozloženými jako květ magnólie. Stojatým tíchem domu se rozezněly pendlovky odbíjející jedenáctou.

»Pospěš si,« řekla a vzala ho pod paži. »Přijdeme pozdě.«

Aminta Dechampsová, manželka doktora Lácidese Olivelly, vynaložila za přispění všech sedmi dcer veškerou horlivost a předvídavou péči, aby se slavnostní oběd na počest čtvrtstoletí odborné činnosti jejího muže stal společenskou událostí roku. Rodinné sídlo de Olivellových, palác starobylé Mincovny, zmrzačený jedním florentským architektem, který se městem přehnal jako neblahá renovátorská smršť a přestavěl hezkou řádku památek ze XVII. století na benátské baziliky, stál přímo v historickém středu města. Šest ložnic a dva velké sály, přijímací salón a jídelna, byly sice prostorné a vzdušné, ne však natolik, aby pojaly všechny místní zvané hosty, nepočítaje úzký výběr význačných osobností, které měly přijet odjinud. V patiu zbudovaném na způsob rajské zahrady opatství zurčela kamenná kašna mezi záhony heliotropů, jejichž vůně se vpozdvečer šířila po celém domě, arkády však neposkytovaly dostatečný prostor pro takové množství tak velikých jmen. Rozhodli tedy, že oběd se bude pořádat v rodinném venkovském domě s patiem jako náměstí, s obrovitými indickými vavříny a s lekníny domácího původu v tišíně řeky, kam se autem dalo dorazit za pouhých deset minut jízdy po královské silnici. Muži z hostince dona Sancha, poslušni pokynů paní de Olivellové, natáhli na nekrytých místech pestrobarevné stříšky z plachtoviny a na obdélném prostranství pod vavříny rozestavěli stolky pro sto dvaadvacet osob, prostřené jeden jako druhý lněnými ubrusy, s kyticí čerstvých růží nádavkem na stole čestných hostů. Vystavěli i pódium, na němž měla koncertovat jednak dechovka s repertoárem omezeným pro tuto příležitost výhradně na čtyřrylky a valčíky domácí provenience, jednak smyčcové kvarteto z Akademie krásných umění, překvapení, které paní de Olivellová uchystala pro ctihodného učitele svého manžela, jenž měl slavnostnímu obědu předsedat. Datum sice přesně neodpovídalo výročí promoce, ale Svatodušní neděli zvolili záměrně, aby svátek dodal oslavám lesku.

Přípravy zahájili s tříměsíčním předstihem, v obavě, aby se nedostali do časové tísně a třeba pak nestihli něco důležitého

zařídít. Z bažinatých krajů Ciénaga de Oro objednali živé slípky, vyhlášené po celém pobřeží jednak velikostí a lahodným masem, jednak valounky ryzího zlata ve volátkách, neboť za časů kolonizace klovaly v naplaveninových půdách. Paní de Olivellová, doprovázena vždy několika svými dcerami a služebnictvem, osobně vystupovala palubu luxusních zaoceánských parníků, aby uctila zásluhy svého chotě nejlepším z toho nejlepšího, co skýtaly nejrozličnější končiny světa. Pamatovala na všechno, krom jedné jediné věci: že totiž oslavy případnou na červnovou neděli v roce, kdy se zpozdlilo období dešťů. Nebezpečí si uvědomila až onoho památného rána cestou na mši; polekalo ji, jak je vzduch vlhký, jak nebe ztěžklo a visí nízko, a horizont moře že se nedá rozeznat. Navzdory těmto známkám, nevěstícím nic dobrého, jí připomněl ředitel hvězdárny, kterého na mši potkala, že celé, a to značně smolné dějiny města nepamatují případ, že by na Svato-dušní neděli zapršelo, dokonce ani v nejdrušnějších zimách ne. Právě když odbíjela dvanáctá a četní hosté už pod širým nebem popíjeli aperitiv, práskl zčistajasna hrom, až se země zachvěla, z rozbouřeného moře přisvištěl vítr, pokácel stolky, serval plátěné stříšky, nebe se roztrhlo a spustil se katastrofální lijavec.

Doktor Juvenal Urbino dorazil na poslední chvíli už ve zmatku způsobeném bouřkou spolu s posledními hosty, které cestou potkal; původně hodlal přeskákat od vozu po kamelech přes zaplavené patio jako ostatní, nezbylo mu však než strpět pokoření a dát se přenést v náručí muži dona Sancha, s baldachýnem ze žluté plachtoviny nad hlavou. Pokácené stolky se jakžtakž podařilo rozestavit uvnitř v domě po všech místnostech včetně ložnic. Nikdo z hostů se nesnažil zastírat ztroskotaneckou náladu. Okna se musela zavřít, poněvadž vítr hnal provazce deště nakoso, a uvnitř bylo jako v lodní kotelně. U stolů v patiu bylo ještě před bouřkou označeno místo každého hosta kartičkou se jménem, a to tak, aby ženy podle obyčeje seděly na jedné straně a muži na druhé, avšak v domě se jmenovky pomíchaly a hosté se rozsadili, jak se dalo, vytvářejíce promiskuitní společenství vzešlé z vůle vyšší moci, která se alespoň tentokrát vzepřela našim společen-

ským předsudkům. Uprostřed této spouště poletovala Aminta de Olivellová, jako by současně byla všude. Účes jí zmokl a přepychové šaty měla zastříkané od bláta, nepřízní osudu však čelila s nezdolným úsměvem, jemuž se přiučila od svého muže: nehodlala udělat závistivcům radost. S pomocí dcer, ukutých v téže výhni, se jí zčásti podařilo udržet místa u čestného stolu. Doprostřed byl usazen doktor Juvenal Urbino, po jeho pravici arcibiskup Obdulio y Rey, a Fermína Dazová si jako obvykle sedla vedle svého manžela, obávajíc se, aby během oběda neusnul či nepobryndal si polévkou klopy. Naproti usedl doktor Lácides Olivella, výtečně zachovalý padesátník poněkud zženštilého vzezření, jehož sklon k vtipkování nikterak nesouvisel s jeho přesnými diagnózami. Zbývající místa obsadili představitelé městské a provinční správy, jakož i loňská královna krásy, které guvernér nabídl rámě, aby ji usadil po svém boku. Na pozvánkách se sice společenský oděv zpravidla nevyžadoval, tím méně k obědu pod širým nebem, ale všechny ženy se dostavily ve večerních toaletách, ověšeny pravými šperky, a muži byli většinou v tmavých oblecích s černou vázankou, někteří i v soukenných kabátech; jenom největší znalci světa, jako doktor Urbino, přišli ve všedním. Každý host měl před sebou jídelní lístek ve francouzštině, ozdobený zlacenou vinětou.

Paní de Olivellová, obávající se zhoubných následků vedra, oběhla celý dům s naléhavou prosbou, aby pánové před jídlem odložili saka, nikdo si však netroufl jít příkladem. Arcibiskup se naklonil k doktoru Urbinovi a poznamenal, že tento oběd je svého druhu historický: poprvé se tu u jednoho stolu sešly — rány zhojeny a stará zášť rozptýlena — obě zneprátelené strany z občanských válek, které od vyhlášení nezávislosti zalévaly zemi krví. Tato myšlenka se shodovala s entuziasmem liberálů, především mladých, jimž se po čtyřicetileté nadvládě konzervativců právě podařilo prosadit volbu svého prezidenta. Doktor Urbino nesouhlasil: liberál na prezidentském křesle mu nepřipadal o nic horší ani lepší než konzervativec, leda že se hůře oblékal. Nechtěl však arcibiskupovi odporovat, ačkoli by mu rád naznačil, že nikdo z hostů nebyl na tento oběd pozván kvůli svému smýšlení, ný-

brž díky svému výtečnému původu, a ten je vždycky nadřazen jak hazardům politiky, tak hrůzám války. Takto viděno, skutečně nikdo nechyběl.

Přšet přestalo právě tak rychle, jak začalo, a na čistém nebi bez mráčku okamžitě vzplálo slunce; prudká bouřka však vyvrátila několik stromů a z říční tišiny se vylila voda, takže se patio proměnilo v močál. Největší pohroma postihla kuchyni. Vařit se mělo za domem, na otevřených cihlových ohništích, která byla k tomuto účelu postavena, a kuchaři stěží stačili zachránit pánve před deštěm. Vybírání vody ze zatopené kuchyně a kvapné budování nových ohnišť na zadní verandě je připravilo o drahocenný čas, v jednu hodinu odpoledne se však podařilo tísnivou situaci zvládnout. Chyběl jen moučník, objednaný u jeptišek od svatě Kláry. Slíbily sice, že ho dodají před jedenáctou, ale mohlo se stát, že se potok u královské cesty rozvodnil a vylil se z břehů, jak se přiházelo i v mírnějších zimách, a právem tudíž panovaly obavy, že v takovém případě by se dalo se zákusky počítat nejdřív za dvě hodiny. Sotva se vyčasilo, pozotvírali všechna okna a do domu zavál osvěžující vzduch, pročištěný sirnatým pachem bouřky. Hned nato byl vydán příkaz, aby dechovka na vstupní terase spustila první číslo svého valčíkového programu, avšak břeský zvuk plechů jen znásobil všeobecný pocit tísně, poněvadž pro vřavu nebylo slyšet vlastního slova a hosté na sebe museli křičet. Aminta de Olivellová, zmořená čekáním, s úsměvem na rtech a s pláčem na krajíčku přikázala, aby začali servírovat.

Komornímu ansámblu z konzervatoře se podařilo vydobýt si chvílku zdvořilostního ticha pro úvodní takty Mozartova *Loveckého kvartetu*. Přestože zmatená a hlučná konverzace nabývala na síle a černí sluhové dona Sancha, obtížně se prodírající s kouřícími podnosy mezi natěsnanými stoly, ustavičně vyrušovali, doktor Juvenal Urbino dokázal jedním uchem poslouchat až do konce hudební produkce. Rok od roku se sice hůř soustředil, dokonce i každý tah na šachovnici si musel zapisovat na papírek, aby nezapomněl, kudy postupuje, dosud si ale podržel schopnost věnovat se vážnému rozhovoru a současně poslouchat hudbu, aniž by ztrácel její nit, ačko-

li se mu nikdy nezdařilo dospět k vrcholnému mistrovství jednoho německého dirigenta, s nímž se sprátelil za svého pobytu v Rakousku: pročítat si partituru *Dona Giovanniho* a poslouchat přitom *Tannhäusera* jako on, to nedokázal.

Provedení druhého čísla programu, Schubertovy skladby *Smrt a dívka*, mu připadalo poněkud lacině dramatické. Obtížně lovil tóny z nového hluku, způsobeného tentokrát cinkáním talířů a příborů, a nespouštěl přitom oči z uzardělého mladíka, který ho pozdravil úklonem hlavy. Někde už ho určitě viděl, ale kde, to si nedokázal vybavit. Tohle se doktoru Urbinovi často přiházelo, hlavně se jmény, ba i se jmény lidí, které víc než dobře znal, anebo s nějakou melodií z dřívějšíka, a vyvolávalo to v něm úzkost tak nestvůrnou, že si jednou v noci přál raději umřít, než snášet ta muka až do rána. Neměl daleko k tomuhle stavu, když se mu milosrdně rozbřesklo v paměti: loni toho mládence učil. Poněkud ho překvapilo, že se s ním setkává tady, v království vyvolenců, doktor Olivella mu však připomněl, že je to syn ministra hygieny, který si u nich připravuje disertační práci z oboru soudního lékařství. Doktor Juvenal Urbino mu vesele zamával a mladý lékař povstal a uklonil se. Ani teď, ani kdy jindy se doktor Urbino nedovtípl, že je to onen praktikant, s nímž se ráno setkal v domě Jeremiaha de Saint-Amour.

Ulevilo se mu, že zas jednou dokázal zvítězit nad stářím, a plně se oddal průzračně plynoucímu lyrismu poslední skladby, nedovedl si ji však zařadit. Mladý cellista souboru, který se nedávno vrátil z Francie, mu později řekl, že hráli smyčcový kvartet Gabriela Fauré; doktor Urbino tohoto skladatele neznal ani podle jména, ačkoli vždycky velmi bděle sledoval všechny evropské novinky. Fermina Dazová, stále pozorná ke všem hnutím svého muže, zejména pokud se na veřejnosti zahloubal do sebe, odložila příbor a položila svou pozemskou dlaň na jeho ruku. »Už na to nemysli,« řekla. Doktor Urbino se na ni usmál z druhého břehu extáze, a v tom okamžení začal zase myslet na to, čeho se jeho žena obávala. V duchu před sebou spatřil Jeremiaha de Saint-Amour ve falešné uniformě válečníka, hrud' ověncenou metály z divadelních rekvizit, jak touhle dobou leží v otevřeném

rakvi, vydán napospas žalujícím pohledům dětí z podobenek. Obrátil se k arcibiskupovi, aby ho zpravil o sebevraždě, ale ten už novinu znal. Hodně se o tom mluvilo na hrubé a plukovník Jerónimo Argote se na něj dokonce jménem karibských utečenců obrátil se žádostí, aby nebožtík byl uložen do svěcené půdy. »Už jen ta žádost sama svědčí o nedostatku úcty,« řekl a pak se poněkud lidštějším tónem zeptal, zda je známa příčina sebevraždy. *Gerontofobie*, odpověděl mu doktor Urbino správným slovem, domnívaje se, že je právě vynalezl. Doktor Olivella se na okamžik přestal věnovat svým nejbližším hostům a vmísil se do dialogu svého učitele: »Smutná věc, setkat se ještě se sebevrahem, který si vzal život z jiné příčiny než z lásky,« řekl. Doktora Urbina nepřekvapilo, že rozpoznává své vlastní myšlenky v myšlenkách svého oblíbeného žáka.

»A co horšího,« řekl. »Otrávil se cyankáli.«

Sotva to vyslovil, pocítil, jak nad hořkostí, kterou v něm dopis vyvolal, převládá opět soucit, avšak nevzdal za to dík své ženě, nýbrž zázračné moci hudby. Začal arcibiskupovi vyprávět o laickém světcí, kterého kdysi poznal za zdlouhavých podvečerů u šachovnice, o muži spartánských zvyků, jenž zasvětil veškerý svůj um dětskému štěstí, o učenci, jehož kromobyčejné vědomosti zahrnovaly všechno na světě, a sám užasl, s jak čistým srdcem pojednou dokázal úplně a rázem oddělit Jeremiaha de Saint-Amour od jeho minulosti. Starosta pak přesvědčoval, že by bylo záhodno odkoupit všechny desky s negativy, aby se zachoval obraz generace, v jejichž rukou spočívá budoucnost města a která třeba už nikdy nebude tak šťastná jako na oněch portrétech. Arcibiskupa hluboce pobouřily opovážlivé úvahy vzdělaného praktikujícího katolíka o svatosti sebevraha, schvaloval však podnětnou myšlenku, že by se negativy měly archivovat. Starosta chtěl vědět, od koho je má odkoupit. Doktora Urbina páli na jazyku řeřavý uhlík tajemství, ale vydržel a tajnou dědičku fotografického archivu neprozradil. »O to se postarám,« řekl a v tu chvíli pocítil, že dodržením závazku vůči ženě, kterou ještě před pěti hodinami zavrhoval, došel konečně spásy. Fermina Dazová si toho všimla a šeptem ho přiměla ke slibům, že půjde na pohřeb. Ovšemže půjde, řekl s úlevou, jak by ne.

Krátké projevy lehce přešuměly; dechovka spustila nějakou lehkou skladbu mimo program a hosté zatím promenovali po terasách, čekajíce, až muži z hostince dona Sancha vymetou z patia vodu, pro případ, že by se někdo vzchopil k tanci. Salón se vyprázdnil, jen společnost u čestného stolu setrvala na místě a hlučně oslavovala nevidaný čin doktora Urbina, který při závěrečném připitku do sebe obrátil půl skleničky brandy. Kam paměť sahala, nikdo ho jaktěživ neviděl pít, leda sklenku prvotřídního vína k nějakému zvláště vybranému pokrmu, avšak jeho srdce si toho dne doušek žádalo a tato slabost měla být odměněna: po mnoha letech dostal chuť si zazpívat. Bezpochyby by byl podlehl naléhavým prosbám mladého cellisty, který se nabídl, že ho doprovodí, kdyby se pojednou nestalo cosi nečekaného: do zabláceného patia se vřítíl vůz posledního typu, počákal muzikanty blátem, kachním zvukem klaksonu rozkejšal kačeny v posadách a zabrzdil přímo před sloupovým průčelím domu. Z jeho dvířek vystoupili doktor Marco Aurelio Urbino Daza a jeho manželka, oba schvácení smíchem, v každé ruce tác pod krajkovým ubrouskem. Další stejné tácy ležely na sklápěcích sedačkách, ba i na podlaze vedle šoféra. Teprve když se hosté, vítající příjezd opožděného moučníku dobrosrdečným hvízdáním a potleskem, konečně utišili, mohl doktor Urbino Daza teď už s vážnou tváří vysvětlit, co se přihodilo: klarisky ho ještě před bouřkou požádaly, aby vzal moučník s sebou, a skutečně už byl na královské cestě, když tu dal otočit a vrátil se, poněvadž na něho někdo volal, že v domě jeho rodičů hoří. Doktor Juvenal Urbino se ulekl, ani nevyčkal, až syn domluví, avšak jeho žena mu včas připomněla, že on sám dal přece povolání hasiče kvůli papouškovi. Rozzářená Aminta de Olivellová rozhodla, že se moučník bude podávat na terase, až po kávě, avšak doktor Urbino s ženou odjel dřív, než ho mohli okusit: měl nejvyšší čas, chtěl-li si před pohřbem dopřát svou posvátnou siestu.

Zdřím si sice, ale spal jen kratičce a špatně; po návratu totiž zjistil, že hasiči napáchali v domě škody srovnatelné téměř s požárem. Při pokusu vystrnadit papouška z koruny mangovníku plným proudem vody z hasičské stříkačky odrali ze

stromu všechno listí, a ke všemu se strefili tak nešťastně, že oknem napumpovali vodu do hlavní ložnice a nenapravitelně poškodili nábytek i portréty neznámých předků, rozvěšené po stěnách. Na poplašné vyzvánění zvonu na hasičském voze se v hojném počtu dostavili sousedé, aby pomohli hasit domnělý požár, a k nejhoršímu nedošlo jen proto, že v neděli se na školách nevyučovalo. Po marných pokusech dostat se k papouškovi pomocí přidavných žebříků se hasiči vrhli na mangovník s mačetami, a kdyby se v pravý čas nedostavil doktor Urbino Daza, zbyl by ze stromu jen zmrzačený pahýl. Vzkázali, že se vrátí po páté, zeptat se, jestli smějí větve osekát, a cestou rozšlapali bláto po terase i po salóne a potrhali turecký koberec, právě ten, který měla Fermina Dazová nejraději. Veškeré škody byly navíc zhola zbytečné, neboť papoušek, jak se zdálo, využil zmatku a zmizel někde v sousedství. Doktor Urbino se pokusil vypátrat ho v listí, nedostal však odpověď v žádném jazyce, ani hvízdem, ani zpěvem; usoudil tedy, že se pták ztratil, a šel se krátce před třetí na chvíli prospat, pokochav se ještě předtím prchavou vůní své moči, pročištěné vlahým chřestem.

Ze spánku ho probudil smutek. Nebyl to týž smutek, který ho přepadl ráno, tváří v tvář mrtvému tělu přítele, nýbrž neviditelná mlha, která mu po siestě mžila v duši a kterou si sám pro sebe vykládal jako zvěstování boží, že mu do konce života zbývá několik posledních odpolední. Až do padesátky si nikdy neuvědomoval rozměry, tíhu a stav svých útrob, ale jak při každodenní siestě polehával, oči zavřené, začal si postupně uvědomovat každický orgán ve svém těle, jeden za druhým; vycífoval i tvar svého nespavého srdce, vnímal svá tajemná játra, vnímal hermetickou dílnu své slinivky břišní, a postupně se dobíral zjištění, že i starci nejpožehnanějšího věku jsou mladší než on, poslední pozůstalý z legendárních skupinových portrétů své generace. Jakmile zjistil, že začíná zapomínat, uchýlil se k prostředku, o němž se kdysi zmínil jeden z jeho učitelů na lékařské fakultě: »Komu chybí paměť, ten si ji udělá z papíru.« Jak se však ukázalo, víra ve spolehlivost této pomůcky byla jen iluze jepičí životnosti, neboť za krátko dospěl tak daleko, že zapomínal, co znamenají všech-

ny ty poznámky pro upamatování, které nosil rozstrkané po kapsách, že hledal po celém domě brýle, a měl je na nose, že znovu otáčel klíčem ve dveřích, přestože právě zamkl, a při četbě ztrácel souvislost, poněvadž si nepamatoval, jaké premisy předcházely závěrům, a zapomínal, odkud se bere ta či ona postava. Nejvíc ho trápila ztráta důvěry ve vlastní rozum: cítil, že ztrácí soudnost, a dobře si uvědomoval, že toto ztroskotání je neodvratné.

Z pouhé zkušenosti, byť vědecky nepodložené, doktor Urbino věděl, že většinu smrtelných chorob provází typický pach, ale žádná že nepáchne tak osobitě jako stáří. Číchal ten pach z otevřených těl na pitevním stole, cítil ho z pacientů sebelépe zastírajících svůj skutečný věk, cítil ho z vlastního poceného prádla i z bezbranného dechu své spící ženy. Nebyť tím, kým v jádru byl, totiž křesťanem staré ražby, snad by i dal za pravdu Jeremiahovi de Saint-Amour, že staroba je nedůstojný stav, kterému je nutno včas zabránit. Jedinou útechu stáří, i pro člověka, který jako on býval v posteli vždycky při chuti, nacházel v pomalém a milosrdném vyhasínání pohlavní žádostivosti, v sexuálním míru. Ve svých jedenaosmdesáti letech měl dost jasnozřivosti, aby si uvědomoval, že je s tímto světem svázán teninkými vlákny, která se mohou bezbolestně přetrhnout pouhou změnou polohy ve spánku, a snažil-li se tato vlákénka všemožně zachovat, pak ze strachu, že se v temnotě smrti nesetká s Bohem.

Fermina Dazová se postarala o to, aby ložnice poničená zásahem hasičů byla jakžtakž uvedena do původního stavu; krátce před čtvrtou dala manželovi donést každodenní sklenici limonády s ledovou drtí a připomněla mu, že má načase převléknout se na pohřeb. To odpoledne měl doktor Urbino po ruce dvě knihy: *Tajemství člověka* od Alexise Carrella, a dosud nerozřezanou *Knihu o životě a smrti* Axela Muntha. Požádal kuchařku Dignu Pardovou o slonovinový nůž na papír, který nechal v ložnici; když mu ho přinesli, byl už ale začtený do *Tajemství člověka*, na stránce, kterou si minule založil obálkou od nějakého dopisu: do konce mu zbývalo už jen pár stránek. Četl pomalu, prodíraje se labyrintem bodavých bolestí v hlavě, které přičítal oné poloviční sklence

brandy. V přestávkách mezi četbou tu a tam usrkl limonády, anebo pomalu cucal kousek ledu. Byl v ponožkách, límeček u košile měl odepnutý a elastické, zeleně proužkované šle mu plandaly podle boků; obtěžovalo ho pouhé pomyšlení, že se má převlékat na pohřeb. Zanedlouho přestal číst, knihy složil na sebe a pomaličku se začal pohupovat v proutěném houpacím křesle; s myslí zacloněnou smutkem pozoroval houštinu banánovníků v rozbahnělém patiu, oškubaný mangovník, létající mravence, kteří se po dešti vyrojili, prchavost dalšího zářivého odpoledne, které, odečteno, odplývalo navždy pryč. Už zapomněl, že kdysi míval nějakého papouška z Paramariba, jehož miloval jako lidskou bytost, když tu ho najednou uslyšel: »Papoušiček král.« Připadlo mu, že ptáka slyší docela blízko, někde vedle sebe, a vzápětí ho uviděl na nejspodnější větvi mangovníku.

»Styď se, hanbáři,« zavolal na něj.

Papoušek mu odpověděl jeho vlastním hlasem:

»Ty jsi hanbář hanbatá, doktore.«

Pomalu a opatrně, aby ho nevyplašil, si obul polobotky, navlékl si šle, a stále k ptáku promlouvaje a nespouštěje ho z očí, sešel do patia; poněvadž ve dvoře bylo pořád plno bláta, raději ohledával půdu pod nohama holí, aby neklopýtł o tři schůdky na terase. Papoušek se nehýbal z místa. Seděl nizoučko, a tak mu doktor Urbino nastavil hůl, avšak pták, místo aby se jako obyčejně usadil na stříbrnou rukojeť, přeskočil na vedlejší větev, sice trochu vyšší, ale poměrně snadno dostupnou, poněvadž k ní ještě před příjezdem hasičů někdo přistavil žebřík. Doktor Urbino si v duchu odhadl výšku: stačí vylézt na druhou příčku, řekl si, a má ho. Vystoupil na první příčku a přitom spiklenecky pobrukoval nějaký popevek, aby rozptýlil pozornost vzpurného opeřence; pták po něm opakoval slova, ne však nápěv, a bočními krůčky se sunul na vzdálenější konec větve. Doktor Urbino bez potíží vylezl na druhou příčku, přidržuje se oběma rukama žebříku, a papoušek po něm začal opakovat celou písničku, ale z místa se nehýbal. Vystoupil tedy na třetí příčku a vzápětí nato, poněvadž špatně odhadl výšku, i na čtvrtou; levičkou se držel žebříku a pravičkou se natahoval po papouškovi. Digna Par-

dová, stará služka, která za ním přispěchala se vzkazem, že má nejvyšší čas vydat se na pohřeb, spatřila zezadu nějakého muže, jak stojí nahoře na žebříku, a kdyby neviděla zeleně proužkované šle, nevěřila by, že je to ten, koho vskutku měla před sebou.

»Pro umučení boží!« vykřikla. »Vždyť si srazíte vaz!«

Doktor Urbino popadl papouška pod krkem a vítězoslavně si vydechl: *Ça y est*. V tu ránu však ptáka pustil, poněvadž žebřík mu ujel pod nohama a on zůstal viset mezi nebem a zemí na okamžik sice prchavý, avšak dostatečně dlouhý k tomu, aby si stačil uvědomit, že v této chvíli, v neděli na svátek Duha svatého přesně ve čtyři hodiny sedm minut odpoledne, je v Pánu, aniž se mu dostalo svátosti oltářní či špetky času čehokoli zalitovat a s kýmkoli se rozloučit.

Fermina Dazová právě ochutnávala v kuchyni polévku k večeři, když zaslechla zděšený výkřik Digny Pardové a vzápětí nato zmatený povyk a nárek služebných z domu i ze sousedství. Upustila ochutnávací lžici a tak rychle, jak jí dovolávala nepřekonatelná tíže věku, se rozběhla na dvůr, křičíc, jako by přišla o rozum, ačkoli dosud nevěděla, co se pod mangovníkem přihodilo. Srdce se jí rozskočilo, když spatřila svého muže, jak leží v blátě na zádech, už nebožtík, ač dosud živ, neboť vši mocí oddaloval konečný šleh smrti, aby dal své ženě čas doběhnout. Dokázal ještě ve shluku kolemstojících rozeznat její tvář skrze slznou clonu neopakovatelné bolesti, že umírá bez ní; naposledy, provždy a na nikdy víc se na ni zadíval pohledem tak zjasnělým, truchlivým a vděčným, jaký u něho za půl století jejich společného života nikdy nepoznala, a posledním dechem jí stačil říct:

»Jen Pánbůh ví, jak jsem tě miloval.«

Bylo to pamětihodné úmrtí, a nikoli bez důvodu. Sotva dokončil lékařská studia ve Francii, proslavil se doktor Urbino po celé zemi svým včasným zásahem proti epidemii asijské cholery, poslední, která provincii postihla, zažehnav toto smrtelné nebezpečí drastickými novátorskými metodami. Předěšlá epidemie, která vypukla v době, kdy ještě pobýval v Paříži, zdecimovala za necelé tři měsíce čtvrtinu městského obyvatelstva a její oběti se stal i otec doktora Urbina, rovněž

věhlasný lékař. Díky své bleskově nabyté reputaci a se značným přispěním rodinného jmění založil doktor Juvenal Urbino první a nadlouho také jedinou Lékařskou společnost v provinciích na karibském pobřeží a stal se jejím doživotním předsedou. Zasloužil se o výstavbu prvního vodovodu, prvního kanalizačního systému a zastřešeného tržiště, což umožnilo asanovat onen hnojník, zvaný Zátoka dušiček. Zastával dále úřad prezidenta Akademie španělského jazyka i Akademie historických věd, za služby poskytnuté katolické církvi byl latinským patriarchou Jeruzaléma pasován na rytíře Řádu Svatého hrobu a francouzská vláda mu udělila hodnost komandéra Čestné legie. Byl hybným duchem veškerých náboženských a občanských spolků ve městě, především Vlasteneckého výboru, sdružujícího vlivné občany bez politického přesvědčení, kteří tlačili na vládu a na místní obchod s pokrokovými, na svou dobu přespříliš odvážnými podněty. Nejpamětihodnějším z těchto průkopnických podniků se stal pokus s aerostatem, na jehož palubě byla u příležitosti zahajovacího letu přepravena dopisnice až do San Juanu de la Ciénaga, a to dávno předtím, než se vážně začalo uvažovat o možnosti letecké pošty. Z podnětu doktora Urbina vznikla i Krasoumná společnost, jejímž přičiněním byla založena Akademie krásných umění, v domě, kde dosud sídlí, a po dlouhá léta se pod záštitou této instituce každý rok v dubnu konaly Květinové hry.

Jedině doktoru Urbinovi se zdařil čin, který se po celé století jevil nemožným, totiž opravit a vrátit původnímu účelu Divadlo komedie, z něhož se po skončení koloniální nadvlády stala aréna kohoutích zápasů a kurník. Tímto počinem vyvrcholilo nezměrné občanské úsilí, do kterého se zapojily veškeré společenské vrstvy městského obyvatelstva bez výjimky, horlivě přikládající ruku ke zdaru společné věci se zápalem, který byl podle mínění nemála jedinců hoden lepšího cíle. Snahy byly korunovány úspěchem a nové Divadlo komedie konečně otevřeno; při slavnostní inauguraci však dosud chyběla křesla i osvětlení, takže divákům nezbylo, než donést si z domova něco k sedění a ke svícení, aby o přestávkách nezůstali potmě. V divadelním svatostánku se podařilo prosadit

tutéž etiku jako na velkolepých evropských premiérách, čehož dámy využily, aby mohly v karibském vedru předvádět dlouhé večerní róby a přepychové kožichy, zároveň však bylo nutno povolit přístup i služebnictvu, neboť někdo musel nosit židle, lampy i nejrozličnější požitaviny, bez nichž by se návštěvnictvo podle svého mínění neobešlo, mělo-li přečkat nekonečně dlouhá představení, končící jednou až ráno o jitřní. Sezónu zahájil jeden francouzský operní ansámbl, který oslnil nezvyklým užitím harfy v orchestru, především se však nezapomenutelně vepsal do myslí diváků hlasem bez poskvrnky a dramatickým nadáním turecké sopranistky, jež zpívala bosky, majíc prsty na nohou ozdobeny prsteny s drahým kamením. Množství lampiček s kokosovým olejem sice čadilo tak mocně, že už po prvním jednání se stěží dalo rozeznat, co se na jevišti děje, a pěvci osípěli, avšak měšťští kronikáři se horlivě přičinili o smazání těchto drobných nedostatků a v plném lesku dali naopak zazářit tomu, co zasluhovalo být zvěčněno. Myšlenka na obnovu divadelního života se nepochybně stala nejnakažlivějším iniciátorským činem doktora Urbina, neboť operní horečka zachvátila celé město bez výjimky, včetně vrstev, od kterých by se to nejméně čekalo, a přivedla na svět celou generaci Othellů a Isold, Aid a Siegfriedů; věci bohužel nikdy nedospěly tak daleko, aby, jak si přával, směl někdy o přestávce na vlastní oči spatřit, kterak wagneriáni kříží hole s vyznavači italské školy podle všech šermířských pravidel.

Doktor Juvenal Urbino nikdy nepřijal žádný oficiální úřad, ačkoli mu to bylo vícekrát a bez jakýchkoli podmínek nabízeno. Vždycky nemilosrdně tepal lékaře, kteří si odbornou reputaci posluhovali ke šplhání po politických postech. Odjakživa se mělo za to, že je liberál, a obyčejně také hlasoval pro kandidáty této strany, jeho liberalismus byl však spíše věcí tradice nežli přesvědčení, a patrně jako poslední příslušník význačných rodin ještě poklekal na ulici před arcibiskupským kočárem. Sám se definoval jako rodilý pacifista, přívrženec definitivního smíru mezi konzervativci a liberály pro dobro vlasti, ve veřejném životě však zaujímal postoje natolik nezávislé, že ho nikdo nepovažoval za svého: liberálové ho

měli za konzervativistickou vykopávku, podle konzervativců mu chybělo leda být zednářem, a zednáři jím opovrhovali jakožto zakukleným klerikálem ve službách Sváté stolice. Kritikové nejméně lačníci po krvi doktora Urbina mínili, že je prostě jen aristokratický estét, který se vyžívá v Květinových hrách, zatímco národu pouští žilou občanská válka bez konce.

Pouze dva činy doktora Urbina jako by nezapadaly do tohoto obrazu: jednak to, že vyměnil starobylý palác markýze z Casalduera, rodinné sídlo Urbinových po dobu delší jednoho sta let, za novostavbu ve čtvrti čerstvých zbohatlíků, jednak sňatek s kráskou z nízkých kruhů, bez rodového jména a majetku, nad kterou dámy sáhodlouhých příjmení po straně ohrovovaly nos, dokud nemusely vzít na vědomí, že je vysoce převyšuje charakterem i vybranými způsoby. Doktor Urbino měl vždycky na paměti, jak jeho obraz v očích veřejnosti utrpěl těmito i mnoha dalšími šrámky, a sám si nejlépe uvědomoval, že mu připadl los posledního protagonisty příjmení odsouzeného k zániku. Jeho rod končil dvěma bezbarvými výhonky: syn Marco Aurelio, rovněž lékař podle rodové tradice předávané na prvorozence po meči, se za celý život nezmoohl na nic významného, dokonce ani na vlastního potomka, a to už měl abrahámoviny za sebou. Jediná dcera Ofelia, provdaná za zdatného bankovního úředníka z Nového Orleansu, dospěla ke klimaktériu jako matka tří dcer, avšak bez syna. Doktor Urbino bolestně nesl, že tok jeho krve v proudu dějin ustane; mnohem větší starosti, co se smrti týče, mu však dělalo pomýšlení, jak si Famina Dazová poradí se životem, až tu zůstane sama, bez něho.

Bud' jak bud', tragédie způsobila otřes nejen v rodinném kruhu, nýbrž nakažlivě se přenesla i na sprostý lid, a ten, v plané představě, že se něčeho dopídí či cosi sezná, byl jen blyskotavou září legendy, se vyhrnul do ulic. Městské úřady vyhlásily třídní smutek, vlajky na veřejných budovách zavlyály na půl žerdí a všechny kostelní zvony nepřetržitě vyzváněly, dokud se neuzavřela krypta v rodinném mauzoleu. Skupina odborníků z Akademie krásných umění sňala nebožtíkovy posmrtnou masku, podle níž měla být odlita bysta v život-

ní velikosti; později se od tohoto záměru nicméně upustilo, poněvadž převládla obecná mínka, že maska zachycuje děs posledního okamžiku přespříliš věrně, než aby to vypadalo důstojně. Jistý věhlasný mistr štětce, který se ve městě náhodou zastavil cestou do Evropy, vytvořil obrovité plátno, pojednávající s patetickým realismem klíčový výjev smutné historie, totiž doktora Urbina na žebříku, kterak se v okamžiku smrti naprahuje po papouškovi. Syrové pravdivosti příběhu odporoval pouze drobný detail: doktor Urbino neměl na obraze košili bez límečku a zeleně proužkované kšandy, nýbrž byl zpodobněn v černém soukenném kabátci a s tvrďákem na hlavě jako na novinových rytinách v dobách cholery. Obraz byl několik měsíců po tragédii vystavován v rozlehlých prostorách obchodu s importovaným uměleckým zbožím *Zlatý drát*, aby nikomu neušla možnost dílo zhlédnout, a zde před ním defilovalo celé město; poté byl střídavě vyvěšován v kdejaké veřejné či soukromé instituci, která pokládala za svou povinnost uctít památku věhlasného patricije, a nakonec byl s druhými pohřebními obřady zavěšen v Akademii krásných umění, aby ho odtud po mnoha letech studenti malířství vlastnoručně vynesli a spálili na Univerzitním náměstí jakožto symbol zpuchřelé estetiky a nenáviděných časů.

Sotva Fermina Dazová ovdověla, vycházelo od první chvíle najevo, že zdaleka není tak bezmocná, jak se její muž kdysi strachoval. Neochvějně trvala na tom, že nebožtíkových ostatků nesmí být zneužito k jakémukoli účelu, a v tomto rozhodnutí ji nezviklal ani kondolenční telegram prezidenta republiky, příkazující k počtě zesnulého vystavit rakev s jeho ostatky uprostřed planoucích svící v jednacím sále provinčního zastupitelství. Se stejnou věcností se vzepřela i osobní žádosti samotného arcibiskupa, aby se u nebožtíkova těla držely vigilie v katedrále, a souhlasila pouze s tím, že jeho ostatky budou vystaveny po dobu zádušní mše. Její syn, poněkud vyvedený z míry tolikými protichůdnými požadavky, se pokusil prostředkovat, avšak Fermina Dazová pevně lpěla na svém venkovanském přesvědčení, že nebožtík patří výhradně vlastní rodině, u mrtvého že se bude bdít doma, s neslazenou kávou a sýrovými koláči, a že každý, kdo chce, ho může přijít

oplakat podle libosti. Ani tradiční, devět nocí trvající modlitby za duši zemřelého se neměly konat; domovní dveře se po pohřbu zavřely, a žádné návštěvě, s výjimkou nejbližších členů rodiny, se už neměly otevřít.

V domě zavládl řád smrti. Veškeré cennosti byly řádně uloženy do bezpečí a na zdech zůstaly jen stopy po svěšených obrazech. Podél stěn všech místností od přijímacího salónu až k ložnicím rozestavilo služebnictvo veškeré židle z domácnosti, i další vypůjčené v sousedství; holé a pusté místnosti, ze kterých byly vystěhovány všechny větší kusy nábytku až na klavír, odpočívající v obvyklém koutě pod bílým prostěradlem, jako by se obrovitě zvětšily a hlasy se v nich přízračně rozléhaly. V knihovně na psacím stole po otci ležel jen tak bez rakve ten, kdo býval Juvenalem Urbinem de la Calle, na sobě černý plášť a v rukou válečný meč rytířů Svatého hrobu, ve tváři vepsán děs posledního okamžiku. U jeho těla stála Fermina Dazová, celá v černém; chvěla se sice, avšak plně se ovládala a kondolence přijímala téměř bez hnutí, bez jakýchkoli dramatických projevů až do jedenácti hodin dopoledne příštího dne, kdy z portiku dala manželovi šátečkem poslední sbohem.

Nebylo pro ni snadné získat tuto sebevládu od chvíle, kdy z patia zaslechla výkřik Digny Pardové a spatřila starého muže, s nímž spojila život, jak leží v blátě, smrt na jazyku. V první vteřině jí svitla naděje, poněvadž měl oči dokořán a trpytila se v nich záře tak jasná, jakou v jeho pohledu nikdy neviděla. Prosila Boha, aby jí daroval aspoň zlomeček času a její muž aby neodcházel, nevěda, jak hluboce ho celý život milovala, bez ohledu na veškeré oboustranné pochyby, a neodolatelně zatoužila začít s ním život znovu od začátku, aby si mohli dopovědět vše, co mezi nimi zůstalo nevyřčeno, a znovu a tentokrát dobře udělat to, co v minulosti zpackali; tváří v tvář neúprosné smrti však musela složit zbraň. Její bolest se vybila ve slepém vzteku na celý svět, ba i na sebe, a to jí vrátilo sebevládu i odvalu čelit sama vlastní samotě. Od té chvíle nepřestala ani na okamžik zápasit se svou bolestí, chránila se však vystavit ji sebemenším hnutím na odív. Jediné poněkud patetické gesto bezděky učinila, když v neděli v jedenáct

v noci do domu přinesli biskupskou rakev páchnoucí dosud loďařským dehtem, opatřenou měděnými držadly a měkce vypolstrovanou hedvábím. Doktor Urbino Daza přikázal, aby ji neprodleně zatloukli; uvnitř bylo k zalknutí, poněvadž po celém domě se šířil pach květin vadnoucích v pekelném vedru, a jemu připadalo, že na otcově krku zpozoroval první nafialovělé stíny. Nějaký nepozorný hlas pronesl do ticha: »V tomhle věku je člověk poloviční shnilotina už zaživa.« Než přiklopili víko, stáhla si Fermina Dazová snubní prsten, navlékla ho svému zesnulému manželovi a položila dlaň na jeho ruku, jak dělávala, kdykoli ho na veřejnosti přistihla, že je duchem nepřítomen.

»Zkrátka se uvidíme,« řekla mu.

Florentino Ariza, neviditelný v davu význačných osobností, pocítil, jak mu pod žebry projel hrot kopí. Fermina Dazová ho ve zmatku prvních kondolencí nevzala na vědomí, ačkoli nikdo neměl být přítomnější než on, nikdo neměl užitečněji přispět na pomoc ve všech naléhavých záležitostech oné noci. To on zavedl pořádek v kuchyních, plných shonu a zmatku, a postaral se, aby nechyběla káva. On obstaral další židle, když už nestačily ani ty vypůjčené v sousedství. Právě on dal v patiu ukládat věnce, které se už dovnitř nevešly, a osobně se postaral o přísun brandy pro hosty doktora Lácidese Olivelly, zastížené neblahou zvěstí právě v okamžiku, kdy slavnostní oběd vrchořil, a o překot dorazivší do domu smrti, aby v kroužku pod oholeným mangovníkem pokračovali v pitce. Jedině on dokázal v pravý čas zasáhnout, když se v jídelně o půlnoci objevil papouščí uprchlík, hlavu vztyčenou, křídla rozestřená, a vyvolal mezi přítomnými zimničné rozechvění, poněvadž to vypadalo, jako by se na čísi příkaz dostavil k pokání. Florentino Ariza popadl ptáka pod krkem právě včas, než stačil zakrákorat nějaké to své pošetilé heslo, a v zakryté kleci ho odnesl do stáje. Všechno, co učinil, konal tak nevtíravě a účinně, že nikdo jeho jednání nepovažoval za zásah do cizích záležitostí, nýbrž za neocenitelnou pomoc v neblahé hodině, která domácnost postihla.

Florentino Ariza byl právě takový, jak vypadal: úslužný a vážný starý pán. Měl vzpřímenou kostnatou postavu, hně-

dou pleť bez chloupků, za kulatými brýlemi v rámečku z bílého kovu mu probleskovaly dychtivé oči a pod nosem se mu špičatil navoskovaný romantický knír z byvších časů. Poslední zbytky kudrn si vyčesával nahoru a lípal si je pomádou do prostřed lebky jinak blýskavě holé, čímž se nadobro vypořádal s úplnou plešatostí. Přirozenou jemností a unylými způsoby si okamžitě získával pozornost, také se však soudilo, že u tak zarytého starého mládence jsou to dost podezřelé čtnosti. Stálo ho spoustu peněz, úsilí a důvtipu nevypadat na těch šestasedmdesát let, které dovršil v březnu, a v hloubi duše byl přesvědčen, že smlčel tolik lásky jako nikdo druhý, co svět světem stojí.

Večer toho dne, kdy zemřel doktor Urbino, byl oblečený tak, jak ho zpráva zastihla, to jest jako vždycky, navzdory pekelnému červnovému parnu: měl na sobě tmavý soukenný oblek, celuloidový límeček převázaný hedvábnou pentlí, na hlavě plstěný klobouk a na předloktí měl zavěšený černý saténový deštník, který používal i jako hůl. Sotva se však začalo rozednívat, vytratil se ze smutečního shromáždění a za dvě hodinky se objevil s východem slunce svěží, oholený, navoněný toaletní vodičkou. Převlékl se do kabátce z černého sukna, jaké se už nosily jen na pohřeb a o velikonocích do kostela; pod vysoký límeček s přehnutými růžky si místo kravaty uvázal kumštýřskou mašli a na hlavě měl tvrďák. Nesl i deštník, tentokrát nejen ze zvyku; byl si jist, že před polednem zaprší, a tohle také sdělil doktoru Urbinu Dazovi pro případ, že by se dal pohřeb uspišit. Skutečně se pokusili obřad přeložit na časnější hodinu: Florentino Ariza pocházel jednak z loďařské rodiny, jednak byl prezidentem Karibské říční paroplavby, a dalo se tudíž důvodně předpokládat, že se v povětrnostních předpovědích opravdu vyzná. O změně hodiny, původně stanovené na jedenáctou, se však nestačili včas domluvit se všemi civilními a vojenskými hodnostáři, veřejnými i soukromými spolky, s vojenskou kapelou a s hudbou z Akademie, se školami a s církevními sdruženími, takže pohřeb, který měl podle očekávání vstoupit do dějin, skončil bezhlavým úprkem v průtrži mračen. Jen hrstka smutečních hostů se dočvachtala blátem až k rodinné hrobce, zaštitěné seibou z ko-

loniálních dob, jejíž koruna se prostírala až za hřbitovní zeď. Pod korunou téhož stromu, ale už za zdí, na pozemku vyhrazeném pro sebevrahy, pochovali karibští utečenci předešlého večera Jeremiaha de Saint-Amour a tělo jeho psa pohřbili po jeho boku, jak si přál.

Florentino Ariza byl v onom skrovném hloučku, který na pohřbu vytrval až do konce. Promokl až na spodní prádlo a domů se vrátil celý polekaný, že po tolika letech puntičkářské péče o vlastní zdraví a přehnaných preventivních opatření nakonec chytne zápal plic. Dal si připravit horkou limonádu s brandy, vypil ji v posteli, spolkl dvě tablety aspirinu, zabalil se do vlněné přikrývky a potil se jako kůň, dokud znovu nenabyl správné tělesné teploty. Když se opět připojil ke smutečnímu shromáždění, cítil, že je v pořádku. Fermina Dazová se mezitím znovu ujala vlády v domě, vysmýčeném a připraveném přijmout hosty, a na oltář knihovny postavila pastelovou podobiznu svého zvěčnělého manžela s černým flórem přes okraj rámečku. V osm ráno nebylo v domě k hnutí a vedro bylo jako v noci před pohřbem, ale po růženci dal někdo kolovat prosbu, aby všichni brzy odešli, poněvadž vdova si od nedělního odpoledne ještě neodpočinula.

Fermina Dazová se rozloučila s většinou hostů u oltáře, ale poslední skupinu blízkých přátel doprovodila až k domovním dveřím, aby jako obvykle sama zamkla. Právě se k tomu z posledních sil chystala, když vtom uviděla uprostřed pustého salónu postávat Florentina Arizu ve smutečních šatech. Zaradovala se, protože ho ze svého života dávno vymazala a teprve teď, po letech, se na něj poprvé podívala pohledem, kterým ho, očištěného zapomněním, plně vzala na vědomí. Chtěla mu poděkovat za návštěvu, ale než to mohla učinit, Florentino Ariza si přitiskl klobouk k místu, kde mu bušilo srdce, a rozechvěn sice, ale s veškerou důstojností, jaké byl schopen, rozřízl onen vřed, který ho po celá ta léta udržoval při životě:

»Fermino,« řekl jí, »víc než půl století jsem čekal na tuhle příležitost, abych vám znovu odpřisáhl věčnou věrnost a lásku navždycky.«

Kdyby neměla důvod věřit, že z něj promluvil Duch svatý,

domnívala by se, že se pomátl. Na jazyk se jí už drala slova zatracení, neboť muž, který takto znesvětil dům, když tělo jejího manžela dosud nevychladlo v hrobě, zasluhoval být proklet, avšak zadržela je, poněvadž jí v tom zabránilo důstojenství hněvu. »Táhni odtud,« řekla. »A neopovažuj se v tomhle domě ukázat po všechen čas, co ti ze života zbývá.« Otevřela dokořán domovní dveře, které se předtím chystala zamknout, a dodala:

»Doufám, že bude co nejkratší.«

Počkala, dokud na osamělé ulici nedozněly jeho kroky; pak pomaličku zavřela, zajistila dveře závorou, otočila klíčem ve všech zámčích a o samotě se střetla tváří v tvář se svým osudem. Až do této chvíle si nikdy plně neuvědomila tíhu a velikost dramatu, které sama vyvolala jako osmnáctileté děvče a které jí mělo pronásledovat až do smrti. Poprvé od nedělního odpoledne, kdy došlo k neštěstí, se rozplakala, beze svědků, neboť jen tak dokázala plakat. Plakala, protože jí zemřel muž, plakala, protože zůstala sama, plakala ze vzteku na celý svět, a když vešla do prázdné ložnice, rozplakala se sama nad sebou, poněvadž od chvíle, kdy přestala být pannou, jen málokdy spala na téhle posteli sama. Všechno, co bylo kdysi jeho, živilo její pláč: pantofle s bambulkami, pyžama pod polštářem, prázdnota v zrcadle na toaletce, kde dřív vídala jeho tvář, pach jeho těla na její vlastní kůži. Otřásl jí, když si neurčitě pomyslela: »Koho má člověk rád, ten by měl umřít se všemi svými věcmi.« Nechtěla, aby jí někdo pomohl uložit se k spánku, nechtěla před spaním nic sníst. Zármutek na ni dolehl tak drtivě, že prosila Boha, aby na ni ještě této noci ve spaní seslal smrt, a upínajíc mysl k této představě, natáhla se na postel, oblečená, jen střevice si zula, a okamžitě se propadla do spánku. Spala nevědouc, že spí, avšak ve spaní si uvědomovala, že žije, že jí přebývá polovina lůžka a jako každou noc že leží na boku u levého kraje, postrádá však protiváhu druhého těla u druhé pelesti. Přemýšlejíc ve spánku si pomyslila, že od nynějška už nikdy nebude spát, jak spávala, a ve spaní se rozvzlykala, vzlykajíc spala dál ve stejné poloze, stále na kraji lůžka, spala, ačkoli kohouti už dávno dokokrhali, spala, dokud ji neprobudilo nežádané slunce rána bez

něho. Teprve teď si uvědomila, že spala dlouho, vzlykajíc ze sna, aniž ji zastihla smrt, a že po celý ten čas, co spala vzlykajíc, myslela víc na Florentina Arizu než na svého mrtvého muže.

Florentino Ariza na ni naopak nepřestal ani na okamžik myslet od chvíle, kdy mu po dlouhotrvající lásce plné protivenství dala neodvolatelně košem, to jest jedenapadesát let, devět měsíců a čtyři dny. Nemusel si vést účetní knihu zapomnění, nemusel každý uplynulý den značit rýhou na zdech kobky, neboť neminulo dne, aby mu ji něco nepřipomnělo. Když se rozešli, bylo mu dvaadvacet a žil sám se svou matkou Tránsito Arizovou v pronajaté polovině domu ve Sklenářské ulici, kde si Tránsito Arizová už zamlada zavedla obchůdek s galanterním zbožím; krom toho tu vyráběla ze starých hadrů a košil cupaninu, a tu pak prodávala na obvazy pro raněné z války. Florentino Ariza byl její jediný syn, plod chvilkového svazku se známým loďářem donem Piem Pátým Loayzou, nejstarším ze tří bratří, kteří založili Karibskou říční paroplavební společnost a zasloužili se tak o rozmach parolodní dopravy po řece Magdaleně.

Don Pius Pátý Loayza zemřel, když bylo jeho synovi deset let. Potají se sice vždycky staral o chlapcovy potřeby, avšak nikdy ho před zákonem neuznal za vlastního ani mu nezajistil budoucnost, a tak Florentinu Arizovi zůstalo jen jedno příjmení po matce, ačkoli bylo od počátku veřejným tajemstvím, z čí krve pochází. Po otcově smrti musel zanechat studii a nastoupil jako učedník k poštovnímu úřadu, kde dostal za úkol otvírat poštovní pytle, třídit dopisy a vyvěšováním vlajky té či oné země nad vchodem poštovního úřadu dávat veřejnosti na vědomost, odkud přišla pošta.

Jeho bystrost vzbudila zájem telegrafisty Lotaria Thuguta, německého emigranta, který krom svého povolání hrával o význačných svátcích v katedrále na varhany a živil se jako domácí učitel hudby. Naučil Florentina Arizu Morseově abe-

cedě, zasvětil ho do obsluhy telegrafního přístroje a poskytl mu několik úvodních lekcí hry na housle, postačujících, aby jeho žák hrál podle sluchu jako profesionál. V osmnácti, kdy poznal Ferminu Dazovou, byl Florentino Ariza nejvyhledávanější mladý muž ve své společenské vrstvě; nejlépe tančil na poslední šlágry, dovedl zpaměti recitovat sentimentální veršičky a vždycky rád vyhověl, když ho někdo z kamarádů požádal, aby zahrál jeho vyvolené pod oknem houslovou serenádu. Už tenkrát byl hubený jako tyčka, indiánské kučery krotil parfémovanou pomádou a nosil brýle na dálku, které ho dělaly ještě osiřelejším, než byl. Kromě oční vady trpěl chronickou zácpou, takže se celý život musel pročišťovat klystýrem. Na převlečení měl jen jedny božihodové šaty po nebožtíku otci, Tránsito Arizová je však dokázala udržovat v takovém stavu, že každou neděli vypadaly jako nové. Přestože vypadal nedomrlé, strojil se jako na funus a odjakživa měl uzavřenou povahu, dívky z jeho společenské vrstvy potají lo-sovaly, která ho dostane, a také Florentino Ariza si rád pohrával s myšlenkou, kterou dostane on, až do dne, kdy poznal Ferminu Dazovou a dobám nevinných her jednou prázdy odzvonilo.

Poprvé ji uviděl, když ho Lotario Thugut jednou odpoledne poslal s telegramem za nějakým Lorenzem Dazou, adresátem bez známého bydliště. Vypátral ho v parčíku Evangelistů. Dům, patřící k nejstarším v okolí, byl na spadnutí; na záhonech v patiu, které se podobalo rajskému dvoru nějakého kláštera, bujelo býlí a kamenná kašna byla dočista vyschlá. Florentino Ariza nezaslechl jediný zvuk svědčící o lidské přítomnosti, když procházel za bosou služkou po chodbě s arkádami, kde se vršily dosud neotevřené krabice po stěhování a zednické náčiní se povalovalo mezi hromádkami vápna a nakupenými pytli cementu, neboť dům byl od základů přestavován. Vzadu v patiu se nacházelo cosi jako provizorní kancelář a tam klímal po obědě u psacího stolu jakýsi tlustoch; měl kudrnaté licousy, které mu srůstaly s knírem, a skutečně se jmenoval Lorenzo Daza. Ve městě nebyl příliš znám, protože se tu usadil teprve před necelými dvěma roky a na nějaké přítelčkování si nepotrpěl.

Po telegramu sáhl, jako by patřil do nějakého osudného snu na pokračování. Florentino Ariza s úředním soucitem pozoroval, jak mu vybledly duhovky a jak se roztrhými prsty snaží roztrhnout nálepkou; s podobně stísněným srdcem, jak si všiml, brala telegram do ruky většina lidí, neboť si telegrafickou depeši dosud spojovali pouze s představou smrti. Jakmile si Lorenzo Daza přečetl text, vzpamatoval se. »Dobré zprávy,« oddychl si, vtiskl Florentinu Arizovi obvyklých pět reálů a na tváři se mu rozhostil úlevný úsměv, naznačující, že v opačném případě by nedostal nic. Na rozloučenou potřásl mladíkovi pravicí, ačkoli telegrafním poslíčkům se zpravidla ruka nepodávala, a služka mládence vyprovodila až k domovním dveřím, spíš aby ho hlídala než vedla. Znovu prošli chodbou s arkádami, tentokrát opačným směrem; teď ale zjistil, že v domě ještě někdo je, poněvadž patio zalité prudkým světlem zabydlel nějaký ženský hlas, předčítající ze slabikáře. Cestou kolem šicího kabinetu zahlédl zralou ženu a mladičkou dívku; seděly těsně vedle sebe na židličkách a obě hlasitě četly z knihy, kterou žena držela rozevřenou na klíně. Pomyslel si, že je svědkem nezvyklého výjevu: dcera učí matku číst. Jeho úsudek byl jen zčásti nesprávný, neboť žena nebyla dívčinou matkou, nýbrž tetou, ačkoli ji vychovávala tak, jako by ji sama porodila. Lekce pokračovala bez přerušení, dívka však pozvedla zrak a podívala se, kdo to jde kolem okna. Tímto náhodným pohledem započalo milostné vzplanutí, nikoli nepodobné živelní pohromě, které ještě o půl století později neskončilo.

Florentinu Arizovi se podařilo vypátrat jen to, že Lorenzo Daza přijel do města ze San Juanu de la Ciénaga s jedinou dcerou a s neprovdanou sestrou brzy po té velké epidemii cholery. Nikdo z očitých svědků v přístavišti nepochyboval, že se ve městě hodlá usadit natrvalo, protože lodí s sebou dovezl všechno, co patří k dobře vybavené domácnosti. Žena mu umřela, když děvče bylo ještě maličké. Sestra se jmenovala Escolástica, bylo jí čtyřicet, ven vycházela ve františkánském hábitu, poněvadž složila slib, ale doma nosila jen šňůru v pase. Dívce bylo třináct a jmenovala se jako její nebožka matka: Fermina.

Soudilo se, že Lorenzo Daza je majetný muž; žil si dobře, ačkoli nikdo nevěděl, že by se něčím zaměstnával. Dům, který koupil poblíž parčíku Evangelistů, zaplatil v hotovosti a přestavba ho musela přijít přinejmenším na dvojnásobek kupní ceny dvou set peso ve zlatě. Děvče studovalo na lyceu Obětování Panny Marie, kde se jemnostslečny z lepších rodin už dvě stě let vzdělávaly v umění a řemeslu jak býti pilnými a poslušnými manželkami. Za koloniálních dob, a ještě i v prvních letech republiky, lyceum přijímalo výhradně dědičky vznešených příjmení; staré rody, které nezávislost přivedla na mizinu, se však nakonec musely podřídit realitě nových časů, a lyceum otevřelo své brány všem zájemkyním, které si je mohly zaplatit. O starobylost jejich papírů se už nikdo nestaral, musely však splňovat základní podmínku: prokázat se původem z katolického manželského lože. Ať tak či onak, lyceum Obětování Panny Marie byl drahý ústav a už jen to, že na něm Fermina Dazová studovala, dokazovalo, jak si na tom její rodina stojí finančně, byť ne společensky. Tyto zprávy Florentina Arizu povzbudily; naznačovaly totiž, že mladistvá kráska mandlových očí je na dosah jeho snů. Brzy však vyšlo najevo, že přísný řád, nastolený v domácnosti jejím otcem, představuje nepřekonatelnou překážku: zatímco ostatní studentky chodily do školy ve skupinkách či v doprovodu starší služebné, Ferminu Dazovou vždycky doprovázela její teta a z jejího chování vyplývalo, že dívce nedovoluje žádné rozptýlení.

Byly to právě tyto prosté důvody, které způsobily, že Florentino Ariza začal vést tajný život lovce samotáře. Každé ráno už od sedmi vysedával na nejzastrčenější lavičce v parku zcela sám a dělal, že si ve stínu pod mandloněmi čte v knížce veršů, dokud neviděl nedosažitelnou dívčinu vycházet z domovních dveří v modře proužkovaném školním stejnokroji, chlapeckých šněrovacích botkách, punčochách s podvazky až ke kolenům, vlasy spletené do jediného tlustého copu s mašlí na konci, který jí spadal po zádech až k pasu. Nesla se od přirozenosti zpříma; šla rychlým krokem, hlavu vztyčenou, špičatý nosík vytrčený vpřed, pohled zabodnutý přímo před sebe, brašnu s učebnicemi tiskla zkříženými rukama k hrudi

a pohybovala se s lehkostí srny, jako by nepodléhala zákonům zemské tíže. Teta v hnědém hábitu přepásaném františkánskou šňůrou rázovala těsně po jejím boku, stěží udržující s dívkou krok, a nenechávala sebemenší mezírku pro toho, kdo by se chtěl k dívce přiblížit. Florentino Ariza je takhle vídal cestou tam a zpátky čtyřikrát denně; jednou se mu podařilo zahlédnout je i v neděli po mši, jak vycházejí z kostela, a úplně mu stačilo, že dívku vidí. Postupem času si ji začal idealizovat, obmýšlel ji málo pravděpodobnými ctnostmi a vyfantazírovanými city, a za čtrnáct dní už nedokázal myslet na nic jiného než na ni. V té době se rozhodl, že jí pošle kartičku; lístek, krasopisně popsaný z obou stran svým písáckým rukopisem, však několik dní nosil v kapse, hledaje způsob, jak by ho odevzdal, a zatímco to vymýšlel, připsal každý večer před spaním několik dalších listů, takže původní dopis se rozrůstal v jakousi slovníkovou příručku lichotek a poklon, inspirovaných knížkami, které při čekání v parku přečetl tolikrát, že je znal nazpaměť.

Ve snaze najít způsob, jak by dopis předal, se pokusil seznámit s několika začkami lycea Obětování Panny Marie; byly však příliš vzdáleny jeho světu. Čím déle o tom přemýšlel, tím víc se také utvrzoval v názoru, že by nebylo prozíravé zasvětit do svých plánů cizí osobu. Přesto se mu podařilo zjistit, že krátce po příjezdu do města obdržela Fermina Dazová pozvání na sobotní ples, otec jí však k návštěvě nedal svolení a případné námitky smetl ze stolu výrokem: »Dočkej času jako husa klasu.« Když dopis přesáhl sedmdesát aršíků popsaných z obou stran, Florentino Ariza klesl pod břemenem svého tajemství a do poslední kapky si vylil srdce před matkou, jedinou bytostí, které se občas s něčím světil. Tránsito Arizová, dojatá synovým horoucím milostným výlevem až k slzám, užila veškeré zkušenosti a moudrosti svého věku, aby vnesla něco světla do jeho temnot. Předpokládajíc, že děvče je v srdečních záležitostech právě tak nezkušené jako její syn, rozmluvila mu hned zkraje úmysl předat dívce svých snů onen lyrický tlustospis, který by jí leda vylekal. V první řadě musí dosáhnout toho, řekla, aby si dívka všimla, že se o ni zajímá, stačila si všechno promyslet a nebyla pak jeho vyznáním zaskočena.

»Hlavně si ale pamatuj,« řekla, »že ta, kterou si musíš získat jako první, není ona, ale její teta.«

Obě tyto rady byly bezpochyby moudré, přišly však pozdě. To, co na Ferminu Dazovou tenkrát udělalo dojem, když se díc s tetou nad slabikářem kratičce odhlédla od knížky, aby se podívala, kdo to jde po chodbě, byla ve skutečnosti jakási aura siroby, která Florentina Arizu obklopovala. Později u večere se otec zmínil o telegramu; tak se dozvěděla, co k nim mladíka přivedlo i jaké má povolání. Tyto zprávy její zájem jen příživily: jako nemálo svých současníků pokládala totiž telegrafii za vynález mající co činit s čarami a kouzly. Tak se stalo, že Florentina Arizu poznala na první pohled, jakmile ho poprvé spatřila v parčíku pod stromem, zahloubaného do knížky; jeho přítomnosti však nepřičítala žádný zvláštní význam, dokud ji teta neupozornila, že mladík tam takhle vysedává už hezkých pár týdnů. Když ho potom potkávaly i v neděli po mši před kostelem, dospěla teta k názoru, že tato opětovná setkání nemohou být dílem náhody. »Kvůli mně by se takhle neobtěžoval,« řekla. Navzdory strohým způsobům a hábitu kajícnice měla teta Escolástica Dazová instinktivní cit pro věci života a smysl pro konspiraci, což byly její nejlepší přednosti, a neodolatelně ji vzrušovalo pouhé pomyšlení, že se o její neter zajímá nějaký muž. Fermině Dazové však dosud nehrozilo ani nebezpečí pouhopouhé milostné zvědavosti; probouzel-li v ní Florentino Ariza nějaký cit, pak leda slabou lítost, poněvadž jí připadal churavý. Teta Escolástica jí nicméně řekla, že člověk musí hodně prožít, aby dokázal rozpoznat pravou povahu muže; byla přesvědčena, že onen mladík, vysedávající v parku, jen aby je zahlédl jít kolem, mohl ochořet toliko jedinou nemocí, totiž láskou.

Pro osamělou dceru z manželství bez lásky představovala teta Escolástica útočiště plné pochopení a něhy. Vychovávala ji od matčiny smrti a vůči Lorenzu Dazovi vystupovala spíše jako dívčina spojenkyně než teta. Florentina Arizu, který se v jejich životě zčistajasna objevil, braly obě ženy jako jedno z mnoha důvěrných povyražení, která si navzájem vymýšlely pro ukrácení dlouhé chvíle. Čtyřikrát denně cestou přes parčík Evangelistů se předháněly, která dřív dokáže letným po-

hledem vypátrat toho přepadlého, ostýchavého mládence na vartě, tu nicku, navzdory vedru skoro pokaždé navlečenou v černých šatech, předstírající, že pod stromem hloubá v knížce. »Támhle je,« hlásila s potlačovaným smíchem ta, která ho první objevila, dřív než stačil zvednout oči a uviděl už jen dvě odměřené, jeho životu nedostupné ženy, jak kráčeji parkem, aniž mu věnovaly jediný pohled.

»Chudáček,« řekla teta. »Neodvažuje se přiblížit, protože jdu s tebou. Ale jestli to myslí vážně, tak to jednou zkusí, a v tom případě ti dá dopis.«

Předvídavě pamatujíc na všemožné překážky, naučila neterř prstové abecedě, nezbytné pomůcce zakázaných lásek. Tyto nepředložené, poněkud dětinské nezbednosti sice probouzely ve Fermině Dazové zatím nepoznanou zvědavost, avšak vystačily jí na několik měsíců, aniž zatoužila zajít o něco dál. V jakémisi neznámém okamžiku se však to, co dosud považovala za pouhou kratochvíli, proměnilo v neodbytnou touhu, krev se jí zpěňovala nesnesitelným přáním okamžitě mladíka spatřit, a jednou v noci se probudila leknutím, poněvadž jasně viděla, že stojí v nohách postele a dívá se na ni. Od té doby si horoucně přála, aby se tetiny předpovědi splnily, a v modlitbách prosila Boha, ať se mládenec vzchopí a dá jí ten dopis, aby se konečně dozvěděla, co v něm stojí.

Její prosby však nebyly vyslyšeny. Florentino Ariza se právě tenkrát svěřil matce, dal si domluvit a upustil od úmyslu předat dívce onen osmdesátiarchový soupis milostných výlevů a lichotek, takže Fermina Dazová marně pročekala celý zbytek roku. Jak se blížily prosincové prázdniny, měnilo se její dychtivé očekávání víc a víc v zoufalství, neboť si s rostoucím neklidem kladla otázku, jak to zařídit, aby ho během tříměsíčních prázdnin uviděla a on aby spatřil ji. Tyto pochybnosti, pro které nenacházela řešení, ji sužovaly až do štědrovečerní noci, kdy ji v kostele na půlnoční roztráslo tušení, že ji mladík pozoruje z davu, a srdce se jí splašeně rozběhlo. Protože seděla mezi otcem a tetou, neodvážila se potočit a musela vynaložit nezměrné úsilí, aby před nimi skryla svůj zmatek. V davu lidí valících se z kostela však mládenec zřetelně vytušila v nejtěsnější blízkosti, jakási nepřekona-

telná síla jí při východu z hlavní chrámové lodi pootočila hlavu přes rameno, a v tom okamžení na dvě pídě od vlastních očí spatřila ty zledovatělé druhé oči, sinalou tvář, rty zkamenělé bázní lásky. Z vlastní odvahy se jí zatočila hlava a musela se chytit tety Escolástiky, aby neupadla; teta ucítila skrz krajkovou rukavičku bez prstů ledový pot její dlaně a povzbudila neteř nepostřehnutelným stiskem ruky na znamení bezvýhradného spojení. Florentino Ariza se celou noc až do svítání motal po městě jako náměsíčník, bloumal nazdařbůh v kraválu ohňostrojí a víření bubnů, mezi barevnými lucernami v loubích domů a skandováním davů toužících po míru, a vnímal tu slávu rozmazanou clonou slz, zmámený pocitem, že ne Bůh, nýbrž on sám se této noci narodil.

O týden později se stalo něco, co způsobilo, že propadl ještě většímu třetění: jednou v době siesty zašel bez jakékoli naděje k domu Ferminy Dazové a zjistil, že dívka sedí s tetou pod mandloněmi před domem. Pod širým nebem se opakoval též výjev, jaký onoho prvního odpoledne zahlédl v šicím kabinetu: dívka dávala tetě hodinu čtení. Tentokrát však Fermina Dazová vypadala docela jinak; neměla na sobě školní uniformu, ale bavlněnou tuniku, na ramenou zřasenou a splývající jako říza, a ve vlasech měla věnec z čerstvých gardenií, takže vyhlížela jako korunovaná bohyně. Florentino Ariza si vybral v parku lavičku, na které nemohl zůstat neviděn, a tentokrát nepředstíral, že čte, nýbrž seděl nehnutě jako socha, rozevřenou knížku na kolenou, a očima visel na oné neskutečné dívčině, která mu ani z pouhopouhého milosrdenství nevrátila jediný pohled.

Zpočátku se domníval, že hodina čtení pod mandloněmi znamená jen nahodilou změnu, vynucenou snad nekonečnými stavebními pracemi v domě, v následujících dnech však pochopil, že Fermina Dazová bude před domem vysedávat každé odpoledne ve stejnou dobu po celé tříměsíční prázdniny, jemu na očích, a tato jistota mu dodala novou odvalu. Nevěděl sice, zda je viděn, nedostalo se mu ani žádné známky zájmu nebo odmítání, avšak z dívčiny netečnosti tentokrát vyzařovalo něco nového, co ho podněcovalo k vytrvalosti. Jednou odpoledne koncem února teta náhle odložila ruční

práci na židli a nechala neteř v podloubí samotnou, v tratolišti opadaného žlutého listí mandloní. Blesklo mu hlavou, že je to smluvená příležitost, a bez dalšího uvažování se vzchopil, přešel ulici a stanul přímo před Ferminou Dazovou, tak blízko, že ucítil trhliny v jejím dechu i květinový opar, s nímž si ji měl ztotožňovat až do konce svých dnů. Když k ní promluvil, měl hlavu vztyčenou a v hlase mu zněla odhodlanost, jaká se mu měla znovu vrátit až o půl století později, a to v téže věci.

»Žádám vás jen o jedno: abyste přijala můj dopis,« řekl dívce.

Hlas mu zněl jinak, než čekala; byl jasný a zračila se v něm rozhodnost na hony vzdálená jeho unylým způsobům. »Nemohu si ho vzít, pokud mi tatínek nedá svolení,« řekla, aniž zvedla oči od vyšívání. Florentina Arizu ohromila horoucnost onoho hlasu, jehož zastřený odstín neměl zapomenout do konce života. Opanoval se však a neprodleně opáčil: »Získejte to svolení.« Potom rozkaz poněkud zjemnil prosbou: »Je to otázka života a smrti.« Fermina Dazová se na něj nepodívala ani neodložila vyšívání, učinila však rozhodnutí pootvírající dvířka, za nimiž se prostíral celý širý svět.

»Přijďte sem každé odpoledne,« řekla, »a čekejte, dokud si nepřesednu.«

Florentino Ariza nechápal, co tím myslí. Dovtípil se teprve příštího pondělka, kdy z lavičky v parku uviděl totéž co vždycky, nicméně v jistou chvíli doznal tento obraz změny: jakmile teta Escolástica zašla do domu, Fermina Dazová se zvedla a přesedla si na druhou židli. Florentino Ariza s bílou kamélií zatknutou v knoflíkové dírcce kabátu přešel ulici a zastavil se přímo před dívkou. »Tohle je nejdůležitější chvíle v mém životě,« řekl. Fermina Dazová k němu nezvedla oči; místo toho kruhem zapátrala vůkol a ubezpečila se, že na ulicích vylidněných suchým vedrem není živáčka, jen vítr po nich prohání kotouče suchého listí.

»Dejte mi ho,« řekla.

Florentino Ariza jí původně hodlal přinést onen osmdesátitarchový tlustospis, který po sobě tolikrát přelouskal, že by ho dokázal odrecitovat z paměti, nakonec se však rozhodl pro stručný a jasný lístek, v němž dívce přislíbil jen to nejpodstat-

nější: věrnost za každých okolností a lásku navždycky. Sáhl pro psaníčko do náprsní kapsy kabátu a podržel je před očima bázlívé vyšíváče, která se dosud neodvážila podívat se mu do tváře. V rozřesených prstech ztuhlých strachem se před ní zatřepetala modrá obálka a Fermina Dazová, nemo-
houc připustit, aby zpozoroval, že i jí se třesou ruce, nastavila vyšívací rám, aby na něj mohl dopis položit. Vtom se to stalo: z koruny mandloně skáplo ptačí hovínko a dopadlo přímo na výšivku. Fermina Dazová sebou trhla, chvatně strčila rám za židli, aby si ničeho nevšiml, a poprvé se na něj podívala, tvář v jednom ohni. »To bylo pro štěstí,« řekl Florentino Ariza, který před ní stál s dopisem v ruce, nehnutý jako socha. Mís-
to poděkování za ta slova se na něj poprvé usmála, čapla po psaníčku, přeložila ho a zastrčila za živůtek. Mladík vyndal z klopky květ kamélie a podával jí ho, avšak Fermina Dazová si ho nevzala. »Tohle je zasnubní květina,« řekla, a uvědo-
mujíc si, že jí co nevidět vyprší čas, opět se uchýlila k rozšaf-
nému chování.

»Teď odejděte,« řekla, »a nevracejte se, dokud vám ne-
dám vědět.«

Když Florentino Ariza poprvé spatřil Ferminu Dazovou, nemusela Tránsito Arizová čekat na synovo doznání, aby se dovtípila, kolik uhodilo: mladík ztratil řeč, nejedl a celé noci se beze spánku převaloval na posteli. Od té doby, co začal čekat odpověď na svůj první dopis, mu však úzkostné rozechvě-
ní přivodilo nové obtíže: dostal běhavku, zvracel zelenkavou tekutinou, ztratil smysl pro orientaci a zčistajasna ho přepadaly mdloby. Tránsito Arizovou synův zdravotní stav vylekal; tyto příznaky totiž nasvědčovaly ani ne tak milostnému zmat-
ku jako spíše pustošivému dílu cholery. I kmotra Florentina Arizy, starého homeopata, který byl důvěrníkem Tránsito Arizové už v dobách jejího tajného milostného poměru, zne-
pokojil stav nemocného na první pohled: puls měl sotva hmatatelný, dech mu šelestil, jako by se mu v plicích přesy-
pával písek, a celý se opocoval bledým potem člověka v po-
sledním tažení. Vyšetřením však zjistil, že pacient nemá ho-
rečku ani bolesti a že nepociťuje žádné určité obtíže, kromě výrazné potřeby umřít. Stačilo, aby nejprve chlapci a poté

i jeho matce položil pár záludných otázek, a znovu si potvr-
dil, že láska i cholera se projevují stejně. Předepsal nemocné-
mu odvar z lipového květu, blahodárně působící na nervy,
a naléhavě radil ke změně povětří, poněvadž odloučení, jak
známo, udělá svoje; Florentino Ariza si však nepřál nic než
pravý opak a domáhal se jen toho, aby se směl ve svých mu-
kách po libosti vyžívat.

Tránsito Arizová byla neprovdaná čtyřicátnice, jejíž cit pro
štěstí zmrzčila chudoba. V synových útrapách si libovala, ja-
ko by vychutnávala své vlastní hoře. Když blouznil, napájela
ho lipovým thé, při třesavce ho balila do vlněných příkrývek,
ale současně ho ponoukala, aby si svoje trápení pořádně užil.

»Hleď využít toho, že jsi mladý, a pěkně si protrp, co mů-
žeš,« říkala mu. »Tyhle trampoty netrvají celý život.«

Nadřizení na poště pochopitelně tento názor nesdileli. Flo-
rentino Ariza propadl naprosté netečnosti a z roztržitosti si
pletl vlajky, kterými oznamoval příjezd pošty; kterousi středu
kupříkladu vyvěsil vlajku německou, ačkoli v přístavu zakot-
vila parolod' Leylandovy společnosti s poštou z Liverpoolu,
kdežto jindy, když dorazil parník Compagnie Générale
Transatlantique s poštou ze Saint-Nazaire, vztyčil zase vlajku
Spojených států. Tyto milostné mýlky vyvolávaly značný
zmatek v odbavování poštovních zásilek a přivodily ze stran
veřejnosti takové množství stížností a výtek, že se Florentino
Ariza neocitl na dlažbě jen díky Lotariu Thugutovi, který si
ho vzal k telegrafní přepážce a brával ho na kůr v katedrále
jako houslistu. Mezi oběma muži vzniklo spojenectví těžko
pochopitelné vzhledem k věkovému rozdílu, neboť jeden dru-
hému mohli být dědečkem a vnukem, výtečně si však rozumě-
li jak v práci, tak v přístavních krčmách, kde bez nějakých
společenských předsudků končovali jízdu všichni flamendři
od mazavků s prázdnou kapsou, kterým nějaký dobrodinec
zaplatil skleničku, po frajírky ve večerním, kteří sem prchali
ze slavnostních večírků Společenského klubu na pečenou ry-
bu s kokosovou rýží. Lotario Thugut sem chodíval po posled-
ní službě u telegrafu a rozbřesk ho častokrát zastihl u skleni-
ce jamajského punče anebo s harmonikou v náručí, jak vy-
hrává potrhlym posádkám z antilských goloet. Byl obtloustlý,

vlekl se líně jako želva, brada mu obrůstala zlatavými vousiky, a když si večer někam vyrazil, nasazoval si na hlavu frygickou čapku; mít tak ještě svazek zvonečků, vypadal by úplně jako svatý Mikuláš. Přinejmenším jednou týdně končil ve společnosti některé z početných nočních holubiček, jak jim říkával, které prodávaly nouzovou lásku v jednom námořnickém hodinovém hotelu. Sotva se s Florentinem Arizou seznámil, začal ho s potěšením učitele zasvěcovat do tajemství svého ráje. Vybíral pro něho nejlepší holubičky, dohadoval se s nimi o způsobu a ceně, nabízel, že mu zálohovanou službu uhradí z vlastní kapsy, jenomže Florentino Ariza zůstával k jeho svodům netečný: byl panic a předsevzal si, že o panictví přijde jen z lásky.

Hotel vznikl z koloniálního paláce, jehož původní majitel přišel na buben; rozlehlé salóny a pokoje s mramorovými obklady byly rozparcelovány na jednotlivé kamrlíky oddělené přepážkami z lepenky, tu i onde provrtané špendlíkem, a ty se pronajímaly jak k dílu, tak ke šmírování. Hotelem kolovaly pověsti o nejednom slídilovi, kterému vypíchl oko pletací drát, o jistém muži, co poznal svou zákonitou manželku v ženštině, kterou šmíroval, o vznešených pánech, kteří si to sem v převleku za trhovkyně chodili rozdat s projíždějícími loďmistry, a tolik jiných hrůzostrašných historek o lapáliích, jejichž oběťmi se stali šmírující i šmírovaní, že Florentina Arizu mrazilo v zádech při pouhé představě, že by snad měl nakouknout do vedlejšího kamrlíku, a nadarmo se do něj Lotario Thugut něco nahučel, že vidět a býti viděn je rafinovaná prostopášnost evropských panovníků.

V rozporu s tím, co naznačovala jeho tělnatost, byl Lotario Thugut obdařen cherubínským vrabečkem zvící růžového poupěte; musela to však být zdárná vada, poněvadž nejproštější holubičky se draly o šťastný los, která ho dostane do postele, a jejich ryk masakrovaných obětí otrásal nosnými sloupy paláce a rozechvíval děsem jeho přízraky. Vykládalo se, že používá mastičku ze zmijího jedu, která ženským rozpaluje rajskou úžlabinku, avšak Lotario Thugut se zapřísahal, že zachází jen s tím, co mu pánbu dal. »To dělá čistá láska, pánové,« říkal a říčel přitom smíchy. Muselo uplynout

hodně času, aby Florentino Ariza pochopil, že nejspíš nepřeháněl. Nadobro se o tom přesvědčil až mnohem později, už v pokročilých dobách své citové výchovy, když poznal jistého muže, který si dopomohl ke královskému bydlu tím způsobem, že využíval tři ženy současně. Ráno mu všechny tři skládaly účty, ponížně se doškemrávaly odpuštění za hubenou tržbu a netoužily po jiném vděku, než aby se pomiloval s tou, která přinesla nejvíc. Florentino Ariza si myslel, že takhle hluboko může klesnout jen ten, kdo je k tomu dohnán terorem. Jedna z těch tří mladých žen mu však vyrazila dech opačnou pravdou.

»Tyhlety věci,« řekla, »se dají dělat jen z lásky.«

Co se týče Lotaria Thuguta, nebyly to ani tak schopnosti zdatného korouhevnicka jako spíš jeho osobní kouzlo, co způsobilo, že se stal jedním z nejmávanějších hotelových zákazníků. I Florentino Ariza si svou zamlklostí a nezařaditelností získal u majitele hotelu jistou vážnost a v době, kdy na něj milostné zmatky doléhaly nejkrušněji, se zavíral v některém tom dusném kamrlíku, četl si básničky a slzavé romány a snil, a jeho sny hřadovaly na balkónech jako temné vlašťovičky a zůstával po nich šum polibků a tláskání křídel v marasmu siesty. Kvečeru, když vedro polevilo, nemohl neslyšet, co vykládají muži, kteří sem zašli po práci rozptýlit se chvatným milkováním. Vyslechl tak spoustu velezrádných řečí a dozvěděl se i několik státních tajemství, jež význační klienti včetně místních hodnostářů svěřovali svým efemérním milostnicím, nedbajíce, že je odvedle může někdo uslyšet. Touto cestou se mezi jiným doslechl, že čtyři námořní míle severně od Sotaventa leží na mořském dně od XVII. století španělská galeona s nákladem čistého zlata a drahých kamenů za víc než pět set miliard peso. Vyprávění ho ohromilo, avšak zapomněl na ně a znovu se na ten příběh rozpomněl až o pár měsíců později, kdy v milostném poblouznění zatoužil vyvednout onen potopený poklad z mořských hlubin a složit jej Fermině Dazové k nohám, aby se mohla koupat v rybnících zlata.

Když se o mnoho let později pokoušel vybavit si skutečnou podobu oné dívky, zidealizované transmutací poezie, nedo-

kázal ji vydělit z tehdejších podvečerů, jakoby vytržených z času. I tenkrát, kdy pln úzkosti čekal odpověď na svůj první dopis a potají, sám neviděn, ji sledoval, proměňovala se mu před očima v jakousi tetelivou zář, v chvějivé zrcadlení druhé hodiny s poledne pod sprškou svatebních květů snášejších se z korun mandloní, kde v kteroukoli roční dobu ustavičně panoval dubnový čas. Hra na housle ho zajímala jen potud, aby se mohl s Lotariem Thugutem dostat na kůr a z této jedinečné vyhlídky pozorovat, jak van chrámových hymnů čeří dívčinu tuniku. O tento požitek se však sám připravil vlastní nehorázností. Poněvadž mu v duševním rozpoložení, v jakém se nalézal, připadala mystická hudba příliš bezbarvá, pokusil se ji rozpálit vášnivými valčíky a Lotariu Thugutovi nezbylo, než vyhodit ho z kůru. Tou dobou podlehl nepřekonatelnému nutkání pojídat gardénie, které Tránsito Arizová pěstovala na záhonech v patiu, a takto poznal chuť Ferminy Dazové. Krátce poté v matčině kufru náhodou objevil litrovou láhev kolínské, kterou pašovali námořníci z Hamburg American Line, a v touze dopídit se dalších chutí milované ženy neodolal a ochutnal ji. Až do svítání se pak zpíjel Ferminou Dazovou doušky, které mu spalovaly útroby, nejdřív v přístavních krčmách a potom o samotě s mořem, u vlnolamu, kam se chodily muchlovat párky bez přístřeší, až se zpil do bezvědomí. Tránsito Arizová na něj s tísní v srdci čekala do šesti do rána; když se nedočkala, prohledala kdejakou skrýš, včetně zhola nepravděpodobných úkrytů, a krátce po poledni objevila syna v ohbí zátoky, kam moře vyvrhovalo utopence, jak se svíjí v kalužině parfémovaných zvratků.

Využila krátkého příměří, kdy se zotavoval, a vytkla mu, proč čeká na odpověď tak trpně. Připomněla mu, že slaboši nikdy nevkročí do království lásky, neboť je to království nelaskavé a drsné, a ženy že se oddávají výhradně mužům rozhodného ducha, poněvadž pouze ti jim mohou poskytnout kýžený pocit jistoty, bez něhož žádná žena nedokáže čelit životu. Florentino Ariza si tuto lekci vzal k srdci možná víc, než bylo nutné. Při pohledu na syna, vycházejícího ze dveří galantního obchodu v černém soukenném obleku, s lyricou pentlí pod celuloidovým límečkem a s tvrdákem na hla-

vě, nedokázala Tránsito Arizová potlačit pýchu spíše smyslounou nežli mateřskou a žertem se ho zeptala, jestli se chystá na pohřeb. »Tak nějak,« odpověděl, a uši mu zrudly. Všimla si, že strachy sotva dýchá, vyzařovalo z něj však nezlomné odhodlání. Dala synovi několik posledních rad, udělala mu křížek na čelo a se smíchem mu přislíbila další láhev kolínské na společnou oslavu úspěšné zteče.

Od té doby, co před měsícem odevzdal Fermině Dazové psaníčko, Florentino Ariza vícekrát porušil slib, že se v parčíku neukáže; pokaždé si ale dával dobrý pozor, aby zůstal neviděn. Všechno pokračovalo jako dřív. Výuka čtení končila kolem druhé odpoledne, kdy se město probouzelo ze siesty, a Fermina Dazová s tetou pak seděly nad vyšíváním, dokud vedro nepolevilo. Tentokrát však nečekal, až teta zajde do domu, a rázně k nim zamířil přes ulici vojenským krokem, aby se mu nepodlomila kolena. Neobrátil se však k Fermině Dazové, nýbrž na její tetu.

»Nechte nás, prosím, se slečnou chvilku o samotě,« řekl. »Musím jí něco důležitého povědět.«

»Troufáte si, mladý muži,« řekla teta. »Všechno, co se jí týká, mohu slyšet i já.«

»V tom případě to slečně neřeknu,« opáčil, »ale musím vás upozornit, že odpovědnost za následky ponese vy.«

Jeho chování sice neodpovídalo způsobům, jaké by teta Escolástica očekávala od ideálního nápadníka, polekaně však vstala, poprvé zmatena pocitem, že z toho mladíka zahovořil Duch svatý, a zašla si dovnitř pro nějaké jiné jehly, nechávajíc oba mladé lidi samotné pod mandloněmi před domem.

Fermina Dazová ve skutečnosti pramálo věděla o tom zasmušilém nápadníku, který se v jejím životě zčistajasna objevil jako zimní vlaštovka; kdyby dopis nepodepsal, nevěděla by ani, jak se jmenuje. Od té doby si stačila zjistit, že nemá otce, nýbrž že je synem svobodné matky s pověstí ženy sice pracovité a solidní, poznamenané však ohnivým cejchem jediného mladistvého klopýtnutí. Dozvěděla se rovněž, že Florentino Ariza není telegrafní poslíček, jak si původně myslela, ale kvalifikovaný asistent se slibnou budoucností, a do-

mnívala se, že s telegramem tenkrát přišel, jen aby měl zá-
minku, jak ji uvidět. Tato domněnka ji dojala. Věděla také, že
hrává na kůru, a přestože se při mši nikdy neodvážila po-
zvednout oči a sama se o tom přesvědčit, jednou v neděli jí
cosi jasně řeklo, že zatímco ostatní nástroje hrají pro všech-
ny, housle hudou jen pro ni. Florentino Ariza nebyl typ mu-
že, jakého by si sama vybrala. Jeho okuláry nalezence, veleb-
níčkovský šat a tajnosnubné chování v ní vzbuzovaly neod-
olatelnou zvědavost, nikdy jí ale nenapadlo, že by právě zvě-
davost mohla být jednou z nespočetných léček lásky.

Sama si nedovedla vysvětlit, proč dopis přijala. Nevyčítala
si to, ale povinnost odpovědět, která se hlásila stále naléhavě-
ji, na ní ležela jako závaží. V každém otcově slově, v každém
náhodném pohledu, ba i v jeho nejobyčejnějších gestech vi-
děla samé nástrahy, jak odhalit její tajemství. Byla tak vystra-
šená, že u stolu raději vůbec nemluvila, aby se z nepozornosti
nepodřekla, a začala se dokonce stranit i tety Escolástiky,
přestože ta její skrývanou úzkost prožívala jako svou vlastní.
V kteroukoli denní i noční dobu mizela bezdůvodně v kou-
pelně, zavírala se na klíč a zas a znovu psaníčko pročetla
s nadějí, že v něm objeví nějaký tajný kód, magickou formul-
ku, zašifrovanou v některém z tří set čtyřiceti písmen oněch
osmapadesáti slov, doufala, že z nich vydoluje ještě nějaký
další smysl; neobjevila však nic než to, co z dopisu vyčetla
hned napoprvé, když s bušícím srdcem doběhla do koupelny
a nedočkavě roztrhla obálku, doufajíc, že uvnitř najde objem-
né a horečnaté psaní, a našla jen navoněný lístek, jehož roz-
hodný tón jí nahnal strach.

Původně nebrala vážně, že by musela odpovídat, jenomže
dopis zněl příliš jednoznačně, než aby se mohla odpovědi
vyhnout. Jak se tak soužila pochybami, co má či nemá udělat,
přistihla se znenadání, že na Florentina Arizu myslí častěji
a s hlubším zájmem, než si původně hodlala povolit; dokon-
ce se trápila otázkou, proč ho v obvyklou hodinu nevidá
v parčíku, zapomínajíc, že mu sama přikázala, aby se neobje-
voval, dokud si nerozmyslí odpověď. Nikdy v životě jí nena-
padlo, že by se na někoho dalo myslet tak často a silně, jak
na něj nakonec myslela; tušila ho tam, kde nebyl, přála si ho

tam, kde být nemohl, a znenadání se budívala ze sna s hmata-
telnou jistotou, že stojí ve tmě u postele a pozoruje ji ve spán-
ku. Onoho odpoledne, kdy zaslechla jeho rozhodný krok, bli-
žící se k ní tratolištěm žlutého listí v parčíku, nemohla tudíž
uvěřit, že jí znovu neoklamala vlastní představivost. Teprve
když uslyšela, jak se domáhá odpovědi energickým hlasem,
který se s jeho obvyklou unylostí vůbec neshodoval, vzchopi-
la se, přemohla leknutí a pokusila se vyklíčovat z úzkých
pravdou: nevěděla, co mu má odpovědět. Florentino Ariza
však nepřekonal jednu propast, aby před další pozbyl od-
vahy.

»Pokud jste dopis přijala,« řekl, »není zdvořilé, abyste na
něj neodpověděla.«

A tím dospěli na konec bludiště. Fermina Dazová se vzpa-
matovala, omluvila se za prodlení a závazně přislíbila, že do
konce prázdnin od ní dostane odpověď. Slib dodržela. Po-
slední pátek v únoru, tři dny před začátkem dalšího pololetí,
se v telegrafní úřadovně objevila teta Escolástica s dotazem,
nač by přišla depeše do osady Piedras de Moler, která se v ta-
rifním seznamu ani nevyskytovala. Dala se Florentinem Ari-
zou obsloužit, jako kdyby se v životě neviděli, ale když od-
cházel, jakoby náhodou na pultě zapomněla breviář vázaný
v ještěřčí kůži, v jehož deskách byla zastrčena obálka ze lně-
ného papíru se zlatou ořízkou.

Florentino Ariza se štěstím pomátl na rozum: celý zbytek
odpoledne strávil tím, že pojídal růže a pročítal dopis písmen-
no po písmeni od začátku do konce a zase nazpátek, a čím
častěji ho četl, tím nenasytněji růže pojídal, takže k půlnoci
byl tak učený a přejetý růží, že matce nezbylo, než povalit
ho násilím na zem jako značkované dobytče a vpravit do něj
dávku bobřího oleje.

Byl to rok zbesilé zamilovanosti. Ani on, ani ona nežili ni-
čím jiným než myšlenkami na toho druhého, ustavičně o sobě
snili a na dopis čekali s touž rozdyčtostí, s jakou psali od-
pověď. Toho delirického jara ani po celý následující rok se
jim nenaskytlá jediná příležitost, aby spolu promluvili slovič-
ko, a nejen to: od chvíle, kdy se poprvé uviděli, až do onoho
okamžiku o půl století později, kdy jí Florentino Ariza znovu

stvrdil své rozhodnutí, se nikdy nemohli setkat o samotě ani si o své lásce promluvit. První tři měsíce si však psali každý den, a po jistý čas i dvakrát denně, až se teta Escolástica zděsila nenasytného plamene oné hranice, kterou sama pomohla zažehnout.

Poté, co na telegrafní úřad zanesla první psaníčko, v srdci řeřavý uhlík odplaty za vlastní osud, přivolila k takřka každodenní výměně dopisů, které si předávali při zdánlivě náhodných setkáních na ulici, ale neodvažovala se svou přítomností zaštitit jakoukoli rozmluvu, byť sebekratší a docela banální. Po třech měsících nicméně pochopila, že to, co cloumá její neteří, není nějaké dětinské poblouznění, jak se zpočátku domnívala, a uvědomila si, že onen milostný požár ohrožuje její vlastní život. Escolástica Dazová byla bez prostředků, ve skutečnosti zcela závislá na bratrově útrpnosti, a protože znala jeho tyranskou povahu, dobře věděla, že takovéhle zneužití důvěry by jí nikdy nepardonoval. V hodině konečného rozhodování však neměla to srdce, aby neteří přivodila totéž nenařaditelné zoufalství, jaké od mladých let živila ve svém nitru, a umožnila jí uchýlit se k prostředku, který jí samotné ponechával zdání čistých rukou. Šlo o prostičkou metodu: Dazová vždycky schovala dopis s pokynem, kde má Florentino Ariza nechat odpověď, a mladík postupoval stejně. Tím se tetě Escolástice po zbytek roku dařilo přenášet spory svého svědomí na chrámové křtitelnice, stromové dutiny a škvíry rozkotaných koloniálních pevností. Občas nacházeli dopisy rozmočené deštěm, zašpiněné blátem, potrhané nepřízní počasí, a některé se z různých příčin ztratily, ale pokaždé zase našli způsob, jak dopisování obnovit.

Florentino Ariza propal každíčkou noc, neznaje se sebou slitování; písmeno po písmeni se v přístěnku za galanterním krámkem přiotravoval čoudem palmového oleje v lampičkách a čím víc se snažil napodobovat své oblíbené básníky z Lidové knihovny, která tou dobou četala téměř osmdesát svazků, tím obsírnější a blouznivější traktáty sepisoval. Tránsito Arizové, která syna zpočátku horlivě povzbuzovala, aby si svoje soužení pořádně užil, začal dělat starosti jeho zdra-

votní stav. »Zavaří se ti mozek,« pokřikovala na něj z ložnice za prvního kuropění. »Žádná ženská na světě za tohle nestojí.« Nepamatovala, že by kdy poznala člověka, který takhle propadl zhoubné vášni. Florentino Ariza však na matku nedbal. Do úřadu chodil s kruhy pod očima z nevyspání, vlasy roztrápacené láskou, jak předtím schovával na smluveném místě dopis, aby si ho Fermina Dazová mohla cestou do školy vyzvednout. Dívka, bděle hlídaná otcem a vydaná všanc neřestné slidivosti jeptišek, naopak stěží dokázala zaplnit půl stránky ze školního sešitu v kradených chvilkách, kdy se zamýkala na záchodě anebo předstírala, že si při vyučování dělá poznámky. Její dopisy se však vyhýbaly jakýmkoli citovým úskalím, nejen kvůli spěchu a obavám z prozrazení, nýbrž i díky její povaze, a omezovaly se na drobné příhody každodenního života, jež popisovala věcným slohem palubního deníku. Psala spíš pro vlastní zábavu, tak, aby přiživovala plamínek, aniž sama vkládala ruku do ohně, kdežto Florentino Ariza se v každém řádku spaloval na popel. V touze přenést na ni horečku vlastního šílenství posílal dívce miniaturní veršované vyškraabané špičkou špendlíku na okvětní plátky kamélie, a byl to on, ne ona, kdo se odvážil přiložit k dopisu pramen svých vlasů; nikdy se však nedočkal vytoužené odpovědi, totiž celého dlouhého pramene z copu Ferminy Dazové. Dosáhl tak alespoň toho, že učinila další krok, neboť od té doby mu začala posílat žebra listů vylišovaných mezi deskami slovníků, motýlí křídla, pera magických ptáků, a k narozeninám mu darovala jeden čtvereční centimetr látky z roucha svatého Petra Klavera, relikvii, která se právě tehdy prodávala pod rukou za nehoráznou cenu, nedostupnou studentce jejího věku. Jednou v noci ji k jejímu úleku probudilo nečekané zastaveníčko; byl to pouze valčík a hrály jej sólové housle. Rozechvěla ji jasnozřivá jistota, že každý jednotlivý tón je důkuvzdáním za vylišované květy z jejích herbářů, za čas, který ukrádala aritmetice, aby mohla psát dopisy, za strach ze zkoušení, při němž víc než na přírodovědu myslela na něho, neodvažovala se však uvěřit, že by se Florentino Ariza mohl dopustit takové nerozváznosti.

Nazítří u snídaně Lorenzo Daza popustil uzdu své zvěda-

vosti: jednak nevěděl, co v mluvě zastaveníček značí jediný kousek, jednak, ačkoli pozorně poslouchal, nedokázal přesně určit, u kterého domu se hrálo. Teta Escolástica neztratila hlavu; s chladnokrevností, jež Ferminé Dazové vrátila dech, bratra ujistila, že osamělý houslista, kterého zahlédla mezi záclonkami z ložnice, stál na druhé straně za parčíkem a jediný kousek, jak řekla, značí zcela určitě rozchod. Ještě téhož dne Florentino Ariza v dopise potvrdil, že zastaveníčko hrál on, valčík že složil sám a nazval ho tak, jak v srdci nazýval Ferminu Dazovou: *Korunovaná bohyně*. Od té doby už ho v parku nezahrál, ale za měsíčných nocí si vždycky našel nějaké příhodné místo, odkud ho mohla v ložnici bez obav poslouchat. Nejvíc si oblíbil chudinský hřbitov, vystavený slunci a dešti na spoře zarostlém kopci, kde nocovali supi a odkud se tóny houslí rozléhaly jako hudba z onoho světa. Později se naučil znát směr větrů a nabyt tak jistoty, že jeho hlas se donese tam, kam se donést měl.

V srpnu toho roku vyvstalo nebezpečí, že nová občanská válka, další z řady těch, které už přes půl století pustošily zemi, nabude obecné povahy, a vláda vyhlásila ve státech na karibském pobřeží výjimečný stav a zákaz vycházení od šesti večer. Tu i tam už sice vypukly nepokoje a vojsko se při trestných výpravách dopustilo nejrůznějších přehmatů, ale Florentino Ariza nadále žil v oblacích, aniž brał na vědomí stav okolního světa; tak se přihodilo, že byl jednou na úsvitě přistižen vojenskou patrolou, jak svými milostnými provokacemi ohrožuje mravopověstnost nebožtíků. Popravčí čtveřice unikl jen zázrakem, když se mu na poslední chvíli podařilo vyvrátit nařčení, že v houslovém klíči předává špionážní zprávy plavidlům liberální strany, jež brázdila přílehlé vody.

»Čerta starého špión,« prohlásil, »prostě jsem se zabouchnul.«

Tři noci strávil v okovech ve vězeňské cele místní posádky; když ho propustili, byl zklamaný, že si poseděl tak krátce, a ještě k stáru, kdy se mu všechny ty nesčetné války pletly v paměti, setrval v přesvědčení, že je jediný muž ve městě a možná i v celé zemi, jenž vláčel pětiliberní okovy za věc lásky.

Krátce předtím, než zběsilá korespondence završila dvouleté trvání, napsal Florentino Ariza Ferminé Dazové dopis o jediném odstavci s formální nabídkou sňatku. Během předchozích šesti měsíců jí několikrát poslal bílou kamélii, ale dívka mu květinu v příštím dopise vždycky vrátila, aby nepochyboval, že v dopisování chce pokračovat, avšak bez břemene závazku. Ve skutečnosti brala toto putování kamélie tam a zpátky jako milostné škádlení, a nikdy ji nenapadlo položit si otázku, zda se nenachází na osudové křižovatce svého života; když ale obdržela formální nabídku, poprvé pocítila, jak se jí do srdce zařal spár smrti. V panice se svěřila tetě Escolástice, a ta se ujala úlohy rádkyně s odvahou a jasnozřivostí, které jí chyběly ve dvacíti, kdy musela rozhodovat o vlastním osudu.

»Odpověz mu, že ano,« řekla neteři. »Nerozpakuj se, i kdybys umírala strachy, i kdybys toho měla později litovat, poněvadž jestli mu napíšeš, že ne, určitě budeš litovat celý život.«

Fermina Dazová byla nicméně tak zmatená, že si vyžádala čas na rozmyšlenou. Nejdřív požádala o měsíc, potom o další a další, a když nechala uplynout čtvrtý měsíc bez odpovědi, přišla jí další bílá kamélie; tentokrát však nebyla v prázdné obálce, ale byl k ní přiložen lístek, který rozhodným tónem oznamoval, že tenhle květ je poslední: buď teď, anebo nikdy. Tentokrát to byl Florentino Ariza, kdo pohlédl smrti do tváře, a to ještě týž den odpoledne, kdy obdržel obálku s proužkem papíru odtrženým od okraje školního sešitu, a na něm jednořádkovou, tužkou napsanou odpověď: *Tak dobře, vdám se za vás, ale pod podmínkou, že mě nebudete nutit jíst lilky.*

Florentino Ariza nebyl na takovou odpověď připraven, jeho matka však přichystána byla. Od té doby, co se jí před šesti měsíci poprvé svěřil s úmyslem, že by se chtěl oženit, začala Tránsito Arizová jednat o pronájmu celého domu, obývaného ještě dvěma dalšími rodinami. Majitelé této jednoposchodové měšťanské budovy ze XVII. století, kde za španělské nadvlády sídlil tabákový monopol, přišli na mizinu, a protože neměli prostředky na údržbu, museli dům po částech pronajmout. V traktu do ulice bývala kdysi trafika, v zadním

traktu ve vydlážděném patiu se dřív zpracovával tabák, a bývalou rozlehlou konírnu současní nájemníci společně užívali jako prádelnu a sušárnu. Tránsito Arizová měla pronajatý přední trakt, nejlépe situovaný a zachovalý, ale také nejmenší. Z bývalé trafiky zřídila galanterní obchod, kam se vcházelo z ulice, a sousední přístěnek, kdysi skladiště, větratelný jen střešním okénkem, si zařídila jako vlastní ložnici. Místnost za krámem dala přepažit dřevěnou příčkou; v obytné polovině stál stůl se čtyřmi židlemi, u kterého se jedlo i psalo a Florentino Ariza si tady zavěšoval spací síť, pokud ho časné ráno zastihlo nad rozepsaným dopisem. Pro dva lidi tu bylo místa dost, pro dalšího však málo; platilo to tím spíše, měla-li tou další být slečna studující na lyceu Obětování Panny Marie, jejíž otec měl na to, aby z polorozpadlé barabizny udělal dům jako nový, zatímco rodiny se sedmi tituly uléhaly na lože s obavou, že jim v noci spadne na hlavu strop. Nakonec se Tránsito Arizové podařilo s majitelem dojednat, že jí přenechá i pavlač v patiu, pod podmínkou, že pět let bude udržovat dům v dobrém stavu.

Prostředky na to měla. Z galanterního obchodu a hemostatické cupaniny jí plynuly příjmy postačující ke skromnému živobytí, na jaké byla zvyklá, a navíc se jí podařilo značně znásobit své úspory tím, že z nich půjčovala početné a stydlivé klientele z řad zchudlé aristokracie, která brala vysokou úrokovou sazbu jako výraz vděku za její diskrétnost. Z kočárů před galanterním krámem vystupovaly dámy královsky vznešených způsobů, tentokrát bez doprovodu kojných a nevítaného služebnictva, a pod záminkou, že si jdou prohlédnout holandské krajky a ozdobné prýmky, mezi dvěma vzlyky svěřovaly Tránsito Arizové do zástavy poslední cetky svého ztraceného ráje. Tránsito Arizová ovládala umění, jak je projevy nebetyčné úcty k jejich urozenému původu dostat z úzkých, takže dámy většinou krámeček opouštěly spíše s povděkem za projevenou čest nežli za prokázanou úsluhu. Za necelých deset let znala všechny ty nesčetněkrát vyplácené a v slzách znovu zastavované šperky jako své vlastní boty; co vydělala, proměnila za mincovní zlato, a v době, kdy Florentino Ariza přišel s řečmi o ženitbě, měla ho pod postelí zako-

paný plný džbán. Spočetla výlohy a příjmy a dospěla k závěru, že má dost, aby se mohla zavázat k pětileté údržbě cizího domu, a navíc, bude-li mít i nadále v obchodních věcech dost filipa a popřeje-li jí trochu štěstí, mohla by možná, ještě než umře, koupit celý dům pro těch dvanáct vnoučat, po kterých toužila. Florentino Ariza byl mezitím dočasně jmenován prvním telegrafním asistentem a Lotario Thugut chtěl, aby po něm převzal přednostensství, až se sám ujme řízení Školy telegrafie a elektromagnetismu, která měla být následující rok zřízena.

Praktická stránka manželství byla tedy vyřešena. Tránsito Arizová však považovala za vhodné stanovit dvě poslední podmínky: za prvé zjistit, kdo je ve skutečnosti Lorenzo Daza, jehož přízvuk sice nezavdával nejmenší důvod k pochybám, odkud pochází, ale o jehož totožnosti a způsobu obživy nikdo nic jistého nevěděl. Za druhé, jak mívila, by zasnoubení mělo trvat dostatečně dlouho, aby se oba mladí lidé v osobním styku dobře poznali, a mělo se držet v naprosté tajnosti, dokud si nebudou svými city úplně jisti. Navrhovala, aby počkali do konce války. Florentino Ariza byl s matkou zajedno, co se týče naprostého utajení, jak kvůli důvodům, které předestřela, tak proto, že sám byl uzavřený tajnostkář; souhlasil i s tím, aby zasnoubení dlouho trvalo, avšak konečný termín považoval za nereálný, poněvadž za více než půl století nezávislosti země nezažila jediný den občanského míru.

»To bychom se dočkali leda jako stařečkové,« řekl.

Jeho kmotr homeopat, který byl rozmluvě náhodou přítomen, soudil, že války nejsou na překážku. Prostě do sebe řezou chudáci, kterými statkáři ořou jako voly, říkal, a vojáci bez bot, kterými ořou páni od vlády.

»Válka se vede v horách,« řekl. »Co jsem živ, tady ve měsících nás nepobijejí z pušek, na to jim stačí dekrety.«

Podrobnosti zasnoubení byly následující týden dohodnuty obvyklou písemnou cestou. Na radu tety Escolástiky souhlasila Fermina Dazová s dvouletou lhůtou a s naprostým utajením a navrhla, aby Florentino Ariza požádal o její ruku o vánočních prázdninách, kdy dokončí střední školu. V příhodný

čas se měli dohodnout na zásnubních formalitách, podle toho, nakolik se Ferminé Dazové podaří přimět otce k souhlasu. Mezitím si psali právě tak horlivě a často jako dřív, ale už bez obav a napětí, a jejich dopisy nabývaly důvěrného, takřka manželského rázu. Nebylo nic, co by kalilo jejich sny.

Život Florentina Arizy se proměnil. Opětovaná láska mu dodala dosud nepoznanou jistotu a sílu a v práci si vedl natolik zdatně, že Lotario Thugut lehce prosadil, aby byl jmenován jeho stálým zástupcem. Z chystaného zřízení Školy telegrafie a elektromagnetismu mezitím sešlo a německý emigrant zasvěcoval veškerý volný čas jedině činnosti, kterou dělal ze srdce rád: pobýval v přístavu, hrál v krčmách na harmoniku, popíjel pivo s námořníky a končil v hodinovém hotelu. Dlouho trvalo, než se Florentino Ariza dovtipil, že za své vlivné postavení v tomto stánku rozkoše vděčí Lotario Thugut tomu, že se nakonec stal jeho majitelem, jakož i impresáři přístavních bludiček. Za dlouholeté úspory postupně odkoupil celý hotel, ne však přímo, nýbrž pomocí prostředníka, jednookého hubeňoura s vlasy na ježka, tak měkkosrdcatého, že nikdo nechápal, jak může být tak dobrý správce. Dobrým správcem však byl. Alespoň Florentino Ariza si to pomyslel, když mu ten človíček oznámil, že má v hotelu trvale k dispozici vlastní pokojík, ačkoli sám o nic takového nežádal, a to nejen k řešení problémů od pasu dolů, až se rozhodne je mít, nýbrž aby měl nějaký klidný koutek ke čtení a sepisování milostných psaníček. Tak se stalo, že během těch nekonečně dlouhých měsíců, jež zbývaly do zásnub, tady Florentino Ariza pobýval častěji než v úřadě a doma a Tránsito Arizová ho někdy vidala, jen když se zaskočil domů převléknout.

Četba se mu stala neukojitelnou neřestí. Sotva ho matka naučila číst, kupovala mu ilustrované knížky severských autorů, které se prodávaly jako pohádky pro čtenáře dětského věku, ačkoli krutější a zvrácenější četbu by čtenář jakéhokoli věku nenašel. Florentino Ariza je jako pětiletý z paměti odříkával při vyučování a na školních akademiích, ale důvěrná znalost těchto příběhů jeho hrůzu nijak neumenšovala, naopak, bál se jich čím dál víc. Když objevil poezii, pohroužil

se do ní jako do tišiny úlevy. Už jako dospívající mladík shledal v pořadí, jak vycházely, všechny svazky Lidové knihovny, které Tránsito Arizová kupovala u antikvářů v Pisašské dvoraně; tisklo se v nich všechno možné, od Homéra až po nejupachtěnějšího místního veršotepce. Florentino Ariza však nedělal mezi autory rozdíl; hltal svazek za svazkem, jak mu je osud přihrával do ruky, a za celá dlouhá léta vášnivě četby se nikdy nenaučil rozeznat, která z té spousty přečetlých knih je anebo není dobrá. Jasně měl jenom v jedné věci: měl-li volit mezi prózou a poezií, dával přednost básním, a z básní měl nejraději verše milostné. Stačilo, aby si je dvakrát přečetl, a samy se mu ukládaly do paměti, tím snáz, čím lépe se rýmovaly, a hlavně když byly hodně srdcervoucí.

Básně byly také prvotním zdrojem jeho raných dopisů Ferminé Dazové, seštrikovaných z citací básníků španělského romantismu, které bral, jak stály a ležely, a živily jeho milostnou korespondenci, dokud ho skutečnost života nepřiměla zabývat se věcmi pozemštějšími, než jsou útrapy srdce. Tou dobou už přešel k sladkobolným románekům a podobným světským dílkům tehdejší prozaické produkce. Slzel s matkou nad veršiky místních poetů, které se v brožovaném vydání prodávaly na náměstích a v podloubích po dvou centavech za kus, zároveň však dokázal z paměti recitovat nejvybranější španělskou poezii Zlatého věku. Četl prostě všechno, co mu přišlo do ruky, v pořadí, jak mu to do ruky přicházelo, a jeho čtenářská vášeň měla dospět do takové krajnosti, že jako člověk už nemladý, který měl dávno za sebou ony nelehké roky první lásky, přelouskal od první do poslední stránky všech dvacet dílů Pokladu mládí, světové klasiky podle souborného katalogu nakladatelství bratří Garnierů, jakož i čtenářsky přístupnější díla, která don Vicente Blasco Ibañez vydával v edici *Prometheus*.

Jeho čas mládí a malin nezralých v hodinovém hotelu nicméně neuplýval jen četbou a sepisováním horečných dopisů, nýbrž přinesl mu i zasvěcení do tajů lásky bez lásky. Jeho přítelkyně bludičky vstávaly až po poledni, jak je pámbu stvořil, a teprve pak začal dům ožívat. Když Florentino Ariza přicházel z práce, poletovaly po paláci nahaté nymfy a na celé kolo

si vykládaly všechna tajemství, držená v městě pod pokličkou, která jim v noci proradně svěřili sami hrdinové oněch příběhů. Nejedna z nich předváděla na nahém těle stopy minulosti: břicha zjizvená po ráně dýkou, hvězdice střelných ran, kůži, kterou z lásky zbrázdil nůž, stehy po řezničině císařských řezů. Některé si k sobě přes den braly svá robátka, neblahé plody mladistvého zklamání či neopatrnosti, a hned jim sundávaly šatičky, aby se v tomto ráji nahoty necítily cizí. Každá si pro sebe něco kuchtila, a když ho pozvaly, nikdo se nepoměl lépe než Florentino Ariza, poněvadž si od každé kuchařky vybíral to nejlepší. Tato denní slavnost trvala až do pozdního odpoledne, kdy se nahotinky v zástupu odebraly do koupelny, a tam se s prozpěvováním ráchaly ve vodě, pokřikovaly na sebe, půjčovaly si navzájem mýdlo, kartáčky na zuby, nůžky, přistříhovaly jedna druhé vlasy, oblékaly se do vzájemně vypůjčovaných hadříků a zmalované jako žalostní paňácové se vydávaly na lov první kořisti večera. Od této chvíle nabýval život v domě neosobní, odlidštěný ráz, a sdílet ho mohl jenom ten, kdo zaplatil.

Od chvíle, kdy poznal Ferminu Dazovou, nemohlo být mladíkovi nikde lépe než tady, neboť jen tady se necítil sám, ba co víc: jedině tady měl pocit, že je s ní. Snad z podobných důvodů v hotelu přebývala i jakási postarší elegantní žena s krásnou, stříbrem prokvetlou hlavou, neúčastníci se přirozeného životního běhu nahotinek, které k ní však chovaly úctu přímo posvátnou. V mládí ji sem přivedl nějaký časný amant, a když se jí nabažil, zanechal ji jejímu osudu. Přestože nesla cejch nevěstky, časem se dobře provdala. Když v pozdním věku ovdověla, oba synové i tři dcery se div nepoprali o potěšení, ke komu z nich se přestěhuje, ale žádné místo jí nepřipadalo pro život důstojnější než onen hotel něžných bludiček. Měla tu nastálo vyhrazený pokoj, svůj jediný příbytek, a to ji hned sblížilo s Florentinem Arizou, o němž prohlášovala, že z něj bude světově proslulý učenec, poněvadž se v ráji vilnosti dokáže duševně obohacovat četbou. Florentino Ariza k ní pojal hlubokou náklonnost; chodíval s ní na tržiště, pomáhat s nákupem, a občas k ní odpoledne zašel na kus řeči. Dospěl k názoru, že tato žena má velké vědomosti o lás-

ce, neboť mu osvětlila leccos, co se týkalo jeho vlastního citu, aniž jí musel odhalit cokoli ze svého tajemství.

Jestliže neupadl do osidel přemnohých pokušení na dosah ruky v době, kdy si láskou Ferminy Dazové nebyl ještě jistý, tím méně se mu to mohlo přihodit, jakmile se oficiálně stala jeho vyvolenou. Žil s děvčaty, sdílel s nimi jejich slasti i strasti, ale ani jeho, ani žádnou z dívek nikdy nenapadlo zajít dál. Nečekaná příhoda potvrdila, jak pevně trvá na tom, co si umínil. Jednou odpoledne kolem šesté, kdy se dívky oblékaly k uvítání nočních zákazníků, vešla do jeho pokojíku mladá, ale předčasně zestárlá a vychrtlá žena, podobná oblečené kajícnici na výsostech nahoty, která na poschodí uklízela. Vídal ji každý den, s pocitem, že sám zůstává neviděn; obházela pokoje vyzbrojena košťaty, kbelíkem na odpadky a zvláštním hadrem na sbírání použitých prezervativů z podlahy. Vešla do kamrlíku, kde Florentino Ariza jako vždycky ležel v rozečtené knížce, a jako vždycky zametla, dávajíc bedlivý pozor, aby ho nevyrušila. Najednou přešla k posteli a vtom ucítil, jak se mu doprostřed břicha položila vlahá ruka, cítil, jak pátrá, cítil, jak našla, jak mu rozepíná knoflíky a jak ženin dech zaplňuje celý pokojík. Předstíral, že čte, až to dál nevydržel a musel uhnout tělem.

Lekla se, poněvadž ještě než ji přijali za uklízečku, nejdříve ji důrazně varovali, aby se nepokoušela se zákazníky spát. Ani jí to nemuseli říkat; patřila k ženám, které se domnívají, že prostitute neznamená vyspat se s někým za peníze, nýbrž spát s neznámými muži. Měla dvě děti, každé s jiným, ne proto, že by šlo o náhodná dobrodružství, ale protože se s nikým nedokázala pomilovat víc než třikrát. Dlouho žila bez potřeb, majíc v povaze doufat a nezoufat, ale život, jaký se v tomhle domě vedl, byl silnější než její ctnosti. Do práce přicházela v šest odpoledne a celou noc smýčila jeden pokojík za druhým, zas a znovu: čtyřikrát přejet podlahu koštětem, sebrat prezervativy, vyměnit prostěradla. Těžko si představit, co všechno po sobě muži nechávali po milování. Zůstávaly po nich zvratky a slzy, což jí připadalo pochopitelné, ale i mnoho záhadných stop jejich intimity: kalužiny krve, flekance lejna, skleněné oči, zlaté hodinky, falešné chrupy, medailonky

s blondatými kadeřemi, milostné dopisy, obchodní dopisy, soustrastné dopisy, dopisy všeho druhu. Někteří zákazníci se pro ztracené věci vraceli, ale většinou se o nálezy nikdo nehlásil a Lotario Thugut je choval pod klíčem, obíraje se potají myšlenkou, že dříve či později lesk domu pohasne a palác plný tisíceroých zapomenutých osobních předmětů se stane muzeem lásky.

Práci měla těžkou a špatně placenou, vykonávala ji však pečlivě. Vydřela všechno, jen vzlyky, sténání a vrzání postelových per nemohla snést; usazovaly se jí v krvi jako palčivá a bolestivá sedlina a k ránu ji pokaždé stravovala nesnesitelná touha lehnout si s prvním žebřákem, kterého potká na ulici, anebo s nějakým zapomenutým ochmelkou, který by jí tu službu udělal bez dalších nároků a bez vyptávání. Připadalo jí, že takového čistého mládence bez ženy, jako byl Florentino Ariza, jí seslalo samo nebe, poněvadž si hned napoprve všimla, že je na tom stejně jako ona: potřebný lásky. Florentino Ariza však zůstal k jejím dotykům netečný. Uchovával si panictví pro Ferminu Dazovou a nebylo na světě moci ani příčiny, která by mohla jeho rozhodnutí zvíkat.

Takhle tedy vypadal jeho život v době, kdy do chystaných oficiálních zásnub chyběly čtyři měsíce a kdy se na telegrafní stanici ráno o sedmé objevil Lorenzo Daza a ptal se po něm. Protože se mladík dosud nedostavil, usedl na lavici a čekal do osmi deseti, střídavě si stahuje a navlékáje z prstu na prst masivní zlatý prsten, v jehož středu trůnil ušlechtilý opál; jakmile se Florentino Ariza objevil ve dveřích, okamžitě v něm poznal zaměstnance telegrafního úřadu a popadl ho za loket.

»Pojďte se mnou, mladý muži,« řekl. »My dva si spolu musíme na pět minut pohovořit jako chlap s chlapem.«

Florentino Ariza zezelenal jako nebožtík a nechal se odvést. Nebyl na tohle setkání připraven, poněvadž Fermina Dazová nenašla způsob ani příležitost, jak ho upozornit. Stalo se to, že minulou sobotu se sestra Franca de la Luz, představená Lycea Obětování Panny Marie, vplížila neslyšně jako had do hodiny kosmogonie, a slídíc zákyním přes rameno, načapala Ferminu Dazovou, jak místo poznámek do sešitu

píše milostné psaníčko. Podle ústavního řádu zavdával takový prohřešek důvod k vyloučení. Lorenzo Daza, narychlo povoláný na rektorát, objevil ono netěsné místo, kde se drolil jeho železný řád. Co se týče dopisu, Fermina Dazová se s vrozenou poctivostí k provinění doznala, ale svého tajného snoubence odmítla jmenovat, a odmítla tak učinit i před kázeňskou komisí, která proto výrok o vyloučení potvrdila. Otec však vykonal důkladnou prohlídku v dívčině ložnici, která do té doby byla nedotknutelným svatostánkem, a v kufru s dvojitým dnem objevil svazky dopisů ze tří let, ukrývaných s touž láskou, s jakou byly psány. Podpis vyvracel veškeré pochybnosti, ale ani tenkrát, ani kdy jindy Lorenzo Daza neuvěřil, že jeho dcera neví o svém tajném snoubenci nic než to, že je telegrafista a rád hraje na housle.

Přesvědčen, že tak choulostivý vztah se nemohl obejít bez sestřiny spoluúčasti, neposkytl Escolástice Dazové ani příležitost se omluvit a bez možnosti odvolání ji dal posadit na škuner do San Juanu de la Ciénaga. Ferminu Dazovou nepřestala do konce života tížit poslední vzpomínka na tetu, jak se jí vryla do paměti onoho odpoledne, kdy se s ní loučila v domovních dveřích. Escolástica Dazová, popelavá, kost a kůže v hnědém hábitu, žhnula horečkou a navždy se jí ztratila z očí v drobném dešti, který mžil parčíkem, odnášejíc si to jediné, co jí v životě zbylo: raneček osamělé ženy a v hrsti peníze na měsíc živobytí, svázané do kapesníku. Sotva se Fermina vymanila z otcovské nadvlády, dala jí hledat po všech provinciích na karibském pobřeží, poptávala se všude a všech, kdo ji případně mohli znát, nevypátrala však jedinou tetinu stopu; teprve o třicet let později se dozvěděla z dopisu, který musel projít mnoha rukama, než k ní dorazil, že teta Escolástica umřela v lazaretu v Agua de Dios ve věku téměř sta let. Lorenzo Daza nepočítal s tím, že dceřina reakce na nepravdělivé potrestání tety Escolástiky bude tak bouřlivá; Fermina Dazová v ní celý život viděla matku, na niž se stěžila dokázala upamatovat. Dívka se zavřela v ložnici na závoru, nejedla, nepila, a když ji konečně přiměl, aby mu otevřela, zprvu hrozbami a pak špatně hraným doprošováním, setkal se s poraněnou panteřicí, které navždycky přestalo být patnáct.

Přemlouval ji, lichotil se jí, pokoušel se ji přesvědčit, že láska v jejím věku je jenom fata morgána, po dobrém se jí snažil domluvit, aby dopisy vrátila a zašla do školy na kolejnou prosit o odpuštění, zapřísahal se, že bude první, kdo jí pomůže dospět ke štěstí s nápadníkem hodným její ruky, bylo to však, jako by hrách na stěnu házel. Nakonec to vzdal; v pondělí u oběda se přestal nadobro ovládat, a zatímco ze sebe na pokraji nepřičetnosti chrlil urážky a kletby, dív se neudávil, Fermina Dazová popadla dranzírovací nůž a bez nějakého dramatizování, zato však pevnou rukou si ho přiložila ke krku, v očích vytržení, kterému Lorenzo Daza nedokázal čelit. Následkem této události se odhodlal promluvit si na pět minut jako chlap s chlapem s tím neblahým vetřelcem, na kterého se vůbec nepamatoval a který v hodině tak nešťastně zkřížil jeho životní cestu. Před odchodem z domova si vzal čistě ze zvyku revolver, byl však natolik obezřelý, že ho aspoň zastrčil pod košili.

Florentino Ariza ještě nepopadl dech, a Lorenzo Daza si ho už za loket odváděl přes Katedrální náměstí k arkádovému loubí kavárny U fary a usedal s ním na terase. V tuhle hodinu tu kromě nich nikdo nebyl, jen nějaká černá matrona drhla dlaždicovou podlahu rozlehlého sálu s popraskanými a zaprášenými vitrážemi a s židlemi dosud naskládanými vzhůru nohama na mramorových stolicích. Florentino Ariza tady Lorenza Dazu častokrát vídal vysedávat s asturskými trhovci, popíjet sudové víno a vést horkokrevné dišputace kvůli jiným chronickým válkám, tentokrát nikoli našim. Vědom si osudovosti lásky, častokrát se sám sebe ptal, jak asi bude vypadat jejich vzájemné setkání, k němuž dříve či později muselo nevyhnutelně dojít a kterému žádná lidská moc nemohla zabránit, neboť bylo odevždy vepsáno do jejich osudů. Představoval si je jako nerovný spor a měl k tomu dobré důvody: jednak ho Fermina Dazová v dopisech upozorňovala na otcovu prudkou povahu, jednak si sám všiml, že Lorenzu Dazovi kouká z očí prchlivost, i když u hracího stolku vyje smíchy. Ve všem všudy vypadal jako ztělesněný hold ordinérnosti: od chrapounského panděra, přepjatého způsobu řeči a rysích licousů až po hrubé ruce s malíčkem osedlaným těž-

kou obroučkou opálu. Nic dojmavého na něm nebylo, až na chůzi; byl to, jak si Florentino Ariza všiml hned napoprvé, laní krok jeho dcery. Když ho ale Lorenzo Daza pokynem vybídl, aby se posadil, mladík si řekl, že třeba nebude takový krobián, jak vypadá, a pozvání na sklenku anýzovky mu konečně vrátilo dech. Sice jaktěživ anýzovku nepil v osm ráno, ale s povděkem přijal, protože se potřeboval napít jako sůl.

Lorenzu Dazovi opravdu stačilo pouhých pět minut, aby vyložil všechny své důvody. Učinil tak s odzbrojující upřímností, která Florentina Arizu vyvedla z konceptu. Když mu umřela žena, předsevzal si jediný cíl: udělat z dcery dámu velkého světa. Pro handlíře s mulami, který neuměl číst ani psát a po celé provincii San Juan de la Ciénaga se těšil ani ne tak potvrzené, jako všude rozšířené pověsti zloděje koní, byla cesta k této metě zdilouhavá a plná úskalí. Zapálil si mezkařské cigáro a postýskl si: »Horší než špatné zdraví je už jenom špatná pověst.« Skutečné tajemství jeho jmění, jak řekl, spočívalo nicméně v tom, že šel paličatě za svým a sám se nadřel víc než kde který jeho mezek, dokonce i v nejtrpčích válečných časech, kdy svítalo nad městy obrácenými v popel a dým a nad zpusťšenými poli. Jeho dcera se sice nikdy nedozvěděla, jaký osud jí předurčil, ale vždycky se chovala tak, jako by se s jeho záměry nadšeně ztotožňovala. Byla tak bystrá a metodická, že dokonce sama naučila otce číst, jakmile to sama uměla, a ve dvanácti ovládala praktické stránky života tak dobře, že by sama dokázala vést domácnost i bez pomoci tety Escolástiky. »Ta holka, to je zlatá mula,« povzdychl si. Obecnou vychodila se samými jedničkami a s vyznamenáním; když školu dokončila, pochopil, že v San Juanu de la Ciénaga je pro jeho vysněné plány příliš těsno. Prodal tedy pozemky i tažná zvířata a s novým elánem a sedmdesáti tisíci zlatých peso v kapse se přestěhoval do tohohle města památných rozvalin a někdejší zčervotočivělé slávy, kde ale krásku se starosvětským vychováním mohla ještě potkat příležitost ke znovuzrození v podobě výhodného sňatku. Vpád Florentina Arizy do těchto vášnivě kutých plánů představoval zádrhel, se kterým se nepočítalo. »Takže jsem vás přišel o něco požádat,« řekl Lorenzo Daza. Smočil špičku doutníku v anýzovce, nasucho potáhl a ztrápeně dopověděl:

»Ustupte nám z cesty.«

Florentino Ariza pomalu upíjel anýzovku a naslouchal tomuto odhalení minulosti Ferminy Dazové tak zaujatě, že si nestačil položit otázku, co řekne, až bude muset promluvit. Když ale ta chvíle nastala, uvědomil si, že ať řekne cokoli, rozhodne o svém osudu.

»Mluvil jste s ní?« zeptal se.

»To se vás netýká,« řekl Lorenzo Daza.

»Ptám se na to,« řekl Florentino Ariza, »protože si myslím, že rozhodnout musí vaše dcera.«

»Co vás vede,« řekl Lorenzo Daza. »Tohleto je chlapská záležitost, a mezi muži se taky rozhodne.«

V hlase mu zazněl výhružný tón a nějaký host od nedalekého stolu se po nich otočil. Florentino Ariza přitlumil hlas, ale vložil do něj nejvyšší rozhodnost, jaké byl schopen:

»V žádném případě nemohu odpovědět, pokud neznám její názor,« řekl. »To by se rovnalo zradě.«

Lorenzo Daza se zvrátil do židle, víčka mu zrudla a zvlhla, levé oko opsalo kruh, stočilo se k vnějšímu koutku a tak zůstalo. I on ztišil hlas.

»Nenuťte mě, abych to do vás napálil,« řekl.

Florentinu Arizovi se ve střevech udělala ledovatá pěna, ale hlas se mu ani nezachvěl, poněvadž také on pocítil, že na něj sestoupil Duch svatý.

»Paťte,« řekl, a položil si ruku na hrud'. »Není slavnější smrt, než umřít pro lásku.«

Lorenzo Daza musel natočit hlavu jako papoušek, aby ho dostal do zorného pole šilhajícího oka, a nevyřkl, nýbrž slabiku po slabice ze sebe vyplil tato dvě slova:

»Ty-par-chan-te!«

Ještě týž den odvezl dceru na cestu zapomnění. Nic jí nevyštětloval; jednoduše vrazil do ložnice, knír potřísněný žlučovitou směsicí vzteku a rozžvýkaného doutníku, a nařídil, aby si sbalila kufry. Zeptala se, kam jedou. »Na smrt,« opáčil. Vylekána touto odpovědí, která se příliš podobala pravdě, pokusila se s odvahou předešlých dnů otci vzdorovat; Lorenzo Daza však odepjal opasek s těžkou měděnou přezkou, omotal si ho kolem pěstí a švihl jím o stůl, až to domem za-

prásklo jako výstřel z pušky. Fermina Dazová příliš dobře znala dosah i příčinu jeho síly, takže srolovala dvě rohože a síť na spaní a do dvou velkých kufrů si sbalila všechno šatstvo, přesvědčena, že z téhle cesty nebude návratu. Než se oblékla, zamkla se v koupelně a na lístek vytržený ze sešitku toaletního papíru spěšně naškrábala Florentinu Arizovi dopis na rozloučenou. Pak vzala zahradnické nůžky, v týle si odstříhla celý cop, svinula jej do sametového pouzdra vyšívaneho zlatým dracounem a poslala ho mladíkovi spolu s dopisem.

Byla to šílená cesta. Jen počáteční etapa s karavanou andských mezkářů se protáhla na jedenáct denních pochodů; harcovali se na hřbetech mul po kamenných římsách Sierry Nevady, ztupěli žárem nahého slunce, promáčení vodorovnými říjnovými dešti, se srdcem ustydajícím v uspávavém dechu propastí, který k nim stoupal z hlubin. Třetího dne putování se zjancila jedna mula utýraná střečky a zřítíla se i s jezdcem do propasti, přičemž s sebou strhla celý houfec zvířat na laně; řev onoho muže a jeho sedmi navázaných mezků se otloukal o stěny soutěsek a srázů celé hodiny po neštěstí a v paměti Ferminy Dazové neprestal znít ještě dlouhé a dlouhé roky. S mulami se zřítíla do propasti i všechna její zavazadla, avšak po onen celou věčnost trvajícím okamžik mezi pádem a chvílí, kdy v hlubině pohasl výkřik děsu, nepamyslela ani na nebožehého mezkáře, ani na stádo roztráštěné napadrť, nýbrž s trpkostí zavyčítala osudu, že její mula nebyla k houfci přivázána.

Poprvé sice cestovala v sedle, avšak veškeré hrůzy strastiplného putování by jí tolik neztrpčovaly život, nebýt jistoty, že Florentina Arizu už nikdy neuvidí a nebude se moci utěšit ani jeho dopisy. Od chvíle, kdy se vydali na cestu, neproněsla k otci jediné slovo a znejistělý Lorenzo Daza na ni sem tam promluvil leda v nevyhnutelných případech, anebo jí po mezkářích posílal vzkazy. Občas, když jim štěstí popřálo, narazili při stezce na nějakou tu hospodu, kde jim předkládali horalská jídla, která Fermina Dazová odmítala jíst, a pronajímali jim postele s povlečením čpícím zatuchlinou moče a potu. Nejčastěji však přespávali v indiánských osadách, ve veřej-

ných noclehárnách pod širým nebem, zbudovaných u cesty z řady kúlů, překrytých nahoře listy hořké palmy, kde mohl přenocovat každý příchozí. Fermině Dazové se ani jednou nepodařilo prospat celou noc; budila se strachy, zbrocená potem, a třesla oči do tmy, ve které se ustavičně pohybovali nějakí mlčenliví pocestní, uvazovali zvířata ke kúlům a rozvěšovali si hamaky, kde se dalo.

Navečer, kdy začali dorážet první poutníci, tu bylo prázdno a klid, ale za rozbřesku noclehárna vypadala jako jarmareční tržiště: všude se tísnili spáči v hamakách rozvěšených nad sebou i pod sebou, na zemi spali na bobku araukánští Indiáni z hor, a mezi tím vším trucovitě pobekávali uvázaní kozli, kohoutí zápasníci se čepýřili ve svých laťových sargofázích a němě funěli horší psi, naučení neštěkat kvůli nebezpečnostem války. Pro Lorenza Dazu, který se po tomhle kraji trmácel za obchodem půl života, nebyly tyhle strasti nikterak nové a poránu mezi spáči vždycky objevil nějakou známou tvář. Jeho dcera naopak cestu prožívala jako nekonečnou agónii. Věčný puch nákladu solených sumecků a nechutenství stesku způsobily, že si odvykla jíst, a nepřišla-li zoufalstvím o rozum, pak jen proto, že ve vzpomínce na Florentina Arizu vždycky našla úlevu. Nepochybovala, že putuje končinami země zapomnění.

Další ustavičná hrozba visela nad poutníky v podobě války. Od počátku cesty se mluvilo o nebezpečné možnosti, že narazí na roztroušené hlídky, a mezkaři je poučili, jak se dá z různých známek vyčíst, ke které patří straně, a podle toho se zachovat. Nebylo vzácností potkat v horách skupinu vojáků na koni v čele s důstojníkem, kteří verbovali do vojska tím způsobem, že v plném trysku chytali muže do lasa jako mladé býčky. Zdeptána tolikerymi hrůzami, Fermina Dazová zapomněla na tu, která jí připadala spíše vybájená nežli bezprostřední, dokud jedné noci nějaká hlídka neznámé příslušnosti neodvlekla z karavany dva cestující a nepověsila je na stromě půl míle od osady. Lorenzo Daza neměl s nešťastníky nic společného, ale odřízl je a křesťansky je pochoval jako výraz díků, že nedopadl stejně. Moc si neposloužil. V noci ho probudil štouchanec puškou, jejíž hlaveň se mu za-

vrtávala do břicha, a velitel útočníků v hadrech, s tváří začerněnou sazemí, si na něj posvítil lucernou a zeptal se, jestli je liberál anebo konzervativec.

»Ani to, ani ono,« odpověděl Lorenzo Daza. »Já jsem španělský poddaný.«

»To je náhodička!« řekl velitel, a rozloučil se s ním se zvednutou pravicí: »Ať žije král!«

O dva dny později sestoupili do světlem zalité roviny, kde se rozkládalo veselé městečko Valledupar. Ve dvorech se pořádaly kohoutí zápasy, na nárožích vyhrávali harmonikáři, po ulicích projížděli jezdci na koních s ušlechtilou krví a všude se rozléhalo třaskání rachejtli a vyzvánění zvonů. Chystal se velký ohňostroj. Fermina Dazová si vši té zábavy ani nevěšila. Ubytovali se v domě strýce Lisímaca Sáncheze, bratra její matky, který je přišel uvítat až na královskou silnici v čele hlučné jízdní družiny mladých mužů z příbuzenstva na nejohnivějších hřebcích z celé provincie, a ti je s jásotem, povykáním a rachejtlemi doprovodili městečkem až domů. Dům stál přímo na Hlavním náměstí, vedle několikrát opraveného koloniálního kostela; měl prostorné a stinné světnice, krytou chodbu, sousedící s ovocným sadem, v níž to vonělo teplou třtinovou šťávou, a připomínal spíše faktorskou usedlost.

Málem ani nestačili odsedlat a všechny hostinské místnosti už překypovaly spoustou neznámých příbuzných, jejichž bouřlivé citové výlevy působily Fermině Dazové pravá muka: nebyla schopna mít na tomhle světě ještě někoho ráda, pálily ji opruzeniny, umírala ospalostí, trápilo ji nadýmání a toužila jedině po nějakém klidném místěčku v ústraní, kde by se mohla vyplakat. Jediná bytost, která na první pohled pochopila, v jakém stavu se nalézala, byla její sestřenice Hildebranda Sánchezová, o dva roky starší a právě tak císařsky hrdopysná, neboť i ji stravoval plamen povážlivé lásky. Navečer zavedla Ferminu Dazovou do ložnice, kde oběma ustlala, a když uviděla sestřenčiny hýždě poseté palčivými boláky, nechápavě užasla, jak to dokázala přežít. S pomocí své matky, vlídné a laskavé ženy, podobné manželovi jako dvojče dvojčeti, připravila sestřenice sedací lázeň, a zatímco venku

řachaly rachejtle a vybuchovala ohnivá kola, až se dům otrásal v základech, přikládala jí na zmírnění palčivosti arnikové náčinky.

Kolem půlnoci návštěvníci odešli a také slavnost pomalu dohasínala, jen tu a tam ještě ve městě vybuchlo veselí; sestřenice Hildebranda půjčila Fermině Dazové noční košili z bílého kartounu, pomohla jí do postele a ta, když ucítila dotyk hladkých prostěradel a prachových polštářů, rázem podlehla náporu blaha. Když konečně v ložnici osaměly, Hildebranda zavřela na závoru, zalovila pod svou matrací a vytáhla zapečetěnou obálku s emblémem Zemské telegrafní společnosti. Fermině Dazové stačil pohled na sestřenčinu potouchle rozzářenou tvář a paměť jejího srdce se okamžitě rozlila zamyšlená vůně bílých gardenií, ještě dřív, než stačila zuby odtrhnout početní vosk, aby se pak až do svítání rozplývala v mokřině slz nad jedenácti plamennými telegrafickými výlevy.

Teprve teď se jí rozbřesko. Lorenzo Daza se dopustil té chyby, že o chystané cestě telegraficky uvědomil svého švagra Lisímaca Sáncheze a ten zase zprávu rozšířil mezi veškerým početným a spletitě rozvětveným příbuzenstvem, rozsetým po nesčetných městečkách a koutech celé provincie. Florentino Ariza si tak zjistil nejen celý plán cesty, nýbrž zapojil do věci i rozsáhlé bratrstvo telegrafistů a s jeho pomocí sledoval stopu Ferminy Dazové až k poslední indiánské osadě na mysu De la Vela. Tímto způsobem s ní dokázal udržovat intenzivní spojení od chvíle, kdy dorazila do Valleduparu, kde pobyla tři měsíce, až do konce cesty, kterou Lorenzo Daza o půldruhého roku později ukončil v Riohache, maje za to, že dcera konečně zapoměla, a rozhodl se k návratu. Sám si patrně neuvědomoval, jak polevil v bdělosti, rozptýlen projevy přízně nevlastního příbuzenstva, které po tolika letech odložilo kmenové předsudky a přijalo ho s otevřenou náručí za svého. Návštěva vyzněla jako pozdní usmíření, ačkoli kvůli tomu Lorenzo Daza cestu nepodnikal. Věci se měly tak, že rodina Ferminy Sánchezové se kdysi tvrdošíjně postavila proti tomu, aby se dědička jejich jména provdala za přivandrovalce bez přijatelného původu, neotesance a mluvku, kte-

rý se ustavičně harcoval od čerta k ďáblu kvůli nějakým obchodům s divokými mulami, na první pohled příliš snadným, než aby mohly být počestné. Lorenzo Daza tehdy všechno vsadil na jednu kartu: dívka, o kterou usiloval, byla přímo výkvětem typické rodiny tohoto kraje, rozvětveného klanu nezkrotných žen a mužů s něžným srdcem a lehkým prstem na spoušti, posedlých smyslem pro čest až k zblbnutí. Fermina Sánchezová si však postavila hlavu; trvala na svém se zaslíbeností milenců, kterým je bráněno v lásce, a provdala se za Lorenza Dazu proti vůli celé rodiny, narychlo a tajně, jako by se ani nevzdávala z lásky, nýbrž snažila se rouškou svátosti zastřít nějaké předčasné klopýtnutí.

O pětadvacet let později se Lorenzo Daza nedovtipil, že tím, jak neoblomně brání lásce své dcery, opisuje bludný kruh vlastního příběhu, a chodil si na svoje trápení postýskat týmž švagrům, kteří se proti němu kdysi postavili, zrovna tak, jako si oni svého času stýskali svým švagrům na něho. Čas, který promarnil lamentacemi, si jeho dcera naopak připisovala na konto lásky. Zatímco kastroval býčky a krotil divoké muly na žirných pozemcích svých švagrů, Fermina Dazová se s povolenou uzdou proháněla s houfem sestřenic pod velením Hildebrandy Sánchezové, ze všech nejkrásnější a nejúslušnější, jejíž beznadějná vášeň k muži o dvacet let staršímu, ženatému otci rodiny, se vybíjela v kradmých pohledech.

Po delším pobytu ve Valleduparu vyrazili dál; tentokrát cestovali podhůřím, přes nekonečná rozkvetlá luka a snové náhorní planiny, a v každém dalším městečku je čekalo stejné uvítání jako v tom prvním, s hudbou a rachejtlemi, a čekaly tu také nové sestřenice zasvěcené do spiknutí, a další dochvilné telegramy na telegrafních stanicích. Fermina Dazová brzy zjistila, že sláva, kterou zažili při příjezdu do Valleduparu, nebyla nijak výjimečná, ale že v téhle žirné provincii se každý všední den žije jako ve svátek. Hosté nocovali tam, kde je zastihl soumrak, a jedli, kde dostali hlad, poněvadž ve zdejších pohostinných domech s dveřmi dokořán se vždycky našla volná síť na spaní a na ohni ustavičně bublala dušenina z trojího druhu masa pro případ, že by nějaká návštěva dorazila dřív než depeše s avízem o příjezdu, jak ostatně bývalo pra-

vidlem. Hildebranda Sánchezová doprovázela sestřenku po zbytek cesty a pevně a zvesela ji provedla spletitou houštinou sprázněné krve až k jejím prvotním zdrojům. Fermina Dazová se našla; poprvé zažila pocit, že je svou paní, že má někoho, kdo je jí nabízkou a drží nad ní ochrannou ruku, a zhluboka vdechovala ovzduší svobody, které jí vrátilo klid a chuť do života. Ještě dlouho a dlouho potom, v posledních letech svého života, si měla vybavovat tu tehdejší cestu, která jí vyvstávala v paměti stále čerstvěji, navícena zvrácenou jasnozřivostí stesku.

Jednou večer se vrátila z každodenní procházky omráčena nenadálým objevem, že člověk může být šťastný nejen bez lásky, ale i lásce navzdory. Toto poznání ji znepokojilo, poněvadž jedna sestřenice nedávno zaslechla, jak Lorenzo Daza v řeči s jejími rodiči nadhodil, že by chtěl dceru provdat za jediného dědice pohádkového majetku Cleofáse Moscota. Fermina Dazová věděla, o koho jde. Častokrát vidala, jak se producíruje v sedle na zteplých koních, s nádhernými čabrakami, které vypadaly jako mešní ornáty. Byl to elegantní a obratný mladík s řasami snílka, pro které by i kámen zavzdychal, ale Fermina Dazová ho porovnávala se vzpomínkou na Florentina Arizu, jak vyseďoval v parčíku pod mandloněmi s knížkou veršů na klíně, přepadlý a hodný soucitu, a ne našla v srdci ani stín pochybnosti.

Hildebranda Sánchezová se tou dobou vznášela v oblacích, hlavu plnou slibných vidin po návštěvě u věštkyň, jejíž jasnovidné schopnosti ji dočista ohromily. Fermina Dazová, vylekaná otcovými záměry, se rozhodla, že si k ní také zajde pro radu. Karty jí pověděly, že v jejím příštím není nic, co by stálo v cestě dlouhému a šťastnému manželskému svazku; tato věštba jí vrátila ztracenou odvahu, neboť si byla jista, že tak šťastná budoucnost může být spojena pouze s milovaným mužem. Oslněna touto jistotou vzala osud do vlastních rukou. Díky tomu pozbyla telegrafická korespondence s Florentinem Arizou dosavadního rázu, totiž vzájemného notování si v planých slibech a lichých představách, nabyla metodické a praktické povahy a rozvinula se s nebývalou intenzitou. Dohodli spolu termín, určili, kdy a jak, a podřídili své

životy společnému rozhodnutí, že se nikoho nebudou ptát a vezmou se, jakmile se znovu sejdou, a to kdekoli a jakkoli. Fermina Dazová brala svůj závazek se vši vážností: když od otce dostala svolení zúčastnit se v městečku Fonseca svého prvního dospělého bálu, považovala za nevhodné pozvání přijmout, aniž s tím souhlasil její vyvolený. Florentino Ariza seděl toho večera s Lotariem Thugutem v hodinovém hotelu u karet, když mu oznámili, že má na telegrafní stanici spěšnou výzvu.

Telegrafista z Fonseky musel propojit sedm stanic na lince, aby si Fermina Dazová mohla vyžádat svolení k návštěvě ple-su. Dostala je, avšak nespokojila se s pouhou souhlasnou odpovědí, nýbrž dožadovala se důkazu, že ten, kdo na druhém konci linky tiskne telegrafní klíč, je opravdu Florentino Ariza a nikdo jiný. Mladík, spíše ohromený než polichocený, dal dohromady větu, která měla osvědčit jeho totožnost: *Povězte, že jí to mohu odpřisáhnout na korunovanou bohyni.* Fermina Dazová poznala známé heslo a protancovala na svém prvním dospělém bále celou noc až do sedmi do rána, kdy se jen tak tak stačila bleskově převléknout, aby nezmeškala mši. Tou dobou přechovávala na dně kufru víc dopisů a telegrafických depeší, než kolik jich otec kdysi zabavil, a osvojila si způsoby provdané ženy. Lorenzo Daza si její změněné chování vyložil jako jasný důkaz, že čas a odloučení vykurýrovaly jeho dceru z mladistvého poblouznění; o plánech na chystaný sňatek však nikdy nepadla ani zmínka. Přestože v jejich stycích nadále vládla jistá odměřenost, kterou Fermina Dazová vůči otci zachovávala od té doby, co vyhnal tetu Escolástiku, napětí mezi nimi povolilo a vytvořili si pohodlný způsob soužití, o němž by nikdo nepochyboval, že pramení z lásky.

Někdy v té době jí Florentino Ariza napsal, že podniká kroky, aby pro ni vyzvedl poklad z potopené galeony. Nevy-mýšlel si. Inspirace na něj přišla jednoho odpoledne, kdy se moře v oslnivém světle blyštělo jako potažené hliníkem, jak barbaskový jed vyvrhl na hladinu spousty omámených ryb. Nad místem masakru se srotilo veškeré ptactvo nebeské a rybáři museli ptáky odhánět vesly, aby pro sebe uhájili plody

onoho zakázaného zázraku. Používání barbaska, které ryby jenom uspávalo, trestal sice zákon už v dobách španělské kolonizace, ale mezi karibskými rybáři se tenhle způsob rybolovu nadále a běžně praktikoval za bílého dne, dokud barbasko nenahradil dynamit. V době, kdy Fermina Dazová pobývala na cestách, chodíval Florentino Ariza občas k vlnolamu, zabavit se pohledem na rybáře, jak soukají do loďek veliké sítě plné uspaných ryb. Opodál vždycky bylo vidět bandu děcek, které plavaly jako žraloci a pokřikovaly na zevlouny, ať jim hodí minci, že ji vyloví ze dna. Byly to právě ty děti, které za stejným účelem plavaly naproti zaoceánským parníkům a jejichž neobyčejné potápěčské umění vylíčili v cestopisných črtách mnozí severoameričtí i evropští cestovatelé. Florentino Ariza je znal odedávna, mnohem déle než lásku, ale nikdy nepomyslel na to, že by třeba dovedly vylovit i poklad z galeony. Tenhle nápad mu bleskl hlavou až onoho odpoledne, a na celý následující rok, příští neděli počínaje a návratem Fermíny Dazové konče, měl dodatečný důvod ke ztrátě rozumu.

Nemusel mluvit víc než deset minut a Euclides, jak se jmenoval jeden z těch malých potápěčů, zahořel pro myšlenku podmorského průzkumu s nemenším nadšením. Skutečný cíl chystaného podniku mu Florentino Ariza neprozradil, zato si ho důkladně oťukal ohledně jeho mořeplaveckých a potápěčských schopností. Zeptal se ho, jestli se na jedno nadechnutí dovede ponořit do dvacetimetrové hloubky, a Euclides řekl, že jo. Zeptal se, jestli umí docela sám vyvést rybářskou loďku z bouřky na širém moři a řídit se přitom jen citem, a Euclides řekl, že jo. Zeptal se, jestli by dovedl najít místo vzdálené přesně šestnáct námořních mil severozápadně od hlavního ostrova v souostroví Sotavento, a Euclides řekl, že jo. Zeptal se, jestli se umí plavit v noci podle hvězd, a Euclides řekl, že jo. Zeptal se, jestli by to vzal, když mu zaplatí tolik, kolik mu dávají rybáři za pomoc při rybolovu, a Euclides řekl, že jo, ale v neděli že chce pět reálů navrch. Zeptal se ho, jestli se dovede ubránit žralokům, a Euclides řekl, že jo, poněvadž má kouzlo, před kterým žraloci utečou. Zeptal se, jestli dokáže mlčet jako hrob a neceknout, i kdyby ho natahovali na

skřípec, co je k vidění v Inkvizičním paláci, a Euclides prohlásil, že jo, protože na nic neodpovídal ne, a svoje jo uměl říkat s přesvědčivostí, která předem vyvracela veškeré pochyby. Nakonec vypočetl výdaje: za pronájem loďky, za pronájem pádla, za rybářskou síť, kterou si musejí vypůjčit, aby někdo nevyčenenchal, co mají ve skutečnosti za lubem. Kromě toho s sebou musejí vzít jídlo, demižón se sladkou vodou, olejovou lampu, otýpku lojových svíček a lovecký roh, aby se v případě nouze dala přivolat pomoc.

Bylo mu asi tak dvanáct, byl mrštný a všemi mastmi mazaný, pusa mu jela jak šlejf a měl úhoří tělo, přímo stvořené k tomu, aby se protáhlo okrouhlým lodním okénkem. Kůži měl vyčiněnou vodou a sluncem, takže její původní barva se nedala odhadnout, zato tím jasněji mu z pleti zářily veliké žlutavé oči. Florentino Ariza okamžitě dospěl k závěru, že pro dobrodružný podnik této ráže nemůže sehnat dokonalejšího společníka, a oba se do věci pustili bez dalšího otálení hned následující neděli.

Z rybářského přístavu vypluli už za rozbřesku, dobře opatření všemi náležitostmi a ještě lépe odhodláním; Euclides skoro nahý, jen se zástěrkou kolem boků jako vždycky, a Florentino Ariza v soukenném kabátci, zázvětním klobouku, lakovkách, s poetickou pentlí pod krkem a s knížkou v ruce, aby se měl během plavby k ostrovům čím zabavit. Hned první neděli si ověřil, že Euclides si v mořeplavbě počíná právě tak zdatně jako při potápění, a užasl, co všechno ten chlapec neví o povaze moře i o železném šrotu v zátoce. Dokázal do netušených podrobností vylíčit příběh kdekeré rzi prožrané lodní skořepiny, znal stáří každé bóje, původ kdejakého vraku, věděl, z kolika článků sestával řetěz, kterým Španělé uzavírali vjezd do přístavu. Obávaje se, že snad zná i účel výpravy, položil mu Florentino Ariza několik záludných otázek a s úlevou zjistil, že o potopené galeoně nemá ani potuchy.

Od té doby, co v hodinovém hotelu poprvé vyslechl historiku o pokladu, pídil se Florentino Ariza po všem, co nějak souviselo se zvyklostmi galeon. Z toho, co se dozvěděl, vyplývalo, že San José neleží na dně mezi korály sám. Skutečně šlo

o vlajkovou loď pevninské flotily*, která sem připlula někdy po květnu 1708 z legendárního výročního trhu v panamském Portobelu, kde naložila část bohatství, jež převážela v podpalubí: tři sta truhlic stříbra z Peru a z Veracruzu a sto deset truhlic perel shromážděných a sčítaných na ostrově Contadora. Během onoho dlouhého měsíce, kdy loď kotvily ve zdejší přístavu, zatímco město slavilo nepřetržitý svátek a v ulicích zábava střídala zábavu, naložily zbytek onoho pokladu, který měl španělské království vytrhnout z bídy: sto šestnáct truhlic po okraj naplněných smaragdy z Muza a Somondoka a třicet miliónů zlatých mincí.

Pevninskou flotilu tvořilo nejméně dvanáct korábů různé velikosti; loď vypluly ze zdejšího přístavu v doprovodu francouzské eskadry, sice výtečně vyzbrojené, nicméně neschopné konvoj ochránit před přesně mířícími děly anglické eskadry pod velením Carlose Wagera, která si na něj počkala v souostroví Sotavento, tam, kde se ze zálivu vyplouvá na širé moře. San José tedy nebyla jediná potopená loď, ačkoli se nedalo přesně zjistit, kolik plavidel anglické kanonády podlehlo a kolika se naopak podařilo z palby vyváznout. S určitostí se vědělo jen tolik, že vlajková loď šla ke dnu jako jedna z prvních, s celou posádkou a s kapitánem v pozoru na můstku, a že převážela největší díl nákladu.

Florentino Ariza si už dříve na dobových námořních mapách prostudoval, kudy se galeony plavily, a měl za to, že dokázal určit místo, kde loď klesly ke dnu. Jejich rybářská loďka vyplula ze zálivu úžinou mezi oběma pevnostmi Boca Chica a po čtyřhodinové plavbě se dostali do vnitřních klidných vod souostroví, z jejichž korálového dna se daly rukou sbírat spící langusty. Vzduch byl tak nehmotný a moře tak průzračné a klidné, že si Florentino Ariza připadal jako svůj vlastní odraz na hladině. Dvě hodiny plavby od hlavního ostrova, tam, kde tišina končila, se nacházelo místo ztroskotání.

* Špan. *Flota de Tierra Firme*, jeden z konvojů obchodního loďstva, které obstarávalo pravidelné námořní spojení mezi španělskou metropolí a kolonizovaným územím Ameriky. Pod názvem Tierra Firme se rozumělo pobřežní pásmo dnešní Kolumbie a Venezuely s osadami Cartagena, Santa Marta a Coro. (Pozn. překl.)

Florentino Ariza, v té výhni napolo uškvařený ve svém fu-nebráckém oblečení, vybídl Euclida, aby se zkusil potopit do dvacetimetrové hloubky a přinesl mu odtamtud cokoli, co na dně najde. Voda byla úplně průzračná, takže viděl, jak se dole pohybuje podoben matnému žraloku mezi modrými žraloky, kteří se s ním křížovali, avšak nedotkli se ho. Pak se mu ztratil z dohledu v korálovém houští, a právě když si pomyslel, že chlapci musel dojít vzduch, uslyšel, jak na něj zezadu volá. Euclides stál na dně, ruce zdvižené a vodu po pás. Vyšli se tedy dál, stále na sever, pátrající po nějakém hlubším místě, a proplouvali nad vlahými rejnoky, nad bázlivými sépiemi, nad růžovými sady temnot, až Euclides pochopil, že zbytečně ztrácí čas.

»Jestli mi neřeknete, co vám vlastně mám najít, tak namouduši nevím, jak to najdu,« řekl.

Florentino Ariza neřekl nic. Euclides tedy navrhl, ať shodí šaty a potopí se pod vodu s ním, kdyby pro nic jiného, tak aspoň proto, aby jednou na vlastní oči uviděl, jak vypadá to druhé nebe dole pod světem, totiž korálové dno. Jenže Florentino Ariza odjakživa tvrdil, že pámbu stvořil moře leda na to, aby se na ně dalo koukat z okna, a plavat se nikdy nenaučil. Brzy poté se odpoledne podmračilo, ochladilo se a vzduch nasákl vlhkem, a tma se snesla tak rychle, že cestu do přístavu museli hledat podle majáku. Krátce předtím, než vpluli do zálivu, minul je v těsné blízkosti zaoceánský parník z Francie, obrovitá běloskvoucí loď zářící všemi světly, a zůstavil za sebou vlečku do křehka podušené hověziny a vařeného kvěťáku.

Podobným způsobem promarnili i další tři neděle a byli by marnili i všechny další, kdyby se Florentino Ariza nakonec neodhodlal podělit se s Euclidem o své tajemství. Chlapec pozměnil celý plán pátrání a přesunul průzkumné plavby do míst, kudy kdysi vedla stará plavební dráha galeon, to jest o víc než dvacet námořních mil na východ od místa, kde se podle původních předpokladů Florentina Arizy měl poklad nacházet. Jednoho deštivého odpoledne o necelé dva měsíce později, když zase pátrali na moři, zůstal Euclides pod hladinou tak dlouho, že loďku mezitím odnesl proud a chlapci tr-

valo skoro půl hodiny, než k ní doplaval, protože Florentino Ariza k němu nedokázal doveslovat. Když Euclida konečně vtáhl do loďky, chlapec zalovil prsty v ústech a jako triumfálně důkaz, že pevná víra přináší ovoce, mu předložil dvě ženské ozdůbky.

To, co vzápětí vylíčil, bylo natolik fascinující, že Florentino Ariza ihned pojal rozhodnutí naučit se plavat, potopit se tak hluboko, jak jen to svede, a na vlastní oči se o tom všem přesvědčit. Povídal, že dole, mezi korály, pouhých osmáct metrů pod hladinou, leží na boku obrovská spousta starých plachetnic, kolik, to že se vůbec nedá odhadnout, a roztroušené že jsou na nesmírné rozloze, tak veliké, že člověk konce nedohlédne. Povídal, že nejzvláštnější na tom je, že jediný ze všech těch plechových křápů, co člověk může vidět v zálivu, není tak dobře zachovalý jako ty potopené lodi. Povídal, že několik karavel, co tam leží, má plachty úplně neporušené a že všechny ty lodě jsou na dně moc dobře vidět, poněvadž vypadají, jako by se potopily i se svým prostorem a časem, takže tam dole v hloubce na ně pořád svítí to samé slunce, co svítilo v jedenáct dopoledne tenkrát tu sobotu 9. června, kdy šly ke dnu. Líčil, zalykaje se prudkým rozletem vlastní představivosti, že nejlíp se dá rozeznat galeona San José, poněvadž její jméno září na zádi zlatými písmeny, ale taky že je nejvíc poškozená anglickou kanonádou. Líčil, že uvnitř v lodi viděl na vlastní oči sedět strašně starou chobotnici, která musí mít nejmíň tři sta let a dělovými střílnami prostrkuje chapadla ven z lodi, ale tolik v jídelně narostla a je tak velikánská, že ten, kdo by ji chtěl vystrnadit, by musel nejdřív loď rozštípat. Vyprávěl, že viděl mrtvého velitele ve válečné uniformě, jak se vznáší na boku v akváriu kastela, a níž, do skladíš s pokladem, že sestoupil jen proto, že mu docházel vzduch. Tadyhle jsou důkazy: smaragdová náušnice a medailónek s Pannou Marií na řetízku rozežraném solí.

Tuto událost vypsál Florentino Ariza Fermině Dazové v dopise, který jí poslal do Fonseky krátce před jejím návratem, a bylo to poprvé, co se o pokladu zmínil. Příběh o potopené galeoně dobře znala; častokrát o něm slýchala od Lorenza Dazy, který vynaložil mnoho času a peněz ve snaze

přimět jisté sdružení německých potápěčů, aby se spojenými silami pokusili potopený poklad vyzvednout. V tomto záměru by byl dozajista pokračoval, kdyby se mu od několika učenných dějepisců, členů Akademie, nedostalo rozhodného ujištění, že celou tu bajku o ztroskotané galeoně si vymyslel nějaký loupeživý místokrál, který si takto přisvojil majetek španělské koruny. V každém případě věděla, že galeona leží v hloubce dvou set metrů, kam se nikdo nemůže dostat, a ne dvacet metrů pod hladinou, jak tvrdil Florentino Ariza; natolik si však už zvykla na jeho básnické ústřely, že dobrodružnou výpravu za galeonou potěšeně kvitovala jako jeden z nejzdařilejších. Když jí však i v následujících dopisech vytrvale líčil další, ještě fantastičtější podrobnosti, a to stejně vážným tónem, jakým ji ujišťoval o lásce, musela se Hildebrandě Sánchezové svěřit s obavou, že její nastávající propadl bludným představám, které ho připravily o rozum.

Tou dobou už Euclides vynesl z hlubin tolik předmětů dosvědčujících věrohodnost jeho vyprávění, že o nějakém dalším paběrkování prstýnků a náušnic, tu a támhle roztroušených mezi korály, už nemohlo být řeči; teď šlo o to, sehnat někde peníze a vrazit je do pořádného podniku, čímž se rozuměl pokus o vyzvednutí půl stovky lodí, v jejichž útrobách se skrývalo závratné bohatství. Stalo se, co se dříve či později muselo stát: Florentino Ariza se obrátil na matku s žádostí, aby mu pomohla dovést podnik ke zdárnému konci. Tránsito Arizová skousla šperky v zubech, prohlédla si skleněné kameny proti světlu a okamžitě jí bylo jasné, že někdo využil prostoduchosti jejího syna a mastí si kapsu na jeho účet. Euclides se Florentinu Arizovi na kolenou zapřísahal, že s ním žádnou nekalou hru nehraje, ale ani příští neděli, ani kdy jindy se už v rybářském přístavu neobjeví.

Z této prohry nezůstalo Florentinu Arizovi nic než láskyplné útočiště, kterým se pro něho stal maják. Jednou v noci se tam s Euclidem uchýlili, když je na širém moři překvapila bouřka, a od té doby Florentino Ariza chodíval za strážcem majáku skoro každé odpoledne popovídat si o nescíslných divech souše i moře, které strážce znal. Vzniklo tak přátelství, jež mělo přetrvat veškeré proměny světa. Florentino Ariza se

naučil živit světlo majáku, zprvu dřívím a později, než se k nám dostala elektřina, doléváním petroleje z kanystru. Naučil se, jak směřovat jeho paprsky a jak je zesilovat pomocí zrcadel, a když strážce nemohl, častokrát místo něj zůstal na věži a strážil noční moře. Naučil se poznávat lodi po hlasu i podle velikosti lodních světel na obzoru a vnímat cosi nezřetelného, co se mu od nich vracelo v záblescích majáku.

Za dne, hlavně v neděli, skýtal pobyt na majáku jiné slasti. V Místokrálovské čtvrti, kde žily zámožné rodiny ze starého města, byly ženské a mužské pláže odděleny zdí: jedna se rozkládala vpravo a druhá vlevo od majáku. Jeho strážce tudíž nahoře instaloval dalekohled a za poplatek jednoho centavu bylo možno přiložit k přístroji oko a pozorovat ženskou pláž. Zvědavcům se tak naskýtala znamenitá podívaná na slečinky z lepší společnosti, které, netušíc, že jsou sledovány, se všelijak vykrucovaly a předváděly v koupacích úborech s mohutnými kanýry, s cvičkami na nohou a klobouky na hlavě, tedy v oděni, které zahalovalo tělo skoro právě tak jako šaty, v nichž se promenovaly po ulici, a navíc bylo podstatně méně přitažlivé. Na břehu, přímo na slunci, vysedávaly v proutěných houpacích křeslech jejich matinky, vyparáděné v tom, v čem si předtím vyrazily do kostela na hrubou, s klobouky s peřím a s organtýnovými slunečníčky, a bdělým zrakem střežily své dcery v obavě, aby je nějaký chlap ze sousední pláže nesvedl pod vodou. Dalekohledem se ve skutečnosti nedalo uvidět nic rajcovnějšího, než co bylo k vidění na ulici, ale i tak byl každou neděli na majáku nával a zákazníci si rvali dalekohled z ruky, čistě proto, aby si dopřáli požitek okusit mdlé plody z cizí ohrady.

Florentino Ariza k nim patřil spíš z nudy než pro potěšení, avšak tato doplňková atrakce nebyla důvodem, proč se tak blízce sprátelil se strážcem majáku. Skutečná příčina tkvěla v tom, že nikde neprožil šťastnější chvíle, nikde než tady, na majáku, nenašel hojivější útěchu na své strasti poté, co mu Fermina Dazová dala košem a on se horečně vrhal do kdejakého milostného troškaření. Tohle místečko miloval jako žádné jiné, a dokonce dlouhá léta naléhal na matku a později i na strýce Lva XII., aby mu pomohli maják zakoupit. Za teh-

dejších časů bývaly majáky na karibském pobřeží majetkem soukromníků, kteří vybírali poplatek za právo průjezdu do přístavu, odstupňovaný podle velikosti lodí. Florentino Ariza mínil, že tohle je jediný počestný způsob, jak slušně zpeněžit poetično, avšak matka ani strýc jeho názor nesdíleli a v době, kdy na to sám měl, přešly už majáky do státního vlastnictví.

Žádná z těchto planých nadějí nebyla nicméně bez užitku. Jak bajka o potopené galeoně, tak pozdější nová vášeň, totiž zaujetí majákem, ulehčovaly Florentinu Arizovi břímě nepřítomnosti Ferminy Dazové, a zpráva o jejím návratu ho zastihla v nejneočekávanější chvíli. Lorenzo Daza se po dlouhém pobytu v Richache skutečně rozhodl k návratu. K plavbě po moři nezvolil nejpříhodnější čas, poněvadž už začalo období prosincových pasátů a snadno se mohlo stát, že se pamětihodný škuner, jediná loď, která se této riskantní plavby odvažovala, ocitne druhý den ráno zase tam, odkud vyplul, zahrán nazpátek protivětrem. Což se i stalo. Fermina Dazová strávila tu noc v předsmrtném tažení, zvracejíc žluč, připoutána k lůžku uzoučké kajuty, tak těsné, smrduté a rozpálené vedrem, že připomínala spíš latrínu nějaké špeluňky. Co chvíli jí připadalo, že se závěsné řemeny musejí přetrhnout pod náporom otřesů a kymáčení, z paluby k ní doléhaly útržky srdcervoucích výkřiků, jako by už šli ke dnu, a do toho všeho, jako kdyby té hrůzy nebylo dost, se odvedle ozývalo otcovo tygří chrápání. Poprvé za poslední tři roky probdělala noc, aniž si na Florentina Arizu vzpomněla jedinou myšlenkou, kdežto Florentino Ariza v hamace za krámkem nezamhouřil oka a minutu po minutě odpočítával celou věčnost, která ho dělila od chvíle jejího návratu. Na úsvitě vítr rázem ustal a moře se zklidnilo a Fermina Dazová si uvědomila, že navzdory mukám, která jí působila mořská nemoc, nakonec přece jen usnula, neboť ji probudilo řinčení kotevního řetězu. Odpoutala se tedy a vyhlédla z kajutního okénka, doufajíc, že v davu na molu objeví Florentina Arizu; místo toho však uviděla budovy celních skladů, palmy zlátnoucí v prvních slunečních paprscích a prohnílé fošny přístavního můstku v Riohache, odkud vypluli minulého večera.

Zbytek dne byl jako nějaká přízračná vidina. Strávila ho

v témž domě, kde pobývala do včerejška, znovu přijímala tytéž návštěvy, které se s ní už rozloučily, vedla stejné řeči jako předtím, zmatena pocitem, že znovu prožívá už prožitou část života. Všechno se opakovalo tak věrně, že se roztrásla při pouhé představě, že by se stejně věrně mohla zopakovat i plavba na škuneru, na kterou se bála jen vzpomenout. Jiná možnost zpáteční cesty však nebyla, leda by se celé dva týdny harcovali na hřbetech mul po horských stezkách, za okolností ještě nebezpečnějších, než když tudy cestovali poprvé, poněvadž z andského státu Cauca se nová občanská válka začínala šířit už i do karibských provincií. V osm večer ji tedy znovu doprovodila k přístavišti táž suita hlučného příbuzenstva jako předešlého dne, byly prolity tytéž slzy posledního sbohemdání a do kajuty se právě tak jako předtím nepodařilo vecpat všechna zavazadla přeplněná dárečky na poslední chvíli. V okamžiku, kdy škuner zvedl kotvy, muži z příbuzenstva vypálili na pozdrav salvu do vzduchu a Lorenzo Dazajim z paluby odpověděl pěti ranami z revolveru. Ferminu Dazovou brzy přešla úzkost, poněvadž celou noc vál příznivý vítr a moře vydechovalo květinovou vůni, která jí zkolébala do klidného spánku, tentokrát bez toho, že by se musela připoutat. Zdálo se jí o Florentinu Arizovi: ve snu si sňal tvář, kterou znala, neboť ve skutečnosti to byla jen škraboška, a pod ní uviděla jeho pravou tvář, která však byla naprosto stejná. Vstala časně, znepokojena tímto záhadným znamením, a ote našla v kajutě kapitána u šálku hořké kávy s brandy; měl v sobě tolik alkoholu, že šilhal na levé oko, ohledně návratu však nejevil nejmenší známku nejistoty.

Vplouvali do přístavu. Škuner tiše prokluzoval mezi plachetnicemi, které kotvily v zátoce nedaleko tržiště, jehož puch se šířil nad mořem na míle daleko; úsvit bobtnal vlhkem, jak hustě a hebce mrholilo, ale znenadání se déšť rozcrčel naplno a spustila se vydatná průtrž. Florentino Ariza, který hlídkoval na balkóně telegrafního úřadu, škuner poznal, právě když pod zplihlými plachtami přeplouval Zátoku dušiček a o chvíli později zakotvil nedaleko rampy tržiště. Den předtím vyhlížel až do jedenácti dopoledne, kdy se teprve z náhodného telegramu dozvěděl, že loď kvůli nepříznivé-

mu větru nedoplula, a teď, od čtyř od rána, čekal znovu. Čekal a ani na vteřinu nespouštěl oči ze člunů, přepravujících na břeh hrstku cestujících, kteří se navzdory bouře rozhodli vylodit. V půli cesty museli většinou vystoupit, poněvadž čluny uvízly na mělčině, a dobrodit se k přístavišti bahnem. V osm ráno, po marném čekání, že se vyčásí, převzal Ferminu Dazovou z paluby škuneru černý nosič, stojící po pás ve vodě, a v náručí ji přenesl na břeh; byla tak promočena, že ji Florentino Ariza nepoznal.

Sama si neuvědomila, jak během cesty dospěla, dokud nevkročila do uzamčeného domu a s pomocí Galy Placidiové, černé služky, která ihned opustila palisády bývalé čtvrti otroků a vrátila se, sotva ji o příjezdu zpravili, se nepodjala hrdinského úkolu udělat z něj zas obyvatelné místo. Fermina Dazová už nebyla dceruška jedináček, otcem hýčkaná a zároveň tyranizovaná, ale stala se z ní vládkyně a paní království pavučin a prachu, jehož zakletí mohlo být zlomeno pouze silou nepřemožitelné lásky. Nezalekla se, neboť cítila, že je prodchnuta odvahou, která ji pozvedá ze země a stačila by pohnout světem. Ještě týž den večer, když u velkého kuchyňského stolu pili čokoládu a přikusovali sýrový koláč, předal jí otec veškeré pravomoci velitelky domácnosti, a to tak obrádně, jako by vykonával nějaký posvátný rituál.

»Touto rukou,« řekl, »ti odevzdávám klíče k tvému životu.«

Fermina Dazová, dovršivši sedmnáct let, chopila otěže svého života do pevných rukou, s vědomím, že každíčkou píď svobody, kterou vydobude, dobývá pro lásku. Nazítří, po noci, kdy ji pronásledovaly zlé sny, otevřela okno na balkóně, a při pohledu na parčík stopený v truchlivém mrholení, na sochu bezhlavého reka, na mramorovou lavičku, na které Florentino Ariza vysedával s knížkou veršů, poprvé ucítila přiboudlou pachutí návratu. Už na něj nemyslela jako na nápadníka, který nemůže být její, nýbrž jako na toho, kdo bude jejím mužem a komu náleží tělem i duší. Dolehla na ni tíha onoho zpronevěřeného času, který uplynul od jejího odjezdu, změřila, kolik úsilí a bolesti stálo být naživu, a uvědomila si, jak mnoho lásky bude potřebovat, aby svého muže milovala,

jak přikazuje Bůh. Překvapilo ji, že ho nevidí v parčíku, kde kdysi tak často vyseďával i za deště, a že o sobě ještě vůbec nedal vědět, a jako blesk ji zasáhlo pomyšlení, že umřel. Tuto zlou myšlenku však vzápětí vyloučila, poněvadž si uvědomila, že se v zápalu telegrafické korespondence v posledních dnech před návratem zapomněli dohodnout, jak spolu po jejím příjezdu navážou spojení.

Florentino Ariza ve skutečnosti žil v přesvědčení, že se Fermina Dazová nevrátila. V této jistotě setrval až do chvíle, kdy mu telegrafista z Riohachy potvrdil, že se v pátek nalodila na stejný škuner, který den předtím kvůli protivětru nedoplul. Koncem týdne tedy slídl kolem jejího domu, doufaje, že se mu podaří zpozorovat nějakou známku života, a v pondělí navečer zahlédl za okny jakési bludné světélko, které krátce po deváté zhaslo v ložnici s balkónem. Nespál, neboť ho z rozrušení postihly tytéž dávicí obtíže, které ho připravovaly o spánek v počátečním období zamilovanosti. Tránsito Arizová vstala za prvního kuropění, silně znepokojená, poněvadž v noci zaslechla, jak syn vyšel na dvůr, a ačkoli od půlnoci napínala sluch, neslyšela, že by se vracel. Hledala ho po celém domě, ale nikde ho nenašla: v noci se vytratil z domova a do rána se toulal kolem vlnolamu, křičel proti větru verše o lásce a vyplakával se z bezbřehého štěstí, dokud se úplně nerozednilo. V osm ráno seděl pod arkádami kavárny U fary, obluzený nevyspáním, a přemýšlel, jak poslat Fermině Dazové vzkaz na uvítanou, když vtom se s ním zhoupala země a on ucítil, jak jím projela zemětřasná vlna a rozpoltila mu útroby.

Byla to ona. Kráčela přes Katedrální náměstí, doprovázena Galou Placidiovou s nákupními košíky, a poprvé na sobě venku neměla školní stejnokroj. Vyrostla, zesílila, postava se jí ztvarovala a její krásu pročistila sebejistota dospělosti. Cop jí znovu narostl, nesplýval jí však volně po zádech, nýbrž měla ho přehozený přes levé rameno, a tato prostá změna ji zbavila všech dětských rysů. Florentino Ariza, omráčený úžasem, seděl jako přikovaný, dokud ono dívčí zjevení, nehledíc vlevo vpravo, nepřešlo přes náměstí, nezahnulo kolem katedrály a nezmizelo v ohlušující vřavě a tlačenci křivolakých uliček obchodní čtvrti; teprve pak ho vymrštila ze židle táž nepře-

možitelná síla, která ho předtím ochromovala, a Florentino Ariza vyrazil za ní.

Sledoval ji, sám neviděn, a objevoval pro sebe všední gesta, půvab i předčasnou zralost bytosti, kterou na celém světě nejvíce miloval a kterou teď poprvé viděl v jejím přirozeném stavu. Užasl, jak lehce si razí cestu davem. Zatímco Gala Placidiová ustavičně do někoho vrážela, zaplétala se košíky a musela dívku dobíhat, nechtěla-li ji ztratit, Fermina Dazová proplouvala pouličním zmatkem jako netopýr tmou, plynule, aniž o někoho zavadila, obestřena vlastním prostorem a jiným časem. S tetou Escolástikou častokrát do obchodní čtvrti zašly, ale vždycky jen pro maličkost, poněvadž otec sám nakupoval všechno, co bylo v domácnosti potřeba, od nábytku a jídla až po ženské ošacení, a teď, když si poprvé vyrazila na nákupy, prožívala to jako okouzující dobrodružství, o kterém jako děvče vždycky snila.

Nevšímalá si šejdířů, vmlouvajících se s lektvary věčné lásky, ani úpěnlivého žadonění žebráků, předvádějících v průjezdech mokvajících rány, ani falešného Indiána, který se jí snažil vnutit cvičeného kajmana. Pomalu a nazdařbůh přecházela od krámku ke krámku, všechno si podrobně prohlížela, zastavujíc se tu i onde bez nějakého určitého záměru, aby se poklidně a beze spěchu mohla pokochat samou duší všech těch věcí. S rozkoší vdechovala vetiverovou vůni látek v truhlících, halila se do potištěného hedvábí, smála se tomu, jak se musela rozesmát, když se v galérii *Zlatý drát* uviděla ve vysokánském zrcadle v přestrojení za madridskou krásku s vysokým hřebenem v účesu, v ruce vějíř pomalovaný květy; v koloniálu nadzvedla víko sudu s naloženými slanečky a vybavila si dávné noci dětství v San Juanu de la Ciénaga, když foukalo od severovýchodu. Dali jí okoštovat uzenky z Alicante, chutnající po lékořici; koupila dvě na sobotu k snídani a dala si přibalit trs dužnatých plátů tresky a skleničku rybí-zových bobulí v pálenice. V kořenářství rozemnula v dlaních lístky šalvěje a dobromysli, čistě pro rozkoš z té vůně, a poručila si hrst hřebíčku, hrst badyánu a po hrsti zázvoru a jalovce, a ze dveří vyšla plačíc smíchy ze záchvatu kýchavky, ke které ji vydráždila štiplavost cayenského pepře. Ve fran-

couzské parfumerii, zatímco nakupovala mýdla od Reutera a benzoovou vodičku, jí ťukli za ucho kapičku parfému, který byl právě v módě v Paříži, a dali jí pastilku osvěžující po cigaretě dech.

Hrála si na nákupy, to ano, ale všechno, co skutečně potřebovala, kupovala rovnou a bez váhání, s jistotou ženy, která se vyzná a dozajista není na nákupech poprvé, poněvadž ustavičně myslela na to, že nenakupuje jenom pro sebe, ale i pro něj, dvanáct metrů lněného plátna na ubrusy, kterými bude prostírat jejich společný stůl, perkál na svatební prostěradla, ráno zrosená vláhou obou těl, ode všeho brala to nejlepší, aby se tím společně mohli těšit v domě lásky. Smlouvala o slevu a dovedla to, půvabně a důstojně se dohadovala s prodavači, dokud jí nesnesli nejvybranější zboží, platila zlatými mincemi a kupci je hned prubovali, jen tak pro radost, že na mramorovém pultě slyší zpívat zlato.

Florentino Ariza jí celou tu dobu špehoval jako očarovaný, bez dechu za ní slídl, párkrát přitom drcnul do služčinych košíků, omluvil se a služka se usmála, a v jednu chvíli ho Fermina Dazová minula tak těsně, že ho ovanula voňavá bríza; nebýt toho, že se jako vždycky nesla hrdopysně, hledíc přímo před sebe, musela ho zpozorovat. Připadala mu nepopsatelně krásná a žádoucí, a tak odlišná od všech ostatních obyčejných smrtelníků, že nechápavě žasl, čím to, že jen jeho připravují o rozum kastaněty jejich podpatků na dláždění, že jiným nevynechává srdce, když je obdechne povzdech jejich karnýrů, že z vlání jejího copu, letu jejich paží, zlata jejího smíchu nejančí láskou celý svět. Nenechal si ujít jediné její gesto, jediný projev její povahy, přiblížit se však neodvažoval, ze strachu, aby nezrušil kouzlo zázraku. Teprve když dívku pohltil tartas a vřava Písařské dvorany, uvědomil si, že riskuje ztrátu příležitosti, po které toužil několik let.

Fermina Dazová sdílela spolu s ostatními chovankami lycea tradovanou představu, že Písařská dvorana je místo zatracení, kam dívka z dobré rodiny za žádnou cenu nevkročí. Tady, na kryté arkádové chodbě proti náměstíčku, kde postávaly nájemné vozy a nákladní dvoukoláky s oslím spřežením, kypěl obchodní ruch ještě živěji a halasněji. Název místa po-

cházel z koloniálních dob, kdy tu vysedávali zasmušilí kaligrafové v soukenných kabátcích s klotovými rukávy k loktům a na požádání sepisovali za lidovou cenu nejružnější písemnosti: stížnosti a žádosti, právnické rozklady, blahopřání a kondolence, jakož i milostná psanička ze všech údobí lásky. Nebyli to pochopitelně oni, kdo se přičinili o nevalnou pověst tohoto hlučného tržiště, nýbrž novodobější kšeftaři, nabízející pod pultem všelijaké šalebné roztočivosti, které se pašovaly na lodích z Evropy, od obscenních pohlednic a mastiček pro povzbuzení po proslulé katalánské prezervativy s leguánými šupinami, které se v pravou chvíli zježily, anebo s květy na špičce, jejichž lístky se rozvířaly po libosti uživatele. Fermina Dazová, málo zběhlá v užívání veřejné ulice, sem zašla, hledajíc v palčivém žáru jedenácté hodiny dopolední úlevný stín, a nevěšila si ani, kam vlastně vstupuje.

Vnořila se do lidského chumlu, kde to vřelo brebentěním a pokřikováním čističů bot a ptáčníků, antikvářů a mastičkářů a prodavaček sladkostí, které do toho rámusu z plna hrdla nabízely ananasové tyčinky pro jemnostslečinky, cuc z kokosu, dejte si, panstvo, do nosu, cuc z karamelu pro Micaelu, ale jako by tu vřavu ani nevnímala, poněvadž hned zůstala očarovaně zírat na nějakého papírníka, který publiku právě předváděl kouzelné inkousty: rudé, vřelé jako krev, měňavé do smutna pro truchlivá oznámení, světélkující, aby se daly číst ve tmě, i neviditelné, jejichž písmo vystávalo nad září plamene. Chtěla je všechny, aby si mohla z Florentina Arizy trochu vystřelit, uvést ho v úžas svým důvtipem, a dlouho jeden po druhém zkoušela, ale nakonec si vybrala lahvičku se zlatým inkoustem. Potom zašla k cukrářkám, rozsazeným za velkými skleněnými příklopy, a od všech sladkostí koupila po šesti kouscích, ukazujíc na ně prstem přes sklo, poněvadž jí v tom rámusu nebylo slyšet: šest andělských pusinek, šest indiánek, šest sezamových kostiček, šest jukových marcipánů, šest ježků v papírových košíčkách, šest kousků rolády s rýžovou náplní, šest žloutkových věnečků, šest od tohohle a šest od támhletoho, šestkrát ode všeho, a s neodolatelným půvabem ukládala cukrovinky služce do košíku, naprosto nedotčena dotěrným trapičstvím much, které se v mračnech ro-

jily nad sladkou šťávou, ustavičným kraválem, zatuchlým pachem zpocených těl, lesknoucích se ve vražedném vedru. Z očarování ji vytrhla jakási štěstím zářící černoška s barevným hadrem kolem hlavy, macatá a krásná, která jí na špičce řeznického nože nabídla trojúhelníček ananasu. Dívka po něm sáhla, celý kousek si strčila do úst a sála, a jak tak nazařbůh bloumala pohledem v davu a cucala ananas, přihodilo se najednou cosi, co způsobilo, že ztuhla na místě jako přibitá. Zezadu, tak zblízka, že to nikdo jiný nemohl v té vřavě uslyšet, pronesl těsně u jejího ucha známý hlas:

»Tohle není to pravé místo pro korunovanou bohyni.«

Pootočila hlavu, a na dvě píďe od vlastních očí spatřila ty zledovatělé druhé oči, sinalou tvář, rty zkamenělé bázní jako tenkrát na půlnoční, kdy se k ní v davu poprvé tak těsně přiblížil; na rozdíl od tehdejška však nepocítila ořes lásky, nýbrž propastné zklamání. V jediném okamžení prohlédla nezměrnost vlastního sebeklamu a zrohžela se, jak mohla tak dlouho a tak bolestně hýčkat v srdci takovouhle chiméru. »Prokrista, to je ubožák!« stačila si stěžít pomyslet. Florentino Ariza se na ni usmál, pokusil se něco říct, pokusil se za ní vykročit, avšak Fermina Dazová ho jediným pohybem ruky vymazala ze svého života.

»Ne, prosím vás,« řekla mu. »Zapomeňte na to.«

Téhož odpoledne, zatímco její otec vospával siestu, poslala Florentinu Arizovi po Gale Placidiové dopis o dvou řádcích: *Když jsem vás dneska uviděla, uvědomila jsem si, že to, co mezi námi bylo, byla jen iluze.* Služka mu zároveň přinesla všechny jeho telegramy, všechny jeho verše, všechny uschlé kamélie, a požádala ho, aby vrátil dopisy a dárky, které mu Fermina Dazová kdysi poslala: modlitební knížku tety Escolástiky, nervatury listů ze svých herbářů, čtvereční centimetr látky z hábitu svatého Petra Klavera, medailónky světců a cop s hedvábnou mašlí školního stejnokroje z doby, kdy jí bylo patnáct. V následujících dnech, které prožil na pokraji šílenství, napsal dívce řadu zoufalých dopisů a všemožně na služku dotíral, aby jí je odevzdala; ta však dostála výslovnému příkazu nepřijímat nic, kromě vrácených dáreků. Trvala na tom tak úporně, že jí Florentino Ariza všechny požadované

věci vydal, až na cop, který odmítal vrátit, leda přímo Fermíně Dazové, s tím, že s ní bude smět promluvit alespoň pár slov. Jeho žádosti nebylo vyhověno. Tránsito Arizová, obávajíc se, aby syn neučinil nějaký osudný krok, potlačila hrdost a požádala Ferminu Dazovou o pětiminutový rozhovor. Dívka ji krátce přijala u domovních dveří, vstoje, dovnitř ji nepozvala a nedala se v nejmenším obměkčit. O dva dny později Florentino Ariza po hádce s matkou kapituloval: zašel do ložnice, sundal ze zdi zaprášenou skleněnou vitrítku, ve které měl cop Ferminy Dazové vystavený jako posvátnou relikvii, a Tránsito Arizová jej vlastnoručně vrátila do sametového pouzdra vyšivaného zlatým dracounem. Florentinu Arizovi se už nikdy nenaskytla příležitost setkat se s Ferminou Dazovou o samotě, ani si s ní o samotě promluvit, přestože se v průběhu svých dlouhých životů vícekrát potkali; dostavila se teprve za jedenapadesát let, devět měsíců a čtyři dny, první večer jejího vdovského života, kdy jí znovu odpřisáhl věčnou věrnost a lásku navždycky.

V osmadvaceti byl doktor Juvenal Urbino, muž dosud svobodný, považován za partii k pohledání. Vrátil se právě z dlouhého pobytu v Paříži, kde studoval medicínu a chirurgii, a od chvíle, kdy stanul na pevné zemi, podával jeden pádný důkaz za druhým, že na studiích nepromarnil ani minutu času. Pobytem v cizině dozrál a obrousil se a vrátil se jako hotový, společensky zběhlý muž; ve svém oboru si vedl svědomitě a znale jako žádný z jeho vrstevníků, také však nejlépe ovládal nejnovější tance a na klavír dovedl improvizovat jako nikdo jiný. Dívkám z jeho společenské vrstvy natolik učarovaly jeho výtečné přednosti, jakož i záruka jeho rodinného jmění, že potají losovaly, která ho asi dostane, a také doktor Juvenal Urbino si rád pohrával s myšlenkou, kterou z nich dostane on, dokázal však setrvat v tomto milostiplném stavu, zachovávaje si nedotčenost a žádoucnost, dokud nepotkal Ferminu Dazovou a nepodleh l jejímu plebejskému kouzlu, aniž se zmohl na odpor.

S oblibou říkával, že tato láska byla plodem klinického omylu. Sám nechápal, jak se to stalo, tím méně v době, kdy se veškeré jeho vášně upínaly výhradně k osudu rodného města, o kterém příliš často prohlašoval, aniž si to dvakrát rozmýšlel, že se mu žádné na světě nevyrovná. Tenkrát v Paříži, když se v pozdním podzimu procházel ulicemi, zavěšen do příležitostné snoubenky, nedovedl si představit svrchovanější štěstí než blaženost oněch zlatavých odpolední, provoněných divokou vůní pečených kaštanů, s táhlými tóny harmonik a s nenasatnými milenci, kteří se donekonečna líbali na otevřených terasách, a přece, měl-li k sobě být upřímný, nevyměnil by za tohle všechno jediný okamžik svého Karibského moře v dubnu. Byl příliš mladý a ještě nevěděl, že

paměť srdce smazává vzpomínky na to, co bylo zlé, a dobré zveličuje, neznal ten trik, díky kterému dokážeme unést minulost. Teprve později, když vyhlížel město, opřen o palubní zábradlí, a pojednou před sebou znovu spatřil bělostnou vyvýšeninu koloniální čtvrti, nehybné supy na střechách, balkóny s nuzáckou vlajkoslávou sušících se hadříků, pochopil, jak snadno naletěl na milosrdnou vějičku stesku po domově.

Loď si razila cestu zálivem mezi zdechlinami zvířat, které pokrývaly hladinu v souvislé vrstvě, a většina cestujících utekla před morovým puchem do kajut. Mladý lékař sešel po můstku v dokonalém obleku z alpakové vlny s vestou, na sobě lehký převlečník; měl plnovous mladistvého Pasteura, vlasy rozdělené přesnou a bledou pěšinkou a dost sebevlády, aby nedal znát, že má hrdlo stažené nikoli dojetím, nýbrž zděšením. Na molu, téměř liduprázdném, strážném bosými vojáky bez uniforem, na něj čekaly sestry s matkou a s nejbližšími přáteli. Vypadali sešle a bez budoucnosti, i když si počínali světácky, o krizi a občanské válce mluvili jako o něčem, co je daleko a jich se netýká, ale všem se chvěla v hlase nějaká uhýbavost a oči měli nejisté, zrazující to, co říkali. Nejvíce se mu sevřelo srdce nad matkou, ženou dosud mladou, která si kdysi udělala jméno příslovečnou elegancí a horlivým společenským životem, a teď pomaličku uvadala ve vdovském smutku načichlém kafrem. V synových rozpacích se nejspíš uviděla jako v zrcadle, poněvadž si v sebeobraně pospíšila s otázkou, kde si uhnal tu průsvitnou barvu, že vypadá jako z vosku.

»To dělá život, máti,« řekl. »V Paříži se člověk teprve vybarví.«

O chvíli později, když seděl vedle matky v uzavřeném kočáře a zalykal se vedrem, přepadl ho zčistajasna pocit, že to prostě dál nevydrží, že není schopen unést syrovou skutečnost, která se na něj valila okénkem. Moře vypadalo jako popeliště, starobylé paláce koloniální šlechty jako by měly co nevidět padnout v plen rozbujelému množství žebráků, a po horoucí vůni jasmínů, zcela překryté mrtvolnou esencí otevřených stok, nebylo ani stopy. Všechno mu připadalo nějak menší, než když odjížděl, nuznější a žalostnější, na ulicích by-

lo plno neřádků a kočároví koně co chvíli uskakovali leknutím před hladovými krysami, které se všude jen hemžily. Během celé dlouhé cesty od přístavu až k rodinnému domu, který se nacházel přímo v srdci Místokrálovské čtvrti, neobjevil nic, co by si zasloužilo, aby si po tom stýskal. Tohle zjištění ho porazilo. Odvrátil hlavu, aby ho matka neviděla, a bezhlesně se rozplakal.

Starý palác markýze z Casalduera, historické sídlo Urbinů de la Calle, se v onom obraze všeobecného úpadku nevyjímal právě nejpyšněji. Doktor Juvenal Urbino to s bolestí v srdci zaznamenal, sotva prošel ponurým vestibulem do vnitřní zahrady a uviděl, že kašna je zanesená prachem, na místě květinových záhonů že bují houští zabydlené leguány a na širokém schodišti s měděným zábradlím, které vedlo k hlavním místnostem, chybí mnoho mramorových dlaždic a další jsou otlučené nebo rozbité. Jeho otec, lékař spíše obětavý nežli kapacita ve svém oboru, zemřel při epidemii asijské cholery, která před šesti lety zdecimovala město, a s ním zemřel i duch domu. Jeho matka doña Blanca, umořená smutkem za nebožtíka, který, jak se počítalo, měl trvat navždycky, nahradila proslulé básnické večírky a komorní koncerty zesnulého manžela devaterými večerními modlitbami a z obou jeho sester se proti jejich přirozené povaze a smyslu pro radost života staly hotové klášternice.

Noc po svém příjezdu doktor Juvenal Urbino probděl až do rána, stísněný tichem a tmou; třikrát se pomodlil růženec k Duchu svatému a potom si přeříkal všechny modlitbičky proti pohromám, ztroskotání a nástrahám noci, na které si dokázal vzpomenout, zatímco mu po ložnici chodil nějaký bukač, který se dovnitř dostal špatně zavřenými dveřmi, a chraplavě odzpíval každou celou hodinu, vždycky na minutu přesně. Celou noc ho mučily pomatené skřeky chovaneckého sousedního blázince Boží pastýřky, neúprosná kapka, pravidelně skapávající ze džbánu do umývadla, až se to rozléhalo po celém domě, řepkání zbloudilého bukače v ložnici, jeho vlastní vrozený strach ze tmy, neviditelná přítomnost mrtvého otce v rozlehlém obydlí, ponořeném do sna. Když bukač zároveň s kohouty v sousedství odzpíval pátou, doktor

Juvenal Urbino se poručil do vůle boží prozřetelnosti, cítě, že nemá sílu prožít jediný další den v těchhle rozvalinách, které představovaly jeho vlast. Láskyplná pozornost, kterou ho zahrnuli jeho nejbližší, neděle strávené na venkově a žádostivé lichotky neprovdaných dívek z jeho společenské vrstvy však udělaly svoje a nakonec zahladily trpkou pachučí prvních dojmů. Postupně si zase zvykal na říjnová vedra, na příliš výrazné vůně, na ukvapené soudy svých přátel, na zítra je přece taky den, pane doktore, tak jakýpak spěch, až konečně podlehl šalbě zvyku. Zanedlouho si našel snadné ospravedlnění, proč to vzdal. Tohle je prostě jeho svět, řekl si, svět tísnivý a smutný, který mu Bůh přidělil, a tomuhle světu on patří.

Nejdřív ze všeho se ujal vlády v otcově ordinaci. Anglický nábytek, tvrdý a přísný, jehož dřevo povzdychávalo v předjitřním chladu, nechal stát, kde byl, zato poslal na půdu veškeré traktáty místokrálovské učenosti a romantické medicíny a do zasklených polic narovnal pojednání nové francouzské školy. Svěsil vyřisované barvotisky, kromě hippokratovské přísahy vytištěné gotickým písmem a obrázku lékaře zápasícího se smrtkou nad nahým tělem pacientky, a namísto nich rozvěsil vedle jediného otcova diplomu svá vlastní početná a rozmanitá osvědčení, která s výtečným prospěchem získal na různých evropských školách.

Ve špitále u Milosrdných se snažil uplatnit nejnovější poznatky; nešlo to však tak snadno, jak si kdysi v mladickém zápalu představoval, poněvadž zatuchlý dům zdraví tvrdošíjně lpěl na svých přežilých pověrách, vyžadujících kupříkladu stavět nohy postelí do nádobek s vodou, aby se tak nemocem zabránilo vyšplhat se nahoru, či operovat ve společenském úboru a jelenicových rukavičkách podle uznávané zásady, že základní podmínkou asepse je elegance. Nemohli vystát, když před nimi ten právě přivandrovalý mladík ochutnával moč pacienta, aby zjistil, jestli neobsahuje cukr, když citoval Charcota a Trousseaua, jako by s nimi bydlil v jednom kvartýru, nelíbilo se jim, že v přednáškách důrazně varuje před smrtelnými riziky očkování, a naopak chová podezřelou důvěru k nejnovějšímu vynálezu čípků. Narážel vším: jeho renovátorství, jeho nezdoilé občanské zaujetí, jeho smysl

pro suchý humor v zemi nesmrtelných taškářů, všechno, co ve skutečnosti byly jeho nejcennější vlohy, budilo u jeho starších kolegů nedůvěru a u mladých postranní úsměšky.

Věc, kterou byl přímo posedlý, byl nebezpečný stav městské hygieny. Naléhal na nejvyšší místa s požadavkem dát zasypat španělské otevřené stoky, to nesmírné semeniště krys, a vybudovat na jejich místě krytou kanalizaci, která by neústila do mořského chobotu u tržiště, kam odjakživa splašky odtékaly, nýbrž do nějaké jiné jímky. Dobře vybavené koloniální domy měly latríny se žumpou, ale dvě třetiny městského obyvatelstva, které se těsnalo v barácích na břehu bažiny, konyaly potřebu venku, kde se dalo. Výkaly usychaly na slunci, rozpadaly se v prach a kolem vánoc, kdy zčerstva foukala prosincová bríza, je šťastně a vesele vdechovalo celé město. Doktor Juvenal Urbino se snažil v městské radě prosadit povinný vzdělávací kurs pro chudé, aby se naučili stavět si vlastní latríny. Marně bojoval o to, aby se odpadky nevyhazovaly do mangrovových porostů u pobřeží, ze kterých se za ta staletí staly tůně plné hniloby, nýbrž aby se alespoň dvakrát týdně svázely na odlehlé místo a tam se spalovaly.

Byl si vědom smrtelné nástrahy, kterou představovala pitná voda. Pouhá myšlenka na vybudování vodovodu se jevila jako čirá fantazie, poněvadž ti, kteří by s věcí dokázali pohnout, vlastnili podzemní cisterny, v nichž se pod tlustým škraloupem žabince schraňovala letitá dešťová voda. K nejcennějším kouskům tehdejší vybavy domácností patřily cisterny z hlazeného dřeva s kamennými filtry, skrze něž dnem i nocí prokapávala voda. Aby se nikdo nemohl napít z hliníkového džbánu, kterým se voda nabírala, měl obrubu zubatě rozstříhanou jako koruna šaškovského krále. V přítmí vypáleného jílu byla voda skelně čirá a svěží a na patře zanechávala luční příchut. Doktor Juvenal Urbino se však těmihle čistírenskými triky nedal oklamat: dobře věděl, že navzdory všem těm přepečlivým opatřením je dno těchhle kádí svatostánkem červíků. Mnoho nespěchavých hodin svého dětství strávil pozorováním těch potvůrek, na které zíral s úžasem takřka mystickým, přesvědčen jako většina jeho současníků, že jsou to skřítci hospodáři, nadpřirozené bytůstky, kteří se z kalu

stojatých vod dvoří pannám a z lásky se dovedou strašlivě mstít. Jako malý chlapec viděl spoušť v domě Lázary Condové, učitelky, která se opovážila skřítky urazit, a sám na vlastní oči viděl záplavu skleněných střepů na ulici a horu kamení, které jí lidé tři dny a tři noci házeli do oken. Muselo tedy uplynout hodně času, než se poučil, že tihle červíci jsou ve skutečnosti komáří larvy; toto poznání si však měl zapamatovat navždycky, a od té doby věděl, že našimi prostoduchými kamennými filtry mohou bez úhony proniknout nejen tihle, ale i mnozí jiní zhoubní skřítkové.

Vodě z cisteren se dlouho a s velkou hrдостí přičítala šourková kýla, kterou tolik mužů ve městě snášelo nejen beze studu, nýbrž i s jistou vlasteneckou okázalostí. Když ještě chodil do obecné, nikdy nedokázal bez zamrazení projít kolem kýlařů, kteří za parných odpolední vysedávali před domem na zápraží a ovívali si obrovité varle, jako by hýčkali vlastní robátka, které jim usnulo mezi nohama. Vykládalo se, že za noční bouřky kýla kvílí jako pták věštící neštěstí a že se kroucí nesnesitelnou bolestí, pokud se někde nablízku pálí supí brko, ale nikdo si na tyhle nepřijemnosti nestěžoval, poněvadž pořádně velká, dobře pěstěná šourková kýla se považovala za mužnou ozdobu a chloubu. Když se doktor Juvenal Urbino vrátil z Evropy, dobře už věděl o vědecké neopodstatněnosti těchto smyšlenek, avšak ty se v místních pověrách zakořenily tak hluboce, že se mnoho lidí postavilo proti obohacování vody v cisternách minerály z obavy, aby neztratila schopnost přivodit poctivou kýlu.

Neméně než nečistoty ve vodě alarmoval doktora Juvenala Urbina hygienický stav veřejného tržiště, které se rozkládalo pod širým nebem na rozlehlé prostoře u Zátoky dušiček, kde přistávaly plachetní lodi z Antil. Podle líčení jednoho významného soudobého cestovatele patřilo k nejpestřejším na světě. Tržiště to bylo vskutku bohaté, rušné a oplývající hojností zboží, ale patrně i nejpovážlivější. Sedělo na smetišti vlastních odpadků, vydáno na pospas vrtkavosti vzdutého moře, právě v místě, kam záliv vyřihával zpátky na souš splašky z otevřených stok. Sem se také vyvázely odpadky ze sousedních jatek, rozčtvrcené hlavy, shnilé vnitřnosti i celé

mršiny, a v krvavé bařině tu zůstávaly ležet ve dne v noci. Supi se o ně ustavičně přetahovali s krysami a psy přímo mezi vyloženou zvěřinou a šťavnatými kapounky ze Sotaventa, zavěšenými na stříškách trhoveckých bud, a jarní zeleninou z Arjony, rozloženou na zemi na rohožích. Doktor Juvenal Urbino chtěl to místo ozdravit, chtěl, aby se jatky přemístily jinam, aby se postavila zastřešená tržnice s kopulemi z barevných skel, jak to viděl v Barceloně, kde všechny poživatiny vypadaly tak skvostně a čistounce, že bylo škoda je jíst, jenomže i ti nejpřístupnější z jeho vysoce postavených přátel mu nanejvýš soucitně poklepávali na rameno, co že se žene za takovým přeludem. To byli celí oni: celý život prožvanili proklamacemi o hrdé příslušnosti ke svému rodišti, řečněním o dějinných zásluhách města, o jeho neocenitelných pamětihodnostech, jeho hrdinství a kráse, ale k červotočině času byli slepí. Na rozdíl od nich měl doktor Juvenal Urbino město dost rád, aby je dokázal vidět očima pravdy.

»Jakou noblesu v sobě musí tohle město mít,« říkával, »když se ho čtyři sta let pokoušíme zničit, a ještě se nám to nepovedlo.«

Moc k tomu ale nechybělo. Epidemie asijské cholery, která bleskově skosila první oběti v bahnisku tržiště, si za jedenáct týdnů vyžádala nejvyšší počet obětí v našich dějinách. Do té doby bylo zvykem pochovávat význačné nebožtíky pod kostelní dlažbou, ve lhostejném sousedství arcibiskupů a kanovníků, a jiné, méně bohaté, pohřbívat na nádvořích klášterů. Chudí putovali na koloniální hřbitov na větrném kopci, odděleném od města vyschlým vodním příkopem se zděným mústkem, na jehož stříšce se skvěl nápis, který tam dal vytesat nějaký jasnozřivý starosta: *Lasciate ogni speranza voi ch'entrate*. Koncem druhého týdne cholery nebylo na hřbitově kam pohřbívat a v kostelích nezbyvalo volné místo, přestože zpuchřelé ostatky mnoha bezejmenných velikánů byly mezitím přemístěny do společné kostnice. V katedrále se vznášel podivný pach z nedbale zapečetěných krypt a dveře dómu se znovu otevřely až o tři roky později, někdy tou dobou, kdy Fermina Dazová na půlnoční poprvé zblízka uviděla Florentina Arizu. Třetí týden se ambít kláštera svaté Kláry

naplnil až ke stromořadí, takže se z řádové zahrady, dvakrát tak veliké, musel udělat hřbitov. Hroby se tam kopaly hluboké, aby se dalo pohřbívat ve třech vrstvách nad sebou, ve spěchu a bez rakví, ale po nějakém čase se toho muselo nechat, poněvadž přeplněná půda se proměnila v jakousi houbovitou masu, která při každém šlápnutí vypocovala odpornou hnilobnou šňavu. Bylo tedy rozhodnuto pohřbívat další nebožtíky na statku Ruka Páně, necelou míli za městem, kde se choval dobytek na žir; farma byla později vysvěcena jako obecní hřbitov.

Od chvíle, kdy byla vydána nařízení o choleře, se každou čtvrt hodinu ozývala městem rána z pevnostního kanónu podle civilní pověry, že střelný prach pročištuje povětrí. Nemoc zvlášť kruté řádila mezi černošským obyvatelstvem, které bylo nejpočetnější a nejchudší, v podstatě však nebrala ohledy na barvu pleti ani na původ. Epidemie ustala tak náhle jako začala, a nikdy nevyšlo najevo, kolik obětí si vyžádala, ne snad proto, že by se počet mrtvých nedal zjistit, ale protože jednou z našich nejrozšířenějších národních vlastností odjakživa bylo stydět se za vlastní neštěstí.

Doktor Marco Aurelio Urbino, Juvenalův otec, se stal civilním hrdinou oněch neblahých dnů, jakož i jejich nejvýznačnější obětí. Z pověření úřadů vypracoval a osobně řídil sanitární strategii, nakonec se však sám ujal iniciativy a zasahoval do všech věcí obecného pořádku natolik významně, že se v nejkritičtějších dnech morové rány zdálo, jako by nad něj nebylo svrchovanější autority. Když doktor Juvenal Urbino po letech listoval kronikou oněch dnů, zjistil, že otcova metoda byla spíše charitativní nežli vědecká a v nejednom směru že se přičila rozumu, takže značnou měrou podpořila nenasytnou hltavost nákazy. Zjistil to se soucitem synů, ze kterých život postupně, krok po krůček, udělá otce jejich vlastních otců, a poprvé ho zamrzelo, že tehdy nestál svému otci po boku v samotě jeho omylů. Jeho skutečné zásluhy mu nicméně neupíral: za neúnavnou píli, obětavost a především osobní statečnost právem zasluhoval všechny pocty, jimiž ho město zahrnuje, jakmile se vzpamatovalo z té rány, a jeho jméno se po zásluze připojilo k dlouhému výčtu velikánů,

kteří se vyznamenali na jiných, méně chvalitebných válčích.

Své slávy se nedožil. Když na sobě shledal tytéž nenapravitelné změny, které do té doby s lítostí shledával na jiných, ani se nepokusil bojovat, vědom si toho, že tahle bitva je předem prohraná, a stáhl se do ústraní, aby nikoho nenakazil. Zamkl se v lékařském pokoji ve špitále u Milosrdných, hluchý k naléhání kolegů i k prosbám rodiny, netečný k úděsným výjevům na přečpaných chodbách, kde nemocní umírali na podlaže, a psal ženě a dětem horečné vyznání lásky, díkůvzdání za to, že byl, odhalující, jak silně a dychtivě lpěl na životě. Bylo to dvacet drásavých listů sbohemdání, z jejichž horšícího se písma se dalo vyčíst, jak nemoc postupovala, a člověk nemusel pisatele znát, aby pochopil, že ten, kdo tohle psal, načáral podpis s posledním vydechnutím. Jeho popelavě šedé tělo se ztratilo v anonymitě společného hrobu, jak si přál, a nespátřil je nikdo z těch, kdož ho milovali.

Doktora Juvenala Urbina zastihl telegram o tři dny později v Paříži, právě když večerel s přáteli. »Byl to dobrý člověk,« řekl a připil otcově památce sklenkou šampaňského. Později si měl vyčítat, jak nezrale se tehdy choval: uhnul před skutečností, aby se nerozplakal. Za tři neděle však dostal opis otcova dopisu na rozloučenou a pravda ho složila na lopatky. Naráz se mu v celé úplnosti osvětlil obraz toho muže, prvního, kterého v životě znal, který ho vychoval a učil, který dvaatřicet let spal a souložil s jeho matkou, a přece se před ním nikdy dřív neprojevil takový, jaký skutečně byl, a to jen z čirého ostychu. Doktor Juvenal Urbino i jeho nejbližší brali až do té doby smrt jako smutnou událost, která postihuje ty druhé, která těm druhým, cizím, bere otce, sourozence či manžele, ale jejich rodiny se netýká. V jejich rodě se žilo pomalu, nikoho nebylo vidět stárnout, churavět či umírat, jenom se postupně vytráceli, odplývali ve svém čase, proměňující se pozvolna ve vzpomínku, ve stíny někdejšíka, dokud je nepohltilo zapomnění. Otcův dopis na rozloučenou mnohem víc než telegram se zlou zprávou na něj zapůsobil jako čelná srážka s jistotou smrti. A přece v jedné z jeho nejstarších vzpomínek, snad z devíti, snad z jedenácti let, jako by se smrt

skrze otce předčasně ohlásila. Přšlo tenkrát a oba to odpoledne zůstali v domácí ordinaci; kreslil si barevnými křídami na dlaždicovou podlahu skřivánky a slunečnice, zatímco otec v rozepjatém šosatém kabátě, kaučukové šle sešoupnuté na rukávy košile, seděl u ozářeného okna a četl proti světlu. Najednou knížku odložil, aby se poškrábal na zádech drbátkem s dlouhou rukojetí, opatřeným na konci stříbrnou ručičkou. Nemohl ale dosáhnout, kam potřeboval, a požádal synka, aby ho podrbal nehty; chlapec to udělal a přišlo mu divné, že škrábe, a na vlastním těle přitom nic necítí. V jednu chvíli se po něm otec ohlédl přes rameno a posmutněle se usmál.

»Kdybych teď umřel,« řekl mu, »sotva se na mě upamatuješ, až budeš v mém věku.«

Řekl to bez jakékoli viditelné příčiny a chladivým přítím kanceláře kratičce proplachtil anděl smrti a zase vyletěl oknem ven, utrousiv cestou pár pírek, ale hoch je neviděl. Od té doby uplynulo přes dvacet let a Juvenalu Urbinovi mělo být zakrátko tolik, kolik jeho otci bylo tenkrát to odpoledne. Dobře věděl, že je docela stejný jako on, a k tomuhle vědomí se teď připojilo zneklidňující poznání, že je právě tak smrtelný.

Cholera se mu stala přímo posedlostí. Nevěděl o ní o mnoho víc, než co zběžně pochytil v nějakém okrajovém kursu, a připadalo mu neuvěřitelné, že před pouhými třiceti lety skosila ve Francii, ba přímo v Paříži, přes sto čtyřicet tisíc lidí. Po otcově smrti však prostudoval všechno, co se o různých formách cholery prostudovat dalo, skoro jako by si chtěl pokáním usmířit jeho památku, a stal se žákem nejvýznačnějšího epidemiologa těch dob, profesora Adriena Prouta, tvůrce sanitárních kordónů a otce slavného romanopisce. Když při návratu do vlasti už z moře ucítil morový puch tržišť a později uviděl krysy v otevřených stokách a nahé děti, válející se v kalužích na ulici, pochopil jednak, že rána muse-la dopadnout, a jednak si jasně uvědomil, že se kdykoli může opakovat.

Dlouho to netrvalo. Neuplynul ani rok, a jeho žáci ze špitálu u Milosrdných se na něj obrátili s prosbou, zda by se nepodíval na jednoho charitního pacienta, který má celé tělo

podivně zmodralé. Doktoru Juvenalu Urbinovi stačil jediný pohled ode dveří a ihned nepřítele rozpoznal. Mohli ale děkovat osudu: nemocný připlul před třemi dny na škuneru z Curaçaa, do ordinace mimo špitální budovu se dostavil po svých a nebylo tedy pravděpodobné, že by stačil někoho nakazit. Doktor Urbino přesto na případ upozornil ostatní lékaře, postaral se, aby městské úřady uvědomily sousední přístavy, poněvadž bylo nutné zamořený škuner vypátrat a uvalit na něj karanténu, a nakonec musel uklidnit místního vojenského velitele, který chtěl vyhlásit stanné právo a neprodleně nasadit terapii čtvrt hodinové kanonády.

»Šetřte prachem na liberály, až přitáhnou,« řekl mu v dobrém rozmaru. »Středověk už máme za sebou.«

Nemocný zemřel čtvrtého dne, udušen bílými granulózniemi zvratky, ale v následujících týdnech, přestože pohotovost trvala, nebyl žádný další případ zaznamenán. Krátce nato otiskly Obchodní listy drobníčku, že v různých čtvrtích města zemřely na cholera dvě děti. Jak se zjistilo, jedno mělo obyčejnou úplavici, ale v případě druhého dítěte, pětileté holčičky, šetření nasvědčovalo, že skutečně šlo o cholera. Její rodiče a tři sourozenci byli každý zvlášť umístěni do karantény a celá čtvrť podrobena přísnému lékařskému dohledu. Jedno dítě na cholera onemocnělo, ale brzy se z ní dostalo, a jakmile nebezpečí pominulo, celá rodina se vrátila domů. Za tři měsíce bylo podchyceno jedenáct dalších případů, z nichž pátý, zvlášť těžký, vyvolal znepokojení, ale koncem roku bylo možno uzavřít, že nebezpečí epidemie se podařilo zažehnat. Nikdo nepochyboval, že důsledná hygienická opatření doktora Juvenala Urbina se na tomto zázraku podepsala mnohem víc než jeho schopnost hlasitě bít na poplach. Od té doby až hluboko do našeho století se cholera sice endemicky vyskytovala jak ve městě, tak na celém karibském pobřeží i v poříčí řeky Magdaleny, ale nikdy už nevypukla v podobě epidemie. Událost nicméně způsobila, že úřady začaly brát varovná slova doktora Juvenala Urbina na větší váhu. Na lékařské fakultě se začalo povinně přednášet o cholera a žluté zimnici a představitelé města konečně pochopili, že je nutné bez dalších průtahů zasypat otevřené stoky a vybudovat tržiš-

tě dostatečně daleko od míst, kde se hromadil veškerý odpad a splašky. Nicméně doktor Urbino měl tou dobou jiné starosti, než domáhat se vavřínů, ba nedostávalo se mu ani chuti a vůle vytrvat v úkolech, jichž se podjal na společenském poli; křídla měl tehdy pochroumaná, na nic se nedokázal soustředit a byl ochoten vyměnit všechnu světskou slávu i svoje životní zájmy za jedinou jiskřičku lásky Ferminy Dazové.

Onen cit byl vskutku plodem klinického omylu. Jistý kolega, jeho známý, pojal podezření, zda se za potíženími jedné osmnáctileté pacientky neskrývají zlověstné příznaky cholery, a požádal doktora Urbina, aby nemocnou prohlédl. Za pacientkou se vydal ještě téhož dne odpoledne; dělalo mu starosti pomyslení, že by nákaza, dosud zaznamenaná jen v okrajových čtvrtích, téměř výhradně mezi černošským obyvatelstvem, mohla proniknout i do posvátného hájemství starého města. Čekala jej však jiná, méně nepříjemná překvapení. Zvenčí nevypadal onen dům, stíněný mandloněmi v parku Evangelistů, o nic lépe než ostatní zchátralé budovy koloniálního města, zato uvnitř, jak zjistil, panoval řád krásy a chvělo se tam užaslé světlo jakoby z jiného věku světa. Průjezdem se vcházelo přímo do čtvercového sevillského patia s rozkvetlými pomerančovnicemi, čerstvě nalíčeného vápnem a vydlážděného kachli, jejichž vzor se opakoval i na obložení zdí. Tichem nepřetržitě zurčela neviditelná voda, na římsách stály květináče s karafiáty a v arkádách visely klíčky s podivuhodnými ptáky, z nichž nejzvláštnější byli tři vlhovci ve veliké kleci, kteří při každém máchnutí křídel zaplavovali dvůr jakousi mnohoznačnou vůní. Několik psů, uvázaných kdesi v domě na řetězy, se jako na povel zuřivě rozštěkalo, sotva zvěřili cizí pach, ale nějaký ženský hlas je okřikl a zmlkl, jako když utne, a odevšak, polekány rázností onoho hlasu, seskakovaly kočky a hbitě mizely mezi kořenáči. Rozhostilo se ticho tak průzračné, že skrze rozruch ptactva a slabíkování vody na kameni se dal postřehnout sklíčený dech moře.

Doktora Juvenala Urbina obešla bázeň: byl si jist, že pobývá v hmatatelné přítomnosti Boha, a pomyslel si, že takovýhle dům je vůči naze imunní. Následoval Galu Placidiovou po arkádové chodbě, prošel kolem okna šicího kabinetu, za

nímž kdysi, když patio bylo ještě v rozvalinách, Florentino Ariza poprvé spatřil Ferminu Dazovou, vystoupal po novém mramorovém schodišti do druhého patra a před ložnicí pacientky posečkal, až ho služka ohlásí. Gala Placidiová se ale vrátila se vzkazem:

»Slečna dává vyřídít, že teď dovnitř nemůžete, poněvadž tatínek není doma.«

Vrátil se tedy v pět odpoledne, jak mu poradila. Domovní dveře mu otevřel Lorenzo Daza osobně a sám ho také doprovodil do dceřiny ložnice. Tam se usadil v šerém koutě, založil ruce a funěl, marně se pokoušeje tajit dech, dokud vyšetření neskončilo. Těžko říct, kdo byl víc nesvůj, zda úzkostlivě taktní lékař, anebo panensky cudná pacientka v hedvábné noční košili, ale jeden druhému se do očí nepodívali; on neosobním tónem kladl otázky, ona roztreseně odpovídala, a oba viseli na muži, který je z tmavého kouta sledoval. Nakonec doktor Juvenal Urbino nemocnou vyzval, aby se posadila, a delikátně jí rozhalil noční košili až k pasu: vysoká nedotčená nadra s dětskými bradavkami kratičce zasvítla v přítmi ložnice jako vyšlehlý plamen, než na nich stačila zkržít ruce. Lékař zachoval ledový klid; odtáhl jí paže, aniž se na ni podíval, a poslechl si ji, přikládaje dívce ucho přímo na kůži, napřed na hrud' a potom na záda.

Doktor Juvenal Urbino obyčejně vyprávěl, že v něm první setkání s ženou, s níž měl žít až do konce svých dnů, nezanechalo žádné zvláštní pocity. V paměti mu utkvěla blankytně modrá noční košile obroubená krajkami, horečnaté oči, dlouhé, po ramenou rozpuštěné vlasy, ale pomyšlení na vpád náказы do koloniální čtvrti ho natolik zaslepovalo, že nevzal na vědomí nic z mnoha půvabných znaků, kterými ji obdařil rozpuk dospívání, a pídil se toliko po sebemenším příznaku, kterým ji mohla obdařit cholera. Fermina Dazová se vyslovovala jednoznačněji: onen mladý lékař, o kterém se v souvislosti s cholerou tolik navykládalo, jí tehdy připadal prostě jako pedant, neschopný někoho milovat, nanejvýš sebe sama. Diagnóza zněla jako střevní infekce alimentárního původu, odeznívající po třídenní domácí léčbě. Lorenzu Dazovi spadl kámen ze srdce, když se mu dostalo ujištění, že dcera nemá

choleru; doprovodil doktora Juvenala Urbina až ke dvířkům kočáru, zaplatil mu za návštěvu zlaté peso, částku, která mu připadala přehnaně vysoká i pro doktora, který kurýruje boháče, ale při loučení jej zahrnul nestřídými projevy vděku. Neskrýval, že je oslněn leskem lékařových příjmení, a byl by udělal cokoli, aby se s ním mohl znovu setkat, a to za okolností méně formálních.

Tím měl být případ uzavřen. Hned příští úterý se však doktor Juvenal Urbino v jejich domě objevil znovu, nevolán a neohlášen, a ještě ke všemu přišel ve zcela nevhodnou dobu, totiž ve tři odpoledne. Fermina Dazová právě pobývala v šicím kabinetu, kde se spolu s dvěma přítelkyněmi učila zacházet se štětcem a barvičkami, když se v bělostném šosatém kabátě bez poskvrnky objevil za oknem, na hlavě cylindr rovněž bílé barvy, a kývl na ni, aby přistoupila blíž. Odložila rám na židli a po špičkách zamířila k oknu, nadzvedávajíc si karnýry až ke kotníkům, aby sukní nezametala podlahu. Měla čelenku se závěskem, který jí spadl do čela a jehož svítivý kámen měl plachou barvu jejích očí, a byla svěžest sama. Doktora Urbina zaujalo, že se k domácím malování vyfintila jako na slavnost. Oknem jí změřil tep, dal si ukázat jazyk, hliníkovou špachtličkou se jí podíval do krku, stáhl jí spodní víčko a podíval se pod ně, a pokaždé souhlasně pokývl hlavou. Tentokrát nebyl tak rozpačitý jako minule, zato dívka byla ještě víc nesvá: nechápala, čemu vděčí za tu neočekávanou prohlídku, zvláště když posledně sám prohlásil, že už nepříjde, leda by ho v případě nějakých nových potíží sami zavolali, a hlavně už tohohle člověka nechtěla v životě vidět. Když byl s prohlídkou hotov, uložil šachtličku do kufříku napěchovaného lékařskými nástroji a lahvičkami s léky a suše zaklapl zámek.

»Jste jako růžička,« řekl jí.

»Díky.«

»Pánubohu,« doplnil, a špatně ocitoval svatého Tomáše: »Pomněte, že vše dobré, ať odkudkoli pochází, pochází z Duha svatého. Máte ráda hudbu?«

Zeptal se na to jakoby mimochodem a zářivě se usmál, ale Fermina Dazová mu neoplatila stejnou mincí.

»Proč se ptáte?« odpověděla otázkou.

»Hudba je pro zdraví důležitá,« řekl.

Skutečně tomu věřil a Fermina Dazová se měla zakrátko dozvědět, aby to pak věděla po celý zbytek života, že zmínka o hudbě je pro doktora Urbina cosi jako zaklínací formulka, kterou používá, když chce někomu nabídnout přátelství; tehdy se ale domnívala, že si z ní střílí. Obě přítelkyně, které po celou dobu rozmluvy u okna předstíraly, že zaujatě malují, ještě ke všemu chichotavě vypískly jako myšky a zakryly si obličej rámečky. Tohle Ferminu Dazovou dorazilo. Zatmělo se jí před očima a vztekle přirazila okno, až to suše třesklo. Doktor Urbino zůstal zmateně zírat na krajkové záclonky; chtěl pozpátku vycouvat k hlavnímu vchodu, ale špatně si to odhadl a jak byl popletený, vrazil do klece s vlhovci. Ptáci odporně zavřeštěli, polekaně zaplácali křídly a skropili doktora Urbina od hlavy k patě ženským parfémem. Odněkud zaburácel hlas Lorenza Dazy a přibíl ho na místě.

»Počkejte tam na mě, pane doktore.«

Shora všechno viděl a teď, dopínaje si košili, scházel po schodech, napuchlý a brunátný v obličeji, a licousy se mu ještě ježily z nějakého zlého snu, který ho potrápil o siestě. Lékař se chabě pokusil zakrýt zahanbení.

»Říkal jsem vaší dceři, že je jako růžička.«

»To taky je,« řekl Lorenzo Daza. »Jenomže má moc trnů.«

Ani ho nepozdravil a vykročil po jeho boku k šicímu kabinetu. Rozrazil přivřené okno a hrubě křikl na dceru:

»Pojď sem. Omluvíš se tady panu doktorovi.«

Lékař se snažil zasáhnout, aby tomu zabránil, ale Lorenzo Daza si jej nevšímal. »Tak bude to?« naléhal. Fermina Dazová skrytě vrhla k přítelkyním pohled žádající o pochopení a opáčila, že nemá proč se omlouvat: jenom zavřela okno, aby dovnitř tak nepražilo. Doktor Urbino se pokusil poznamenat, že to je víc než dost dobrý důvod, ale Lorenzo Daza trval na tom, co přikázal. Přikráčela tedy k oknu, zbledlá zlostí, předsunula pravou nohu před levou a nadzvedajíc si sukňe špičkami prstů, složila lékaři divadelní pukrle.

»Přijměte mé nejponiženější omluvy, vzácný pane,« řekla.

Doktor Juvenal Urbino ji rozverně napodobil a po muške-

týrsku před ní zametl cylindrem, ale laskavého úsměvu, který očekával, se nedočkal. Lorenzo Daza jej na odškodněnou pozval do kanceláře na kávu a lékař pozvání rád přijal, aby nebylo pochyb, že v něm nezůstala ani špetka nevole.

Doktor Juvenal Urbino ve skutečnosti kávu nepil, nanejvýš jediný šálek nalačno. Nepil ani alkohol, nanejvýš jedinou sklenku vína při slavnostní tabuli, teď však vypil nejen nabízenou kávu, ale neodmítl ani štamprličku anýzovky. Rovněž tak neodmítl další kávu a další skleničku, a potom další a další, jak mu je Lorenzo Daza vydatně doléval, přestože měl před sebou ještě několik lékařských návštěv. Zprvu pozorně poslouchal omluvy, které na něj Lorenzo Daza chrлил jménem své dcery, o níž prohlašoval, že je to chytrá a slušná dívka, která by si zasloužila za ženicha prince, jestli odtud nebo odjinud, na tom nesejde, a která má jen jednu jedinou vadu: totiž tu, že je paličatá jako mula. Při druhé skleničce se ale doktoru Urbinovi zardálo, jako by z patia zaslechl hlas Ferminy Dazové, a jeho představivost se za ní rozběhla: sledovala dívku krok za krokem po domě, na který se právě snesl večer, slídila za ní, zatímco rozsvěcela světla na chodbě a rozprašovala v ložnicích prostředek proti hmyzu, kreslila si ji, jak nadzvedává pokličku na hrnci s bublající polévkou, kterou budou mít s otcem k večeři, on a ona sami u stolu, ale neomočí v ní ani lžící a upřeně bude zírat do talíře, aby nezlomila kouzlo zášti, dokud otec nepodlehne a neodprosí ji za to, jak tvrdě se k ní odpoledne zachoval.

Doktor Juvenal Urbino věděl o ženách dost, aby mu bylo jasné, že dokud sám neodejde, Fermina Dazová se v kanceláři neobjeví. Přesto zůstával; cítil totiž, že po všech pohanách, které to odpoledne utrpěl, by mu zraněná hrdość nedopřála klidu. Lorenzo Daza už měl pořádně v hlavě a zřejmě si vůbec nevšímal, že ho lékař neposlouchá: sám si docela vystačil s vlastní nezakrotnou žvanivostí. Mlel o sto šest, v zubech žmoulal konec nezapáleného doutníku, nezřízeně chrchlal, odplivoval a namáhavě si hledal co nejpoohodnější pozici v otáčivém křesle, jehož pružiny při každém pohybu bekly jako jelen v říji. Než jeho host vyprázdnil skleničku, obrátil do sebe tři štamprlata; pauzu si dal jenom ve chvíli, kdy si

uvědomil, že už na sebe navzájem nevidí, a zvedl se, aby rozžal lampu. Doktor Juvenal Urbino se na něj ve světle podíval, a když uviděl, že jedním okem zírá stranou jako ryba a pohyb jeho rtů že se neshoduje se slovy, která pronáší, pomyslel si, že přebral a má alkoholické vidiny. Zvedl se tedy ze židle, fascinován pocitem, že vězí v těle, které nepatří jemu, nýbrž komusi, kdo zůstal sedět tam, kde ještě před chvílíčkou sám seděl, a musel vyvinout nezměrné úsilí, aby se z toho nezbláznil.

Když za Lorenzem Dazou vyšel z kanceláře, bylo už po sedmé. Svítíl úplněk. Patio se mu pod vlivem anýzovky jevilo neskutečně krásné, jako by se vznášelo u dna akvária, a klece zakryté kusy látky mu připadaly jako přízraky zkolébané do dřímoty horoucí vůní čerstvě rozkvetlých pomerančovníků. Okno do šicího kabinetu bylo otevřené, na pracovním stole svítila lampa a rozmalované obrázky byly rozestaveny na stojanech jako na nějaké výstavě. »Kde jsi, že nejsi,« pronesl doktor Urbino cestou kolem okna, ale Fermina Dazová ho neslyšela, nemohla ho slyšet, poněvadž brečela vzteky v ložnici, natažená na břiše na posteli, a čekala na otce, aby se na něm odškodnila za to, jak ji odpoledne ponížil. Lékař se nechtěl vzdát představy, že se s ní bude smět rozloučit, avšak Lorenzo Daza nic takového nenavrhl. Stýskalo se mu po nevinosti jejího pulsu, po jejím jazyku kočky, po jejích něžných krčních mandlích, ale vzápětí si pomyslel, že ho už nikdy nebude chtít vidět a nedovolí, aby se o to sám pokusil, a zmalomyslněl. Lorenzo Daza vešel do vstupní chodby, vlhovci se probudili a pohřebně zakrákorali zpod prostěradel. »Vykvovou ti oči,« hlasitě řekl doktor Urbino, pomysliv na dívku, a Lorenzo Daza se na něj otočil s otázkou, co že to povídal.

»Já nic,« odpověděl. »To anýzovka.«

Lorenzo Daza ho doprovodil až ke kočáru. Pokoušel se mu vnutit zlaté peso za druhou návštěvu, ale doktor Urbino si nic nevzal. Zdařilo se mu správně říct kočimu adresu dvou pacientů, které měl ještě navštívit, a bez cizí pomoci nastoupit do kočáru. Jak se ale vůz rozkodrcal po dláždění, začalo se mu dělat zle a dal vozkovi znamení, aby obrátil domů.

Uviděl se v kočárovém zrcadle a zjistil, že i jeho obraz myslí na Ferminu Dazovou. Pokrčil rameny. Nakonec říhнул, jako by se v něm přesypal písek, hlava mu spadla na prsa a usnul. Do snu mu začal vyzvánět umíráček, napřed z katedrály a pak z ostatních kostelů, až se rozklínaly zvony v celém městě, dokonce i prasklé křapáče od svatého Juliána Špitálního.

»Jsme v prdeli,« zabručel ze spaní, »umřeli nám nebožtíci.«

Jeho matka a obě dvě sestry právě seděly u slavnostní tabule ve velké jídelně a večerely sýrové koláče s bílou kávou, když se objevil ve dveřích, tvář divně sešklebenou a znectěný od hlavy k patě ptačí voňavkou, poněvadž smrděl jak coura. Velikou nádrží domu se rozléhalo dunění hlavního zvonu ze sousední katedrály. Matka se s viditelným znepokojením zptala, kamže se to proboha poděl, že ho nikde nemohli najít, ačkoli ho celé odpoledne hledali kvůli generálu Ignaciu Marióvi, poslednímu vnuku markýze z Jaraízu de la Vera, kterého po poledni sklátila mrtvička. To za něho teď zvonili hranu. Doktor Juvenal Urbino matku sice pozorně poslouchal, křečovitě se přidržuje dveřního rámu, ale neslyšel nic; když domluvila, udělal půlobrat ve snaze dostat se do ložnice, a v explozi badyánových zvratků se odporoučel na podlahu.

»Nejsvětější rodičko,« vykřikla jeho matka. »To se muselo něco moc zvláštního stát, že se doma ukazuješ v takovémhle stavu.«

Cosí zvláštního se však mělo teprve přihodit. Doktor Juvenal Urbino využil hostování známého pianisty Romea Lussiche, který s cyklem Mozartových klavírních sonát zavítal do města, sotva se vzpamatovalo z žalu po generálu Ignaciu Marióvi, po koncertě dal naložit klavír z hudební akademie na povoz tažený mezky a dopravil Fermině Dazové zastaveníčko, které způsobilo senzaci. Probudila se při prvních taktech a nemusela ani rozhrnout krajky na balkóně: beztak věděla, kdo je strůjcem té neslýchané pocty. Litovala jedině toho, že nemá dost kuráže, aby jako jiné rozhněvané slečny vylila nežádoucímu ctiteli na hlavu obsah noční vázy. Lorenzo Daza se naopak během serenády co nejrychleji oblékl a po produk-

ci pozval doktora Juvenala Urbina i klavíristu, oba ve večer-
ním, jak přijeli rovnou z koncertu, do salónu na sklenku zna-
menité brandy s poděkováním za zastaveníčko.

Fermina Dazová hodně brzy zjistila, že se jí otec pokouší
zpracovat. Druhý den po zastaveníčku prohodil jakoby mi-
mochodem: »Představ si, jak by asi mamince bylo, kdyby vě-
děla, že máš ctitele z rodiny Urbinů de la Calle.« »Umřela by
v hrobě ještě jednou,« opáčila suše. Přítelkyně, v jejichž spo-
lečnosti si krátila dlouhou chvíli u malířského stojanu, vyprá-
věly, že doktor Juvenal Urbino pozval Lorenza Dazu na oběd
do Společenského klubu a byl za to přísně pokárán, poně-
vadž porušil klubové stanovy. Teprve v téhle souvislosti se
dozvěděla, že Lorenzo Daza o přijetí do Společenského klu-
bu už několikrát požádal, ale pokaždé byl zamítnut tolika
černými kuličkami, že další pokus nepřicházel v úvahu. Lo-
renzo Daza však přestál tato pokoření s hroší kůží a nadále
neúnavně snoval jakoby nečekaná setkání s Juvenalem Urbi-
nem, aniž si uvědomil, že Juvenal Urbino dělá všechno pro
to, aby se nechal potkat. Někdy spolu celé hodiny rozprávěli
v kanceláři a v domácnosti jako by se po tu dobu zastavoval
čas, neboť Fermina Dazová nepřipustila, aby se život v domě
ubíral svou obvyklou cestou, dokud v něm pobýval doktor
Urbino. Dobrým přestupním přístavem byla kavárna U fary.
Právě tam Lorenzo Daza udělil Juvenalu Urbinovi základní
lekce šachové hry a lékař se projevil jako žák natolik horlivý,
že propadl šachům jako nevyléčitelné neřesti, která ho ovlá-
dala až do dne jeho smrti.

Jednoho večera krátce po onom sólovém klavírním zasta-
veníčku našel Lorenzo Daza ve vstupní chodbě dopis v zape-
četěné obálce; byl adresován jeho dceři a opatřen pečeti
s iniciálami J. U. C. Cestou kolem Fermininy ložnice podstr-
čil dopis pod dveřmi a dívka užasla, jak se dovnitř dostal, po-
něvadž jí připadalo nemyslitelné, že by se otec natolik změ-
nil, aby jí sám doručil dopis od ctitele. Odložila psaní na
noční stolek, nevědouc, co si s ním počít, a tam nerozlepené
zůstalo ležet několik dní až do jednoho deštivého odpoledne,
kdy měla zvláštní sen: zdálo se jí, že k nim Juvenal Urbino
přišel a daroval jí špachtličku, kterou se jí tenkrát díval do kr-

ku. Špachtlička v tom snu nebyla z hliníku, nýbrž z jakéhosi
láhodného kovu, na kterém si už dříve pochutnávala v jiných
snech, takže ji rozlomila na dva nestejně díly a jemu podala
ten kratší.

Po probuzení dopis otevřela. Byl krátký a vybraně napsaný
a obsahoval pouze prosbu, aby mu dovolila požádat jejího
otce o svolení, aby ji směl navštívit. Prostota a vážnost dopi-
su na ni udělaly dojem a naráz z ní vyprchal vztek, který v so-
bě po mnoho dní s takovou láskou pěstila. Uložila dopis do
nepoužívané skříně na dno kufru, ale vzápětí si vzpomněla,
že právě tam kdysi přechovávala i navoněná psaníčka Flo-
rentina Arizy, zastyděla se a zase dopis vyndala a chtěla ho
dát někam jinam. Pak ji napadlo, že nejlepší bude dělat, jako
by ho nedostala, a spálila psaní nad lampičkou, pozorujíc,
jak se kapky pečetního vosku rozprskávají nad plamenem
v modrých bublinkách. »Ubožák,« vzdychla si. Vtom jí do-
šlo, že za poslední rok a pár měsíců říká tohle slovo už po-
druhé, letmo pomyslí na Florentina Arizu a samotnou ji
překvapilo, jak vzdálený je jejímu životu: ubožák.

V říjnu přišly s posledními dešti další tři dopisy; k prvnímu
byla přiložena krabička fialkových cukrátek z opatství ve Fla-
vigny. Dva odevzdal u domovních dveří kočí doktora Juvena-
la Urbina a lékař osobně pozdravil z okénka Galu Placidio-
vou, jednak aby nebylo pochyby, že dopisy jsou od něho,
jednak aby mu nikdo nemohl tvrdit, že nebyly doručeny. Oba
byly kromě toho opatřeny pečeti s iniciálami a nadepsány ne-
rozluštitelnými klikyháky, které už Fermina Dazová znala:
doktorským písmem. V obou stálo v podstatě totéž co
v prvním a byly koncipovány v podobně pokorném duchu,
ale z jejich zdvořilého tónu začínala prosvítat žádostivost, ja-
ká ze zdrženlivých dopisů Florentina Arizy nebyla nikdy
znát. Fermina Dazová si je přečetla, hned jak došly, druhý za
čtrnáct dní po prvním, a sama nechápala, co jí v poslední
chvíli zadrželo ruku, když už se chystala hodit je do ohně. Ať
tak či onak, odpovídat na ně rozhodně nemínila.

Třetí říjnový dopis byl podstrčen pod domovními dveřmi
a od předešlých se ve všech směrech lišil. Okatě dětské písmo
prozrazovalo, že pisatel musel psát levičkou, jenomže tohle si

Fermina Dazová uvědomila, teprve když z textu vyplynulo, že jde o hanebný anonym. Pisatel pokládal za hotovou věc, že očarovala doktora Juvenala Urbina nápojem lásky, a z tohoto předpokladu vyvozoval závěry, které nevěstily pranic dobrého. Končil výhrůžně: jestli okamžitě nepřestane usilovat o to, aby pro sebe urvala nejžádoucnějšího muže z celého města, neujde veřejné potupě.

Cítila se těžce ukřivděná, ale dopis v ní nezbudil touhu po pomstě, právě naopak: přála si jedině zjistit, kdo jej psal, aby mohla pisateli všechno doporobna vysvětlit a vyvést ho z omylu, poněvadž si byla naprosto jistá, že Juvenal Urbino u ní nemá a nebude mít nejmenší naděje, i kdyby jí nadbíhal sebevíc. V následujících dnech dostala další dva dopisy, zase nepodepsané a zrovna tak záštiplné, ale jak se zdálo, ani jeden z těch tří anonymů nepsala stejná osoba. Buď se stala obětí nějakého spiknutí, anebo fámy o její tajné avantýře kolovaly kdovíjak daleko. Znepokojovalo ji pomyšlení, jestli za tím vším nakonec nevězí docela obyčejná indiskrétnost Juvenala Urbina. Vypadá sice jako čestný muž, říkala si, ale třeba je ve skutečnosti docela jiný; na návštěvách u pacientů může všelicos vykládat, a kdoví, jestli se neholedbá bůhvíjakými smyšlenými úspěchy, jak to tihle mužští dělávají. Chtěla mu napsat a vyčinit mu, že potupil její čest, ale pak si to rozmyslela, poněvadž ji napadlo, že třeba o tohle právě usiluje. Pokusila se něco vytáhnout z přítelkyň, se kterými malovala v šicím kabinetě, ale k těm se nedoneslo nic, leda samé chvalozpěvy na to sólové klavírní zastaveníčko. Zuřila, a přitom se cítila bezmocná a pokořená. Vědět tak, kdo je ten neznámý nepřítel, už by ho nepřesvědčovala, že se mylí, ale popadla by zahradnické nůžky a nadělala by z něj fašírku. V noci nezamhouřila oka a slovo po slově rozbírala ty anonymní dopisy do všech podrobností, doufajíc, že narazí na nějakou úlevnou stopu. Doufala marně: vnitřnímu světu Urbinů de la Calle byla Fermina Dazová svou podstatou cizí, a stačila-li se ubránit tomu, co od nich pocházelo dobrého, proti jejich pleťchám neměla zbraně.

Toto přesvědčení nabylo ještě trpčí chuti po děsivém zážitku s černou panenkou, která jí někdy tou dobou byla doručena.

na. K dárku sice nebyl přiložen žádný dopis, ale jeho původce, jak se domnívala, nebylo těžké uhodnout: panenku mohl poslat jedině doktor Juvenal Urbino. Podle původní etikety byla zakoupena na Martiniku, měla kouzelné šatičky a kudrnaté vlásky protkané zlatými nitkami a vleže zavírala oči. Fermině Dazové připadala prostě rozkošná; dokonce přemohla zábrany a přes den si ji posazovala na polštář. Nakonec si zvykla s panenkou spát. Když se však po nějakém čase jednou probudila z vyčerpávajícího snu, zjistila, že loutka nějak roste: z původních skvostných šatiček jí vyčuhovala holá stehna a botičky praskaly ve švech pod nápoem chodidel. Slyšela kdysi o všelijakých afrických kouzlech, ale jaktěživa se nedoslechla o něčem tak hrůzostrašném. Na druhé straně jí nešlo na rozum, že někdo takový jako Juvenal Urbino by se mohl dopustit podobné ukrutnosti. Nemýlila se: loutku nepřinesl kočí, ale jakýsi příležitostný prodáváč krevet, o kterém nikdo nic jistého nevěděl. Jak se pokoušela přijít záhadě na kloub, pomyslela i na Florentina Arizu, jehož zasmušilá povaha jí naháněla strach, ale život sám se postaral, aby se přesvědčila o tom, že se mylí. Tajemství zůstalo navždy neobjasněno a při pouhé vzpomínce na tu příhodu se pokaždé otfásla hrůzou ještě dlouho a dlouho potom, co se provdala a měla děti a věřila, že se stala vyvolenkyní osudu: tou nejšťastnější ženou pod sluncem.

Posledním pokusem doktora Urbina byla prostředkovací mise sestry Franky de la Luz, představené lycea Obětování Panny Marie, která nemohla nevyhovět žádosti příslušníka rodu, jenž podporoval její komunitu od té doby, co se v Americe usídlila. V doprovodu jedné novicky se v domě objevila ráno o deváté a obě se musely půl hodiny zabavovat pozorováním ptactva v klecích, než Fermina Dazová dokončila raní koupel. Představená byla Němka, mužatka s plechově řinčivým přízvukem a panovačným pohledem, což nikterak nesusviselo s dětinskými vášněmi, jež ji ovládaly. Jestli Fermina Dazová něco na světě opravdu nenáviděla, pak to byla právě tahle žena a všechno, co s ní nějak souviselo. Stačilo, aby si jen vzpomněla na to její pokrytecké svatouškovství, a jako by jí píchl šídlem. Když otevřela dveře koupelny a uvi-

děla před sebou tu známou tvář, rázem v ní nanovo ožila vzpomínka na muka lycejního života, na úmornou ospalost každodenních pobožností, na strach ze zkoušek, na servilní přičinlivost novickek, na celý ten znetvořený život, sešněrovaný ve svěrací kazajce chudoby ducha. Sestra Franca de la Luz ji naproti tomu pozdravila s nadšením, které působilo upřímně. Divila se, jak dívka vyrostla a vyspěla, chválila, jak rozumně vede domácnost, rozplývala se nad vkusně upraveným patiem a žhnoucími květy pomerančovníků. Novicce nařídila, ať tu na ni počká, ale nepřibližuje se ke kleci s vlhovci, poněvadž by jí ve chvílce nepozornosti mohli vyklovat oči, a ohlížela se po nějakém místě v ústraní, kde by si s Ferminou Dazovou mohla o samotě promluvit. Dívka ji pozvala do salónu.

Návštěva trvala krátce a zanechala přiboudlou pachůl. Sestra Franca de la Luz, neztrácejíc čas dlouhými úvody, nabídla Fermině Dazové čestnou rehabilitaci. Ta záležitost, kvůli níž byla vyloučena ze školy, bude vymazána z úředních záznamů i z paměti komunity, čímž se jí umožní dokončit studium a získat bakalářský titul. Fermině Dazové vyrazilo toto oznámení dech, a chtěla znát příčinu.

»Je to na žádost někoho, kdo si zaslouží všechno všecičko, a kdo si nepřeje nic než udělat tě šťastnou,« řekla jeptiška. »Jestlipak víš, o koho jde?«

Teď už rozuměla. V duchu si kladla otázku, jak si tahle žena, která zvrátila běh jejího života kvůli docela nevinnému dopisu, osobuje právo vyjednávat ve věci lásky, ale nahlas se to říct neodvážila. Místo toho řekla že ano, že toho muže zná, a právě proto ví, že nemá žádné právo plést se jí do života.

»Prosí tě jedině o to, aby si s tebou směl na pět minut pohovořit,« řekla jeptiška. »Jsem si jista, že tvůj otec s tím bude souhlasit.«

Pomyšlení, že otec má možná v téhle návštěvě prsty, přivedlo Ferminu Dazovou do varu.

»Viděli jsme se dvakrát, když jsem byla nemocná,« řekla. »Teď už není proč.«

»Pro každou ženu, která má zaňhet rozumu, je tenhle muž hotový dar z nebe,« řekla jeptiška.

Jala se vypočítávat jeho přednosti, pochvalovala si, jak je zbožný, jak zasvětil veškeré síly službě trpícím. Během řeči vylovila z rukávu zlatý křížek se slonovinovou řezbou Krista a zakomíhala jím Fermině Dazové před očima. Byla to rodinná relikvie, stará víc než sto let, zhotovená jedním sienským zlatníkem a posvěcená Klementem IV.

»Je tvůj,« řekla.

Fermině Dazové se zpěnila krev v žilách. Teď už si troufla.

»Nechápu, že právě vy se k něčemu takovému propůjčujete,« řekla, »když podle vás je láska hřích.«

Sestra Franca de la Luz dělala, že nic neslyšela, ale okraje víček jí zčervenaly. Dál pohupovala růžencem dívce před očima.

»Líp uděláš, když se domluvíš se mnou,« řekla. »Po mně může přijít pan arcibiskup, a ten ti zahraje jinou.«

»Jen ať přijde,« řekla Fermina Dazová.

Sestra Franca de la Luz schovala zlatý růženec do rukávu. Potom z druhého rukávu vylovila ušňupaný, do kuličky sežmolený kapesník, sevřela ho v pěsti a z velké dálky, útrpně se usmívajíc, se zahleděla na Ferminu Dazovou.

»Ubohá dcero,« povzdychla, »pořád ještě si myslíš na tamtoho.«

Fermina Dazová překousla tu neomalenost a beze slova, bez jediného mrknutí, pohybujíc bezhlesně čelistmi, se jeptišce zadívala přímo do očí, dokud s nekonečným zadostiučiněním nespatriila, jak se mužské oči sestry Franky de la Luz začaly zalévat slzami. Poťukla si je kuličkou kapesníku a vstala.

»Tvůj otec má pravdu,« řekla. »Jsi paličatá mula.«

Arcibiskup se nedostavil. Obléhání by tedy bylo toho dne skončilo, nebýt toho, že Hildebranda Sánchezová přijela strávit se sestřenkou vánoce a život obou dívek doznal změny. Vyzvedli si ji v pět ráno na škuneru z Riohachy v davu cestujících zubožených mořskou nemocí, že sotva pletli nohama, ale Hildebranda Sánchezová jen zářila a nadšeně vykládala, jak hrůzostrašnou noc strávili na moři. Přivezla s sebou krosny s živými krocany a koše vrchovatě naložené nejrůznějšími pochutinami, jež rodily žírné roviny jejího kraje, aby během její návštěvy nikdo netrpěl hladem. Její otec Lisímaco Sán-

chez se dával ptát, jestli na svátky nepotřebují kapelu, poněvadž má k mání nejlepší muzikanty, a sliboval, že co nejdřív pošle pořádný balík rachejtlí. Krom toho vzkazoval, že dceru může vyzvednout nejdřív v březnu, a tak zbývalo dost a dost času, jak užívat života.

Obě sestřenky nic neodkládaly a hned se do toho daly. Od prvního večera se koupaly společně, jak je pámbůh stvořil, a jedna druhou polévaly vodou z kádě. Vzájemně se mydlily, vybíraly si hnidy, porovnávaly svoje hýždě a pevné prsy a jedna v druhé se zhlížely jako v zrcadle, aby posoudily, jak krutě s nimi naložil čas od té doby, co se naposledy viděly nahé. Hildebranda byla velká, urostlá, s pletí zlatavé barvy, ale všechny chloupky na těle měla jako mulatka, kraťoučké a svinuté do kroužků jako hebká drátěnka. Bledá nahota Ferminy Dazové se naopak vyznačovala dlouhými liniemi, světlou pletí, plihými chloupky. Gala Placidiová jim dala do ložnice postavit dvě stejné postele, ale někdy obě zalezly pod jednu deku a potmě švitořily až do rána. Bánily přitom loupežnická trabuka, která Hildebranda tajně propašovala v kufru pod podšívku, a potom musely pálit arménské papírky na pročištění vzduchu, poněvadž v ložnici načadily jako v knajpě. Fermina Dazová si to poprvé zkusila ve Valleduparu a později to zkoušela dál ve Fonsece i v Riohache, kde se v jednom pokoji zavíralo i deset sestřenic, klábosily o mužských a tajně kouřily. Naučila se kouřit obráceně, s hořícím koncem cigára v ústech, jak v noci za války kouřivali chlapi, aby je nevyzradil žhavý oharek doutníku. Nikdy ale nekouřila sama. S Hildebrandou pokuřovaly každou noc před spaním a od té doby kouřila pravidelně, vždycky jenom potajmu, skrývajíc to i před manželem a před dětmi, nejen proto, že na ženu kouřící na veřejnosti se pohlíželo skrz prsty, nýbrž i kvůli pocitu rozkoše, který jí působilo vědomí, že se dopouští něčeho zakázaného.

Také Hildebranda byla vyslána na cestu z vůle rodičů, kteří se pokusili dceru vzdálit od nedosažitelného předmětu její lásky pod záminkou, že má Fermině pomoci rozhodnout se pro dobrou partii. Hildebranda souhlasila utěšujíc se představou, že pokusy o léčbu zapomněním přetrumfne po vzoru

své sestřenky, a se s telegrafistou z Fonseky si domluvila, že bude v největší tajnosti předávat její depeše. Sdělení, že Fermina Dazová dala Florentinu Arizovi košem, vyslechla tudíž s hořkým rozčarováním, o to trpčím, že lásku pojímala univerzálně a soudila, že cokoli se přihodí jedinci, postihne tak či onak veškeré milostné vztahy na světě. Přesto neupustila od toho, co si usmyslela. S odvahou, která Ferminu Dazovou uvedla do stavu krajního zděšení, se sama vydala na telegrafní stanici, rozhodnuta, že musí Florentina Arizu získat na svou stranu.

Nebyla by ho poznala, poněvadž se ani v nejmenším nepodobal obrazu, který si o něm z vyprávění Ferminy Dazové utvořila. Na první pohled jí připadalo nemožné, že její sestřenka div nepřišla o rozum kvůli tomuhle utápnutému úředníčkovi s vizáží zpráskaného psa, jehož úbor zapšklého rabína a obřadné způsoby nemohly nikoho vzít u srdce. Zkrátka si ale měla první dojem poopravit, neboť Florentino Ariza se jí cele a bezvýhradně dal k službám, aniž o ní cokoli věděl, ba co víc: nikdy se ani nedozvěděl, kdo vlastně je. Nebylo člověka, který by jí mohl lépe rozumět; nežádal, aby mu prokazovala svou totožnost, nechtěl žádnou adresu. Věc vyřešil docela jednoduše: ona se každou středu odpoledne zastaví na telegrafní stanici a on jí do vlastních rukou předá odpovědi, to bylo vše. Když si ale přečetl koncept depeše, který si Hildebranda přinesla, zeptal se, zda by jí nevadilo, kdyby text maličko upravil, a dívka souhlasila. Vepsal nejdřív několik oprav mezi řádky, vzápětí je přeškrtnal, připsal jiné, došel mu papír a nakonec koncept roztrhal a od prvního do posledního písmene stvořil úplně nový telegram, který Hildebrandě Sánchezové připadal prostě srdcervoucí. Když vyšla z telegrafní stanice, měla slzy na krajíčku.

»Vypadá jako ošklivé a smutné kachňátko,« řekla Fermině Dazové, »ale od hlavy k patě je samá láska.«

To, co Hildebrandu nejvíc překvapilo, byla sestřenčina osamělost. Vypadala, jak jí řekla, jako dvacetiletá stará pan-
na. Sama byla zvyklá na početné, všude roztroušené příbuzenstvo, na domácnosti, kde se nikdy přesně nevědělo, kolik lidí je vlastně v domě a kolik jich přijde ke stolu, a nešlo jí na

rozum, jak dívka jejího věku může vystačit takovéhle klášterní soukromí. Bylo tomu tak: od šesti ráno, kdy vstávala, až do chvíle, kdy zhasínala světlo v ložnici, se Fermina Dazová oddávala jen utrácení času. Život se jí vnucoval zvenčí. Když dokokrhali kohouti, jako první zabušil klepadlem na vrata mlékař a probouzel ji ze sna. Pak zaklepala prodavačka ryb s bedýnkou pololeklých parg na lůžku z mořských řas, po ní kypré venkovanky se zeleninou z María la Baja a s ovocem ze San Jacinta. A potom celý den klepal jeden za druhým, žebřáci, prodavačky tombole, sestry z dobročinných spolků, brusič s pišťalou, chlapík vykupující láhve, chlapík vykupující zlomkové zlato, chlapík vykupující staré noviny, falešné cikánky, nabízející, že budou hádat osud z karet, z čar ve dlani, z kávové sedliny, z vody ve škopku. Gala Placidiová málem nic jiného nedělala než že sedm dní v týdnu otvírala a zavírala domovní dveře a říkala ne, nechceme, přijďte jindy, anebo v mizerné náladě pokřikovala z balkónu, ať přestanou otravovat, neřádi, my máme nakoupáno všechno, co potřebujeme. Zastoupila tetu Escolástiku a vedla si s takovou horlivostí a půvabem, že si ji Fermina Dazová ztotožnila s tetou natolik, že si ji až zamilovala. Gala Placidiová měla obsese otrokyně. Sotva se jí naskytl volná chvíle, už se v komoře oháněla cihličkou nad kupou ložního prádla a vyrovnané do dokonalých štůsků je ukládala do skříní a prokládala květy levandule; žehlila a skládala nejen prádlo právě vyprané, ale přežehlovala i nepoužívané cíchy a prostěradla, aby zase dostaly lesk. Stejně pečlivě udržovala i šatník Ferminy Sánchezové, Fermininy matky, která byla už čtrnáct let nebožkou. Rozhodování však příslušelo Fermině Dazové. Ona přikazovala, co se bude jíst, co se má nakoupit, co se má zařídit v té či oné věci, určujíc tak chod domácnosti, v níž ve skutečnosti nebylo co určovat. Když vyčistila ptačí klece, nasypala ptákům krmení a postarala se, aby kytičkám nic nescházelo, neměla čím se zabývat. Od té doby, co ji vyloučili z lycea, se jí častokrát stávalo, že o sestře usnula a probudila se až následující den. Hodiny malování představovaly jen trochu zábavnější způsob, jak zabít čas.

Přestože s otcem našli způsob, jak spolu žít a navzájem si

nepřekážet, jejich vztahy postrádaly srdečnost. Když vstávala, Lorenzo Daza byl už z domova, někde za svými věcmi. Málokdy chyběl u obřadu poledního stolování, ale skoro nikdy nejedl, poněvadž se spokojoval s aperitivy a galicijskými předkrmy v kavárně U fary. Rovněž tak nevečeřel: jeho porci mu vždycky nechávali na stole, všechno pohromadě na jednom talíři, přiklopeném druhým talířem, ačkoli věděli, že jíst nebude a dá si to ohřát až nazítří k snídani. Jednou týdně odevzdával dceři peníze na domácnost; částku odpočítával velice uvážlivě a Fermina Dazová s ní přísně hospodařila, ale přišla-li za ním kvůli nepředvídaným výdajům, vždycky jí rád vyhověl. Nikdy se nehandrkoval o čtvrták, nikdy po ní nechtěl vyúčtování, ale Fermina Dazová se chovala, jako by měla účty skládat před tribunálem Svatého Oficia. Nikdy se před dcerou nezmínil o povaze a stavu svých obchodních věcí, nikdy ji nevzal do přistavu, aby jí ukázal své kanceláře, které se nacházely v místech, kam dobře vychovaná slečna nemohla vkročit ani v doprovodu vlastního otce. Domů se nevracel dřív než před desátou, odkdy platil zákaz nočního vycházení v méně napjatých válečných časech. Do té doby vysedával v kavárně U fary a hrál, co se namanulo, neboť byl odborník na všechny společenské hry a krom toho dobrý učitel. Domů se vždycky vracel v rozumném stavu a nikdy se nestalo, že by dceru vzbudil, přestože první anýzovku do sebe obrátil, sotva ráno otevřel oči, a od té doby až do večera žmolal v zubech konec zhaslého cigára a popíjel jednu skleničku za druhou. Jednou v noci však Fermina Dazová zaslechla na schodišti otcův kozácký krok, pak jeho funění na chodbě před svou ložnicí, a vzápětí jeho dlaň zabušila na dveře. Otevřela, uviděla, jak mu jedno oko míří stranou, uslyšela, jak sotva plete jazykem, a poprvé dostala strach.

»Jsmo na dně,« řekl. »Docela na dně, abys věděla.«

Nic víc neřekl a nikdy později se k tomu nevrátil, a také se nestalo nic, co by naznačovalo, že tenkrát mluvil pravdu, ale Fermina Dazová si po té noci uvědomila, že je na světě sama. Žila kdesi mimo. Bývalé spolužačky z lycea se pohybovaly na výsluní společnosti, ve výšinách, kam ona měla vstup zakázán, tím spíše po ostudném vyloučení ze školy; nebyla však

ani sousedkou svých sousedů, kteří ji znali bez minulosti, jako děvčátko ve školní uniformě lycea Obětování Panny Marie. Svět jejího otce byl mužský svět, svět podloudníků, přístavních dělníků a válečných uprchlíků, jejichž veřejným útlukem byla kavárna U fary. V posledním roce poněkud zmírnily její osamělost hodiny malování, poněvadž učitelka dávala přednost společné výuce a zvykla si vodit do šicího kabinetu i ostatní žáčky. Co se týkalo jejich společenského postavení, dívky představovaly dosti rozmanitou, ne zcela jasně vyhraněnou všehochoť, a pro Ferminu Dazovou to byly jen propůjčené družky, jejichž přátelství končilo s koncem každé lekce. Hildebranda chtěla dům otevřít, provětrat, přitáhnout do něj otcovy muzikanty a rachejtla a ohnivá kola, uspořádat karnevalový bál, který by tuhle domácnost profoukl jako pořádná vichřice a vyvál sestřence z duše tu její zčervivělost, ale brzy si uvědomila, že tyhle plány k ničemu nejsou. Důvod byl nasnadě: nebylo s kým.

Ať tak či onak, byla to právě Hildebranda, kdo Ferminu Dazovou nakonec postrčil do života. Chtěla poznat město a odpoledne po hodinách malování se dávala vodit po ulicích. Fermina Dazová jí ukázala, kudy každý den chodila s tetou Escolástikou, ukázala jí lavičku v parku, kde na ni Florentino Ariza čekával předstíraje, že čte, ukázala jí uličky, kde ji tajně sledoval, skrýše, ve kterých si schovávali dopisy, ponurý palác bývalého inkvizičního vězení, v němž se po přestavbě usídlilo lyceum Obětování Panny Marie, ústav, který z duše nenáviděla. Vylezly na kopec s chudinským hřbitovem, kde Florentino Ariza hrával na housle po směru větrů, aby ho Fermina Dazová mohla v posteli poslouchat, a rozevřel se před nimi pohled na celé historické město, na jeho děravé střechy a zvětšelé zdi, na trosky pevností obrůstající býlím, na řadu ostrovů v zátocě, na chatrče bídý kolem bažin, na nesmírnost Karibského moře.

Na Štědrý večer zašly do katedrály na půlnoční. Fermina Dazová se posadila tam, odkud bylo nejlépe slyšet důvěrnou hudbu Florentina Arizy, a přesně ukázala sestřenicí místo, kde před lety za podobné noci poprvé zblízka uviděla jeho vystrašené oči. Samy se kurážně vypravily až k Písařské dvo-

raně, nakoupily tam sladkosti, chvíli se zabavovaly v papírnictví prohlížením různých vystřihovánek a ozdobných papírů a Fermina Dazová ukázala sestřence místo, kde kdysi náhle zjistila, že její láska je pouhý klam. Sama si neuvědomovala, že každý krok, který tehdy udělala cestou z domova do školy, každý kout ve městě, každý okamžik její nedávné minulosti jako by vděčily jedině Florentinu Arizovi za to, že byly. Hildebranda ji na to upozornila, ale Fermina Dazová nic takového nepřipouštěla; nikdy si totiž nepřipustila ani skutečnost, že Florentino Ariza je to jediné, co se jí v životě přihodilo, ať v dobrém či zlém.

Tou dobou se ve městě objevil belgický fotograf a zřídil si ateliér v prvním patře Písařské dvorany; hrnul se tam každý, kdo měl v kapse nějaký ten šesták, aby si dal udělat podobenku. Obě sestřenice zavítaly do fotoateliéru jako jedny z prvních zákaznic. Vytahaly ze šatníku Ferminy Sánchezové všechno šatstvo, svorně se podělily o nejparádnější kousky, o paraplička, sváteční střevičky a klobouky, a ustrojily se za dámy z poloviny století. Gala Placidiová je ušněrovala do korzetů, předvedla jim, jak se mají pohybovat v drátěných obručích krinolín, jak natáhnout rukavičky, jak zapínat knoflíčky botek s vysokými podpatky. Hildebranda si vybrala ohromný širák s chocholem pštrosích per, který jí spadl až na záda, kdežto Fermina si nasadila poněkud novější klobouček, ozdobený pestrobarevným sádrovým ovocem a květy z mušelinu. Pitvořily se na sebe v zrcadle, k nerozeznání podobné daguerrotypům svých babiček, a celé šťastné a rozdováděné se vydaly k fotografovi, dát si udělat svou životní podobenku. Gala Placidiová se za nimi dívala z balkónu, jak na vysokánských podpatcích šmajdají přes parčík, nad hlavou rozevřená paraplička, jak toporně postrkují krinolín, celým tělem jako děti, když se učí chodit v chodítku, a udělala za nimi křížek, aby se jim ty obrázky s boží pomocí hezky vyvedly.

Před ateliérem Belgičana byl nával: právě fotografovali Benyho Centena, který krátce předtím vyhrál boxerský šampionát v Panamě. Borec měl na sobě trenýrky, na ruku boxerské rukavice a na hlavě věnec vítěze; zhotovit podobenku

nebyla snadná věc, poněvadž celou minutu musel setrvat ve střehu a tajit dech, jenomže sotva zaujal střeh, diváci pokaždé zařvali nadšením a Beny Centeno se neudržel, aby jim pro radost nepředvedl, jak to dovede. Než se obě sestřenice dostaly na řadu, nebe se zatáhlo a bylo zřejmé, že se co nevidět rozprší, ale dívky si nechaly pomoučnit tváře a opřely se o alabastrový sloup tak přirozeně, že dokázaly vydržet bez pohnutí déle, než se zdálo být rozumné. Vznikl z toho věčný snímek. Když Hildebranda ve věku téměř sta let skonala na svém statku Mariánské květy, našla se její kopie oné podobanky v zamčené skříni v ložnici, zastrčená ve štůsku voňavých prostěradel spolu se zkamenělinou macešky, založené v nějakém dopise, jehož písmo smazal čas. Fermina Dazová chovala svou kopii po mnoho let na první stránce rodinného alba, odkud neznámo kdy a jak zmizela a díky řadě neuvěřitelných náhod se dostala do rukou Florentina Arizy v době, kdy už oba překročili sedmdesátku.

Když dívky vyšly z Belgičanova fotoateliéru, bylo prostranství před Pisařskou dvoranou obsypáno lidmi až po balkóny. Zapomněly, že mají tváře poprášené bílou moučkou a rty natřené čokoládově hnědou pomádou a že jejich oděv neodpovídá denní době ani dějinné epoše. Ulice je uvítala výbuchem posměchu. Přitiskly se do koutka ve snaze uniknout veřejnému zostuzení, když tu se na náměstí objevil landaur tažený dvěma nazlátlými ryzáky a razil si cestu davem. Posměšky ustaly a nepřátelské hloučky se začaly rozcházet. Hildebranda měla provždy podržet v mysli onen mužný zjev, který tenkrát poprvé uzřela na kočárovém stupátku, a v paměti jí nasmazatelně utkvěl jeho atlasový cylindr, brokátový šosatý kabát, jeho vědoucná gesta, něha v jeho očích, autorita, již vyzařovala pouhá jeho přítomnost.

Nikdy dřív ho sice neviděla, ale okamžitě poznala, o koho jde. Fermina Dazová se o něm asi před měsícem zmínila, jen tak namátkou a docela bez zájmu, když jednou odpoledne odmítla jít kolem paláce markýze z Casalduera, poněvadž u vchodu stál landaur se zlatými ryzáky. Řekla jí, komu vůz patří, a pokusila se sestřence vyložit, proč je jí ten člověk protivný, ale slůvkem se nezmínila, že se jí doktor Urbino dvoří.

Hildebrandě se to všechno vykouřilo z hlavy. Sotva se ale dovtípila, kdo je to pohádkové zjevení v kočárových dvířkách, stojící jednou nohou na zemi a druhou na stupátku, nechápala, co proti němu může Fermina mít.

»Udělejte mi tu laskavost a nastupte si,« řekl doktor Juvenal Urbino. »Zavezu vás, kam libo.«

Fermina Dazová už chtěla odmítavě zavrtět hlavou, ale Hildebranda stačila dřív přikývnout. Doktor Juvenal Urbino sestoupil i druhou nohou na zem a pomohl jí dovnitř, sotva se jí dotýkaje špičkami prstů. Fermině, zrudlé nevolí a hanbou, nezbylo než nastoupit za sestřenkou.

Domů to měly jen kousek, takových tři sta metrů. Nevšimly si, že by se doktor Urbino s kočím domlouval, ale nějak se ti dva domluvit museli, protože jízda trvala víc než půlhodinu. Dívky se uvelebily na hlavním sedadle a doktor Urbino usedl naproti nim, zády po směru jizdy. Fermina se otočila k okénku a propadla se do prázdna. Hildebranda naopak byla okouzlená a doktor Urbino ještě okouzlenější jejím okouzlením. Sotva se rozjeli, zaznamenala teplou vůni sedadel potažených kůží, důvěrnost vypoistřované kabinky, a řekla, že by tu bylo náramné bydlení. Dlouho to netrvalo a začali se smát a šprýmovat spolu jako staří známí, a za chvíli se z legrace začali bavit dětinskou hatmatilkou, tak, že mezi každé dvě slabiky vkládali jinou, smlouvenou. Dělali, jako by věřili, že jim Fermina nerozumí, přestože dobře věděli, že nejen rozumí, ale přímo jim visí na rtech, a právě proto se takhle bavili. Když se dosyta nasmáli, Hildebranda se svěřila, že jí hrozně tlačí botky a že už to nemůže vydržet.

»Snadná pomoc,« řekl doktor Urbino. »Uvidíme, kdo bude dřív hotov.«

Začal si rozvazovat tkaničky a Hildebranda výzvu přijala. Dalo jí to práci, poněvadž se v korzetu s kosticemi nemohla ohýbat, ale doktor Urbino se schválně loudal, dokud s vítězoslavným výbuchem smíchu nevytáhla botky zpod sukně, jako by je vylovila z rybníka. Oba se současně podívali na Fermínu a na pozadí požáru podvečera uviděli její skvostný profil žluvy, zašpičatější než obvykle. Cloumal jí trojnásobný vztek: na to, že se nachází v nezasloužené situaci, na Hilde-

brandu, kvůli jejímu zhýralému chování, a do třetice kvůli jistotě, že se nazdařbůh kodrcají městem, jen aby příjezd oddělili. Ale Hildebranda byla jako utržená ze řetězu.

»Už to mám,« řekla. »To nebyly střevíčky, co mi vadilo, ale tahleta drátěná klec.«

Doktor Urbino pochopil, že mluví o krinolíně, a popadl příležitost za pačesy. »Snadná pomoc,« řekl. »Sundejte to.« Podoban kouzelníku před diváky hbitě vyčaroval z kapsy šátek a zavázal si oči.

»Nedívám se,« řekl.

Obvazek na očích zvýraznil čistou linku jeho rtů, rýsujících se mezi okrouhlou černou bradkou a ostře zašpičatělými kníry, a Hildebrandu zničehonic zachvátila panika. Podívala se na Ferminu a zjistila, že výraz zlosti na sestřenčině tváři vystřídal zděšení, že by byla schopná svléknout si sukni. Zvážněla a prstovou abecedou se Ferminy zeptala: »Co uděláme?« Ta jí tímž způsobem odpověděla, že jestli okamžitě nepojedou domů, vyskočí za jízdy z kočáru.

»Já čekám,« řekl lékař.

»Už se můžete podívat,« řekla Hildebranda.

Doktor Juvenal Urbino si sundal šátek, zjistil, že je jiná, a pochopil, že hra skončila, a to špatně. Zaťukal na kočího, ten otočil a do parku Evangelistů vjel právě v okamžiku, kdy lampář rozsvěcel lucerny. Ze všech kostelů vyzvánělo klekání. Hildebranda honem vystoupila, poněkud zneklidněná pomyslením, že si sestřenku pohněvala, a na rozloučenou docela neobřadně stiskla lékaři ruku. Fermina ji napodobila, ale když chtěla stáhnout nazpátek ruku v saténové rukavičce, doktor Urbino jí pevně zmáčkl prostředník.

»Čekám na vaši odpověď,« řekl.

Ucukla, a prázdná rukavička zůstala lékaři v ruce, ale dívka nečekala, až ji vrátí. Večeři odmítla a šla si rovnou lehnout. Hildebranda pojedla s Galou Placidiovou v kuchyni a do ložnice přišla, jako by se nic nestalo, a s půvabem sobě vlastním začala komentovat události uplynulého odpoledne. Nezastírala, že je doktorem Urbinem nadšená, a horovala o tom, jak ohromně je elegantní a sympatický. Fermina Dazová poslouchala její chvalozpěvy mlčky, bez poznámek, ale

rozladění ji už přešlo. Nakonec z Hildebrandy vypadlo příznání: když si doktor Juvenal Urbino zavázal oči a mezi rty jak malina se mu zablýskly ty jeho skvostné zuby, nejradší by ho byla ulíbala k smrti. Fermina Dazová se otočila ke zdi a udělala za jejími výklady tečku, bez touhy zranit, spíš úsměvně, zato z celého srdce.

»Holka, ty jsi ale coura!«

Tu noc se každou chvílí budila ze sna a všude viděla doktora Juvenala Urbina: smál se, prozpěvoval, se zavazanýma očima blýskal zuby, až mu od nich odletovaly sírové jiskry, a v nějakém docela jiném kočáře, který si to šinul na kopec k chudinskému hřbitovu, si z ní utahoval jakousi hatmatilkou bez pravidel. Probudila se vyčerpaná dlouho před svítáním a usnout se jí už nepodařilo; ležela se zavřenýma očima a myslela na nekonečné roky, které jí zbývá prožít do konce života. O něco později, zatímco se Hildebranda šplouchala v koupelně, napsala co nejrychleji dopis, co nejrychleji lístek složila, co nejrychleji ho zastrčila do obálky a než Hildebranda vyšla z koupelny, poslala ho po Gale Placidiové doktoru Juvenalu Urbinovi. Byl to jeden z jejích příznačných dopisů, v němž nestálo ani písmeno navíc, ale žádné také nechybělo; psala jen, ano, pane doktore, smíte si s tatínkem promluvit.

Když se Florentino Ariza dozvěděl, že si Fermina Dazová bude brát bohatého lékaře z aristokratické rodiny, který vystudoval v Evropě a těší se na svůj věk neslýchané reputaci, ocitl se úplně na dně. Jakmile Tránsito Arizová zjistila, že ztratil řeč i chuť k jídlu a celé noci že bezúspěšně provzlyká, vynaložila nadlidské úsilí, a uchýlivši se ke způsobům milenký chlácholící svého miláčka, dosáhla toho, že po týdnu pozřel první sousto. Když viděla, jak se věci mají, obrátila se na dona Lva XII., posledního z trojice bratrů, který dosud byl naživu, a aniž mu cokoli vysvětlovala, požádala ho, aby dal synovci nějaké zaměstnání u paroplavební společnosti, cokoliv, jen když to bude co nejdál, v nějakém ztraceném přístavu v džungli u řeky Magdaleny, kde není pošta ani telegraf a kde nepotká nikoho, kdo by mu cokoli vykládal o tomhle městě zkázy. Strýc jej u paroplavby nezaměstnal s ohledem na vdovu po bratrovi, která nemohla vystát, že tenhle par-

chant je vůbec na světě, ale zato mu obstaral místo telegrafisty ve Villa de Leyva, městečku jako ze sna, vzdáleném víc než dvacet denních pochodů od Sklenářské uličky a dobré tři tisícovky metrů nad její úrovní.

O průběhu cesty, která mu byla takto naordinována, neměl Florentino Ariza nikdy moc přesnou představu; po pravdě řečeno, takřka ji nevnímal. Co si z ní měl zapamatovat, to mělo neostré a rozvlněné obrysy jako všechno, co v té době prožíval, neboť svět se mu jevil, jako by se na něj díval skrz vadné sklo svého neštěstí. Telegram o svém jmenování zprvu nemínil vůbec brát na vědomí, dokud ho Lotario Thugut ryze německou argumentací nepřesvědčil, že se před ním otvírá skvělá budoucnost na poli veřejné správy. »Telegraf, toť profese budoucnosti,« řekl. Věnoval Florentinu Arizovi pár rukavic podšitých králičinou, ušanku a svrchník s kožešinovým límcem, který prošel zatěžkávací zkouškou krutých bavorských lednů. Strýc Lev XII. mu dal dva soukenné obleky a nepromokavé holínky po starším bratrovi, jakož i plavební lístek do kajuty na nejbližší loď. Transito Arizová šatstvo zkrátila a zabrala synovi na míru, poněvadž byl hubenější než otec a zdaleka ne tak vysoký jako německý emigrant, a zakoupila mu vlněné ponožky a spodní triko s nohavicemi, aby měl všechno, čeho si žádá drsné podnebí náhorní planiny. Florentino Ariza, zocelený tolikerym utrpením, přihlížel cestovním přípravám, jako by asi nebožtík přihlížel přípravě vlastního pohřbu. Nikomu neřekl, že odjíždí, s nikým se nerozloučil, zařatý do sebe, uzavřený každému a všem, jenom matce dal nahlédnout do tajemství vášně, kterou v sobě musel potlačovat. Večer před odjezdem se však při plném vědomí dopustil posledního ztřeštěného kousku srdce, ač ho to docela dobře mohlo stát život. O půlnoci se oblékl do svátečního a v samotě pod balkónem Ferminy Dazové zahrál onen milostný valčík, který pro ni kdysi složil, který znali jen oni dva a který byl po tři roky symbolem soudržnosti, s níž čelili všem protivám. Přišeptával si slova, slzy mu kapaly na housle a smyčcem fídlal tak procítěně, že už po prvních taktech se rozštěkali psi v celé ulici a pak i ve městě, ale jak kouzlo hudby účinkovalo, postupně zase umlkali, a valčík dozněl v nad-

přirozeném tichu. Balkónové okno se neotevřelo, nikdo nevyhlédl na ulici, ba dokonce se neukázal ani ponocný, který skoro vždycky přispěchal s lucernou, přivítat se na drobtích zastavenička. Tímto činem se mu ulevilo jako po nějakém zaříkávání; když uložil housle do pouzdra a mrtvými ulicemi odcházel pryč, neotáčeje se nazpátek, zbavil se pocitu, že ráno odjíždí, a místo toho mu připadalo, že je na odjezdu odedávna, neodvolatelně rozhodnutý nikdy víc se nevrátit.

Parník, jedno ze tří plavidel téhož typu, jež vlastnila Karibská říční paroplavební společnost, byl svého času přejmenován na počest zakladatele podniku: *Pius Pátý Loayza*. Byl to plovoucí dvouposchodový dům ze dřeva, posazený na širokém a plochém kovovém trupu s maximálním ponorem pěti stop, což lodi poskytovalo dobré manévrovací schopnosti vzhledem k proměnlivosti říčního dna. Starší lodi, postavené v Cincinnati kolem poloviny století po vzoru legendárních parníků, jež brázdily vody Ohia a Mississippi, měly po každé straně jedno koleso, poháněné parou z kotle na dříví. Podobně jako na nich, i na parnicích Karibské říční byly parostroje a kuchyně umístěny na spodní palubě, téměř v úrovni hladiny, a tam byly i velké ohrady podobné slepičárnám, kde si muži z posádky v několika úrovních zavěšovali hamaky. Na horní palubě se nacházelo velitelské stanoviště, kajuty kapitána a lodních důstojníků, odpočívárna a jídelní salón, kam byli význačnější pasažéři alespoň jedenkrát v průběhu plavby pozváni na večeři a na karty. Na prostřední palubě, po obou stranách uličky, která sloužila jako společná jídelna, bylo šest kajut první třídy a na přídi společenský prostor s otevřeným výhledem na řeku, ohrazený dřevěným prolamovaným zábradlíčkem s železnými sloupky, kde si na noc rozvěšovali hamaky řadoví pasažéři. Na rozdíl od starších lodí neměly tyto parníky kolesa po stranách, nýbrž jediné obrovité kolo s vodorovnými lopatkami na zádi, přímo pod rozpálenými záchoďky paluby pro cestující. Florentino Ariza se ani neobtěžoval, aby se hned vydal na prohlídku lodi, sotva oné červencové neděle v sedm ráno vstoupil na palubu, jak to téměř pudově dělal každý, kdo se plavil poprvé. Novou skutečnost, jež ho obklopovala, vzal na vědomí teprve kvečeru, když se

šel na zád' vymočit, zatímco proplouvali kolem osady Calamar, a otvorem latríny uviděl, jak se přímo pod jeho nohama rachotivě otáčí obrovské kolo z fošen a soptí pěnu a vroucí páru.

Nikdy předtím necestoval. V papundeklovém kufru si vezl oblečení do hor, ilustrované románky do kapsy, které vycházely každý měsíc na pokračování a on si je vlastnoručně sešival do desek z tvrdého papíru, a několik svazečků milostných básní, zteřelých a ohmataných, jak je ustavičně pročítal, přestože je už dávno uměl nazpaměť. Housle, příliš trpkou připomínku vlastního neštěstí, nechal doma; zato ho matka přiměla, aby s sebou vzal petate, velice oblíbenou a praktickou věcičku na spaní: sestávala z podušky, prostěradla, plechového nočníku a sítě proti hmyzu, to vše zbaleno do rohože a převázáno dvěma sisálovými provazy, aby se to v případě potřeby dalo zavěsit jako hamaka. Florentino Ariza s sebou nechtěl petate brát; připadalo mu to zbytečné, když v kajutě jsou přece palandy, ale od prvního večera musel znovu blažohřečit matčině předvidavosti. V poslední chvíli se totiž naložil jakýsi pasažér v obřadném úboru, doprovázený samotným guvernérem provincie. Časně ráno připlul na lodi z Evropy a neprodleně chtěl pokračovat v cestě i s manželkou, dcerou, olivrejovaným sluhou a sedmi rozměrnými kufry se zlatým kováním, které se stěží podařilo vecpat na schůdky. Kapitán, obrovitý chlapík původem z Curaçaa, dokázal úspěšně zabrnkat na vlasteneckou strunu v srdci místních cestujících ve snaze zajistit nečekaným cestovatelům jakés takés pohodlí. Svéráznou hatmatílkou, skládající se dílem ze španělštiny, dílem ze smíšeného jazyka používaného na ostrově Curaçao, Florentinu Arizovi vysvětlil, že ten pán ve fraku je nový anglický vyslanec, který cestuje do hlavního města republiky; připomněl, že zmíněná ostrovní říše rozhodnou měrou přispěla k naší nezávislosti na španělském dominiu, a tudíž vše, co obětujeme pro to, aby se tak velevážena rodina u nás cítila lépe než doma, je pouhá maličkost. Florentino Ariza se pochopitelně kajuty vzdal.

Zpočátku toho nelitoval, poněvadž touhle roční dobou řeka oplývala hojností vody a první dvě noci plavba pokračo-

vala bez překážek. Po večeři, která se podávala v pět odpoledne, muži z posádky rozdělili mezi cestující skládací lehátka potažená plachtovinou; každý si to svoje rozložil, kde se právě dalo, rozestlal na ně lůžkoviny ze svého petate a nad lehátkem zavěsil moskytiéru. Kdo měl hamaku, pověsil si ji v salóň, a kdo neměl nic, natáhl se na stůl v jídelně a zachumlal se do ubrusů, které se vyměňovaly nejvýš dvakrát během plavby. Florentino Ariza probděl skoro celou noc; zdálo se mu, že ve svěžím říčním vánku slyší hlas Ferminy Dazové, slyšel ji zpívat v supění parníku, který si kročejemi velkého živočicharazil cestu vpřed temnotou, a hýčkal si svou osamělost, zabydlenou vzpomínkou na ni, dokud na obzoru nevyvstaly první zarůžovělé pruhy a nad pustými pastvinami a bažinami v mlžném oparu se nerozpukl nový den. V tu chvíli si pomyslel, že tahle cesta je jen dalším důkazem matčiny moudrosti, a pocítil, že je v jeho silách přežít zapomnění.

Tři dny se plavili v dobrých vodách, potom však začaly plavbu znesnadňovat nepředvídané písečné naplaveniny a zrádné proudy. Řeka se zkalila a její tok se úžil víc a víc v pralesní spleti obrovitých stromů, mezi nimiž jen čas od času bylo vidět nějakou tu slaměnou chatrč vedle hranic dříví pro lodní kotle. Polední vedro jako by houstlo křikem papoušků a vřeštěním neviditelných opic. Na noc se ale loď musela uvazovat, aby se dalo spát, a tu se stávalo nesnesitelným už jenom to, být naživu. K vedru a komárům se přidával puch soleného masa, které se v pruzích sušilo na lodním zábradlí. Valná část cestujících, hlavně Evropané, opouštěli smrduté kajuty a trávili noc přecházením po palubách, odhánějíce nejrůznější polétavou havěť ručníky, kterými si utírali ustavičně prýstící pot, a ráno padali únavou, otekli a pobodaní hmyzem.

Toho roku ještě ke všemu vypukla další epizoda střídavě přerušované a obnovované občanské války mezi liberály a konzervativci a kapitán učinil velmi přísná preventivní opatření v zájmu pořádku na lodi a bezpečnosti cestujících. Ve snaze zabránit mýlkám a provokacím zakázal zábavu, která se tehdy na cestách s oblibou pěstovala, totiž střelbu na kaj-

many, slunící se na písčítých březích. Později, když se část pasažérů v průběhu jakési debaty rozdělila na dva zneprátené tábory, dal všem zabavit zbraně a čestným slovem se zaručil, že je na konci cesty vrátí. Nedal se obломit ani britským velvyslancem, který se od prvního rána po vyplutí promenoval po palubě v loveckém obleku, vyzbrojen karabinou se zaměřovačem a dvouhlavňovkou na tygry. Ještě drastičtější omezení však na ně dolehla za přístavem Tenerife, o něco výš proti proudu, kde minuli loď plující pod žlutou morovou vlajkou. Kapitánovi se nepodařilo získat o tom povážlivém znamení žádné zprávy, neboť mijena loď na jeho signalizaci neodpovídala. Ještě týž den však potkali jiné plavidlo s nákladem dobytka na Jamajku, a z tohoto zdroje se dozvěděli, že na palubě lodí se žlutou morovou vlajkou se nacházejí dvě osoby postižené cholerou a epidemie že řádí na úseku řeky, který byl teprve před nimi. Kapitán tudíž zakázal opouštět loď nejen v následujících přístavech, nýbrž i na neobydlených místech, kde se zastavovalo kvůli nakládku dřeva. Tak se stalo, že po zbývajících šest dnů plavby do konečného přístavu si cestující osvojili vězeňské návyky včetně zvrhlé záliby v prohlížení paklíku holandských pornografických pohlednic, které kolovaly z ruky do ruky, aniž kdo věděl, odkud se vzaly, ačkoli žádnému říčnímu vlku nemohlo být utajeno, že představují pouze nepatrný zlomek kapitánovy pověstné sbírky. Avšak i tohle rozptýlení bez budoucnosti nakonec jen prohloubilo všeobecnou nudu.

Florentino Ariza snášel strasti cestování s touž neochvějnou odevzdaností, která jeho matce vnukala bezútesné myšlenky a jeho přátele uváděla v zoufalství. S nikým nemluvil. Čas mu snáze uplýval, když vysedával u zábradlí a pozoroval nehybné kajmany, kteří se s otevřeným chřtánem slunili na písčítých březích a lapali po motýlech, hejna volavek, zčistajasna se poplašeně zvedající z bažin, kapustňáky s mláďaty prisátými k jejich velkým mateřským prsům, kteří uváděli cestující v úžas svým ženským nářkem. Během jediného dne uviděl po vodě plavat tři nafouklá, zezelenalá lidská těla, na nichž posedávali supi. Nejdřív voda přinesla dvě mužská těla, z nichž jedno bylo bez hlavy, a potom tělíčko malého děv-

čete, jehož dlouhé vlasy medúzy se odvlhly ve zpěněné brázdě za lodí. Nikdy se nedozvěděl, zda šlo o oběti války anebo cholery, poněvadž tohle se nikdy nevědělo, ale odporný, ke zvracení nutící puch poskvřnil v jeho paměti vzpomínku na Ferminu Dazovou.

Takhle to bylo vždycky: každá událost, ať dobrá či zlá, se k ní nějak vztahovala. V noci, když lodníci uvázali parník ke břehu a zmožení cestující povětšinou pendlovali po palubách sem a tam, uchýloval se pod karbidovou lampu v jídelně, jedinou, která svítila až do rozbřesku, a spíš po paměti četl stokrát pročtené ilustrované románky, jejichž důvěrně známá dramata znovu nabývala své původní magické kouzlo, když na místo smyšlených hrdinů dosadil osoby, které znal ze skutečného života, vyhrazuje sobě a Fermině Dazové role milenců, jimž je souzeno rozloučení. Jindy jí za noci psával dopisy ztroskotance a jejich útržky pak trousil do vod, které bez ustání běžely k ní. Takto ubíjel nejkrutější hodiny, převtělen tu v ostýchavého prince, tu v reka lásky, a jindy zase ve své vlastní oparené kůži zapomenutého milence, dokud se nezvedla časná ranní briza, a teprve pak si šel sednout do lenošky u zábradlí, trochu si vsedě zdřímnout.

Jedné noci sklapl knížku dříve než obvykle a roztržitě se vydal k záchodkům; procházel právě liduprázdnou jídelnou, když vtom se otevřely dveře, které právě míjel, a jakási jestřábi ruka ho popadla za rukáv a vtáhla ho do kajuty. Sotva si stačil ve tmě uvědomit nějaké nahé ženské tělo bez věku, prudce oddechující a zbrocené horkým potem, a neznámá ho povalila zády na palandu, rozepnula mu přezku opasku, rozepnula mu knoflíky a sama se nad ním rozčtvřtila, připravivši ho beze slávy o panictví. Oba se v agonii zřítili do prázdnoty bezedné propasti s vůní bažiny s mořskými ráčky. Padla pak na něj, popadajíc dech, jako by se dusila, a přestala ve tmě existovat.

»Teď jděte a na tohle zapomeňte,« řekla. »Nikdy se to nestalo.«

Nájezd byl natolik bleskurychlý a triumfální, že se nedal vysvětlit nějakým náhlým pominutím smyslů z nudy, nýbrž jediné jako plánovaný čin, dlouho promyšlený do nejmen-

ších podrobností. Tato lichotivá jistota rozrušila Florentina Arizu o to víc, že jej na vrchole rozkoše osvítilo poznání, je muž nechtěl uvěřit, ba dokonce se vzpěchoval vůbec si je připustit: že totiž pomyslnou lásku Ferminy Dazové může nahradit pozemská vášeň. Uminil si, že musí vypátrat, kdo je ta mistrná násilnice, jejíž pardálí pudovost by ho třeba dokázala vyhojit z trýzně. To se mu však nezdařilo. Čím usilovněji pátral, zkoumal a zvažoval možnosti, tím víc, jak cítil, se naopak vzdaloval od pravdy.

Přepad se odehrál v poslední kajutě, z níž se však spojovacími dveřmi dalo procházet do kajuty předposlední, a obě kabiny tak tvořily rodinné apartmá se čtyřmi visutými lůžky. Obývaly je dvě mladé ženy spolu s další ženou, sice podstatně starší, avšak výtečně zachovalou, a několikaměsíčním dítětem. Nalodily se v Barranco de Loba, přístavu, kde se naložoval náklad a cestující z Mompoxu od těch dob, co se tohle město dostalo kvůli vrtochům řeky z dosahu lodních tras, a Florentino Ariza si jich všiml jen proto, že nesly spící dítě ve veliké kleci na ptáky.

Oblékaly se, jako by se plavily na luxusním zámořském parníku. Nosily honzíky pod hedvábnými sukněmi, velké krajkové límce, klobouky s širokou krepkou, ozdobené látkovými květy, a obě mladší ženy se několikrát za den kompletně převlékaly, takže vypadaly, jako by je ustavičně obestíral vlastní prostor jarní svěžesti, zatímco ostatní cestující lekali vedrem. Všechny tři dovedly obratně zacházet se slunečníky a s péřovými vějíři, jejich mluvy však užívaly s neproniknutelnými záměry někdejších koket. Florentino Ariza ani nedokázal přesněji odhadnout, v jakém jsou vzájemném vztahu, ačkoli nepochybně byly blízké příbuzné. Zpočátku si myslel, že starší žena by mohla být matkou těch dvou mladších, ale potom si uvědomil, že na to nemá věk; kromě toho nosila pošmutek, který její mladší družky nesdílely. Nevěřil, že by se některá z nich opovážila udělat to, co udělala, kdyby ostatní spaly vedle na lůžkách, a vycházel tedy z jediného rozumného předpokladu, že využila náhodného, anebo snad i smluveného okamžiku, kdy zůstala v kajutě sama. Pozorováním si ověřil, že si občas ve dvou vyšly na palubu tro-

chu se provětrat a zůstávaly tam dlouho do noci, zatímco třetí hlídala dole děťátko; jednou v noci, kdy bylo parno k zalknutí, se však na palubě objevily všechny tři a dítě nesly s sebou v proutěné kleci zakryté gázem.

Přestože se z těchto matoucích indicií nedalo nic kloudného vysoudit, Florentino Ariza poněkud kvapně vyloučil možnost, že by přepadení bylo dílem nejstarší členky trojice, a vzápětí zprostil podezření i tu nejmladší, která z nich byla nejkrásnější a nejtroufaleji se chovala. K tomuto závěru však nedospěl na základě žádných pádných důkazů, nýbrž jediné toho, že čím chtivěji trojici pozoroval, tím víc bral za hotovou věc své vroucí přání, aby onou chvilkovou milenkou byla matka děťátka v ptačí kleci. Pod vlivem této přitažlivé domněnky na ni začal myslet silněji než na Ferminu Dazovou, aniž bral ohled na skutečnost, že očividně žila jen svým děťátkem. Nemohlo jí být víc než pětadvacet, byla štíhlá, měla nazlátlou pleť a víčka Portugalek, což ji činilo vzdálenější, a každý muž by se spokojil s pouhými drobtý něhy, již zahrnovala své maličké. Od snídaně až do chvíle, kdy chlapečka ukládala k spánku, obírala se ve společenské místnosti jen jím, zatímco její družky hrály čínskou dámu. Když dítě konečně uspala, zavěšovala proutěnou klec ke stropu u lodního zábradlí, tam, kde bylo nejsvěžeji, ale ani pak se od děťátka nehnula, kolébala klecí a broukala mu písničky jako nevěstinka, duchem povznesena nad strasti cestování. Florentino Ariza se upnul k představě, že se dříve či později musí prozradit, i kdyby jen pouhým gestem. Nespouštěl ji z očí; aby nepropásl sebemenší změnu jejího dechu, ostřížím zrakem sledoval, jak se jí na batistové blůze pohupuje relikviář, který nosila zavěšený na šiji, bezostyšně na ni civěl přes knížku, ve které si naoko četl, a dokonce si s promyšlenou neomaleností v jídelně přisedal naproti ní. Nedostalo se mu však sebemenšího náznaku, že by vskutku byla držitelkou druhé poloviny jeho tajemství. Nezůstalo mu po ní nic než křestní jméno bez příjmení, kterým na ni mladší družka jednou zavolala: Rosalba.

Osmého dne se parolod' namáhavě prodrala přejezatou tísňinou mezi mramorovými útesy a po obědě zakotvila v Puerto

Lare. Tady měli vystoupit cestující, kteří chtěli pokračovat dál do vnitrozemí provincie Antioquia, jedné z těch, které nová občanská válka nejhůře postihla. Přístav sestával z púltuctu palmových chatrčí a dřevěného výčepu se střechou z pozinkovaného plechu a střežilo jej několik bosých a špatně vyzbrojených vojenských hlídek, poněvadž se proslýchalo, že se povstaleci chystají rabovat lodě. Vzadu za domky se tyčil až k nebi hřeben nehostinných hor s uzoučkou jezdeckou stezkou, vytesanou na okraji propasti. Nikdo na palubě nespal klidně, ale žádný útok se v noci nekonal a ráno to v přístavu vypadalo jako na jarmarku: všude bylo vidět plno Indiánů, kteří nabízeli na prodej amulety z rostlinné slonoviny a kouzelné nápoje lásky a motali se mezi houfy nákladních zvířat, připravených vyrazit na šestidenní cestu vzhůru do hor, k orchideovým pralesům centrálního pohorí.

Florentino Ariza zaujatě sledoval, jak černí nosiči vynášejí na hřbetě náklad z útroby lodi, díval se, jak přepravují na souš laťové bedny s čínskou majolikou, fortepiána pro staré panny z Envigada, a příliš pozdě si všiml, že mezi cestujícími, kteří v Puerto Lare vystoupili, se nachází i Rosalbina skupinka. Seděly bokem v sedlech, na nohou vysoké holínky amazonek, a nad hlavou třímaly slunečníky v barvách rovníkového pásma. Teprve teď sebral kuráž a odhodlal se k něčemu, na co si do té chvíle netroufal: zvedl ruku a zamával Rosalbě na rozloučenou. Všechny tři mu odpověděly tímž způsobem, natolik důvěrně, že se mu kvůli té pozdní odvaze až litostí sevřelo srdce. Uviděl, jak jezdkyňe zabočily za výčep, následovány karavanou mul s nákladem kufrů, krabic na klobouky a klecí s děťátkem, a zakrátko mohl pozorovat, jak se jako procesí nákladem obtížených mravenečků šplhají k okraji propasti, kde se mu vytratily ze života. Pocítil, že je na světě docela sám, a vzpomínka na Ferminu Dazovou, číhající na svou chvíli, mu zasadila smrtící drásanec.

Věděl, že její svatba, určitě hlučná a okázalá, se má odbyvat příští sobotu a že ten, kdo jí na celém světě nejvíc miluje a bude milovat navždycky, nemá ani právo umřít pro svou vyvolenou. Posedl ho běs žárlivosti, kterou dosud utápěl v slzách. Prosil pána boha, ať Ferminu Dazovou sežehne bles-

kem boží spravedlnosti, až se bude chystat odpřisáhnout lásku a poslušnost muži, který jí chce za ženu jen jako společenskou ozdobu, a v extázi si představoval, jak nevěsta, buď jeho, anebo ničí, padá jako podřatá na dlažbu katedrály, vínek pomerančových květů sežehlý sněžným popraškem smrti, a pěna závoje jak kypí po mramorových náhrobních deskách čtrnácti biskupů, pohřbených před hlavním oltářem. Sotva však pomstu dokonil, zalitoval zlého skutku a nechával Ferminu Dazovou zase vstát a dýchat; sice cizí, ale živou, poněvadž si bez ní nedokázal představit svět. Znovu přestal spát, a pokud se občas dostavil do jídelny a v němčem se ponimral, pak jen proto, aby si mohl představovat, že s ním sedí u jednoho stolu, anebo naopak natruc, aby si nemyslela, že jí prokáže tu čest a bude kvůli ní držet hladovku. Někdy se utěšoval myšlenkou, že jednou, alespoň jedinkrát, ale jednou do zajista nadejde ta chvíle, kdy v opojení svatebního veselí, a ještě spíše v horečnatých nocích líbánek, vyvstane ve svědomí Ferminy Dazové příznak podvedeného, pošlapaného, poplivaného snoubence, a po jejím štěstí bude veta.

Večer předtím, než vpluli do přístavu Caracolí, kde plavba končila, uspořádal kapitán tradiční slavnost na rozloučenou. Na palubě vyhrávala dechovka složená ze členů posádky a z kapitánského můstku se vystřelovaly barevné světlice. Velvyslanec Velké Británie přečkal celou odyseu s příkladným stoicismem; objektivem fotoaparátu lovil zvířata, která mu nedovolili střílet z ručnice, a do jídelny přicházel každý večer ve společenském úboru. Na závěrečný večírek se však dostavil ve skotském kroji MacTavishova klanu, rozjařeně mačkal dudy, každého učil skotské národní tanečky a do kajuty ho krátce před sítáním museli málem dovléct. Florentino Ariza, zkrušený bolem, zalezl na palubě do koutka, co nejdál od míst, kde se odbyvala pijatika, o které nechtěl nic vědět, a zachrul se do pláště Lotaria Thuguta, neboť ho mrazilo až v kostech. Vzbudil se v pět ráno s pocitem odsouzenecce, který se probouzí v den své popravy, a celou sobotu nedělal nic jiného, než že si minutu po minutě představoval, co se děje na svatbě Ferminy Dazové. Když později po návratu domů zjistil, že si tenkrát popletl hodinu a všechno že vůbec

proběhlo jinak, než si představoval, zbylo mu dost zdravého rozumu, aby se svému tehdejšímu fantazírování zasmál.

Buď jak buď, vypjaté sobotní vášně vyvrcholily novou krizí, doprovázenou horečkou: zimnice ho roztrásla v okamžiku, kdy, jak si vypočetl, nastala chvíle, aby se novomanželé vytratilí tajnými dvířky ze slavnosti a oddali se rozkošim první noci. Kdosi zahlédl, jak v horečce drkotá zuby, upozornil kapitána, a ten v obavě, aby nešlo o cholera, nechal večírek večírkem a přivolal lodního felčara; lékař pro jistotu poslal Florentina Arizu do karanténní kajuty, ale ještě předtím do něj vpravil koňskou dávku bromidu. Když se nazitří objevily na dohled útesy v Caracolí, Florentino Ariza se probudil bez teploty a s povznesenou myslí, poněvadž se v mátochách po sedativech jednou provždy a bez dalších okolků rozhodl, že veškerou zářnou budoucnost telegrafisty pošle k čertu a vrátí se stejnou lodí do své staré a dobré Sklenářské uličky.

Nazpátek ho mohli bez potíží vzít na oplátku za to, že cestou tam přenechal kajutu zástupci královny Viktorie. Kapitán se ho zprvu pokoušel přemluvit; také on se oháněl tvrzením, že telegrafie je věda budoucnosti. Dokonce, jak řekl, se už pracuje na vynálezu, který by umožnil zříditi telegrafní spojení i na lodích. Florentino Ariza se však nedal zviklat žádnými, byť sebeslibnějšími důvody, a kapitán ho nakonec s sebou vzal na zpáteční cestu, ne proto, že mu dlužil za kajutu, ale protože věděl, jaké pouto ve skutečnosti pojí tohoto pasažéra s Karibskou říční paroplavbou.

Plavba po proudu netrvala ani šest dní; sotva na úsvitě vpluli do laguny Las Mercedes a Florentino Ariza uviděl řádky světélka rybníkových člunů, rozhoupaných vlnami parníku, cítil se zase jako doma. Byla ještě noc, když přistáli v zálivu Niño Perdido, asi devět mil od zátoky, kde bývalo poslední přístaviště říčních parníků, než byl vybagrován a splavněn někdejší španělský plavební kanál. Cestující museli počkat do šesti do rána na flotilu nájemných šalup, které je měly dopravit až ke konečnému cíli. Florentino Ariza nemohl nedočkavostí vydržet, a tak odplul dávno předtím na poštovní šalupě, jejíž osádka ho s sebou ráda vzala jakožto kolegu od fochu. Než sestoupil z paluby parníku, neodpustil si symbo-

lické gesto: popadl petate a hodil je do vody, a pak pozoroval, jak mezi lucernami neviditelných rybářů vyplouvá z laguny ven, dokud nezmizelo v širém oceáně. Byl si jist, že je nebude potřebovat do konce svých dnů. Nikdy víc, poněvadž nikdy víc už neopustí město Ferminy Dazové.

Záliv se za svítání podobal poklidné říční tišině. Nad opařem, který se převaloval nad hladinou, uviděl kupoli katedrály, zlátnoucí v prvních paprscích, holubí hejna na rovných střeších, a když se zorientoval podle jejich obrysů, našel balkón paláce markýze z Casalduera, kde, jak předpokládal, měla dosud podřimovat žena jeho neblahého osudu, hlavu opřenou o rámě nasyceného chotě. Byla to drásavá představa, ale Florentino Ariza ji nezapudil a naopak si v trýzni polebedil. Slunce už začínalo přihřívát, když poštovní šalupa prokličkovala bludištěm kotvicích plechetnic, kde se nesčetné puchy tržiště slévaly s hnilobným pachem dna v hustou smrdutou clonu. Škuner z Riohachy právě přistál a přistavní nosiči, stojící po pás ve vodě, přebírali z paluby cestující a přenášeli je na břeh. Florentino Ariza seskočil z poštovní šalupy na zem jako první, a od té chvíle přestal vnímat puch zátoky a cítil jediné vůni Ferminy Dazové, která ho provázela, kam se hnul. Vonělo po ní celé město.

Na telegrafní stanici se už nevrátil. Jak se zdálo, nezajímalo ho nic než milostné románky do kapsy a svazky Lidové knihovny, které mu matka nadále kupovala, a on je v hamace na břicho pročítal zas a znovu, dokud je neuměl nazpaměť. Po houslích se ani nezeptal. Znovu se začal stýkat s nejbližšími přáteli a někdy s nimi zašel na kulečník anebo na Katedrální náměstí poklábosit si u kavárenských stolků v loubí, ale nikdy se už nevydal na sobotní taneční zábavu: bez ní to nešlo.

Ještě to ráno, co se vrátil z nedokončené cesty, dozvěděl se, že Fermina Dazová trávi líbánky v Evropě, a ve zmateném srdci pocítil jistotu, že v Evropě zůstane ne-li navždy, pak určitě mnoho let. Tato jistota mu poprvé vnukla naději, že třeba dokáže zapomenout. Myslel na Rosalbu, jejíž připomínka žhnula tím víc, čím víc čas přitlumoval ty druhé vzpomínky. Tou dobou si nechal narůst knír, jehož špičky ztužoval pomádou a který si měl ponechat až do konce života; knírek ho

změnil, nejen co se vzhledu týče, a myšlenka, že lásku lze nahradit, nasměrovala jeho život netušenou cestou. Vůně Ferniny Dazové postupně slábla a už ji tak často necítil, a nakonec zůstala jen v bílých gardéniích.

Takhle žil, ztrativ směr a nevěda, kudy v životě pokračovat, když jedné válečné noci zaklepala na jejich dveře slavná vdova Nazaretová a ulekaně prosila, zda by u nich nemohla přespát, poněvadž její dům poškodila dělová kule povstaleckých oddílů generála Gaitána Obesa, který město obléhal. Byla to Tránsito Arizová, kdo popadl příležitost za pačesy: pod záminkou, že u sebe nemá místo, poslala vdovu k synovi do ložnice, doufajíc v skrytu duše, že by se novou láskou mohl vykuryrovat z té, která mu nedovolovala žít. Florentino Ariza se s nikým nemiloval od té doby, co ho Rosalba v lodní kajutě připravila o panictví, a připadalo mu docela přirozené, že za takovéhle noci nouze vdova přespí v posteli a on v hamače. Jenomže ta už rozhodla za něj. Přisedla k němu na postel, kde bezradně ležel, a vykládajíc, jak se nemůže utěšit ze zarmutku po nebožtíku manželovi, který zesnul před třemi lety, stahovala ze sebe vdovské šláře a házela je po pokoji, dokud na ní nezůstal ani snubní prstýnek. Svlékla taftovou blůzičku vyšívanou sekanými korálky a švihla s ní přes celou místnost za lenošku v koutě, živůtkem mrskla přes rameno až na druhý konec postele, jediným rycnutím se zbavila dlouhé sukně i s nabíranou spodničkou, saténové bokovky s podvazky a hedvábných smutečních punčoch, a všechno to poházela po podlaze, dokud nebyla celá místnost vytapecovaná posledními zbytky jejího smutku. Počínala si přitom s takovým citem pro přesnou chvíli, že pokaždé, když se vítězoslavně zbavila nějakého kousku textilu, zahrměla jakoby jí na počest povstalecká děla, pod jejichž kanonádou se město otřásalo v základech. Florentino Ariza se pokusil pomoci jí s háčky na podprsence, ale vdova Nazaretová ho obratným manévrem předešla, poněvadž se za pět let manželské oddanosti naučila vystačit si sama ve všech řízeních lásky, včetně preambule, a obejít se bez cizí pomoci. Nakonec rychlým pohybem plavkyňě setřepala krajkové kalhotky, nechala je sklouznout po nohou a zůstala, jak ji pámbu stvořil.

Bylo jí osmadvacet a třikrát rodila, ale její nahota si uchovávala nedotčenou závratnost neprovdané dívky. Florentino Ariza jaktěživ nepochopil, jak mohlo nějaké kajicnické roucho zastřít pravý žár téhle divoké klisničky spalované vlastní horečkou, která ho svlékla, jak nikdy nemohla svléknout svého muže, aby si nemyslel, že je zkažená, a vrhla se na něj s veškerou prostomyslnou zbrklostí pětileté manželské věrnosti, jako by si naráz chtěla vynahradit železnou abstinencí smutku. Až do té noci, počínaje šťastnou hodinou, kdy ji matka zrodila, se vdově Nazaretové nikdy nestalo, že by jen ležela v posteli s jiným mužem než s nebožtíkem manželem.

Žádné nevkusné výčitky si nepovolila, naopak. Nemohla spát, jak přes střechy ustavičně hvízdaly ohnivé kule, a tak brebentila až do svítání o manželovi, o kterém pěla samé chvály až na jedinou zradu, kterou mu vytýkala, totiž tu, že umřel bez ní, osvobozena jistotou, že teď, dva metry pod zemí, v truhle zatlučené dvanácti třípalcovými hřeby, jí konečně patří, jak jí nikdy nepatřil.

»Jsem šťastná,« řekla, »poněvadž teprve teď bezpečně vím, kde je, když není doma.«

Té noci rázem odložila smutek, nezdržujíc se zbytečným mezidobím šedě kvitkovaných blůzek; život jí zaplnily písničky o lásce a vyzývavé šaty s pestrými květy a namalovanými motýly a začala se rozdávat každému, kdo ji chtěl. Po třiašedesátidenním obléhání byli povstalci generála Gaitána Obesa poraženi a vdova Nazaretová dala dům poškozený kuli opravit a přistavět k němu kouzelnou terasu nad mořem, přímo nad vlnolamem, kde za bouřky běsnily vlny příboje. To bylo její hnízdečko lásky, jak mu říkala bez špetky ironie; tady přijímala jen toho, v kom se jí zalíbilo, kdy chtěla a jak chtěla, a od nikoho nevzala ani groš, neboť mínila, že jsou to muži, kdo jí dělá laskavost. Jen v několika málo případech přijala dáreček, pokud to nebylo nic ze zlata, a vedla si natolik obratně, že by ji nikdo nedokázal průkazně usvědčit z nepřístojnosti. Pouze jedenkrát se ocitla na samém pokraji společenského skandálu: to když se začalo šuškat, že arcibiskup Dante de Luna nepřišel o život nešťastnou náhodou, pozřev omylem krmi s prašivkami, ale že se houbami otrávil

záměrně, když mu pohrozila, že se podřízne, jestli ji nepřestane pronásledovat hříšnými návrhy. Nikdo se jí nezeptal, jestli tomu tak skutečně bylo, nikdy o tom sama nemluvila a také nic nezměnila na svém životě. Byla, jak prohlašovala polo-mrtvá smíchy, jediná svobodná ženská v celé provincii.

Florentinu Arizovi nikdy neodepřela příležitostnou schůzku, ani v dobách, kdy byla nejvíc zaměstnána; scházela se s ním bez nároku milovat či být milována, ale pokaždé i s nadějí, že najde něco, co by se lásce podobalo, avšak bylo by prosto jejich problémů. Někdy ji navštěvoval doma, a to se pak rádi nechávali smáčet slanou pěnou na terase k moři a pozorovali, jak na obzoru svítá nad světem. S vynaložením veškerého úsilí, jakého byl schopen, ji učil akrobatickým procovicím, které kdysi v hodinovém hotelu vyzoroval skrz provrtanou přepážku, a pokoušel se jí vštípit teoretické poučky, jež mu při nočních flámech kázával Lotario Thugut. Ponoukal ji, aby se přitom nechala vidět, dožadoval se, aby místo obvyklé misionářské polohy vyzkoušeli vodní bicykl, kuře na rožni anebo rozčtvrceného andělíčka, a při jednom novátorském pokusu si málem srazili vaz, když se s nimi utrhla hamaka. Byly to neplodné lekce. Vdova Nazaretová byla začka sice smělá, ve skutečnosti však neměla špetky nadání pro řízenou soulož. Nikdy nepochopila kouzlo vážné práce v posteli, nikdy ji neosvítala inspirace a její orgasmy byly nečasné a povrchní: jen smutný prach. Florentino Ariza dlouho žil v klamně víře, že je jediný, a vdova Nazaretová jej v této domněnce ráda udržovala, dokud ke své smůle nezačala mluvit ze spaní. Z toho, jak ji slyšel spát, si po útržcích postupně složil námořní mapu vdoviných snů a prokormidloval mezi četnými ostrůvky jejího tajného života. Tak se dozvěděl, že se za něj nemíni provdat, ale cítí se k němu připoutána nesmírnou vděčností za to, že ji naučil neřesti. Sama mu to mnohokrát řekla:

»Zbožňuju tě, poněvadž jsi ze mě udělal couru.«

Řečeno jinými slovy, nebyla daleko od pravdy. Florentino Ariza ji zbavil panenské nedotčenosti konvenčního manželství, škodlivější než vrozená čistota i zdrženlivost vdovství. Naučil ji, že nic z toho, co se provádí v posteli, není nemrav-

né, pokud to přispívá k trvání lásky. A přiučil ji také něčemu, v čem od té doby měla spatřovat smysl svého života: přesvědčil ji, že člověk si přináší na svět jen pár schopností a pokud některou neužívá, ať z vlastní či cizí příčiny, dobrovolně či nuceně, ztratí ji navždycky. Poněvadž se domníval, že vdovu Nazaretovou zná lépe než kdo jiný, vrtalo mu hlavou, jak může být tak žádána žena, která užívá prostředků tak prostičkých a ještě k tomu věčně v posteli brebentí o tom, jak se trápí pro nebožtíka muže. Napadlo ho jediné vysvětlení, jež nikdo nemohl vyvrátit: že vdova Nazaretová bohatě vynahrazuje něhou to, čeho se jí nedostává na frontě válčném. Postupem času se začali vidat řídkěji, v souladu s tím, jak vdova rozšiřovala své državy a Florentino Ariza propátrával vlastní dominia, pokoušeje se v jiných porůznu rozsetých srdcích najít lék na staré neduhy, a nakonec jeden na druhého bezbolestně zapomněli.

Vdova Nazaretová byla jeho první postelová láska. Nevytvořili však spolu pevný svazek, jak o tom snila jeho matka, nýbrž využili svou známost k tomu, aby se každý po svém vrhli do života. Florentino Ariza se dopracoval k metodám, jakých by se u takového na slovo skoupého sušinky, který se ještě ke všemu oblékal jako stařešina z byvších časů, jaktěživ nikdo nenadál, avšak v jeho prospěch hrály dvě výhody. Jednou z nich bylo to, že na první pohled neomylně rozpoznal i v davu právě tu ženu, která na něj čekala, ale i tak se jí obezřele dvořil, cítě, že nic nezahanbí a nepokoří víc než odmítnutí. Druhá výhoda spočívala v tom, že v něm ženy na první pohled rozpoznávaly osamělce potřebného lásky, který žebrá na ulici pokorně jako zpráskaný pes, vzdává se na milost a nemilost a ničeho se nedomáhá, a od něhož nečekají nic kromě klidného svědomí, že mu prokázaly laskavost. To byly jeho jediné zbraně a Florentino Ariza s nimi svedl historické bitvy, které však držel v naprosté tajnosti a s notářskou přesností si o nich vedl záznamy v šifrovaném notesu, jehož název prozrazoval vše: *Ony*. První záznam do něj zanesl, když poznal vdovu Nazaretovou. O padesát let později, kdy z Fermíny Dazové spadly okovy svátostiny, sestával jeho archiv z pětadvaceti notesů se záznamy o šesti stech dvaadvaceti stá-

lých milostných poměrech, nepočítaje nespočetné prchavé avantýry, jež nezasluhovaly ani poznámečku z milosti.

Po šesti měsících nenasytného mlkovaní s vdovou Nazaretovou dospěl k přesvědčení, že muka lásky k Fermině Dazové šťastně přežil. Nejenže tomu věřil, nýbrž vícekrát o tom s matkou rozmlouval v průběhu oněch dvou let, kdy Fermina Dazová pobývala na svatební cestě, a v této víře, jež mu dodávala neomezený pocit svobody, setrval i nadále, až do jedné neděle ve znamení své neblahé hvězdy, kdy znenadání, aniž mu srdce dalo jediné znamení, spatřil Ferminu Dazovou, jak zavěšena do svého muže vychází po hrubé z kostela, zahrnována dotěrnou pozorností a lichocením svého nového světa. Tytéž urozené dámy, které jí zpočátku opovrhovaly a posměšně se o ní vyjadřovaly jako o té přivandrovalce bez jména, se mohly přetrhnout úsilím, aby se cítila jako jedna z nich, a jejím kouzlem byly dočista oslněny. V nové roli světaznalé manželky si vedla tak přirozeně, že Florentino Ariza krátce zaváhal, než ji bezpečně poznal. Byla jiná: rozvaha dospělosti, střevíčky na vysokém podpatku, klobouk se závojičkem, ozdobený pestrobarevným peřím nějakého orientálního ptáka, jedním slovem vše na ní bylo jiné a přitom jaksi snadné, jako by to k ní od narození patřilo. Připadala mu krásnější a mladistvější než kdy jindy, avšak provždy ztracená, ač nechápal proč, dokud si nevšiml vzduté křivky břicha pod hedvábnou tunikou: byla v šestém měsíci. Nejvíce však na něj zapůsobilo, že se svým mužem tvořili obdivuhodnou dvojici a svět si podřizovali plyně a lehce, jako by bezpečně pluli nad úskalími skutečnosti. Nepocítil žárlivost ani hněv, nýbrž hluboké opovržení k sobě samému. Zmocnil se ho pocit, že je ubohý, ošklivý, méněcenný, nehodný nejen Ferminy Dazové, ale kterékoli jiné ženy na světě.

Takže se vrátila. Vracela se, nemajíc důvod litovat rozhodnutí, kterým svému životu dala nový směr; naopak, důvodů bylo stále méně, hlavně teď, kdy měla za sebou první roky manželství. V jejím případě zasluhovala tato skutečnost tím větší ocenění, že ke svatební noci dospěla s myslí dosud zatemnělou nevinou nevědomostí. Začala jí pozbyvat v době, kdy cestovala po provincii sestřenice Hildebrandy. Ve Valle-

duparu konečně pochopila, proč kohouti prohánějí slípky, přihlížela brutálnímu pojmání oslů, viděla, jak přicházejí na svět telátka, a slyšela sestřenice docela přirozeně rozprávět o tom, které manželské dvojice v příbuzenstvu spolu ještě spí a které s tím přestaly, kdy a proč, přestože spolu nadále žijí. Tou dobou se zsvětčila v samotářských slastech, se zvláštním pocitem, že objevuje cosi, co její smysly znaly odjakživa, zprvu v posteli, s roubíkem prostěradla v zubech, aby se neprozradila před pultuctem sestřenic ve společné ložnici, a později obouruč, natažená v koupelně na podlaze s rozpuštěnými vlasy, pokuřujíc meškařské cigáro. Nikdy se přitom nedokázala zbavit jistých pochybností svědomí, přes něž se přenesla teprve jako vdaná žena, a vždycky se těmto kratochvilím oddávala v naprosté tajnosti, zatímco sestřenky se mezi sebou vychloubaly počtem orgasmů za jediný den, a dokonce i jejich způsobem a mohutností. Vzdor kouzlu oněch iniciačních obřadů však zůstávala zajatkyňi víry, že ztráta panenství je krvavá oběť.

Svou svatbu, jedinou z nejkázalejších v posledních letech minulého století, tedy prožila v očekávání hrůz. Obavy z líbánek ji trápily mnohem víc než společenský skandál, který vyvolal její sňatek s mužem, jakému v těch letech nebylo rovno. Sotva se v katedrále o hrubé začaly číst ohlášky, začaly jí zase chodit anonymní dopisy, v nichž se jí vyhrožovalo i smrtí, ale Fermina Dazová je pročítala nevidomým zrakem, poněvadž veškerá její schopnost pocívat strach se upínala k hrozícímu znásilnění. I když jednala nezáměrně, byl to jediný správný způsob, jak se zachovat k anonymům, tím spíš, když přicházely ze společenské vrstvy, kterou výsměch dějin naučil sklánět hlavu před dokonanými skutky. A tak nakonec všechno, co se k ní stavělo nepřátelsky, začalo postupně přecházet na její stranu, jak se neodvolatelně schylovalo ke svatbě. Pozorovala to podle toho, jak během doby víc a víc houští zástup bledničkovitých žen, zpustošených podagrou a záští, které se jednoho krásného dne přesvědčily o marnosti svých intrik a bez ohlášení, s kupou kuchařských receptů a augurských darů se objevovaly v parčíku Evangelistů, jako by tu byly doma. Tránsito Arizová znala ten svět, ačkoli jenom ten-

tokrát jej pocítila na vlastní kůži, a dobře věděla, že když je na obzoru nějaká velkolepá událost, její klientky se vždycky znovu objevují s prosíkem, aby byla tak hodná a vykopala ty svoje hliněné džbány a jenom na čtyřadvacet hodin, děle rozhodně ne, jim půjčila jejich zastavené šperky s tím, že zaplatí úroky navíc. Už hodně dávno se nestalo, že by se džbány jako tentokrát vyprázdnily, aby dámy dlouhých jmen mohly vystoupit z přítmi svých svatostánků a v plné nádheře, ověšeny vlastními zapůjčenými šperky, se objevit na svatbě, jejímuž lesku se nevyrovnala žádná druhá do konce století a jejímž zlatým hřebem byla osobní záštita doktora Rafaela Núñeze, trojnásobného prezidenta republiky, filozofa, básníka a autora textu státní hymny, jak se později zájemci mohli poučit v některých novějších encyklopediích. Fermina Dazová přikráčela k hlavnímu oltáři zavěšena do svého otce, je muž společenský úbor vtiskl pro jeden den klamně ctihodné vzezření. Navždy se provdala před hlavním oltářem katedrály v jedenáct hodin dopoledne o slavném svátku Nejsvětější Trojice, při mši koncelebrované třemi biskupy, aniž věnovala jedinou slitovnou myšlenku Florentinu Arizovi, který tou dobou třeštil horečkou, zmiraje pro ni na nekryté palubě lodi, jež ho neměla dovézt k zapomnění. Během obřadu a také potom, při oslavě, jí na tváři utkvíval úsměv jakoby napevno přimáznutý bělobou, bezživotná grimasa, kterou leckdo považoval za posměvačný úsměv vítězství, ve skutečnosti to však byla jen chatrná pomůcka, jak zamaskovat strach panské novomanželky.

Nenadálé okolnosti i manželovo porozumění našťestí způsobily, že první tři noci se pro ni vyřešily bezbolestně. Vypadalo to, jako by zasáhla sama boží prozřetelnost. Parník Compagnie Générale Transatlantique, jehož plavební řád narušila nepohoda v Karibském moři, oznámil s předstihem pouhých tří dnů, že uspíší odjezd o čtyřadvacet hodin, takže nevypluje směrem na La Rochelle den po svatbě, jak se s tím počítalo půl roku dopředu, nýbrž ještě téže noci. Nikdo nevěřil, že nejde než o další z mnoha elegantních překvapení svatební slavnosti, neboť oslavy skončily po půlnoci na palubě osvětleného zaoceánského parníku za zvuků vídeňského or-

chestru, který při oné plavbě premiéroval nejnovější valčíky Johanna Strausse. A tak čestní svatební svědci pobryndaní šampaňským museli být zoufalými manželkami odvedeni na souš, když se už lodních stevardů poptávali, jestli by se nenašla nějaká volná kajuta, kde by se dalo v pitce pokračovat až do Paříže. Poslední, kdož palubu opouštěli, mohli nedaleko přístavních krčem zahlédnout Lorenza Dazu: seděl na zemi uprostřed ulice, frak měl potrhaný a skučel žalem jako Arab oplakávající nebožtíka. Pod sebou měl loužičku potuchlé vody, a docela dobře to mohla být kalužina slz.

Ani tu první noc na neklidném moři, ani v následujících nocích poklidné plavby, ani kdy jindy za předlouhého manželského života Ferminy Dazové nedošlo na barbarské plenění, jehož se obávala. Navzdory rozměrům zámořského parníku i přepychovému pohodlí, jež skýtala kajuta, se první noc plavby věrně zopakovaly veškeré hrůzy, jež kdysi zažila na škuneru z Riohachy, a její choť se projevil jako nanejvýš starostlivý lékař: nezamhouřiv oka, utěšoval ji celou noc, což byl jediný způsob, jak si jakožto věhlasný mistr medicíny dokázal poradit s mořskou nemocí. Bouře se utišila třetího dne, když za sebou nechali přístav Guayra, a to už spolu pobývali tak dlouho a tolik si toho napovídali, že si připadali jako starí přátelé. Čtvrtou noc se oba vrátili ke svým běžným zvyklostem a doktor Juvenal Urbino překvapeně zaznamenal, že jeho mladá choť se před spaním nemodlí. Byla k němu upřímná: dvojakost jeptišek v ní vzbudila odpor ke všem rituálům, avšak její víra zůstala nedotčena a naučila se žít v tichosti. »Raději se domlouvám přímo s Bohem,« řekla. Pochopil její důvody, a od té doby každý z nich praktikoval touž víru po svém způsobu. Jejich zasnuby trvaly krátce, ale na tehdejší dobu byly značně neformální, neboť doktor Urbino navštěvoval Ferminu Dazovou každý den kvečeru a nikdo je přitom nehlídal. Nebyla by dovolila, aby se dotkl třeba jen konečků jejich prstů, dokud jim biskup nepožehná, ale doktor Urbino se o nic takového ani nepokusil. S prvními milostnými doteky začal tu noc, kdy se moře poprvé uklidnilo a oba už leželi na posteli, dosud ale oblečení; počínal si přitom tak obezřele, že Fermině Dazové připadalo docela přiro-

zené, když ji požádal, aby si vzala noční košili. Odešla se do koupelny převléknout, ale předtím zhasla v kajutě světlo, a když se v dlouhé košili vrátila, zakryla kusem látky šterbinu ve dveřích a k posteli přišla v naprosté tmě. Přitom rozmarně prohodila:

»Co bys chtěl, doktore. Poprvé spím s neznámým mužským.«

Cítil, jak k němu vklouzla jako vylekané zvířátko, snažíc se zůstat co nejdál od něj, ačkoli v kóji těžko mohli ležet dva a nedotknout se. Vzal ji za ruku, ustydou a sevřenou strachem, propletl ji svými prsty a polohlasně jí začal vyprávět všelijaké zážitky, na které si vzpomínal ze svých dřívějších plaveb po moři. Znovu byla napjatá; když se totiž vrátila do postele, zaznamenala, že se mezitím úplně svlékl, a zase v ní ožil strach z toho, co bude následovat. Následující krok však přišel na řadu až za několik hodin, poněvadž doktor Urbino si s vyprávěním dával na čas, a přitom se milimetr po milimetru zmocňoval důvěry jejího těla. Vyprávěl jí o Paříži, o lásce v Paříži, o milencích v Paříži, o tom, jak se líbají na ulici, v omnibuse, na rozkvetlých terasách otevřených žhavému dechu léta a táhlým tónům harmonik, a vstojí se milují na nábreží Seiny, aniž je někdo obtěžuje. Jak potmě hovořil, přejížděl jí bříšky prstů po oblouku šíje, hladil její hedvábně ochmýřené paže, uhýbavé břicho, a když pocítil, že napětí pominulo, poprvé se pokusil poodhrnout jí noční košili, avšak Fermina Dazová mu v tom zabránila s impulsivností, jež byla pro její povahu příznačná. »Dovedu to sama,« řekla. Svlékla se, a vzápětí zůstala ležet tak nehybně, že kdyby ve tmě necítil žár jejího těla, byl by uvěřil, že nadobro zmizela.

Chvilí počkal a pak ji znovu uchopil za ruku; shledal, že je vlahá a uvolněná, dosud však zvlhlá něžnou rosou. Zase leželi mlčky a bez hnutí, on na číhané, aby se chopil nejbližší příležitosti, ona v očekávání toho, co přijde, nevědouc kde a jak, zatímco tma se víc a víc vzdouvala jejím stále prudším dechem. Náhle jí pustil ruku a skočil do prázdna: zvlhčil na jazyku břicho prostředníku a zlehka se dotkl její nepřipravené prsní bradavky. Ferminou Dazovou projel smrtící výboj, jako by jí přitlačil na živý nerv. Byla ráda, že ve tmě nemůže vidět

palčivý ruměnc, který jí sežehl až ke kořínkům vlasů. »Jen klid,« řekl velice klidně doktor Urbino. »Nezapomeň, že je znám.« Cítil, že se usmála, a její hlas zazněl ve tmě nově a něžně.

»Na to se moc dobře pamatuju,« řekla, »a ještě teď mám zlost.«

Tak zjistil, že překonali mys dobré naděje, a znovu uchopil její velkou a hebkou ruku a pokryl ji drobnými osiřelými polibky, nejprve hrbolaté kůstky zápěstí, pak dlouhé jasnovidné prsty, průzračné nehty, a nakonec hieroglyfy jejího osudu na zpcené dlani. Ani nevěděla jak, a její ruka se náhle ocitla na jeho hrudi a tam narazila na něco, co nemohla rozluštit. »To je škapulír,« řekl. Probírala se mu chloupky na prsou a pak do porostu zajela všemi pěti a popadla za něj, jako by ho chtěla vyškubnout z kořínků. »Přidej,« řekl. Zkusila to a zatahala tak silně, jak nejvíc to šlo, aniž by mu způsobila opravdovou bolest, a byla to pak její ruka, která zapátrala po jeho ruce ztracené v temnotě. Nedovolil však, aby mu propletl prsty, nýbrž uchopil ji za zápěstí a řídě ji neviditelnou, avšak přesně směřující silou, vedl ji ruku po celé délce svého těla, dokud ji neodýchli žhnoucí dech jakéhosi holého živočicha, který postrádal tělesný tvar, avšak dychtivě se vzpínal. Na rozdíl od toho, co očekával, ba i na rozdíl od toho, co by byla sama čekala, ruku neodtáhla ani ji nenechala mrtvě ležet tam, kam ji vložil, nýbrž svěřila se tělem i duší do ochrany nejsvětější Panny, zařala zuby, aby se nerozesmála vlastní ztřeštěnosti, a po hmatu začala ohledávat onoho nepřítele, který se vzpínal jako svíce, zkoumajíc jeho tvar, sílu jeho dřívku, rozpětí jeho křídel, polekána jeho rozhodností, avšak soucítíc s jeho samotou, přivlasťujíc si ho do všech podrobností zvědavým průzkumem, který by si muž méně zkušený než její manžel spletl s laskáním. Doktor Urbino sebral poslední síly, aby nepodleh závratí oné zevrubné prohlídky, jež ho připravovala o život, a vydržel, dokud ho s dětinským půvabem neodstrčila, jako by ho odhazovala do smetí.

»Nikdy mi nešlo na rozum, jak to s tímhle nástrojem vlastně je,« řekla.

Doktor Urbino jí tedy podal vážný a metodický výklad, ja-

ko by přednášel svým žákům, veda jí ruku po místech, o nichž se zmiňoval, a Fermina Dazová se poslušně nechávala vést jako vzorná studentka. V příhodné chvíli naznačil, že za světla by tohle všechno bylo snazší. Chtěl rozsvítit, ale zadržela mu ruku a řekla: »Já vidím líp rukama.« Ve skutečnosti si přála, aby bylo světlo, ale rozsvítit chtěla sama, aniž jí to někdo nařizoval, a tak to i učinila. V náhlém světle spatřil, že leží v zárodečné pozici, navíc přikrytá prostěradlem. Také ale uviděl, jak bez všeho ostychu znovu popadla onoho živočicha, který probouzel její zvědavost, jak ho převrací a prohlíží ze všech stran, a když ho dostatečně prozkoumala se zájmem, který už přestával být čistě vědecký a začínal se jevit slibněji, uzavřela: »Je to ale ošklivec, když je ještě ošklivější než ta ženská věc.« Doktor Urbino souhlasil a upozornil na jeho další nevýhody, závažnější nežli ošklivost. »Chová se jako prvorozený syn: člověk se kvůli němu dře celý život, všechno mu obětuje, a on, když nastane hodina pravdy, si provede, co se mu zlíbí.« Fermina Dazová pokračovala v průzkumu, ptala se, nač je tohle a nač támhleto, a když dospěla k názoru, že je dostatečně informovaná, potěžkala ho v dlaních, aby se ujistila, že ani na váhu za moc nestojí, a s poněkud pohrdlivým ošklíbnutím ho nechala klesnout.

»Taky si myslím, že je na něm spousta zbytečnosti,« řekla.

Doktor Urbino byl ohromen. Původně navrhovaná teze jeho doktorské práce zněla právě takto: potřeba zjednodušit lidský organismus. Připadal mu zastaralý, s mnoha zbytečnými anebo zdvojenými funkcemi, jež sice byly nepostradatelné v jiných údobích lidského druhu, ne však za našeho času. Ano: mohl být jednodušší, a tím i méně zranitelný. »Něco takového samozřejmě může udělat jen Bůh, ale v každém případě by nebylo marné postavit tyhle věci na teoretický základ,« uzavřel. Pobaveně se rozesmála a její smích zazněl tak přirozeně, že využil příležitosti, objal ji a poprvé ji políbil na ústa. Polibek mu vrátila a on ji jemně líbal dál, na tváře, na nos, na víčka, zatímco vsunul ruku pod prostěradlo a hladil jí klín, okrouhlý a vláčný jako u Japonky. Neodstrčila mu ruku, ale svou držela v pohotovosti, pro případ, že by se vydal dál.

»Medicínu už studovat nebudeme,« řekla.

»Ne,« řekl. »Teď budeme studovat lásku.«

Strhl z ní prostěradlo, a Fermina Dazová nejenže se nebránila, nýbrž odkopla je daleko od lůžka, poněvadž už nemohla vedrem vydržet. Tělo měla zvlněné a pružné, mnohem pevnější, než se zdálo v šatech, a vydávalo příznačnou vůni lesního živočicha, podle níž byla rozeznatelná mezi všemi ženami světa. Jak se ocitla bezbranná v plném světle, vlna vroucí krve jí stoupla do tváře a ve snaze skrýt ruměncem ji nenapadlo nic lepšího než pověsit se svému muži na krk a zhluboka a pevně ho políbit, dokud jim nedošel poslední zbytek vzduchu v plicích.

Věděl, že ji nemiluje. Oženil se, protože se mu líbilo, jak zvysoka se nosí, zamlouvala se mu její vážnost a síla, a také pro špetku vlastní ješitnosti; když ho však poprvé líbala, nabyl jistoty, že nic nebude bránit tomu, aby spolu stvořili lásku, jak má být. Nemluvili o tom té první noci, kdy si až do rána povídali o všem možném, a nikdy o tom mluvit neměli. Jak se ale časem ukázalo, ani jeden z nich se nemýlil.

Když za svítání usnuli, Fermina Dazová byla nadále pannou, ale dlouho jí zůstat neměla. Už příštího večera, poté, co ji pod vyhvězděným nebem Karibského moře učil tančit videňské valčíky, se do koupelny dostal až po ní, a když se vrátil do kajuty, uviděl, že ho nahá čeká na lůžku. Tentokrát to byla ona, kdo se ujal iniciativy; odevzdala se mu bez bázně, bez bolesti, radostně, jako by prožívala dobrodružství na moři, a bez dalších pozůstatků krvavé obětiny krom čestné růžičky na prostěradle. Oba to provedli dobře, div ne zázrakem, a nadále to dobře a čím dál lépe prováděli v noci i ve dne po celý zbytek plavby, a když dorazili do La Rochelle, rozuměli si jako dávní milenci.

V Evropě zůstali šestnáct měsíců; hlavní stan rozbili v Paříži a odtud podnikali krátké cesty po sousedních zemích. Po celý ten čas se milovali každý den a víckrát než jednou za zimních nedělí, kdy vyváděli v posteli až do oběda. Byl vždycky při chuti a kromě toho dobře trénovaný, a ona nebyla stavěná na to, aby se kýmkoli nechala předstihnout, takže v posteli se museli smířit s dělbou moci. Po třech měsících horečného milování pochopil, že jeden z nich je neplodný,

a oba se podrobili přísnému vyšetření v nemocnici La Salpêtrière, kde před lety konal internátní studia. Záležitost to byla krušná, nepřinesla však žádný výsledek. Když to nejméně očekávali, stal se ale zázrak, a to bez jakékoli vědecké medicíny. Koncem následujícího roku, kdy se vrátili domů, byla Fermina v šestém měsíci a věřila, že je nejšťastnější ženou pod sluncem. Syn, oběma tolik vytoužený, přišel bez potíží na svět ve znamení Vodnáře a byl pokřtěn na počest děda, který zemřel na cholera.

Nedalo se zjistit, zda to byla Evropa či láska, co je změnilo, neboť obojí se událo současně. Oba však byli zgruntu jiní jak vůči sobě, tak vůči všem a všemu, co je obklopovalo, jak Florentino Ariza zjistil oné neděle svého neštěstí čtrnáct dní po jejich návratu z Evropy, když zahlédl, jak vycházejí z kostela. Vrátili se s novým názorem na život, nabití novinkami ze světa, připravení rozhodovat a přikazovat. Doktor Urbino byl plný nových zážitků a poznatků z literatury, z hudby, a především ze své vědy. Přivezl si předplatné na *Le Figaro*, aby neztratil styk se skutečností, a také na *Revue des Deux Mondes*, aby neztratil styk s poezií. Dále se dohodl se svým pařížským knihkupcem, že mu bude zasílat nejnovější díla autorů, kteří jsou právě v módě, mezi nimi Anatola France a Pierra Lotiho, i těch, které měl nejraději, mezi nimi Rémy de Gourmonta a Paula Bourgeta, ale v žádném případě Émila Zolu, který mu připadal nesnesitelný, přestože tak statečně vystoupil v Dreyfusově aféře. Týž knihkupec přislíbil, že mu bude poštou posílat nejsvědnější novinky z katalogu od Ricordiho, především komorní hudbu, aby mohl nadále udržovat titul prvního iniciátora koncertního života v městě, který si po zásluze získal jeho otec.

Fermina Dazová, již se vždycky protivily strohé příkazy módy, přivezla domů šest kufrů naditých šatstvem z rozličných dob, neboť proslulé módní značky ji nepřesvědčily. Navštívila sice Tullerie, kde v zimě předváděl svou novou kolekci Worth, neopomenutelný tyran haute couture, avšak odnesla si odtud pouze bronchitidu, která ji na pět dní sklátila na lůžko. Laferrière jí připadal o něco méně náročný a ne takový nenasytá, ale moudře se rozhodla skoupit do mrtvě všech-

no, co jí padlo do oka ve zbytkovém výprodeji, ač se jí zděšený choť zapřísahal, že je to šatstvo po nebožticích. Tak se stalo, že domů přivezla celou hromadu italských botek bez značky, jimž dala přednost před vyhlášenou extravagantní obuví od Ferryho, a od Dupuye si přivezla slunečník rudý jak ohně pekelné, jenž poskytl přehrší námětů našim úzkostlivým společenským kronikářům. U Madame Rebouxové zakoupila pouze jediný klobouk, ale na druhé straně napěchovala celý kufr hrozny umělých třešní, svazečky plstěných květin všeho druhu, na které připadla, chochohy pštrosích per, přílbicemi pavích brk, ocasy asijských kohoutů, celými bažanty, kolibříky a nevyčísitelnou rozmanitostí exotických ptáků, vypreparovaných za plného letu, za plného křiku, za plné agónie: všim, co v posledním dvacetiletí sloužilo k tomu, aby tytéž klobouky vypadaly jinak. Přivezla si sbírku vějířů z rozličných zemí světa a jeden odlišný, vhodný pro každou příležitost. Přivezla vzrušující esenci, kterou vybrala z bohaté nabídky parfumerie na *Bazar de la Charité*, dřív než jarní větry rozvály jeho popel, ale použila ji jen jedinkrát, poněvadž samu sebe nepoznala se změněným parfémem. Přivezla také kazetu s kosmetickými přípravky, poslední to novinku na trhu svůdnosti, a byla první ženou, která ji s sebou brala na slavnosti v době, kdy pouhé přepudrování na veřejnosti bylo považováno za neslušnost.

Kromě toho si z cesty přivezli tři nesmazatelné vzpomínky: na bezprecedentní pařížskou premiéru *Hoffmannových povídek*, na hrůzostrašný požár u náměstí svatého Marka, při němž shořely téměř všechny benátské gondoly a jemuž s bolestí v srdci přihlíželi z hotelového okna, a na prchavý zjev Oscara Wilda v první lednové vánici. Mezi těmito a mnoha jinými vzpomínkami však doktor Juvenal Urbino uchovával jednu, kterou, jak vždycky litoval, bohužel nemohl sdílet se svou chotí, neboť pocházela z dob, kdy za svobodna studoval v Paříži. Byla to vzpomínka na Victora Huga, jenž se u nás těšil dojemnému věhlasu, a to bez ohledu na své knihy, poněvadž — jak kdosi řekl — prý kdysi prohlásil, aniž to někdo ve skutečnosti slyšel, že naše ústava není pro zemi obývanou lidmi, nýbrž anděly. Od těch dob se datoval zvláštní kult Vic-

tora Huga a většina krajanů, kteří houfně cestovali do Paříže, by byla udělala cokoli, jen aby ho mohla spatřit. Půl tuctu studentů včetně Juvenala Urbina po nějaký čas hlídkovalo u jeho rezidence na třídě Eyleau, jakož i v kavárnách, ve kterých, jak se tvrdilo, se s určitostí zastavoval a kam nikdy nepřišel, a nakonec jej písemně požádali o soukromé slyšení jménem andělů Ústavy z Rionegra. Odpověď nikdy nedostali. Jednoho dne Juvenal Urbino náhodou procházel kolem Lucemburské zahrady a tu spatřil, jak Victor Hugo právě vychází z budovy senátu v doprovodu mladé ženy, která ho vedla pod paží. Připadal mu velice starý, jak se tak ztěžka belhal, vlasy a vousy neměl zdaleka tak skvoucí jako na podobiznách a kabát na něm plandal, jako by ho zdědil po někom, kdo měl objemnější postavu. Nechtěl si pokazit vzpomínku dotěrným pozdravem: spokojil se s onou téměř nesku-tečnou vidinou, která mu měla postačit na celý život. Když se do Paříže vrátil, už ženatý a v situaci, kdy by se s ním mohl setkat na oficiálnější úrovni, Victor Hugo byl už po smrti.

Jako útěchu si Juvenal s Ferminou přivezli společně sdíle-nou vzpomínku na jedno zasněžené odpoledne, v němž vzbudil jejich pozornost hlouček lidí, obléhajících navzdory vánici jedno malé knihkupectví na bulváru Kapucínů: uvnitř byl totiž Oscar Wilde. Když konečně vyšel ze dveří, vskutku elegantní, ale možná přespříliš si toho vědomý, čekající ho obklopili s žádostí, aby jim podepsal své knížky. Doktor Urbino se předtím zastavil, veden pouze přáním spisovatele spatřit na vlastní oči, avšak jeho impulsivní manželka hodlala přejít na druhou stranu bulváru a požádat Oscara Wilda o podpis na to jediné, co jí, nemajíc s sebou žádnou knihu, připadalo dostatečně vhodné: na její překrásnou rukavici z gazelí kůže, dlouhou, hladkou a heboučkou, stejného barevného odstínu, jaký měla její pleť novomanželky. Byla si jista, že muž natolik rafinovaný dokáže takové gesto ocenit. Její manžel se však proti tomu pevně postavil, a když se, nedbajíc jeho důvodů, chystala učinit, co si umínila, pocítil, že takovou hanbu nepřežije.

»Jestli přejdeš na druhou stranu,« řekl jí, »až se vrátíš, tak na tomhle místě najdeš mou mrtvolu.«

Takovéhle věci byly u ní běžné. Od svatby neuplynul ani rok a ona se po světě pohybovala s touž nenuceností, s jakou se v dobách dětství pohybovala v San Juanu de la Ciénaga, tom zapadákově, kde lišky dávaly dobrou noc, jako by se s tím už narodila; s neznámými lidmi vycházela tak snadno, že to jejímu muži vyráželo dech, a vládla tajuplnou schopností, jak se španělsky dorozumět s kýmkoli a kdekoli. »Jazyky musí znát ten, kdo chce něco prodávat,« tvrdila s uštěpačným smíchem. »Ale kdo kupuje, tomu rozumí každý, i kdyby mluvil hotentotsky.« Stěží bylo možno představit si někoho, kdo by tak rychle a rozjařeně vplul jako ryba do každodenního života Paříže, města, které se naučila ve vzpomínkách milovat navzdory věčným pařížským deštům. Když se však vrátila domů, zavalena tou spoustou vzájemně se překrývajících vzpomínek, znavená cestou a napolo utlumená těhotenstvím, a ještě v přístavu se jí hned první větou zeptali, jaké byly všechny ty evropské dívky, shrnula šestnáct měsíců štěstí do čtyř slov své karibské hantýrky:

»Je to děsnej virvál.«

Toho dne, kdy Florentino Ariza spatřil v atriu katedrály Ferminu Dazovou v šestém měsíci těhotenství, plně zabydlenou ve své nové roli ženy velkého světa, pojal pevné rozhodnutí, že si vydobude jméno a majetek, aby jí byl hoden. Na drobnou zábranu, spočívající v tom, že je provdaná, ani nepomyslel, poněvadž se současně rozhodl, jako by to na něm záleželo, že doktor Juvenal Urbino musí zemřít. Nevěděl kdy ani jak, avšak ustanovil se na tom jako na něčem, k čemu nezvratně musí dojít, a byl rozhodnut počkat si na to beze spěchu a bez nějakého velkého rozčilování, i kdyby to mělo trvat do konce světa.

Začal od začátku. Neohlášen se dostavil do kanceláře strýce Lva XII., předsedy správní rady a generálního ředitele Karibské říční paroplavební společnosti, a sdělil mu, že je hotov podřídit se všemu, co s ním zamýšlí. Strýc se na něj mrzel kvůli tomu, jak promrhal výhodné místo telegrafisty ve Villa de Leyva, ale dal se vést svým osobním přesvědčením, že se člověk nezrodí jednou provždy toho dne, kdy jej matka porodila, nýbrž že život sám ho znovu a vícekrát přinutí, aby porodil sám sebe. Vdova po nejstarším bratru ostatně před rokem umřela, ztělesněná zášť, ale dědice nezanechala. A tak dal zbloudilému synovci zaměstnání.

Bylo to jedno z příznačných rozhodnutí dona Lva XII. Loazy. Pod skořápkou kšeftsmána bez srdce se skrýval geniální podivín, jenž dokázal právě tak dáti vytrysknout pramen limonády na Guajirské poušti jako slzavé potopě na honosném pohřbu, když srdcervoucně zanotoval *In questa tomba oscura*. Mít lyru a věnec z vavřínových listů, vypadal se svou kučeravou hlavou a faunskými pysky přesně jako žhářský Nero z křesťanské mytologie. Každou volnou hodinku, kterou mu nezabraly stále zapeklitější problémy říční paro-

plavby anebo dohled nad zvetšelymi loďmi, jež se dosud držely na vodě pouze a jedině díky roztržitosti osudu, věnoval obohacování svého lyrického repertoáru. Ze všeho nejraději zpíval na pohřbech. Jeho hlas galejníka měl sice daleko k akademické vytríbenosti, vyznačoval se však ohromujícím rejstříkem. Kdysi dávno mu někdo vyprávěl, že Enrico Caruso pouhou mohutností svého hlasu dokázal roztržít křišťálovou vázu na kousky, a Lev XII. Loayza se jej po dlouhá léta pokoušel napodobit v naději, že se mu podaří rozbít okenní tabulky. Přátelé mu z cest po světě přiváželi nejtencí vázy, jaké se daly opatřit, a pořádali pro něj zvláštní večírky ve snaze pomoci mu, aby dosáhl naplnění svého životního snu; nikdy se mu to však nezdařilo. Kdesi na dně jeho pěveckého hromobití nicméně poblikávalo světélko něhy, způsobující, že srdce jeho posluchačů pukala právě tak jako skleněné amfory velikého Carusa, a právě proto byl na pohřbech tak ctěn. Kromě jediného, na němž ho napadlo zanotovat *When wake up in Glory*, nádhernou rozechvívající pohřební píseň z Louisiany, a byl umlčen kaplanem, který nechápavě vrtěl hlavou nad tímto luteránským vměšováním v državách své církve.

Takto tedy, srdcem prodlévaje mezi operou a neapolskými serenádami, stal se díky své tvůrčí vloze a neutuchajícímu obchodnímu duchu velkou postavou říční paroplavby v časech jejího největšího lesku. Vyšel z ničeho, tak jako oba zemřelí bratři, a všichni dospěli tam, kam mířili, přestože nesli cejch nemanželského původu a jejich otcové je navíc nikdy neuznali za vlastní. Představovali výkvět toho, čemu se tehdy říkalo *aristocracie od pultu*, jejímž svatostánkem byl Obchodní klub. I v dobách, kdy měl dost prostředků na to, aby si žil jako onen římský císař, jemuž se podobal, bydlel strýc Lev XII. s ženou a třemi dětmi dál na starém městě, kde měl blíž do práce, takřka mezi holými zdmi, a žil tak spartánsky, že se nikdy nezbavil nezasloužené pověsti skrblíka. Jeho jediným, ještě skromnějším přepychem byl domek u moře: nacházel se dvě míle od úřadu a jeho veškeré zařízení sestávalo z šesti taburetek řemeslné výroby, kádě na vodu a hamaky na terase, aby si člověk mohl v neděli vleže popřemýšlet. Nikdo ho ne-definoval lépe, než jak to učinil on sám, když mu někdo vmetl do tváře, že je boháč.

»Boháč nejsem,« řekl. »Jsem chudý člověk, který má peníze, což není totéž.«

Díky těmto zvláštnostem své povahy, které kdosi v nějakém proslovu jednou pochvalně označil jako lucidní demenci, dokázal ve Florentinu Arizovi na první pohled spatřit něco, co v něm nikdy dřív a nikdy později nikdo neviděl. Ode dne, kdy před něj mladík truchlého zjevu a zmarnělých sedmadvaceti let předstoupil s žádostí, aby jej u sebe zaměstnal, dal mu projít ohněm tvrdých kasárenských zkoušek, které by dokázaly zkrušit i nejsrdnatějšího chlapa, avšak Florentino Ariza se ničeho nezalekl. Strýc Lev XII. se nicméně nikdy nedovtípl, že zdrojem synovcovy houževnatosti není nutnost uživit se ani flegmatická nátura zděděná po otci, nýbrž milostná ctižádost, kterou nemůže zlomit žádné protiventství tohoto ani onoho světa.

Nejhorší byly první roky, které strávil jako písař na generálním ředitelství, v zaměstnání jakoby ušitém jemu na míru. Byl to Lotario Thugut, strýcův někdejší učitel hudby, kdo mu poradil, aby synovce dosadil na místo, které by mělo něco společného se psaním, poněvadž je to neúnavný konzument literatury ve velkém, byť ne tak té dobré jako spíš té nejhorší. Strýc Lev XII. pomínil zpřesňující dodatek o kvalitě synovcovy četby, neboť i o něm samotném Lotario Thugut prohlásoval, že býval jeho nejhorším žákem ve zpěvu, a přesto dokázal rozslzet i náhrobní kameny na hřbitovech. Buď jak buď, německý přistěhovalec měl pravdu v něčem, co měl ze všeho nejméně na mysli, a to v tom, že ať psal Florentino Ariza cokoli, vkládal do toho tolik vášnivosti, že i úřední spisy zněly milostně. Prohlášení o naloděném zboží se mu rýmovala, třebaže se tomu všemožně snažil zabránit, a rutinní obchodní dopisy se v jeho podání nesly v lyrické tónině, což jim ubíralo na vážnosti. Jednoho dne se v kanceláři objevil sám strýc, pod paží balík korespondence, k níž se svým podpisem netroufl přihlásit, a dal mu poslední příležitost, aby spasil duši.

»Jestli nedokážeš sesmolit obchodní dopis, půjdeš na molo sbírat odpadky,« řekl mu.

Florentino Ariza výzvu přijal. Vyvinul závratné úsilí ve

snaze osvojit si pozemskou prostotu obchodní prózy a snažil se napodobit vzory z notářských archivů s touž pečlivostí a pílí, s jakou svého času napodoboval módní básníky. Volné chvíle trávil v Písařské dvoraně, pomáhaje neopeřeným milencům sepisovat navoněná psaníčka, aby tak odlehčil srdci od tíhy všech těch milostných slov, která mu přebývala, poněvadž je v celních prohlášeních nemohl použít. Uplynulo však půl roku, a ať kroutil, jak kroutil, nedokázal své nenapravitelné labuti zakroutit krk. Když ho strýc Lev XVII. podruhé pokáral, nezbylo mu než složit zbraň, nikoli však bez jisté pýchy.

»Mě zajímá jedině láska,« řekl.

»Smůla je,« opáčil strýc, »že bez říční paroplavby žádná láska není.«

Splnil pohružku a poslal Florentina Arizu na molo sbírat odpadky, ale vlastním slovem se mu zaručil, že mu umožní příčku po příčce postupovat po řádném služebním žebříčku, dokud nenajde své pravé místo. Tak se i stalo. Žádná práce, ať jakkoli tvrdá či ponižující, nedokázala mladíka zkrušit, nedal se demoralizovat bídným platem, nenechal se hrubiánstvím nadřizených ani na okamžik vyvést ze svého bytostného klidu. Také si ale nepočínal jako nějaké prostomyslné neviňátko: každý, kdo mu zkřížil cestu, pocítil na vlastní kůži důsledky rozhodnosti schopné kdeco srovnat se zemí, která se skrývala za nemohoucím zevnějškem. V souladu se záměry strýce Lva XII., který si přál, aby Florentinu Arizovi nezůstalo utajeno žádné tajemství podniku, prošel za těch třicet let zasvěcování a zkoušek vytrvalosti prostě vším. Ve všech činnostech osvědčil pozoruhodné schopnosti a poznal každou nitku onoho tajuplného předíva, které mělo tolik společného se snovačským dílem poezie, nikdy si však nevysloužil válečnou medaili, po které nejvíc prahl: napsat jeden jediný přijatelný obchodní dopis. Aniž o to usiloval, ba dokonce aniž o tom věděl, prokázal svým vlastním životem, že se jeho otec nemýlil, když tvrdil až do posledního dechu, že nikdo na světě, ani ta nejdubovější selská palice, ani ta nejmazanější mrcha podnikatelská, nemá takový smysl pro praktické věci jako básníci. Tak mu to alespoň řekl strýc Lev XII., který

v lenošných chvílkách srdce Florentinu Arizovi občas o otci vyprávěl a poskytl mu o něm obraz podobný spíše snílku než-li podnikateli.

Vyprávěl, že Pius Pátý Loayza dovedl najít pro úřední místnosti lepší využití než práci a vždycky si to uměl zařídit, aby se v neděli vytratil z domova pod záminkou, že musí od-
bavit odplouvající anebo příplouvající loď. Na dvůr mezi skladišti dal navíc dopravit výsloužilý kotel s parní sirénou a vždycky někoho pověřil, aby zahoukal jako parník pro případ, že by manželka náhodou špicovala uši. Podle odhadu strýce Lva XII. byl Florentino Ariza nejspíš počat za jednoho parného nedělního odpoledne na psacím stole v některé špatně zamčené kanceláři, zatímco choť jeho otce doma naslouchala táhlému sbohemdání parníku, který nikdy neodplul. Přišla na to příliš pozdě, než aby se manželovi mohla pomstít za tu ničemnost, poněvadž ten už byl po smrti. Přežila jej o mnoho let, usychajíc hořkostí, že neporodila syna, a prosíc v modlitbách Boha, aby toho parchanta na věčnost zatratil.

Otcův obraz nenechával Florentina Arizu v klidu. Matka mu ho líčila jako velkého muže, který se o obchodní věci vlastně nezajímal a u toho podniku s řekou skončil jen proto, že její starší bratr kdysi byl blízkým spolupracovníkem německého komodora Juana B. Elberse, průkopníka říční dopravy. Všichni tři byli nemanželští synové jedné matky, povoláním kuchařky, která je zplodila s různými otci, a všichni nesli její příjmení za jménem toho či onoho papeže, které námatkou vybrala ze seznamu svatých, až na strýce Lva XII., pokřtěného podle Svatého Otce, který v době jeho narození seděl na Petrově stolici. Florentino se jmenoval společný děd z matčiny strany, jehož jméno takto dospělo až k synovi Tránsito Arizové, poté co přeskočilo celou jednu papežskou generaci.

Florentino Ariza stále uchovával sešitek, do kterého si jeho otec zapisoval milostné verše, některé z nich inspirované Tránsito Arizovou, a jehož stránky krásily malůvky proklá-
tých srdcí. Dvě věci ho překvapily. Jednou z nich bylo otcovo krasopisné písmo, navlas stejné jako jeho vlastní, ačkoliv on sám si je vybral z mnoha jiných písem v jedné předloze kra-

sopisu, poněvadž se mu nejvíc zalíbilo. Druhé překvapení zažil, když v sešitku narazil na sentenci, kterou považoval za svou a kterou tam otec zapsal dávno před jeho narozením: *Na smrti mě bolí jen to, že neumřu z lásky.*

Kdysi také viděl jediné dvě otcovy podobanky. Na první z nich, pořízené v Santa Fe, spatřil chlapce téhož věku, v jakém sám byl, když snímek viděl poprvé; byl oblečený v kabátě, který vypadal, jako by hošík vězel v medvědí kůži a opíral se o podstavec pomníku, z jehož sochy zbývaly jen kamaše trupu uříznutého okrajem. Chlapeček po jeho boku s čapkou lodního kapitána byl strýc Lev XII. Na druhé fotografii byl otec zpodoběn ve skupině bojovníků z bůhví které z těch nespočetných válek, měl ze všech nejdelší ručnici a kníry, které i z té fotografie čpěly střelným prachem. Byl liberál a zednář, tak jako jeho bratři, a přesto chtěl, aby jeho syn vstoupil do semináře. Florentinu Arizovi se nezdálo, že by si byli tak podobní, jak se říkalo, ale podle tvrzení strýce Lva XII. se vytýkalo i Piu Pátému, že sepisuje úřední listiny jako lyriku. Buď jak buď, ani na fotografiích se mu otec nepodobal, ani se neshodoval s jeho vzpomínkami, ale také ne s oním obrazem zkrešeným láskou, jak jej matka čtala, ani s podobiznou, z níž strýc Lev XII. se svou roztomilou krutostí smýval barvy. Svou podobu s otcem objevil až o mnoho let později, když se jednou česal před zrcadlem, a tehdy také přišel na to, že muž na sobě pozná, že začal stárnout, podle toho, že se začíná podobat svému otci.

Ve Sklenářské uličce si ho nepamatoval. Věděl, či alespoň se domníval, že ví, že tam otec nějaký čas přespával, docela na počátku svého tajného poměru s Tránsito Arizovou, ale po jeho narození už ji nenavštívil. Křestní list býval dlouhá léta jediným platným osvědčením naší totožnosti a křestní list Florentina Arizy, potvrzený farním úřadem svatého Toribia, uváděl pouze to, že je nemanželský syn neprovdané nemanželské dcery jménem Tránsito Arizová. Jméno otce se na něm sice nevyskytovalo, nicméně ten se o synovy potřeby potají staral až do posledního dne svého života. Okolnosti původu uzavřely Florentinu Arizovi dveře do semináře, ale díky jim vyvázl i z vojenské služby v nejkrvavějším období našich

občanských válek, neboť byl jediným synem svobodné matky.

Každý pátek po vyučování vysedával před úřadovnamí Karibské říční paroplavební společnosti a listoval v obrázkové knížce se zvířátky, tolikrát prolistované, že stránky se rozpadaly na kousky. Otec mizel uvnitř, ani se na něj nepodíval, na sobě jeden z těch šosatých soukenných kabátů, které pak pro syna měla Tránsito Arizová přešívát, a v obličejí vypadal docela stejně jako svatý Jan Evangelista na kostelních oltářích. Když po dlouhých hodinách vyšel a přesvědčil se, že ho nikdo nevidí, ani jeho kočí, dával chlapci peníze na týdenní útratu. Nemluvili spolu, nejen proto, že otec se o to nepokoušel, nýbrž protože se ho chlapec bál. Jednoho dne, kdy se načekal mnohem déle než obvykle, řekl mu otec, když mu peníze předával:

»Tohle si vezmi a už se nevracej.«

Tenkrát ho viděl naposledy. Časem se však měl dozvědět, že strýc Lev XII., který byl o dobrých deset let mladší než jeho bratr, dál nosil Tránsito Arizové peníze, a také on to byl, kdo se o ni postaral, když Pius Pátý zemřel na špatně léčenou koliku, aniž zanechal nějaké písemné pokyny a aniž stačil zaplatit svého jediného syna: syna ulice.

Drama Florentina Arizy za jeho písařské kariéry u Karibské říční paroplavby spočívalo v tom, že nedokázal potlačit své lyrické puzení, neboť ustavičně myslel na Ferminu Dazovou a nikdy se nenaučil psát a nemyslet přitom na ni. Když ho později přeřadili na jinou práci, překypovalo jeho nitro takovou láskou, že nevěděl, co si s ní počít, a tak ji štědře rozdával milencům, kteří nevládli perem, a zdarma jim v Písařské dvoraně sepisoval milostná psaníčka. Chodil tam vždycky po práci. Nejdřív si pomalu a obřadně svlékl kabát a pověsil ho na opěradlo židle, navlékl si klotové rukávy, aby si neumazal košili, rozepnul si knoflíky u vesty, aby se mu lépe myslelo, a potom častokrát až dlouho do noci obráběl a pulíroval výlevy k zešílení, vlévaje umdlévajícím novou odvahu do žil. Čas od času se na něj obrátila nějaká ta chudobná žena, která měla starosti s potomkem, válečný vysloužilce domáhající se přislíbené penze či okradený občan, který si chtěl

stěžovat u vlády, ale ať se snažil, jak se snažil, nedokázal jim vyhovět, neboť jediné, co uměl přesvědčivě napsat, byly milostné dopisy. Nových zákazníků se ani nemusel na něco ptát; stačilo, aby se jim podíval na bělmo a hned věděl, jak na tom jsou, a okamžitě mohl začít chrlit archy roztouženého horování, k čemuž mu stačilo jediné neselhávající zaklínadlo: při psaní myslet vždycky a jediné na Ferminu Dazovou. Koncem prvního měsíce musel přejít na systém předběžných obměn, aby ho zamilování nedočkavci neumačkali.

Z té doby pocházela jeho nejhezčí vzpomínka na jednu bázlivou dívku, skoro ještě dítě, která ho rozechvělým hláskem poprosila, zda by jí nenapsal odpověď na neodolatelné psaníčko, jež právě obdržela, a Florentino Ariza v něm poznal dopis, který sám napsal předešlé odpoledne. Odpověď sesumíroval v odlišném slohu, tak, aby odpovídala věku a rozpoložení oné dívčiny, a také písmo připodobnil divčímu rukopisu, neboť dovedl případ od případu měnit písmo podle povahy toho kterého zákazníka. Při psaní si představoval, co by asi Fermina Dazová odpověděla jemu, kdyby ho milovala tak vroucně, jak tohle bezbranné stvořeníčko milovalo svého chlapce. Jak se rozumí, o dva dny později musel napsat i mládencovu odpověď, a to týměž rukopisem, slohem a v téže jakosti milostného zanícení, jakou mu přički v prvním dopise; tak se stalo, že nakonec vedl horečnou korespondenci sám se sebou. Neuběhl ani měsíc a každý zvlášť mu přišli poděkovat za to, co sám navrhl v mladíkové dopisu a s čím oddaně souhlasil v dívčině odpovědi: chystali svatbu.

Teprve když se jim narodilo první dítě, nějak se z řeči dovítí, že dopisy obou dvou psal týž písař, a poprvé se společně vydali do dvorany, požádat ho, aby šel jejich dělátku za kmotra. Tento důkaz, potvrzující, že jeho snění není odtrženo od praxe, Florentina Arizu natolik nadchl, že vyšetřil čas i tam, kde mu žádný nezbyval, a jal se spisovat *Sekretáře zamilovaných*, příručku více oplývající poezií a šířeji pojatou než ta, která se do té doby prodávala v podloubí po dvaceti centavech za kus a kterou půl města znalo nazpaměť. Sestavil si pořadí veškerých představitelných situací, v nichž se on a Fermina Dazová mohli ocitnout, a pro každou vytvořil to-

lik modelových dopisů, kolik alternativních řešení se podle jeho představ nabízelo. Dospěl asi k tisícovce dopisů, které vydaly na tři objemné svazky čtvercového formátu, jaký měl Covarrubiasův slovník, jenomže žádný nakladatel ve městě se neodvažoval je vydat, takže časem skončily na půdě mezi jinými písemnostmi dob minulých, poněvadž Tránsito Arizová s veškerou rozhodností prohlásila, že žádné džbány vykopávat nebude a nevyhodí své celoživotní úspory za nějaký šílený nakladatelský podnik. O mnoho let později, když už měl dost vlastních prostředků a mohl si dovolit knížku vydat, dalo mu hodně práce, aby se smířil se skutečností, že zamilovaná psaníčka mezitím vyšla z módy.

Zatímco dělal první krůčky u Karibské říční paroplavby a bezplatně sepisoval dopisy v Písařské dvoraně, jeho přátelé z mládeže pochopili, že ho pomalu a jistě ztrácejí. Bylo to tak. Po návratu z cesty po řece se ještě s některými kamarády vídal, doufaje, že v jejich společnosti vzpomínka na Ferminu Dazovou zeslábně, hrál s nimi kulečnick, chodil s nimi na své poslední taneční zábavy, podvoloval se hře, že o něj děvčata budou losovat v tombole, podvoloval se všemu, co mu podle jeho domnění mohlo prospět, aby zas byl takový jako kdysi. Když jej později strýc Lev XII. povýšil na úředníka, chodíval do Obchodního klubu zahrát si domino s kolegy z kanceláře, a ti ho začali považovat za svého, až když nemluvil o ničem jiném než o záležitostech podniku, jehož název vyslovoval vždycky jen zkráceně: Karibská říční. Dokonce i v jídle změnil zvyky. Z dosud lhostejného a nepravidelného strávnicka se stal člověk, který až do konce svých dnů přísně dodržoval neměnný jídelníček: velký šálek černé kávy k snídani, plátek vařené ryby s rýží k obědu a šálek bílé kávy s kouskem sýra před ulehnutím. Černou kávu popíjel kdykoli, kdekoli a za jakýchkoli okolností, až třicet koflíčků denně: nálev, k nerozeznání podobný surovému petroleji, si nejraději připravoval sám a termosku míval vždycky po ruce. Byl jiný, navzdory svému pevnému předsevzetí a usilovnému snažení zůstat takový, jaký býval, než ho smrtelně zaskočila láska.

Pravdou je, že takovým se už nikdy neměl stát. Jediným životním cílem se mu stalo znovu si vydobýt Ferminu Dazo-

vou. V pevné jistotě, že svého cíle dosáhne, přesvědčoval Tránsito Arizovou, aby v opravách pokračovala, poněvadž v domě musí být všechno přichystáno, aby se Fermina Dazová mohla kdykoli nastěhovat, až se ten zázrak stane. Na rozdíl od své reakce na ediční návrh *Sekretáře zamilovaných* učinila tentokrát Tránsito Arizová mnohem dalekosáhlejší krok: přikoupila i budovu bývalé účtárny a zahájila celkovou přestavbu. Bývalou alkovnu přebudovali na přijímací salón, v patře zbudovali ložnici pro manželský pár a další pro děti, až přijdou, obojí prostorné a dobře osvětlené, a tam, kde stávala někdejší faktorie, udělali zahradu, v níž rozkvétaly všechny druhy růží a Florentino Ariza jí osobně věnoval všechny své volné ranní chvílky. Nedotčen zůstal jen galanterní krámk co důkaz vděkuplných vzpomínek na minulost. Přístěnek za krámem, kde Florentino Ariza přespával, ponechali, jak vždycky byl, i se zavěšenou hamakou a s velkým stolem zavaleným kupou knih, ale sám se přestěhoval do místnosti v patře, tam, kde podle jeho plánů měla být manželská ložnice. Byla to největší a nejchladnější místnost v celém domě, s terasou do dvora, kde v noci zpříjemňovala pobyt bríza od moře a vůně růží, ale zároveň i nejvíc ladila s trapistickou strohostí Florentina Arizy. Hrubě omítnuté zdi byly jen obílené nehašeným vápnem a veškeré zařízení sestávalo z věžeňského kavalce, nočního stolku se svíčkou zastrčenou do hrdla láhve, starodávného prádelníku a mycího stolku s mísou a džbánem.

Přestavba si vyžádala téměř tři roky a časově se kryla s dočasným vzkříšením, které město prožívalo díky rozmachu říční dopravy a oživení obchodu, činitelům, jež živily jeho velikost a slávu i v dobách španělské kolonizace a na dvě stě let z něj učinily bránu Ameriky. Byla to však i doba, kdy se u Tránsito Arizové začaly projevovat první známky beznadějně choroby. Její stálé zákaznice přicházely do galanterního krámku čím dál zchátralejší stářím, průsvitněly a vytrácely se jak pára nad hrncem a Tránsito Arizová je nepoznávala, ačkoli se s nimi stýkala půl života, anebo si pletla záležitosti jednotlivých klientek. V obchodním podnikání, jaké vedla, kde se nikdy nic nepodpisovalo kvůli ochraně cti, ať vlastní

nebo cizí, a kde čestné slovo považovaly obě strany za dosta-
tečnou záruku, to byl ovšem kámen úrazu. Zpočátku to vypa-
dalo na postupující ztrátu sluchu, ale brzy se ukázalo, že to,
co ji valem opouští, je paměť. Zlikvidovala tedy zastavárnu
a ze zlata, které přechovávala ve džbáněch, stačila uhradit
přestavbu domu, zařídit jej, a ještě jí zůstalo nemálo nejcen-
nějších rodinných klenotů městské honorace, jejichž majitelé
neměli dost prostředků na to, aby je mohli vyplatit.

Florentino Ariza se v té době musel věnovat příliš mnoha
závazkům současně, ale nikdy neumdléval, když se mu na-
skytla příležitost trochu si zapytlat a připsat si na vrub další
úlovek. Po extravagantní zkušenosti s vdovou Nazaretovou,
která mu otevřela cestu k pouličním láskám, následovaly ro-
ky, kdy lovil osiřelé noční holubičky, stále ještě v zajetí iluze,
že tak najde lék na útrapy, které mu způsobila Fermina Da-
zová. Později však už nedokázal říct, zda onen návyk smilnit
bez naděje je dosud potřeba duše, anebo pouhá neřest těla.
Do hodinového hotelu zacházel stále řídkěji, nejen proto, že
se jeho zájmy ubíraly jinými cestami, ale i kvůli tomu, že tu
nechtěl být viděn za jiných než za těch značně domáckých
a cudných okolností, za jakých ho znali z dřívějšíka. Ve třech
nouzových případech nicméně použil snadné pomůcky z do-
by, kterou sám neprožil: přítelkyně, které se obávaly prozra-
zení, přestrojil za muže a do hotelu se družně vpotáceli jako
dvojice mazavků, kteří si upili víc než zdrávo. Přinejmenším
dvakrát však kdosi z přítomných zaznamenal, že Florentino
Ariza nezamířil se svým domnělým společníkem k baru, ný-
brž na pokoj, a jeho beztak pošramocená pověst utrpěla ránu
z milosti. Nakonec do hotelu přestal vůbec docházet a pokud
se tam v několika málo případech objevil, pak ne proto, aby
se zapracoval v tom, co zameškal, ale aby se v klidném kout-
ku zotavil z toho, co přehnal.

Nebylo divu. Sotva kolem páté skončil v úradě, vyrážel na
lov a počínal si jako krahulík ve slepičárně. Broustil za služka-
mi v parcích, za černoškami na trhu, za Španělkami na plá-
žích, za americkými turistkami na lodích z Nového Orleansu.
Vodil si je k vlnolamu, kde se po západu slunce půl města
oddávalo téže činnosti, vodil si je, kam se dalo, a občas i tam,

kde se nedalo, poněvadž leckdy mu nezbylo, než v rychlosti
zapadnout někam do tmavého průjezdu a za vraty jakžtakž
provést, co stačil stihnout.

Věž majáku vždycky poskytovala blažené útočiště a Flo-
rentino Ariza si je teskně připomínal ještě na prahu stáří, kdy
už měl všechno vyřešeno: to místo bylo přímo stvořené
k tomu, aby tam člověku bylo dobře, zvláště za noci, a on teh-
dy věřil, že něco z jeho milostných slastí se v záblescích majá-
ku nese ke všem, kdo se plavili po moři. Nadále tedy chodil
na maják, častěji než jinam, a strážce, jeho dobrý druh, ho
vřele vítal s přítroublým výrazem, který se lekavým holubič-
kám jevil jako nejlepší záruka diskrétnosti. Dole pod věží,
kde vlny s houráním byly do útesů, stál domek, a tam mělo
milování zvlášť velkou sílu, poněvadž v sobě mělo cosi ze
ztroskotání. Florentino Ariza však po setmění dával přednost
věži, odkud měl jako na dlani celé město včetně rybářských
světel, pohupujících se v řádkách na moři i na vzdálených
bažinách.

Tou dobou se propracoval k poněkud zjednodušujícím
teoriím o vztahu mezi tělesnou podobou žen a jejich vlohami
k lásce. Neměl důvěru ke smyslnému typu, k těm, co vypada-
ly, že by samou vášní spolky i syrového kajmana, a v posteli
se pak obyčejně chovaly ze všech nejtrpněji. Jeho typ byly
naopak takové ty vyhublé myšky, za kterými se nikdo ani ne-
obtěžoval otočit se na ulici; když se svlékly, jako by z nich
nic nezbylo a při prvním náporu jim praštěly kosti, až jich
přišlo líto, a přitom byly schopné vyždímat i nejsvalnatějšího
mluvku jako hadr na podlahu. Původně si o těchto ukvape-
ných pozorováních vedl záznamy, zamýšleje sepsat praktický
dodatek k *Sekretáři zamilovaných*; i tento plán však postihl
týž osud jako předešlý, a to poté, co jej Ausencia Santanderová
se svou vědovostí zkušené harcovnice převrátila naruby
i nalic, postavila ho na hlavu, vynesla vzhůru a svrhla do hlu-
bin, znovu ho porodila, jako by teprve přišel na svět, jeho te-
oretický důvtip rozbila napadřf a naučila jej tomu jedinému,
čemu se v záležitostech lásky musel přiučit: že životu nenaučí
nikdo.

Ausencia Santanderová žila dvacet let v konvenčním man-

želství, z něhož jí zůstaly tři děti; ty se provdaly a oženily a samy měly děti, takže se holedbala, že je babička s nejlepším vrhem ve městě. Nikdy se nevyjasnilo, zda ona opustila manžela nebo zda manžel opustil ji, anebo jestli se oba opustili současně, když se odstěhoval ke své dávné milence a ona se cítila natolik svobodná, že mohla za bílého dne hlavním vchodem přijímat Rosenda de la Rosa, kapitána říční plavby, kterého předtím mnohokrát přijala v noci zadními vrátky. Právě on to byl, kdo k ní přivedl Florentina Arizu, aniž si to dvakrát promyslel.

Přivedl ho na oběd. Kromě mladíka přivlekl i demizón podomácku pálené kořalky a prvotřídní suroviny na přípravu vpravdě epického *sancocha*, jaké se dalo uvařit jedině z domácích slepic, masa od mladé kosti, čunika chovaného na hnojišti a z luštěnin a zeleniny vypěstovaných v osadách u řeky. Jak se ukázalo, Florentino Ariza od prvního okamžiku nezahořel nadšením ani tak pro výtečnou krmí či kyprou velitelku domácnosti jako spíš pro krásu domu. Líbil se mu sám o sobě: byl světlý a stinný, se čtyřmi velkými okny s vyhlídkou na moře a s panoramatem celého starého města v pozadí. Líbilo se mu, kolik je tu nádherných věcí, které salónu vtiskovaly pečeť jakéhosi zmatku i řádu současně a představovaly přehlídku mistrovských kousků řemeslné práce, které kapitán Rosendo de la Rosa postupně přivážel z každé své plavby, dokud nezaplnil dům do posledního místečka. Na terase k moři seděl na své soukromé obroučce malajský papoušek kakadu s neskutečně úbělovým peřím a s výrazem myslitelského klidu, který vybízel k zamyšlení: nejkrásnější živočich, jakého Florentino Ariza v životě viděl.

Kapitán Rosendo de la Rosa se nadchl hostovým nadšením a jal se mu podrobně líčit, kde a jak přišel k jednotlivým předmětům. Zatímco vykládal, usrkával pálenku, sice malými doušky, ale bez přestání. Vypadal jako ze železobetonu: byl to obr zarostlý po celém těle s výjimkou hlavy, pod ním se mu štětil knír, měl nezaměnitelný hlas, který rachotil jako kotevní rumpál, a vyznačoval se nejvybranějšími způsoby. Žádné tělo však nemohlo vydržet jeho způsob pití. Ještě než zasedl ke stolu, stačil vyprázdnit půl demizónu, načež se

za bříinkotu povlovné demolice sesunul na podnos mezi skleničky a láhve. Ausencia Santanderová musela Florentina Arizu požádat, aby jí pomohl odtáhnout do postele to bezvládné tělo velryby uvíznuvší na mělčině a ve spánku ho vysvléknout. Vzápětí nato, jako by je osvítilo vnuknutí, za něž poděkovali konjunkci svých planet, se v sousedním pokojíku oba svlékli, aniž se domluvili, požádali či alespoň si to navrhli, a od té doby se svlékali déle než sedm následujících let, kdykoli to šlo, zatímco kapitán pobýval na cestách. Nebezpečí, že budou přistiženi, jim nehrozilo, neboť kapitán po zvyku správného mořeplavce ohlašoval svůj návrat do přístavu lodní sirénou, dokonce i časně zrána, nejprve trojím dlouhým zahoukáním pro manželku a svých devět ratolestí, a pak dvojím, teskně přerývaným pro milenku.

Ausencii Santanderové bylo málem padesát a bylo to na ní znát, zároveň však byla nadána natolik osobitým citem pro věci lásky, že jej nemohly otupit žádné vědecké či technické teorie. Florentino Ariza věděl podle jízdního řádu lodní přepravy, kdy ji může navštívit, a chodil k ní bez ohlášení, kdy se mu zachtělo, v kteroukoli denní či noční dobu, ale jedinkrát se nestalo, že by ho neočekávala. Dveře mu otvírala tak, jak ji matka vychovávala do sedmi let: dočista nahá, avšak s organtýnovou mašlí ve vlasech. Nedovolila mu udělat ani krok dál, dokud z něj nesvlékla všechno šatstvo, poněvadž vždycky věřila, že oblečený mužský v domě nosí smůlu. Toto přesvědčení bylo příčinou trvalých rozepří s kapitánem Rosendem de la Rosa, který naopak věřil, že kouřit nahý je totéž jako koledovat si o malér, a někdy raději oddaloval milování, než aby uhasil své nezbytné havana. Florentino Ariza naopak holdoval kouzlu nahoty a Ausencia Santanderová ho se zřejmým potěšením svlékala, sotva za ním zavřela dveře, nedopřávajíc mu ani čas, aby ji pozdravil, aby si sundal klobouk a brýle, ozobávala ho polibky a nechávala se ozobávat a přitom mu odzdoła nahoru rozepínala knoflíky, napřed u poklopce, co polibek, to knoflík, pak přezku opasku a nakonec sako a košili, dokud nezůstal jako zaživa vykuchaná ryba. Potom ho usadila v salóně, vyzula mu boty, popadla ho za lem nohavic a vysoukala ho z kalhot tak, aby mu současně

svlékla i dlouhé spodky ke kotníkům, a nakonec mu odepnula gumové podvazky na lýtkách a stáhla mu ponožky. V tu chvíli ji Florentino Ariza přestal líbat a přestal se nechat líbat, aby provedl jediný úkon, který mu v tomto přísně dodržovaném rituálu příslušel: odepjal kapesní hodinky z kapsičky u vesty a sundal si brýle, a obojí zastrčil do polobotek, aby měl jistotu, že věci nezapomene. Toto obezřetné opatření dodržoval bez výjimky vždy a všude, kdykoli se svlékal v cizím domě.

Nestačil to ani pořádně udělat a Ausencia Santanderová, nedopřávajíc mu času k čemukoli, ho vzala útokem, většinou rovnou na pohovce, kde ho právě svlékla, jenom zřídka v posteli. Prosmýkla se pod něj a skrz naskrz si ho veskrze přisvojila, pohroužená sama do sebe, tápajíc se zavřenými očima v neprostupných temnotách svého nitra, postupujíc tudý, tam na ústupu, poopravujíc své neviditelné směřování, zkoušejíc jinou, slastiplnější cestu, jiný způsob, jak kráčet a neztroskotat v mokřadi slizkých šláv, prýstících z jejího lůna, ptala se a sama sobě s bzučením čmeláka odpovídala ve své rodné hantýrce, kde je to cosi v temnotách, které jen ona sama znala a po čem bažila jen sama pro sebe, dokud nepodlehla a na nikoho nečekajíc se sama nezřítla do své propasti v jásavém výbuchu naprostého vítězství, jenž otrásal základy světa. Florentino Ariza zůstával s pocitem neúplnosti vyčerpaně ležet v kalužině společného potu a připadal si jako pouhý nástroj rozkoše. »Zacházíš se mnou, jako bych byl jeden navíc,« říkával. Rozesmála se smíchem svobodné samice a opáčila: »Naopak, jako bys byl o jednoho míň.« Zanechávala v něm pocit, že chce nenasytně ulakomit všechno jen pro sebe, a v něm se kroutil červ pýchy a odcházel rozhodnut, že už za ní nepřijde. Potom se ale zničehonic probouzel s děsivě jasným vědomím samoty uprostřed noci a sobědajná láska Ausencie Santanderové se mu ve vzpomínce zjevovala jako to, čím byla: past štěstí, kterou si současně hnusil i toužebně přál, ze které však nebylo úniku.

Kterési neděle za dva roky po jejich seznámení ho Ausencia Santanderová nesvlékla jako obvykle, sotva k ní vkročil, nýbrž sundala mu brýle, aby ho mohla lépe políbit; tímto

způsobem se dozvěděl, že ho začala mít ráda. Přestože se od prvního dne cítil v tom domě, který miloval jako svůj vlastní, tak dobře, nikdy se nezdržel déle než dvě hodiny, nikdy tam nepřespál a jenom jednou u ní povečeřel, poněvadž ho ve vši formě pozvala. Ve skutečnosti k ní chodil jen pro tu jednu věc, přinášeje pokaždé jako jediný dárek jednu osamělou růži, a pak mizel, aby se zas v jiné nevypočitatelné chvíli objevil. Tu neděli, kdy mu Ausencia Santanderová sundala brýle, aby ho mohla políbit, však zčásti proto a zčásti kvůli tomu, že po klidném milování usnuli, proleželi nazí celé odpoledne v kapitánově obrovské posteli. Když se probrali z dřimoty, Florentinu Arizovi dosud tkvěla v paměti vzpomínka na zavřeštění malajského kakadu, jehož zvukový projev, připomínající břeskne plechy, značně protřečil jeho líbezné krásy. V parnu čtvrté hodiny odpolední však panovalo průzračné ticho a za oknem ložnice se rýsoval profil starého města s odpoledním sluncem v zádech, jeho kupole, třpytící se zlatem, jeho moře, planoucí ohněm až k Jamajce. Ausencia Santanderová poslepu zapátrala svou rukou dobrodružky po ležícím živočichu, avšak Florentino Ariza ji zadržel. »Teď ne,« řekl. »Mám divný pocit, jako by se na nás někdo díval.« Ausencia Santanderová znovu poplašila malajského papouška šťastným smíchem. »Tuhle záminku ti nespokne ani Jonášova žena,« řekla. Ani ona ji pochopitelně nespokla, ale připustila, že není špatná, a oba se dlouhou chvíli potichu měli rádi, aniž se pomilovali. V pět, kdy slunce stálo ještě vysoko, Ausencia Santanderová vyskočila z postele, nahá až na věčnost a s organtýnovou mašlí ve vlasech, a vydala se do kuchyně pro něco k pití. Nestačila však udělat první krok za práh ložnice, a vykřikla zděšením.

Nemohla tomu uvěřit. V domě nebylo nic, jen lustry visely u stropu. Všechno ostatní, signovaný nábytek, indiánské koberce, sochy a gobelíny, nespočetné ozdůbky a tretky z drahých kamenů a kovů, všechno, co činilo z jejího příbytku jeden z nejpříjemnějších a nejlépe zařízených domů ve městě, všechno všecičko, včetně posvátného kakadu, to všechno se vypařilo. Odnesli to po terase, aniž vyrušili lásku. Zůstaly jen pusté salóny se čtyřmi okny dokořán a nápis načmáraný na

protější stěně: *To máte z toho, že furt šoustáte.* Kapitán Rosendo de la Rosa jaktěživ nepochopil, proč Ausencia Santanderová vydrancování svého příbytku neohlásila, ani se nepokusila spojit se s překupníky kradených věcí a nedovolila ani, aby o nehodě ještě někdy padlo slůvko.

Florentino Ariza ji nadále navštěvoval ve vykradeném domě, jehož zařízení se smršlo na tři kožené taburetky, které lupiči zapomněli v kuchyni, a na ložnici, kde tehdy pobývali. Nenavštěvoval ji však už tak často jako dřív, nikoli proto, že dům zpustl, jak se domnívala a také mu to řekla, nýbrž kvůli novotě, která se počátkem nového století objevila v ulicích, totiž tramvaji tažené mulami, která pro něj představovala štědré a originální hnízdo volně poletujících holubiček. Používal ji čtyřikrát denně, dvakrát cestou do úřadu a dvakrát při jízdě domů, a tu a tam, když si skutečně četl, a ve většině případů, kdy jen předstíral, že si čte, se mu dařilo přinejmenším navázat první kontakty k pozdější schůzce. Když mu později strýc Lev XII. dal k dispozici kočár tažený dvěma drobnými hnědými mulami se zlaceným postrojem, právě takovými, s jakými jezdil prezident republiky Rafael Núñez, měl si litostivě připomínat blahé časy tramvaje, nejplodnější období svých sokolnických lovů. Měl proč: nic se tak neprotivilo tajným milostným poměrům, jako vůz čekající před vraty. Věc mu působila takové nesnáze, že kočár skoro pokaždé nechával hezky schovaný doma a vyrážel na své loví obchůzky pěšky, aby po sobě nezanechal ani rýhy po kolech v prachu. Proto tak tesklivě vzpomínal na staříčkou tramvaj se ztrhanými mezkami se hřbety plnými odřenin, kde stačil jediný pohled úkosem a hned se vědělo, kde je láska. Choval v paměti množství příběhů, při nichž jehlo srdce, a přece se nikdy neubráníl vzpomínce na jednu osamocenou holubičku, jejíž jméno mu sice zůstalo utajeno a stihl s ní prožít sotva polovinu zběsilé noci, a přece to stačilo, aby mu po zbytek života zhořkly nevinné výstřelky karnevalového veselí.

Tenkrát v tramvaji vzbudila jeho pozornost tím, jak nebojácně si vedla, zatímco všude kolem panovalo bláznivé pozdvižení. Víc než dvacet jí rozhodně nebylo a nevypadala právě na to, že by byla v karnevalové náladě, nebýt toho, že

byla maskovaná za chovanku zdravotního ústavu: měla rovné dlouhé vlasy, hodně světlé, volně rozpuštěné po zádech, a plandavou košili z rezného plátna bez ozdob. Vřava pouličních kapel ji nechávala zcela netečnou, právě tak jako hrsti rýžového pudru a stříkance anilinových barev, kterými dav častoval pasažéry projíždějící tramvaje, jejíž spřežení bylo po tři bláznivé dny nabílené škrobovou moučkou a ozdobené květinovými chocholy. Florentino Ariza využil zmatku a pozval ji na zmrzlinu, soudě, že na víc to nevydá. Podívala se na něj bez překvapení. »Ráda přijímám,« řekla, »ale musím vás upozornit, že jsem blázen.« Zasmál se, poněvadž mu její odpověď připadala nápaditá, a vzal ji do cukrárny na balkón, podívat se na průvod alegorických vozů. Potom si oblékl vypůjčený plášť s kápí a oba se vmísili do kruhu tanečnicků na Celním náměstí a užívali si spolu jako právě narozený párek, neboť její netečnost se v ryku a rámusu noční veselice proměnila v krajní opak: tančila, jako by nic jiného nikdy nedělala, a projevila se jako zdatná flamendrice, sršící nápady a strhujícím kouzlem.

»Ty nevíš, milánku, do čeho ses se mnou zaplet,« vykřikovala polomrtvá smíchy v karnevalové horečce. »Já jsem cvok z blázince.«

Florentino Ariza prožíval tu noc jako návrat k nevinným ztřeštěnostem zelených let, než ho postihla láska. Věděl ale, ne tak ze zkušenosti jako spíš ponaučen osudem, že tak snadné štěstí nemůže dlouho trvat. Ještě než noc začala vadnout, jak se vždycky stávalo po udělení cen nejlepším maskám, navrhl tedy dívce, aby zašli na maják, podívat se, jak svítá. Potěšeně návrh přijala, ale předtím chtěla až do konce vidět vyhlášení cen.

Když o tom později přemýšlel, nabyt jistoty, že tohle zdržení mu zachránilo život. Dívka mu vskutku právě dala znamení, že půjdou, když tu se na ni vrhli dva kerberové s ošetřovatelkou z blázince Boží pastýřky. Šli po ní od tří odpoledne, kdy z ústavu uprchla, a s nimi veškerá městská policejní síla. Jednomu hlídači uřízla hlavu a další dva ošklivě posekala mačetou, kterou sebrala zahradníkovi, poněvadž si chtěla jít zatancovat na karneval. Nikoho ale nenapadlo, že by tančila

na ulici, a předpokládali, že se schovává v některém z mnoha domů, které propátrali odshora dolů včetně střešních cisteren.

Dala jim pořádně zabrat. V živůtku měla schované zahradnické nůžky a těmi se zuřivě bránila, a bylo zapotřebí šesti mužů, než jí dokázali navléknout svěrací kazajku, zatímco dav natěsnaný na Celním náměstí nadšeně tleskal a hvízdal v domnění, že toto krvavé dopadení představuje jen jednu z mnoha povedených karnevalových taškařic. Florentinu Arizovi tato příhoda rozdrásala srdce a od Popeleční středy pendloval ulicí před Boží pastýřkou, pod paží krabici anglických čokoládových bombónů pro dívku. Zastavoval se, pohledem pátral mezi chovankami, které na něj z oken pokřikovaly nemožnější hanebnosti a lichotky, a snažil se je navnadit na bonboniéru v naději, že tak přiláká k železným mřížím i hledanou dívčinu. Nikdy ji však nespátl. Takhle uplynulo několik měsíců, a když jednou vystupoval z tramvaje, poprosila ho nějaká holčička vedoucí se za ruku s otcem o jednu čokoládovou kuličku z bonboniéry, kterou držel pod paží. Otec ji pokáral a omluvil se. Ale Florentino Ariza s pocitem vykoupení vrazil dívence celou krabici do ruky a tatínka pro uklidnění poplácal po rameni.

»Byly pro jednu lásku, kterou vzal čert,« řekl.

Jakoby na usmířenou mu osud rovněž v tramvaji přihrál Leonu Cassianiovou, jež byla vpravdě ženou jeho života, ačkoli ani on, ani ona na to nikdy nepřišli a nikdy spolu nespali. Vycítil ji dřív než ji spatřil, když se jednou v pět odpoledne vracel tramvají domů: její pohled byl tak hmotný, že se do něj zabodl jako prst. Zvedl oči a uviděl ji: byla až na druhém konci vozu, ale mezi ostatními cestujícími ji našel naprosto přesně. Neuhnula pohledem, nýbrž opětovala jej tak troufale, že si mohl pomyslet jedině to, co si pomyslel: černoška, mladá a fešná, ale každopádně coura. Rovnou si ji vyškrtl ze života, poněvadž nic mu nepřipadalo tak ponižující jako plácet za lásku: jaktěživ to neudělal.

Vystoupil na náměstí Fiakristů, kde měla tramvaj konečnou, a co nejrychleji se propletl bludištěm obchodů a krámků, poněvadž matka ho doma čekala v šest; když se vynořil

na druhé straně davu, uslyšel klapot veselých ženských podpatků na dláždění a pohledem přes rameno se přesvědčil o tom, co beztak věděl: byla to ona. Strojila se jako otrokyně ze starých rytin: měla sukni se širokými volány, kterou nadzvedávala s tanečním gestem, když překračovala na ulicích kaluže, výstřih odhalující ramena, kolem krku celý věnec pestrobarevných korálů a hlavu obtočenou bílým turbanem. Znal tyhlety krasotinky z hodinového hotelu. Většinou ještě v šest večer seděly u snídaně a pak jim nezbyvalo, než vytasit svoje vnady, jako lapka u cesty tasí nůž na pocestné, a prvnímu, koho potkaly na ulici, položit tu svou kudlu na krk: ptáka nebo život. Aby získal nezvratný důkaz, zamířil do liduprázdné Koukolové uličky, a neznámá za ním, blíž a blíž. Zastavil se tedy, otočil se, podepřel se oběma rukama o rukojeť deštníku a zastoupil jí cestu. Stanula proti němu.

»Jsi vedle, fešando,« řekl. »Já ho nedávám.«

»Dáváš, jakpak by ne,« opáčila. »Máš to napsané na obličejí.«

Florentino Ariza si vzpomněl na větu, kterou jako malý chlapec slyšel od rodinného lékaře, svého kmotra, ohledně své chronické zácpy: »Lidi se dělí na ty, co kadí dobře, a na ty, co kadí špatně.« Na základě tohoto dogmatu felčar zbudoval celou povahopisnou teorii, kterou považoval za mnohem zaručenější nežli hvězdopravectví. Vzhledem k tomu, co jej život za ta léta přiučil, ji však Florentino Ariza poněkud modifikoval: »Lidi se dělí na ty, co šoustají, a na ty, co nešoustají.« Posledně zmíněným nedůvěřoval: když vybočili z kolejí, stavěli lásku na odív, jako by ji právě vynalezli. Ti, kteří se jí věnovali často, žili naopak jenom pro tohle. Cítili se tak znamenitě, že se chovali jako zapečetěné hroby, poněvadž věděli, že na diskrétnosti závisí jejich život. Nikdy o svých hrdinských činech nemluvili, nikomu se nesvěřovali a dávali najevo tak okázalý nezájem o věc, že si často vysloužili pověst impotentů, studených patronů a hlavně teploušských podělanců, což byl právě případ Florentina Arizy. Zmýlená jim však byla vhod, poněvadž jim současně poskytovala ochranu. Představovali hermetickou lož, jejíž členové

se vzájemně dovedli rozpoznat kdekoli na světě a nepotřebovali k tomu společný jazyk. Tak se stalo, že dívka odpověděla Florentina Arizu nepřekvapila: byla jedna z nich, a tudíž věděla, že ví, že ona ví.

Byl to jeho životní omyl, jak mu svědomí mělo připomínat hodinu co hodinu a den co den, až do dne posledního. To, o čem ho chtěla požádat, nebyla láska, tím méně láska za peníze, nýbrž jakékoli zaměstnání, cokoli a jakkoli placené, u Karibské říční paroplavební společnosti. Florentino Ariza se tak styděl za to, jak se zachoval, že ji zavedl k personálnímu šéfovi, a ten ji zaměstnal ve všeobecném odboru na nejnižším místě, jež po tři roky obětavě, skromně a dbale zastávala.

Úřadovny Karibské říční stály od založení podniku u říčního mola a neměly pranic společného s přístavištěm zaoceánských parníků na protilehlé straně zálivu, ani s kotvištěm u tržišť v Zátocě dušiček. Byla to dřevěná budova se sedlovou střechou z pozinkovaného plechu, jediným dlouhým balkónem spočívajícím na sloupech v průčelí, a na všech čtyřech světových stranách měla okna s drátěnou sítkou, z nichž bylo vidět všechny lodě u mola jako obrázky zavěšené na zdi. Němečtí průkopníci, kteří budovu vystavěli, původně natřeli střechy načerveno a dřevěné stěny nalíčili zářivou bělobou, takže stavení samo se podobalo říční parolodi. Později dostala celá budova modrý nátěr a v době, kdy do podniku nastoupil Florentino Ariza, se z ní stala zaprášená barabizna neurčité barvy se zrezivělou střechou, místy záplatovanou novými plechovými pláty, přidělanými na ty původní. Za budovou, na dvoře plném opadané omítky, obehnaném drátěným plotem jako slepičárna, stála dvě velká, nověji zbudovaná skladiště, a vzadu byla krytá, špinavá a páchnoucí stoka, kde puchřel odpad nahromaděný za půlstoletí říční dopravy: trosky historických plavidel, od původních parníků s jedním komínem, které křtil Simón Bolívar, až po několik lodí z poslední doby, vybavených elektrickými ventilátory v kajutách. Většina plavidel byla rozebrána na součástky, ale hodně se jich nacházelo v tak dobrém stavu, že vypadaly, jako by stačilo trochu je přetřít barvou a mohly jít na vodu, a ani by se z nich nemusely odhánět ještěrky či strhávat houští velikých žlutých květů, které je tesklivě ovíjely.

V horním patře budovy se nacházelo administrativní oddělení, jež sídlilo v úřadovnách sice malých, avšak pohodlných a dobře vybavených jako lodní kajuty; však je také nepostavili architekti, nýbrž lodní inženýři. Na konci chodby, jako by byl jen další zaměstnanec, úřadoval strýc Lev XII. v kanceláři, která se od ostatních lišila pouze tím, že každé ráno nacházel na svém psacím stole skleněnou vázu s jakýmikoli květy libé vůně. V přízemí sídlilo oddělení přepravy cestujících a byla tu čekárna s hrubými dřevěnými lavicemi a pultem, kde se vydávaly lodní lístky a odbavovala se zavazadla. Docela na konci byl nejasný všeobecný odbor, který už svým názvem vnukal představu o neurčitosti předmětu své péče, a tam se předávaly veškeré nevyřešené problémy zbylých podnikových sekcí, aby tu bídně skonaly. Zde tedy sedala Leona Cassianiová, ztrácejíc se za školní škamnou mezi pytlí s kukuřicí, naházenými na hromadu, a horami neřešitelného papírování, a tak tu seděla i onoho dne, kdy sem zašel sám strýc Lev XII., omrknout si, jestli ho k čertu konečně něco nenapadne, aby ten všeobecný odbor taky k něčemu byl. Po tříhodinovém dotazování, teoretickém zvažování a konkrétním ověřování v plénu všech zaměstnanců oddělení se vrátil do své úřadovny zkrúšen vědomím, že se nenašlo jediné východisko z toliká problémů, a místo toho se dospělo k opačnému výsledku: k novým a bohatě rozvětveným problémům na žádné východisko.

Když Florentino Ariza nazítří přišel do kanceláře, našel na svém psacím stole přípis od Leony Cassianiové s prosbou, aby spisek prostudoval a postoupil jej strýci, pokud to shledá vhodným. Minulé odpoledne při inspekci neřekla jako jediná ze všech zaměstnanců ani slovo. Vědomě se držela nazpátek, jak jí velelo její čestné postavení zaměstnankyně z milosti, avšak nevedla ji k tomu lhostejnost, jak v přípise uváděla, nýbrž úcta k výše postaveným úředníkům odboru. Bylo to povážlivě prosté. Strýc Lev XII. hodlal oddělení zgruntu přebudovat, avšak myšlenka Leony Cassianiové mířila směrem právě opačným, řídic se jednoduchou logikou, že ve skutečnosti žádný všeobecný odbor neexistuje: je to jen smetiště, kde končí všechny zašmodrchané, avšak bezvýznamné pro-

blémy, které ostatní oddělení chtějí mít z krku. Řešení je tudíž následující: zrušit obecný odbor a vrátit problémy k vyřešení těm sekcím, kde vznikly. Strýc Lev XII. neměl nejmenší potuchy, kdo je ta Leona Cassianiová, ba nevzpomínal si ani, že by na schůzi viděl někoho, kdo by to mohl být, ale když si přípis přečetl, dal si ji zavolat a dvě hodiny s ní rozprávěl za zavřenými dveřmi. Ofukával tu i onde, trošku zavadil o všechno, podle metody, kterou užíval, když chtěl poznat, kdo je co zač.

Přípis hovořil prostou řečí zdravého rozumu a řešení skutečně přineslo kýžený výsledek. Tohle však pro strýce Lva XII. nebylo to hlavní: hlavní byla ona. Nejvíc ho zaujala skutečnost, že kromě obecné školy neměla jiné vzdělání než kloboučnické učiliště. Kromě toho se sama učila anglicky podle příručky pro samouky snadno a rychle, a čtvrt roku docházela na večerní kursy psaní na stroji, kteréžto novince se předpovídala velká budoucnost, jako předtím telegrafu a ještě o něco dříve parním strojům.

Když odcházela z ředitelské pracovny, začal jí už strýc Lev XII. říkat, jak jí pak měl říkat navždycky: moje jmenovkyně Lvice. Jediným škrtnutím pera se rozhodl zrušit sporný odbor a problémy rozdělit tak, aby je vyřešili ti, kdo je vytvářeli, přesně tak, jak navrhovala Leona Cassianiová, a vymyslel pro ni místo bez názvu i jasně vymezené náplně, které ve skutečnosti znamenalo, že se stala jeho osobní asistentkou. Toho odpoledne, kdy byl všeobecný odbor pohřben bez posledních poct, se strýc Lev XII. Florentina Arizy zeptal, kde u všech všudy tu Lvici Cassianiovou vystrachal, a synovec vyrukoval s pravdou.

»V tomto případě mazej zpátky do tramvaje a přiveď mi každou takovouhle, na kterou padneš,« řekl strýc. »O dvě o tři víc, a vyzvedneme s nimi tu tvou galeonu z moře.«

Florentino Ariza považoval tato slova za ukázkou strýcova příznačného žertování, ale nazítky zjistil, že je bez kočáru, který mu byl před půl rokem přidělen a teď zase zkonfiskován, aby nadále pátral v tramvaji po skrytých talentech. Co se týkalo Leony Cassianiové, ta se brzy zbavila počátečního ostychu a vydala ze sebe vše, co v sobě tak obezřele tuhlala první

tří roky. Za další tři léta měla všechno pod kontrolou a za další čtyři roky postoupila až k bráně generálního sekretariátu, ale vstoupit dovnitř odmítla, poněvadž byla jen o stupínek níž než Florentino Ariza. Až do té doby zůstávala pod jeho velením a chtěla zůstat i nadále, ačkoli ve skutečnosti to bylo jinak: sám Florentino Ariza si neuvědomoval, že je to ona, kdo velí jemu. Bylo tomu tak: celou dobu nedělal nic než to, co Leona Cassianiová našeptávala na generálním ředitelství, aby mu přes úklady jeho tajných nepřátel pomohla stoupat nahoru.

Leona Cassianiová dovedla d'ábelsky obratně obhospodařovat tajemství a vždycky uměla být v pravou chvíli tam, kde být měla. Byla dynamická, mlčenlivá a vládla moudrou něhou. Když bylo ale zapotřebí, dovedla popustit uzdu povaze ukuté z pevného kovu, třeba i s bolestí v srdci. Nikdy jí ale nešlo o vlastní prospěch. Neměla jiný cíl, než za každou cenu, i kdyby v případě nutnosti měla cedit krev, zamést pro Florentina Arizu schody a umožnit mu, aby vystoupal tak vysoko, jak si kdysi předsevzal, aniž dobře odhadl své síly. Byla by to, po pravdě řečeno, dělala tak jako tak, z nezkratného sklonu ovládat, ale ve skutečnosti to dělala vědomě, z čistého vědku. Šla za svým cílem tak rozhodně, že její machinace pomýlily i samotného Florentina Arizu a ten se jí v jedné neblahé chvíli pokusil zastoupit cestu v domnění, že se Leona Cassianiová pokouší zastoupit cestu jemu. Vrátila ho však zpátky na zem.

»Jste na omylu,« řekla mu. »Já vystoupím z vlaku, kdy si budete přát, ale raději si to dobře promyslete.«

Florentino Ariza skutečně o věci příliš nepřemýšlel; zamyslel se tedy, jak nejlépe dovedl, a odevzdal jí zbraň. Pravdou bylo, že v těch dobách, kdy jej plně pohlcovaly tiché války v podniku, který se ustavičně zmítal v krizi, nezdary jeho loveckých výprav neumdlévajícího sokolníka i stále nezřetelnější obraz Fermíny Dazové, nezažil Florentino Ariza, ten, kterým nikdy nic nepohnulo, jedinou vteřinu vnitřního klidu při fascinující podívané na tu nádhernou negerku, která se statečně bije, zamazaná v horečce boje sračkami i láskou. Bralo ho to tak silně, že si častokrát tajně posteskl, proč radě-

ji nebyla ta, zač ji považoval tenkrát ten večer, kdy se seznámili, aby si mohl veškerými svými zásadami vytrít zadek a pomilovat se s ní, i kdyby za to měl platit valounky ryzího zlata. Neboť Leona Cassianiová byla stále stejná, jako tenkrát to odpoledne v tramvaji, dál povlávala ve volánových sukních uprchlé otrokyně, nosila bláznivé turbany, potřásala kruhy v uších a kostěnými náramky, chrastila korály na krku a blýskala prsteny s falešnými kameny na každém prstě prostě Ivice ulice. To nepatrné málo, co jí roky zvnějšku přidaly, jí jen prospívalo. Plula jako koráb ve vodách velkolepé zralosti, její ženské půvaby zneklidňovaly víc než dřív a její sálající tělo Afričanky lety zhutnělo jako dužnatý plod. Deset let se Florentino Ariza ani nepokusil vloučit se jí do přízně, spláceje tak tvrdý trest za svůj někdejší omyl, a Leona Cassianiová mu celou tu dobu ve všem pomáhala, až na tuhle jedinou věc.

Jednoho večera, kdy zůstal sedět u práce do pozdních hodin, jak po matčině smrti často dělával, si na odchodu všiml, že v kanceláři Leony Cassianiové se ještě svítí. Bez zaklepání otevřel a uviděl ji: seděla sama za psacím stolem, pohroužená do práce, vážná, a na nose měla nové brýle, ve kterých vypadala jako vědatorka. Florentino Ariza si s blaženým úlekem uvědomil, že jsou v celé budově sami a kolem nich jsou jen opuštěná mola, město pohroužené do sna, věčná noc sklenutá nad temnotami moře, teskná siréna lodí, která nedorazí dřív než za hodinu. Zapřel se oběma rukama o rukojeť deštníku jako tenkrát, když jí v Koukolové uličce zastoupil cestu, s tím rozdílem, že teď se opíral proto, aby nebylo vidět, jak se mu třesou kolena.

»Pověz mi jednu věc, Ivice srdce mého,« řekl. »Kdy my se z toho vybabráme?«

Bez překvapení a s plnou sebevládou odložila brýle a oslepila ho svým slunečným úsměvem. Dosud mu nikdy netykala.

»Ach ty jeden Florentino Arizo,« řekla mu, »deset let tady sedím a čekám, až se mě na to zeptáš.«

Jenomže už bylo pozdě: ta příležitost s ní tenkrát jela v tramvaji tažené mulami, stále s ní sedávala na téže židli, teď

ale odešla navždycky. Pravda byla taková, že po všech těch psích kusech, které kvůli němu potají vyváděla, po všech špinavostech, které pro něj vytrpěla, ho v cestě životem předstihla a byla o mnoho dál než o těch dvacet let, o která jí předčil věkem: mezitím pro něho zestárla. Natolik ho milovala, že se ho nepokoušela oklamat a raději ho chtěla milovat dál, přestože mu to musela dát najevo tak drsně.

»Ne,« řekla. »Připadalo by mi, že spím s vlastním synem, kterého jsem nikdy neměla.«

Florentino Arizovi zůstal v srdci osten, že poslední slovo neměl on. Domníval se, že když žena říká ne, očekává, že se na ni bude naléhat, než se definitivně rozhodne, ale u Leony Cassianiové to bylo jiné: nemohl riskovat, že se zmýlí podruhé. Dal se na ústup bez rozmrzelosti, ba dokonce to provedl s jistou dávkou půvabu, což pro něj nebylo snadné. Po té noci se mezi nimi bez hořkosti rozplynulo všechno, co mohlo do jejich vztahů vnášet stín, a Florentino Ariza pochopil, že je možné přátelit se s ženou, aniž s ní člověk spí.

Leona Cassianiová byla jediná lidská bytost, které se Florentino Ariza pokoušel svěřit se svou tajnou láskou k Fermíně Dazové. Těch několik málo zasvěcených už začínalo zapominat, a to přičiněním vyšší moci. Tři si nepochybně vzali to tajemství do hrobu: jeho matka, které celá ta záležitost vymizela z paměti dávno předtím, než umřela, Gala Placidiová, zesnuvší v pozeňnaném věku ve službách té, která jí byla téměř dcerou, a nezapomenutelná Escolástica Dazová, jež mu kdysi v modlitební knížce přinesla první milostné psaníčko, jaké v životě dostal, a která po tolika letech už nemohla být mezi živými. Lorenzo Daza, o němž tehdy nevěděl, zda je živ či mrtev, se sice mohl svěřit sestře France de la Luz ve snaze zabránit vyloučení ze školy, ale nebylo pravděpodobné, že by se o tom byli dále šířili. Do počtu scházelo jedenáct telegrafistů ve vzdálené provincii Hildebrandy Sánchezové, jejichž rukama procházely depeše s jejich plnými jmény a přesnými adresami, a pak Hildebranda Sánchezová a její fraucimor nezkrtných sestřenic.

Co ovšem Florentino Ariza netušil, bylo to, že do výčtu měl být zahrnut i doktor Juvenal Urbino. Hildebranda Sán-

chezová mu kdysi tajemství odhalila při jedné z četných návštěv, které u nich vykonala v prvních letech jejich manželství. Zmínku však utrousila tak nahodile a v okamžiku natolik málo příhodném, že doktoru Urbinovi nešla jedním uchem dovnitř a druhým ven, jak si myslela, nýbrž prošla mu kolem obou uší. Ve skutečnosti se o Florentinu Arizovi zmiňovala jako o skrytém básnickém talentu, jednom z těch, kteří podle jejího názoru mohli zvítězit v Květinových hrách. Doktor Urbino pracně vzpomínal, o koho jde, a Hildebranda, ačkoli nemusela, přece jen se špetičkou zlomyslnosti řekla, že to byl jediný nápadník, se kterým byla Fermina Dazová před svatbou zasnoubena. Řekla to v přesvědčení, že tehdejší románek, tak nevinný a prchavý, byl záležitost spíše dojmavá. Doktor Urbino se ani neobtěžoval věnovat jí pohled, když poznamenal: »To jsem nevěděl, že dotyčný byl básník.« A touhle větou celou věc vymazal z paměti, zčásti i proto, že byl profesionálně zvyklý z etických důvodů zapomínat.

Jak Florentino Ariza zaznamenal, držitelé jeho tajemství, s výjimkou jeho matky, patřili ke světu Ferminy Dazové. Ve vlastním světě stál jen on sám, sám pod drtivou vahou břemene, o něž se mnohokrát potřeboval podělit, ale nenacházel nikoho, kdo by si tak velkou důvěru zasloužil. V úvahu přicházela jedině Leona Cassianiová a zbývalo jen najít vhodnou chvíli a způsob, jak to říct. Přemýšlel o tom právě onoho párného letního odpoledne, kdy doktor Juvenal Urbino vystoupal po strmém schodišti Karibské říční, odpočívaje po každém zdolaném schodu, poněvadž jinak by nepřežil pekelný žár třetí hodiny odpolední, a bez dechu, propocený včetně kalhot, se objevil v kanceláři Florentina Arizy a posledním zbytkem dechu ze sebe vypravil: »Jak to vypadá, žene se na nás cyklón.« Florentino Ariza ho v budově Karibské říční nejdou zhlédl, poněvadž doktor Urbino často chodil za strýcem Lvem XII., ale nikdy nepocítil tak jasně jako tentokrát, že tato nevídaná návštěva nějak souvisí s jeho vlastním životem.

Bylo to v době, kdy doktor Juvenal Urbino vystoupil z břehů pouhé profese a divže nechodil od dveří ke dveřím jako nějaký žebravý vandrák s kloboukem v ruce, sháněje příspěv-

ky na své umělecké podniky. Jedním z jeho nejvěrnějších příspěvatelů se štědrými dlaní byl strýc Lev XII., který právě v té chvíli zahájil svou každodenní desetiminutovou siestu, klíma je v pérovém křesle za psacím stolem. Florentino Ariza doktora Juvenala Urbina požádal, aby laskavě posečkal v jeho kanceláři, která sousedila s pracovnou strýce Lva XII. a svým způsobem sloužila jako předpokoj.

Viděli se už při různých příležitostech, ale nikdy se ještě nesešli takhle, jeden druhému tváří v tvář, a Florentino Arizovi se zase jednou udělalo mdlo z pocitu méněcennosti. Těch deset minut trvalo celou věčnost; třikrát během té doby se zvedl v naději, že se strýc probudil o něco dřív, a vypil celou termosku černé kávy. Doktor Urbino si nedal ani šálek. »Káva je jed,« řekl. A dál snoval řeč o tom i onom, nestaraje se ani, zda je poslouchán. Florentino Ariza nemohl vystát jeho přirozenou distingovanost, plynulé a přesné vyjadřování, ztajenou vůni káfru, která ho obestírala, jeho osobní kouzlo, snadnost a eleganci, s níž pronášel i nejfrivolnější věty tak, že z jeho úst zněly jako podstatné sdělení. Znenadání stroze změnil téma.

»Máte rád hudbu?«

Zaskočil ho. Po pravdě řečeno, Florentino Ariza chodil na všechny koncerty i operní představení, jaké se ve městě dávaly, necítil se však schopen vést kritický anebo zasvěcený rozhovor. Byl chytlavý na hudbu, která byla v módě, hlavně na sentimentální valčíky, jimž nebylo možno upřít jistou příbuznost s jeho vlastními mladickými skladbami či potají sepsovanými verši. Stačilo, když si takový valčík poslechl, a ani sám pánbůh by mu nedokázal z hlavy vyhnat nit melodie, která mu celé noci zněla v hlavě. Ale takhle se nedalo vážně odpovědět na tak vážnou otázku hudebního znalce.

»Líbí se mi Gardel,« řekl.

Doktor Urbino pochopil. »Aby ne,« řekl. »Je v módě.« A vyklouzl výčtem svých četných nových plánů, při jejichž uskutečňování jako obvykle nemohl počítat s peněžní podporou úředních míst. Upozornil Florentina Arizu na neslychaně nízkou úroveň produkci, které se teď daly z ciziny dovézt, v porovnání s velkolepými uměleckými zážitky minulého sto-

letí. Ano, takhle to prosím vypadá: už rok prodává abonmá, aby pro Divadlo komedie získal trio Cortot-Casals-Thibaud, a ve vládě vůbec nikdo neví, kdo tihle lidi jsou, zatímco stejný měsíc se vyprodaly všechny vstupenky na představení společnosti Ramóna Caralta, která dává kusy s kriminální zápletkou, na představení Operetní společnosti dona Manola de la Presa, na skupinu fantastické pantomimy Los Santanelas, nedostížné mistry v umění převleku, přestrojující se přímo před diváky v okamžiku mihotavého zablesknutí na scéně, na Danyse D'Altainovou, která se na plakátech dává ohlašovat jako bývalá tanečnice z Folies Bergère, a dokonce i na takový odporný spektakl, jako je ten Ursus, ten děsný baskický silák, co holýma rukama zápasí s býkem. Těžko si ovšem stěžovat, když sami Evropané právě znovu podávají špatný příklad barbarské války, zatímco my sami konečně začínáme žít v míru po půl století devíti občanských válek, které, když se to tak vezme, jsou vlastně jedna jediná: pořád ta samá. Co na tomto poutavém projevu Florentina Arizu nejvíc zaujalo, byla možnost obnovy Květinových her, podniku, který si získal největší a nejtrvalejší ohlas ze všeho, s čím doktor Juvenal Urbino v minulosti přišel. Musel se kousnout do jazyka, aby mu nevyklopil, že sám je trvalým účastníkem této každoroční soutěže, která dokonce vzbudila zájem velikánů poezie nejen v ostatních částech země, ale i v dalších zemích Karibské oblasti.

Sotva se hovor trochu rozproudil, vzduch, do té chvíle spíš horká pára, se znenadání ochladil, a bouře s vichrnou smrští, která současně přisvištěla ze všech stran, práskla okny i dveřmi a budova zaskřípěla až v základech jako plachetnice stržená proudem. Doktor Juvenal Urbino jako by to ani nezaznamenal. Jen tak mimochodem udrolil cosi o vrtošivých červnových cyklónech a znenadání, bez jakékoli souvislosti, se rozpovídal o své ženě. Byla nejen jeho nejhorlivější spolupracovnicí, ale, jak řekl, přímo duší všeho, co podnikal. »Bez ní bych nebyl nic,« řekl. Florentino Ariza naslouchal s netečnou tváří, na všechno příkyvoval a neodvažoval se říct ani slůvko ze strachu, aby ho nezradil hlas. Stačily však dvě tři další věty a pochopil, že doktoru Juvenalu Urbinovi i při

všech vyčerpávajících povinnostech a závazcích zbývá víc než dost času na to, aby svou ženu zbožňoval skoro právě tak, jak Ferminu Dazovou zbožňoval on sám, a toto odhalení ho omráčilo. Nemohl však reagovat, jak by byl chtěl, poněvadž srdce ho v tu chvíli podtrhlo jako stará coura, jak to jen srdce dovede: zjevilo mu, že on a ten muž, kterého vždycky považoval za svého osobního nepřítele, jsou oběti téhož osudu, že oba hrají žaludským esem společně vášně: dva tahouni připravení k témuž jhu. Poprvé za sedmadvacet nekonečných let čekání ho s nesnesitelnou bolestí bodla myšlenka, že tenhle obdivuhodný muž musí umřít, aby on sám mohl být šťasten.

Cyklón se přehnal jinudy, ale větrná smršť, která ho provázela, stačila během patnácti minut obrátit v trosky celé čtvrti na okraji bažiny a poškodit půl města. Doktor Juvenal Urbino, uspokojen dalším velkorysým příspěvkem strýce Lva XII., nepočkal, až se úplně vyčásí, a z roztržitosti si nechal deštník, osobní vlastnictví Florentina Arizy, který mu ho zapůjčil na cestu ke kočáru. Ztráta ho ale nebolela, naopak: potěšila ho myšlenka, co si asi pomyslí Fermina Dazová, až se dozví, komu deštník patří. Ještě se nevzpamatoval z otřesu, který mu setkání přivodilo, když se v jeho kanceláři objevila Leona Cassianiová; pomyslel si, že je to jedinečná příležitost, jak jí tajemství bez okolků vyklopit, jako by jediným řezem otevřel bouli v podpaží, která mu nedovoluje žít: teď, anebo nikdy. Začal otázkou, co si myslí o doktoru Juvenalu Urbinovi. »Je to člověk, který dělá moc věcí, snad až příliš mnoho, ale řekla bych, že nikdo neví, co si vlastně myslí,« odpověděla téměř bez přemýšlení. Pak se zamyslela, zahryzla se svými ostrými a velkými zuby velké černošky do gumičky na tužce, a nakonec pokrčila rameny a sprovodila ze světa věc, která jí hlavu nedělala.

»Možná že právě proto dělá tolik věcí,« řekla. »Aby nemusel myslet.«

Florentino Ariza se jí pokusil zadržet, aby mu neutekla.

»Musí umřít, a to mě trápí,« řekl.

»Všichni musíme umřít,« opáčila.

»To ano,« řekl, »ale tenhle dřív než my všichni.«

Nic nepochopila: znovu mlčky pokrčila rameny, a byla pryč. V tu chvíli Florentino Ariza pochopil, že kterési nejisté noci jednou v budoucnu, až budou s Ferminou Dazovou šťastně ležet v posteli, bude jí vyprávět, že neodhalil tajemství své lásky ani té jedné jediné bytosti, která si vysloužila právo je znát. Ne: nikdy v životě je neodhalí, ani Leoně Cassianiové, ne snad proto, že by před ní nechtěl nadzvednout víko schránky, v níž je tak pečlivě ukryval půl života, nýbrž proto, že teprve teď si uvědomil, že ztratil klíč.

Jeho rozechvění však mělo to odpoledne ještě jinou příčinu. Ožil v něm stesk po něčem, co v sobě nosil od mladých let, živá vzpomínka na Květinové hry, jejichž zvuk se každým rokem patnáctého dubna rozléhal po celých Antilách. Vždycky patřil k jejich hrdinům, ale vždycky, jako téměř ve všem, byl hrdinou utajeným. Soutěže se zúčastnil vícekrát, počínaje zahajovacím ročníkem před čtyřicetiletými lety, a nikdy nezískal nic, ani poslední čestné uznání. Tohle ale Florentina Arizu netrápilo, poněvadž jej ani tak nepřitahovala cena jako něco, co na celém konkursu právě pro něj představovalo lákadlo navíc: při prvních Květinových hrách byla otevřením zapečetěných obálek a vyhlášením vítězů pověřena Fermina Dazová, a tehdy bylo rozhodnuto, že tento čestný úkon zůstane v jejich rukou i v následujících ročnících.

Ukryt v pološeru půlkruhových oken, v klopě živou kamélii, jež v jeho knoflíkové dírce pulsovala silou jeho touhy, zíral onoho slavnostního večera při prvních Květinových hrách na Ferminu Dazovou, jak na prknech bývalého Národního divadla rozlepuje tři zapečetěné obálky. Ptal se, co nastane v jejím srdci, až zjistí, že ten, kdo získal Zlatou orchidej, je on. Byl si jist, že pozná jeho písmo a vybaví si v tom okamžikové chvíli, kdy sedala s vyšíváním pod mandloněmi v parčíku, vůni povadlých gardenií přiložených k dopisům, tóny tajnosnubného valčíku korunované bohyně za vichrných jiter. Nestalo se. Ba přihodilo se cosi horšího: Zlatá orchidej, nejvytouženější cena za národní básnickou tvorbu, byla přiřčena čínskému přistěhovanci. Všeobecné pozdvižení, které tento neslýchaný ortel vyvolal, zavedlo příčinu k pochybám o serióznosti soutěže. Avšak výrok byl platný a vytríbenost sonetu plně ospravedlňovala jednomyslné usnesení poroty.

Nikdo nevěřil, že oceněný Číňan je pravým autorem básně. Do města přibyl koncem minulého století, prchaje před epidemií žluté zimnice, která řádila v Panamě v době, kdy se stavěla železniční trať mezi dvěma oceány, a spolu s ním se do města přistěhovalo mnoho jeho krajanů, kteří tady pak zůstali, dokud neumřeli, po čínsku žili, po čínsku se rozmnožovali a všichni si byli tak podobní, že je nikdo nedokázal rozeznat. Zpočátku jich byl nanejvýš tucet a někteří s sebou přivedli své ženy a své děti a své psy, které si připravovali k jídlu, ale za pár let, také díky novým nežádoucím Číňanům, kteří překračovali hranice, aniž zanechali stopy v celních záznamech, jimi překypovaly čtyři uličky v předměstské přístavní čtvrti. Někteří mladíci se tak rychle proměnili v ctihodné starce, že si nikdo nedokázal vysvětlit, kde vzali čas takhle zestárnout. Lidová intuice je dělila na dva druhy: na zlé Číňany a na hodné Číňany. Zlí byli ti z ponurých přístavních špeluněk, kde se dalo právě tak královsky pohodovat jako vypustit duši nad talířem s krysou na slunečnicích, a které, jak se šušovalo, dělaly jen fasádu obchodu s bílým masem a pašeráckému podnikání všeho druhu. Hodní byli Číňané z prádelny, dědici posvátného vědění, z jejichž rukou vycházely košile čistší, než kdyby byly nové, s límečky a manžetami jako čerstvě nažehlené hostie. A byl to právě jeden z těch hodných Číňanů, který v Květinových hrách porazil dvaasedmdesát dobře vyzbrojených protivníků.

Když Fermina Dazová, mhourajíc proti světlu, přečetla jméno, nikdo mu nerozuměl. Jednak znělo nezvykle, jednak, a to byl hlavní důvod, nikdo vlastně pořádně nevěděl, jak se Číňané jmenují. Moc dlouho se o tom konečně přemýšlet nemuselo, poněvadž vítězný Číňan se vzápětí vynořil z hlubin sálu, na tváři onen nebeský úsměv, jakým se Číňané usmívají, když přijdou brzy domů. Byl si vítězstvím tak jist, že se oblékl k převzetí ceny do žluté hedvábné haleny jako ke slavnostem jara. Převzal osmnáctikarátovou Zlatou orchidej a z radosti ji políbil, zatímco sál bouřil posměchem nevěřících. Neztratil klid. Čekal uprostřed jeviště, neochvějný jako věrozvěst boží prozřetelnosti méně dramatické, než je ta naše, a v první chvíli ticha oceněnou básně přečetl. Nikdo mu ne-

rozuměl. Když ale pominula další bouře hvízdání a řevu, Fermina Dazová chladnokrevně báseň přečetla ještě jednou svým vemlouvavě zastřeným hlasem a publikum po prvním verši oněmělo úžasem. Byl to sonet s rodokmenem nejčistšího parnasismu, dokonalost sama, a z celé básně vanul dech svěží inspirace, svědčící o spoluúčasti mistrovské ruky. Jako jediné možné vysvětlení se nabízelo, že si některý z velkých básníků zašprýmoval na účet Květinových her a Číňan že se k žertu propůjčil, rozhodnut tajemství smlčet až do své smrti. Obchodní list, náš tradiční deník, se pokusil vyspravit trhliny, jež utrpěla občanská vážnost, učeným a značně nestravitelným esejem o starousedlictví Číňanů a jejich kulturním vlivu v Karibské oblasti, což jim, jak esej dovozoval, dávalo zasloužené právo k účasti na Květinových hrách. Pisatel článku nepochyboval, že sonet složil ten, kdo tvrdil, že je jeho autorem, a bez nějakého kličkování o tom snášel důkaz za důkazem, počínaje titulkem: *Co Číňan, to básník*. Osnovatelé spiknutí, pokud k němu vskutku došlo, zetleli v hrobě i se svým tajemstvím. Co se týče Číňana, který v Květinových hrách zvítězil, ten skončil bez zpovědi v orientálním věku a byl pochován se Zlatou orchidejí v rakvi, také však s hořkostí, že se mu zaživa nepodařilo získat to jediné, po čem toužil, totiž reputaci básníka. U příležitosti jeho úmrtí noviny připomněly onen zapomenutý incident z Květinových her, otiskly sonet v secesním rámečku naduřelých děv se zlatými rohy hojnosti, a strážní bozi básnického řemesla využili příležitosti, aby věci postavili na patřičné místo: nové generaci připadal sonet tak špatný, že jeho autorem prokazatelně musel být onen zesnulý Číňan.

Florentinu Arizovi se tehdejší skandál vždycky spojoval se vzpomínkou na jakousi korpulentní neznámou, která tenkrát seděla vedle něho. Všiml si jí hned na počátku večera, ale pak, jak v bázni očekával věci příští, na ni pozapomněl. Zaujala ho svým perleťovým úbělem, svou vůni šťastné boubelky, svým nesmírným poprsím sopranistky, na němž trůnila umělá magnólie. Byla napresovaná v šatech z černého sametu, černočerných jako její žhavé a roztoužené oči, a vlasy měla ještě černější, na šíji vyčesané a po cikánsku přichycené

vysokým hřebenem. V uších se jí pohupovaly dlouhé oringle, s nimiž ladil náhrdelník i prsteny navlečené na několika prstech, všechno v blýskavě zlatém provedení, a na pravé tváři měla tužkou přimalované znamínko. Ve zmatku závěrečného potlesku vrhla na Florentina Arizu upřímně zarmoucený pohled.

»Věřte, že je mi to z celé duše líto,« řekla.

Na Florentina Arizu to udělalo dojem, ne tak kvůli slovům soustrasti, která vpravdě zasluhoval; spíš ho ohromilo, že někdo rozpoznal jeho tajemství.

»Došlo mi to podle toho, jak se vám třásla ta kytka v klopbě, když otvírali obálky,« vysvětlila. Přistrčila mu před oči plyšovou magnólii, kterou držela v ruce, a otevřela mu srdce:

»Já jsem si tu svou právě proto sundala,« řekla.

Vypadala, že se z neúspěchu co nevidět rozpláče, ale ve Florentinu Arizovi už zapracoval instinkt nočního lovce a postaral se, aby se jí změnila nálada.

»Pojďte, půjdeme si spolu někam poplakat,« řekl.

Doprovodil ji domů. Už ve dveřích, vzhledem k tomu, že táhlo k půlnoci a na ulici nebylo ani živáčka, ji přesvědčil, aby ho pozvala na skleničku brandy a ukázala mu alba s výstřížky a fotografiemi společenských událostí z posledních deseti let, které podle svých vlastních slov měla doma. Trik to byl už tenkrát vousatý, ale tentokrát nezamýšlený, protože o albech cestou z Národního divadla hovořila ona. Vešli. První, čeho si Florentino Ariza ze salónu všiml, byly otevřené dveře ložnice, za nimiž, jak viděl, stála širokánská a bohatě vybavená postel s brokátovou přikrývkou a bronzově olistěným kovaným záhlavím. Vyvedlo ho to z míry. Musela to znamenat, poněvadž ho několika rychlými kroky předešla a zavřela dveře ložnice. Pak ho pozvala na kanapátko, potažené kvítkovaným kretonem, v jehož koutě podřimovala kočka, a na stůl před něj rozložila svou sbírku alb. Florentino Ariza beze spěchu obracel list za listem a moc neviděl, na co se vlastně dívá, poněvadž myslel spíš na to, co podnikne v následujícím okamžiku. Znenadání se na ni podíval a uviděl, že má oči plné slz. Doporučil jí, ať se nic nestydí a dosyta se vypláče, protože nic tak neuleví, jako pořádně si poplakat,

ale nadhodil, že by bylo dobré, aby si na to plakání trochu uvolnila živůtek. Nelenil a sám se jí jal pomáhat s dlouhým šněrováním vzadu na korzetu, ve kterém byla utažená, div na ní tkanice nepraskly. Dřív než se stačil dopracovat ke konci, živůtek se pod nápořem obsahu rozskočil a astronomické poprsí volně vydechlo v celé své hvězdné šíři.

Přemohl strach, kterého se za celý život nezbavil, když šlo o poprvé, dokonce ani za nejsnazších okolností, a zlehka, jenom bříšky prstů, jí přejel po krku. Zakroutila sebou, zavrňela jako poslušná holčička, ale plakat nepřestala. Políbil ji tedy na stejné místo, zase tak zlehka, jako ji předtím pohladil, ale zopakovat to už nestačil, poněvadž se otočila, pověsila se na něj celou velkolepou vahou těla, které sálalo touhou jako pec, a oba se v objetí svalili na podlahu. Na kanapi mňoukla probuzená kočka a skokem se ocitla na nich. Poslepu po sobě zatápali jako nedočkaví začátečníci, jakžtakž se našli, a oblečení a zbrocení potem sebou zmítali na hromadě potrhaných alb, myslíce spíš na to, jak uhnout drápkům rozběsněného kocoura, než na bídu lásky, kterou právě páchali. Hned příští noci počínaje, s drápanci, jež dosud krváceli, ji však páchali dál, a pokračovali v tom několik let.

Když si uvědomil, že jí začal milovat, nacházela se už v plnosti čtyřicítka a jemu zakrátko mělo být třicet. Jmenovala se Sara Noriegová a v mládí prožila svou čtvrtodínku slávy, když zvítězila v jakési soutěži se sbírkou veršů o lásce chudých lidí, která se nikdy nedočkala vydání. Učila občanskou výchovu a společenské chování na veřejných školách a žila ze svého platu, obývajíc pronajatý domek v malebné Uličce snoubenců ve staré Getsemanské čtvrti. V životě měla několik příležitostných milenců, ale žádný z nich nepomýšlel na manželství, poněvadž sotvakterý muž z jejího prostředí a doby by uzavřel sňatek s ženou, se kterou se vyspal. I ona v sobě přestala živit iluzi poté, co její první oficiální snoubenec, jehož milovala s téměř slabomyslnou vášní svých osmnácti let, týden před svatbou couvl a nechal ji ztracenou v očistci oklamané snoubenky. Anebo použité slečny, jak se tehdy říkávalo. Tato první zkušenost, jakkoli krutá a kratičká, v ní však nezanechala žádnou hořkost, nýbrž oslnivě jasnou

jistotu, že nemá cenu žít bez chlapa v posteli, ať s prstýnkem či bez prstýnku, bez pána boha či zákona. Florentinu Arizovi se nejvíc líbilo, že při milování musela cumlat dětský dudlík, aby dospěla k výsostem slávy. Během doby si pořídili celou sbírku dudlíků všech velikostí, tvarů a barev, jaké se daly opatřit na trhu, a Sara Noriegová je měla zavěšené v záhlaví postele, aby v okamžiku naléhavé potřeby mohla jen poslepu sáhnout.

Ačkoli byla právě tak volná jako on a patrně by nic nenařinila proti tomu, aby svůj vztah zveřejnil, Florentino Ariza je od počátku nastolil jako tajnou avantýru. Skoro vždycky ji navštěvoval pozdě v noci, proklouznuv vchodem pro služebnictvo, a ven se vykrádal po špičkách krátce před svítáním. Oba věděli, že v takovém rozděleném a zalidněném domku, v jakém bydlela, musejí být sousedé se stavem věcí mnohem obeznalejší, než předstírali. Ale přestože šlo jen o vnější stránku, Florentino Ariza byl prostě takový, a takový měl zůstat vůči všem ženám po celý zbytek svého života. Nikdy se nedopustil chyby, ani se Sarou Noriegovou, ani s žádnou jinou, nikdy nezneužil důvěry. Nepřeháněl: jen jednou jedinkrát zanechal kompromitující stopu či písemný důkaz, a mohlo ho to tenkrát stát život. Po pravdě řečeno se vždycky choval tak, jako by byl věčný manžel Fermíny Dazové, manžel sice nevěrný, avšak houževnatý, jenž bez oddychu zápasí o to, jak by se vymanil z její poroby, ale tak, aby přitom nevzbudil její nevoli zradou.

Takováto hermetická tajnosnubnost nemohla ovšem prospívat, aniž se obešla bez omylů. Sama Tránsito Arizová skonalá v přesvědčení, že jejího syna, počatého z lásky a vychovávaného pro lásku, učinilo ono první mladistvé protivenství imunním vůči veškerým způsobům lásky. Četné méně shovívavé osoby z jejího nejbližšího okolí, jež znaly jeho tajnostkářskou povahu i slabost pro mysteriózní roucha a divné pleťové vodičky, však sdílely podezření, že není imunní vůči lásce, nýbrž vůči ženám. Florentino Ariza o tom věděl a jaktěživ nepodnikl nic, aby toto podezření vyvrátil. Ani Sara Noriegové to nedělalo starosti a také to neznepokojovalo ostatní nespočetné ženy, které miloval, ani ty, které mu dává

ly uspokojení a uspokojovaly se s ním bez lásky a braly ho jako toho, kým skutečně byl: jako příležitostného milence.

Nakonec k ní začal chodit v libovolnou dobu, hlavně v neděli dopoledne, kdy byl největší klid. Sotva přišel, nechávala všeho, ať dělala co dělala, a tělem i duší se oddávala jen tomu, jak ho učinit šťastným v obrovské, bohatě zdobené posteli, v níž nikdy nepřipouštěla žádné bohoslužebné formality. Florentinu Arizovi nešlo na rozum, jak neprovdaná žena bez minulosti může být tak znalá v ryze mužských věcech, a nechápal, jak dokáže vládnout svým sladkým tělem kosatky tak snadnince a něžně, jako by se pohybovala pod vodou. Bránila se řkouc, že láska je víc než co jiného přirozená vloha. »Buď se to umí od narození, anebo se to neumí nikdy,« říkala. Florentino Ariza se kroutil zpětnou žárlivostí při pomyšlení, že třeba prošla více rukama, než předstírala, ale musel to spolknout i se štopkou, poněvadž i on jí říkal to, co tvrdil všem, totiž že nikdy neměl nikoho než ji. Mezi mnoha jinými věcmi, které se mu méně zamlouvaly, musel strpět v posteli rozdivočelého kocoura, kterému Sara Noriegová opilovala drápky, aby je při milování nerozsápal.

Skoro právě tak ráda, jako vyváděla v posteli až do úplného vyčerpání, zasvěcovala chvíle únavy po milování kultu poezie. Nejenže měla ohromující paměť na cituplné básničky soudobých autorů, jejichž nejnovější díla se prodávala v brožovaných sešitcích po dvou centavech, ale přišpendlovala si na zeď básně, které se jí nejvíc líbily, aby si je kdykoli mohla nahlas recitovat. Kdysi převedla do jedenáctislabičného párového verše učební texty společenského chování a občanské výchovy, podobně jako ty, co se užívaly při výuce pravopisu, ale nemohla dosáhnout toho, aby úřední místa její dílo schválila. Svými deklamačními vzněty se nechávala strhnout do té míry, že se leckdy nedala vyrušit ani milováním a pokračovala v hlasité recitaci, dokud jí Florentino Ariza nevrátil dudlík do pusy, jako se dělává kojencům, aby přestali řvát.

V době, kdy byl jejich poměr v plném rozkvětu, si Florentino Ariza jednou položil otázku, který z těch dvou stavů je vlastně láska: jestli vyvádění v posteli, anebo poklidná neděl-

ni odpoledne. Sara Noriegová ho uklidnila prostým, avšak přesvědčivým vysvětlením, že láska je všechno, co dělají nazí. »Duše se milují od pasu nahoru, a těla od pasu dolů,« řekla. Tato definice připadala Saře Noriegové jako vhodný námět na báseň o rozpůlené lásce, kterou sepsali čtyřručně a Sara Noriegová se s ní zúčastnila pátých Květinových her, přesvědčena, že tak originální báseň dosud nikdo v soutěži nepředložil. Ale znovu prohrála.

Zuřila, když ji Florentino Ariza doprovázel domů. Bůhví proč si vzala do hlavy, že se proti ní spojili, aby ji připravili o cenu, a že za všechno může Fermina Dazová. Florentino Ariza jí nevěnoval pozornost. Od té chvíle, co se předávaly ceny, byl v prachbídne náladě: neviděl Ferminu Dazovou už hezky dávno a toho večera mu připadalo, že se s ní udála nějaká hluboká změna. Poprvé na ní bylo na první pohled znát, že je matkou. Nebyla to pro něj žádná novinka, poněvadž věděl, že synek už chodí do školy. Přesto se mu zdálo, že ještě nikdy na ní nebylo tak očividně znát, že je v mateřském věku: prozrazoval to právě tak objem pasu a mírné zadýchávání při chůzi jako zadržlý a nejistý hlas, když předčítala listinu vítězů.

Zatímco Sara Noriegová chystala něco k večeři, znovu zařadil alby s výstřižky z Květinových her ve snaze doložit své vzpomínky důkazným svědectvím. Viděl barevné obrázky z časopisů, zažloutlé pohlednice, jaké se v podloubích prodávaly jako upomínka, a bylo mu, jako by se mu před očima odvíjela jakási přízračná přehlídka jeho celoživotního klamu. Až do té doby ho při životě držela smyšlenka, že to, co pomíjí, je svět, že pomíjejí zvyklosti, že pomíjí móda: všechno kromě ní. Onoho večera však poprvé uviděl a vzal na vědomí, jak pomíjí život Ferminy Dazové a jak míjí jeho vlastní život, utrácený jen čekáním. Nikdy o ní s nikým nemluvil, poněvadž věděl, že nedokáže vyslovit její jméno, aniž by bylo znát, jak mu zbělely rty. Toho pozdního večera, kdy listoval v albech jako tolikrát předtím v nudě nedělních podvečerů, podařila se Saře Noriegové jedna ta náhodná trefa, při jakých tuhne v žilách krev.

»Je to coura,« řekla.

Jen tak to utrousila, jak prošla kolem a mimoděk zahlédla obrázek, zpodobující Ferminu Dazovou v převleku za černou panteřici na nějakém maškarním bále; nemusela nikoho jmenovat, aby se Florentino Ariza dověděl, o kom to mluví. Obávaje se nějakého odhalení, které by zvrátilo běh celého jeho života, pospíšil si s opatrnou obranou. Poukázal na to, že Ferminu Dazovou sice zná jen zdálky, výhradně v mezích zdvořilostních pozdravů, a o jejím soukromí že nemá nejmenší ponětí, ale docela jistě, jak tvrdil, to musí být obdivuhodná žena, když se z ničeho vypracovala vlastní zásluhou tak vysoko.

»Zásluhou toho, že si z vypočítavosti vzala muže, kterého nemiluje,« přerušila ho Sara Noriegová. »Což je ten nejhanbnější způsob, jak se kurvit.«

Ne tak drsně, ale se stejnou mravní přísností kdysi totéž řekla Florentinu Arizovi jeho matka, když se ho snažila utěšit z žalu. Otřesen až do morku kostí a nevěda, co opáčit na ten neúprosný odsudek, snažil se od tématu co nejrychleji utéci, ale Sara Noriegová mu to nedovolila, dokud ze sebe nevytlila všechnu zášť vůči Fermině Dazové. V jakémsi náhlém tušení, jež by nedokázala vysvětlit, nabyla přesvědčení, že právě Fermina Dazová proti ní zosnovala spiknutí, jak jí vyfouknout cenu. Nebylo nejmenšího důvodu, proč tomu věřit: neznaly se, v životě se neseťkaly a Fermina Dazová neměla s rozhodováním poroty nic společného, ačkoli jistě byla zpravena o tajnostech soutěže. »My ženské jsme vědmy,« prohlásila rozhodně Sara Noriegová a tím ukončila diskusi.

Od tohoto okamžiku viděl jinýma očima i ji. Také jí mýjely roky. Žírné luhy jejího těla vadly beze slávy, její láska se rozplývala v pošťkávání a na víčka jí začal usedat stín starých hořkostí. Byla květ včerejška. Ve vzteku z prohry ještě ke všemu přestala počítat svoje skleničky brandy. Neměla svůj nejlepší večer: zatímco jedli přihrátou kokosovou rýží, pokoušela se stanovit svůj a jeho podíl na básni, která prohrála, a zjistit tak, kolik okvětních plátků Zlaté orchideje by bylo na každého z nich připadlo. Nebylo to poprvé, co si krátili chvíli rozvlácným a pošetilým kláním, avšak Florentino Ariza využil příležitosti, aby dal hlasitě zažebet čerstvě utržené ráně,

a tak se zapletli do ubohého sporu, který v obou rozvířil zášť málem pětileté rozpůlené lásky.

Deset minut před půlnocí vylezla Sara Noriegová na židli, aby natáhla závaží na hodinách, a popaměti posunula ručičky na celou, jako by snad chtěla beze slov naznačit, že je čas jít. Jak to udělala, Florentino Ariza pocítil, že je nejvyšší čas vytnout u kořene tenhle vztah bez lásky, a hledal příležitost, jak to zaonačit, aby to udělal sám: tak, jak to dělával vždycky. V duchu poprosil pána boha, aby mu Sara Noriegová dovolila zůstat u ní v posteli, aby jí mohl říct že ne, že mezi nimi dvěma všechno skončilo, a s tímto skrytým úmyslem ji požádal, když byla hotova s natahováním hodin, aby si k němu přisedla. Dala však přednost lenošce pro hosty, hezky daleko od něj. Florentino Ariza k ní tedy natáhl ukazováček omočený v brandy, aby si zacumlala, jak s oblibou dělávala při milostné předehře v někdejších dobách lásky, ale Sara Noriegová uhnula.

»Teď ne,« řekla. »Někoho čekám.«

Od té doby, co mu Fermina Dazová dala košem, se Florentino Ariza naučil, jak zařídit, aby poslední rozhodnutí zůstalo vždycky na něm. Za okolností méně trpkých by byl na Saru Noriegovou vytrvale naléhal, jistý si tím, že by noc zakončili hrátkami v posteli, neboť byl přesvědčen, že žena, která se jednou s někým vyspala, vyspí se s ním pokaždé, kdy si to dotyčný bude přát, pokud ji bude umět pokaždé rozněžnit. Kvůli tomuhle přesvědčení vydržel v životě všechno, přes všechno se přenesl i v nejspínavějších záležitostech lásky, jen aby žádné ženě, jež se jako žena narodila, nedal příležitost vynést konečné rozhodnutí. Té noci se ale cítil tak zdeptán, že do sebe jedním lokem obrátil celou skleničku brandy, a vši mocí se přemáhaje, aby na něm nebyl znát hněv, odešel bez rozloučení. Nikdy víc se neviděli.

Poměr se Sarou Noriegovou patřil k jeho nejdelším a nejústálenějším vztahům, ačkoli nebyl v těch pěti letech jediný. Když pochopil, že je mu s ní dobře, hlavně v posteli, ale že mu nikdy nedokáže nahradit Ferminu Dazovou, propukly jeho noční výpady osamělého lovce s novou silou a zařizoval si to tak, aby rozděloval čas a síly, seč mu stačily. Saře Norie-

vé se nicméně podařil ten zázrak, že mu na nějaký čas poskytl úlevu. Přinejmenším dokázal žít, aniž Ferminu Dazovou viděl, na rozdíl od dřívějšíka, kdy v kteroukoli denní dobu nechával všeho, čím se právě zabýval, a vydával se za ní, hledal ji, poslušen nejistého hlasu svých předtuch, v uličkách nad pomyslení nepravděpodobných, na neskutečných místech, kde nemohla být, bloumal a srdce mu překypovalo touhou, která mu nedopřávala pokoje, dokud ji alespoň letmo nezahlédl. Rozchod se Sarou Noriegovou v něm naopak znovu vydráždil spící stesky a znovu mu bylo jako tenkrát v těch dobách, kdy vyesedával celá odpoledne v parčíku nad nekonečnou četbou, ale tentokrát to bylo horší o naléhavou nezbytnost, že doktor Juvenal Urbino musí umřít.

Už dost dlouho věděl, že je osudem předurčen k tomu, aby učinil šťastnou ovdovělou ženu a vdova aby učinila šťastným jeho, a tohle mu starostí nedělalo. Naopak: byl na to připraven. Za svých potulek lovce samotáře poznal tolik vdov a poznal je natolik dobře, aby nakonec dospěl k zjištění, že svět je plný šťastných vdoviček. Zprvu je vídal, jak se šílené bolesti dožadují nad rakví zvěčnělého chotě, aby je zaživa pohřbili s nebožtíkem a ony nemusely bez něho čelit ranám budoucnosti, ale pak, jak se postupně smířovaly se skutečnostmi svého nového stavu, povstávaly z popela a přímo vypučely životem. Zpočátku žily jako cizopasně bytůstky stínů v obydlích zejících pustotou, stávaly se z nich důvěrnice vlastních služek, milenky vlastních polštářů, nemajíce, čím by se po tolika letech neplodné poroby zabývaly. Čas jim přebýval a utrácely ho přišíváním knoflíků na nebožtíkovo prádlo, které nikdy předtím neměly čas pospravit, znovu a znovu přezehlovaly košile s límečky a manžetami ztuženými parafinem, aby ustavičně byly v dokonalém stavu. Dál pokládaly mýdlo svých nebožtíků do koupelny, postel povlékaly ložním prádlem s jejich monogramem, na stůl kladly jejich talíře a příbor tam, kde sedávali, pro případ, že by se z končin smrti nečekaně vrátili, jak to dělávali zaživa. Sloužily tyhle bohoslužby samoty, ale přitom si současně začínaly uvědomovat, že znovu třímají otěže vlastní vůle, poté, co se svého času zřekly vlastního příjmení i vlastní totožnosti a tohle všechno vyměnily za

jakousi pomyslnou jistotu, jež nebyla ničím jiným než jednou z mnoha iluzí, s nimiž šly k oltáři. Jen ony věděly, kolik váží muž, kterého k zbláznění milovaly a který snad miloval i je, jehož ale dál musely opatrovat jako dělátko do posledního dechu, kojit ho, vyměňovat mu umazané plenky, rozptylovat ho všelijakými mateřskými šidítky, aby ulevily strachu, který se ho zmocňoval každé ráno, když měl vyjít ven a pohlédnout skutečnosti do tváře. A přece: když ho viděly vycházet z domu, jeho, kterému samy vlily tolik odvahy do žil, že byl hotov spolknout celý svět, byly to ony, které tu zůstávaly se strachem, že se k nim už nikdy nevrátí. Tohle byl život. Láska, pokud vůbec byla, bylo cosi stranou: jiný život.

V posilující nečinnosti samoty vdovy naopak přicházely na to, že jediný způsob, jak poctivě žít, je vydat se na milost tělu, jíst jenom z hladu, milovat bez lhaní, spát, aniž by spánek musely předstírat, aby se vyhnuly sprostotě milostné povinnosti, konečně s právem mít pro sebe celou postel, ve které jim nikdo nebere polovinu jejich prostěradla, polovinu jejich vzduchu k dýchání, polovinu jejich noci, dokud se tělo nenasytilo sněním o vlastních snech, a probudilo se samo. Za svých jiter pytláka je Florentino Ariza potkával před kostelem, jak v pět ráno vycházejí z ranní pobožnosti, zahalené v černém rubáši a s havranem osudu na rameni. Sotva ho matně vytušily v oslepujícím světle úsvitu, přecházely přes ulici na protější chodník drobnými a krátkodechými krůčky, cupitáním malého ptáčka, neboť jen projít kolem muže mohlo poskvřnit jejich čest. A přesto byl přesvědčen, že v nitru takové neutěšitelné vdovy, spíše než kterékoli jiné ženy, může být ukryto semínko blaženosti.

Všechny vdovy jeho života, vdovou Nazaretovou počínaje, mu daly nahlédnout, jaké jsou ty šťastně provdané ženy po smrti svých manželů. To, co pro něj až do té doby bylo pouhé tušení, se díky jim stalo možností, která se dala uchopit rukama. Neviděl důvod, proč by i Fermina Dazová nemohla být právě takováhle vdova, připravená životem, aby ho přijala takového, jaký je, bez nějakých smyšlených pocitů viny vůči mrtvému manželovi, odhodlaná objevit spolu s ním to jiné štěstí, jak být šťasten nadvakrát, láskou pro každý den, která

by každý okamžik proměnila v zázrak žití, a druhou láskou, náležející jenom jí, kterou imunita smrti chrání před každou nákazou.

Možná by zdaleka nehořel takovým nadšením, kdyby alespoň tušil, jak vzdálená byla Fermina Dazová těmto planým propočtům, když se před ní sotva začaly rýsovat obzory světa, ve kterém bylo předem pamatováno na všechno, kromě nepřízně osudu. Být boháčem mělo v tehdejších dobách řadu výhod, a samozřejmě i řadu nevýhod, ale každý druhý po bohatství toužil jako po nejpravděpodobnější možnosti, jak si zajistit věčnost. Když Fermina Dazová kdysi Florentina Arizu odmítla, stalo se to v jakémsi náhlém prozření zralosti, které okamžitě splatila slzavou krizí, ale nikdy nezapochybovala o tom, že se rozhodla správně. Tehdy si neuměla vysvětlit, jaké skryté důvody rozumu jí vnikly onu jasnozřivost, ale o mnoho let později, již na prahu stáří, znenadání a nevědouc jak pochopila, co to bylo, když se jednou řeč náhodně stočila na Florentina Arizu. Všichni přítomní věděli, že je dauphinem Karibské říční paroplavební společnosti, která v té době skvěle prosperovala, všichni si byli jisti, že jej mnohokrát viděli a dokonce s ním osobně jednali, ale nikdo si nedokázal vybavit, kdo to vlastně je. V tom okamžiku se Fermine Dazové objasnily podvědomé důvody, které jí zabránily, aby ho milovala. »Jako by to ani nebyl člověk, ale stín,« řekla. Vskutku: byl stínem někoho, koho nikdy nikdo nepoznal. Ale zatímco se bránila naléhání doktora Juvenala Urbina, muže, který byl jeho pravým opakem, mučil ji strašák provinilosti, jediný pocit, který nedokázala snést. Sotva pocítila, že se blíží, propadala panice, kterou neuměla zvládnout, jestliže nenašla někoho, kdo by ulehčil jejímu svědomí. Takhle to s ní bylo od nejtěžších let: když se rozbil v kuchyni talíř, když někdo upadl, když si sama přiskřípla prst ve dveřích, obracela se na nejbližšího dospělého a pospíšila si s obžalobou: »Za to můžeš ty.« Ve skutečnosti jí nešlo o to, aby odhalila viníka anebo aby se přesvědčila o vlastní nevině: stačilo jí, když ji mohla konstatovat.

Strašák provinilosti byl natolik zjevný, že si doktor Urbino včas uvědomil, jak velkou měrou ohrožuje soulad jeho rodin-

ného krbu, a sotva vycítil, že se blíží, rychle manželku uklidňoval: »Jen klid, miláčku, za to můžu já.« Ničeho se totiž tolik neobával jako unáhlených a definitivních rozhodnutí své ženy a byl přesvědčen, že vždycky pramení z pocitu viny. Zmatek, který se jí zmocnil poté, co Florentina Arizu odmítla, se nicméně žádnou útěšnou větou nevyřešil. Po mnoho měsíců nadále otvírala balkónové okno a pokaždé postrádala ten přízrak osamělce, který ji vyhlížel v opuštěném parčíku, viděla nejzastřenější lavičku pod stromem, kde vysedával s knížkou, aby na ni myslel, aby pro ni trpěl, a musela okno zavřít a vzdychnout si: »Ubožák.« Pocítila dokonce jisté rozčarování, že je méně neodbytný, než se původně domnívala, jenomže to už bylo příliš pozdě, než aby se daly skutky minulosti nějak opravovat, a vícekrát se přistihla při tom, že pociťuje pozdní touhu po dopisu, který nikdy nepřišel. Když se musela rozhodnout, zda se provdá za Juvenala Urbina, dostala se do hluboké krize, uvědomujíc si, že nemá jediný pádný důvod, aby mu dala přednost, když předtím bez jediného pádného důvodu odmítla Florentina Arizu. Doktora Urbina ve skutečnosti milovala právě tak málo jako toho druhého a navíc jej mnohem méně znala, a v jeho dopisech nežhnuly horečné city jako v dopisech Florentina Arizy, ani jí nepodal tolik jímavých důkazů o tom, jak silně o ni stojí. Pravdou bylo, že doktor Juvenal Urbino nikdy nepředestřel svoje návrhy v jazyce lásky, a bylo přinejmenším zvláštní, že takový pravověrný katolík, jakým byl, jí nabízel pouze pozemské statky: jistotu, řád, štěstí, tedy cifry nejbližze postavené, které by se ve svém součtu možná mohly podobat lásce: téměř lásce. Ale láskou nebyly, a tyhle pochyby jenom zvětšovaly její zmatek, neboť zároveň si nebyla jistá, zda je láska skutečně to, čeho se jí nejvíc nedostává k životu.

Proti doktoru Juvenalu Urbinovi v každém případě nejvíc mluvílo to, že se víc než nebezpečně podobal onomu ideálnímu muži, kterého si Lorenzo Daza pro svou dceru tak toužebně přál. Sotva bylo možné považovat ho za něco jiného než za plod spiknutí zosnovaného otcem, ačkoli ve skutečnosti tomu tak nebylo; Fermina Dazová o tom byla nicméně přesvědčena od chvíle, kdy uviděla doktora Urbina podruhé

vcházet do domu, na lékařskou návštěvu, kterou si nikdo nevyžádal. Rozhovory se sestřenicí Hildebrandou nasadily jejímu zmatku korunu. Hildebranda, která sama byla v postavení oběti, se ztotožňovala spíš s Florentinem Arizou, zapomínajíc, že si možná právě Lorenzo Daza vyžádal její příjezd, aby zasáhla ve prospěch doktora Urbina. Jen Bůh věděl, kolik úsilí to Ferminu Dazovou stálo, aby se k sestřence nepřipojila, když se vydala za Florentinem Arizou na telegrafní stanici. Prála si, aby ho mohla znovu vidět, porovnat ho se svými pochybnostmi, o samotě si s ním promluvit, zjistit, co skrývá v nehlubším nitru, a ujistit se tak, že kvůli jednomu rozhodnutí, které kdysi bez přemýšlení učinila, nebude teď přinucena k rozhodnutí horšímu, totiž k tomu, aby podlehla ve své osobní válce s otcem. V klíčovém okamžiku svého života to však udělala, neberouc v potaz mužnou krásu svého nápadníka ani jeho pověstné jmění, ani jeho časnou proslulost, ani cokoli z jeho mnohých opravdových zásluh, nýbrž aby nepropásla příležitost v obavě z blížících se jedenadvacátých narozenin, které si pro sebe stanovila jako hranici, za kterou se vzdá do vůle osudu. Ta jedna jediná minuta jí postačila k tomu, aby na sebe vzala veškerý dosah rozhodnutí podle božích i lidských zákonů: na celý život. Jakmile to učinila, všechny pochyby se rozptýlily a ona mohla bez výčitek udělat to, co jí rozum nabízel jako nejlepší východisko: houbou nezmáčenou slzami smazala obraz Florentina Arizy a tam, kde v její paměti do oné chvíle bytoval, dala vykvést louce vlčích máků. To jediné, co si přitom povolila, byl povzdech hlubší než obvykle, poněvadž to bylo naposledy: »Ubožák!«

Nejhorší pochybnosti jí však začaly sužovat, sotva se vrátila ze svatební cesty. Nestáčili ještě ani vybalit kufry, vyndat nábytek z beden a vyprázdnit všech jedenáct truhlic, které si s sebou přivezla, aby se ujala žezla paní a vládkyně v bývalém paláci markýze z Casalduera, a obestřela ji smrtící mrákota, když si uvědomila, že je v tomhle domě omylem, a co horšího: s mužem, který je někdo jiný. Potřebovala šest let, než se z toho dostala. Šest nejhorších let svého života, kdy jí doháněla k zoufalství zatrpklost její tchyně doni Blanky a du-

ševní zaostalost obou švagrových, které ani nemusely chodit do kláštera, aby zaživa shnily v klauzuře, poněvadž to i tak měly v sobě.

Doktor Urbino se k jejím prosbám stavěl hluchý, smířen s nutností splatit rodinnou daň, a doufal, že boží moudrost a manželčina nekonečná přizpůsobivost se nakonec postarají o to, aby se věci dostaly do správných kolejí. Bolelo ho, jak matka upadá, právě ona, která se kdysi uměla tak nakažlivě radovat ze života, že to i v největším pochybovači probouzelo chuť žít. Tato krasavice bystrého ducha, obdařená lidskou citlivostí, jaká nebyla v jejím prostředí zdaleka běžná, byla téměř čtyři desítky let hybnou silou svého společenského ráje. Vdovstvím zahořkla, až přišlo zatěžko uvěřit, že je to stále ona, zksylná a zhoubovatělá, a zanevřela na svět. Její úpadek se dal vysvětlit jedině tím, že se stravovala nevraživostí kvůli tomu, že se její muž vědomě obětoval pro nějakou černošskou čeládku, jak říkávala, když jediná spravedlivá oběť byla, aby přežil pro ni. Ať tak či onak, šťastné manželství Fermíny Dazové skončilo s koncem svatební cesty a ten, kdo jediný jí mohl pomoci odvrátit definitivní ztroskotání, byl zcela ochromen strachem z matčina majestátu. Jemu, a ne slabomyslným švagrovým a pološílené tchyni přičítala Fermina Dazová vinu za to, že uvízla ve smrtelné pasti. Příliš pozdě začala podezřívát, že za odbornou autoritou a svěťáckým kouzlem muže, za kterého se provdala, se skrývá slaboch, ježmuž není pomoci: padavka, kterému dodává kuráž společenská váha jeho příjmení.

Útočištěm se jí stal novorozený synek. Cítila ho vycházet ze svého těla s úlevou, že se osvobozuje od něčeho, co není její, a sama nad sebou se zhrozila, když zjistila, že nepociťuje nejmenší špetku příchynosti k tomu malému býčkoví vzešlému z jejího lůna, kterého jí bába ukázala, rudofialového jako zvířátko stažené z kůže, potřísněného slizem a krví, s pupeční šňůrou obtočenou okolo krku. V samotě paláce se jej však naučila znát, poznali jeden druhého a Ferminu Dazovou hluboce nadchlo poznání, že člověk děti nemiluje proto, že jsou to děti, ale zamiluje si je skrze náklonnost, která vzniká při jejich výchově. Nakonec v domě svého neblahého osudu ne-

snášela nikoho a nic, kromě synka. Skličovala ji samota, hřbitovní zahrada, zahálčivost času, který se netečně vlekl v obrovských pokojích bez oken. Připravovaly ji o rozum noci, které donekonečna dloužil křik šílených žen v sousedním blázinci Boží pastýřky. Zahanboval ji domácí zvyk prostírat každý den velkou slavnostní tabuli se vším, co k tomu patřilo, s vyšívanými ubrusy, se stříbrným nádobím a příbory, a s pohřebními svícny, aby pět přízraků mohlo povečeřet šálek bílé kávy se sýrovým koláčem. Ošklivila si podvečerní růženec, škrobené chování u stolu, ustavičně výtky, jak že to drží v ruce příbory, proč dělá takové strojeně dlouhé kroky jako nějaká ženská z ulice, obléká se jako cirkusačka, dokonce s mužem že jedná jako nějaká selka a při kojení že si nezakryje prs mantilou. Když rozeslala první pozvánky na čaj o páté s cisařskými kekсы a džemy z květin podle poslední anglické módy, doña Blanca se rozhodně postavila proti tomu, aby se v jejím domě místo čokolády s roztaveným sýrem a krajíčky jukového chleba pilo nějaké thé na vypocení proti horečce. Ani sny neušly její pozornosti. Když jednou ráno Fermina Dazová vyprávěla, že se jí v noci zdálo, jak po paláci chodí nějaký neznámý muž, docela nahý, a rozhazuje v salónech hrsti popela, doña Blanca ji úsečně zarazila:

»Něco takového se slušné ženě nemůže zdát.«

K pocitu, že žije v cizím domě, se přidaly dvě mnohem horší nehody. Jednou z nich byla téměř každodenní dieta z lilků na všechny možné způsoby, kterou doña Blanca odmítla změnit z úcty ke zvěčnělému choti a Fermina Dazová se jí zpěchovala jíst. Lilky si ošklivila odmalička, dřív než je okusila, poněvadž jí vždycky připadalo, že mají jedovatou barvu. Tentokrát si musela nicméně přiznat, že něco se v jejím životě přece jen změnilo k lepšímu, protože v pěti letech prohlásila totéž a otec ji přinutil pozřít celý velký rendlík zapečených lilků pro šest osob. Myslela tehdy, že nastala její poslední hodinka, napřed z toho, jak zvracela lilkovou drť, a potom když do ní násilím vpravili velký hrnek bobřího oleje, aby ji vykurýrovali z předchozího trestu. Oba zážitky se jí v paměti spojily v jeden jediný, účinkující jako spolehlivé dávidlo, jak díky chuti, tak díky strachu, a při těch odporných obědech

v paláci markýze z Casalduera musela odvracet zrak, aby nevrátila milé pozornosti tím, že zvrátí obsah svých vnitřností, jak se o ni pokoušela ledová mdloba při představě bobřího oleje.

Tou druhou nehodou byla harfa. Jednoho dne, přesně si vědoma toho, co chce říct, doña Blanca prohlásila: »Žena, která nedovede hrát na klavír, nemůže být z dobré rodiny.« Byl to rozkaz, o němž se dokonce i její syn pokusil diskutovat, neboť sám byl kdysi donucen strávit nejhezčí roky dětství na galejích klavírní výuky, ačkoli jako dospělý by za to možná byl vděčen. Připadalo mu nepředstavitelné, že by se jeho žena v jedenadvaceti letech a při své povaze měla podrobit témuž trestu. Matka však povolila jen v tom, že místo klavíru může hrát na harfu, s dětinským odůvodněním, že je to nástroj andělů. A tak dali z Vídně dovézt skvostnou harfu, nástroj, který vypadal, jako by byl ze zlata, a zněl tak, jako by zlatý skutečně byl, a který se stal jedním z nejcennějších exponátů Městského muzea, než je pohltily plameny i se vším, co se nacházelo uvnitř. Fermina Dazová se podrobila tomuto luxusnímu trestu ve snaze zabránit touto poslední obětí ztroskotání svého manželství. Začala u vyhlášeného mistra mistrů, kterého za tímto účelem přivezli z města Mompoxu a který za čtrnáct dní náhle skonal, a řadu let pak pokračovala pod vedením hlavního muzikuse z kněžského semináře, jehož hrobnický odér způsobil, že nejedno arpeggio nevyšlo tak, jako by mělo.

Sama byla překvapena, jak je poslušná. Ačkoli si to v hloubi duše nepřipouštěla a nepřipustila by to ani v tlumených hádkách, které s mužem vedla v hodinách, jež dříve zasvěcovali lásce, zapletla se dřív než myslela do spleti konvencí a předsudků svého nového světa. Zpočátku stvrzovala svou názorovou nezávislost rituální větou: »K čertu s vějířem, když fouká vítr.« Později ale, žárlivě si střežíc své tak řádně zasloužené výsady, obávajíc se ostudy a zesměšnění, byla hotova strpět i pokoření a doufala, že Bůh se slituje nad doňou Blankou, která ho naopak ve svých modlitbách neúnavně prosila, aby Ferminu Dazovou co nejdříve povolal k sobě.

Doktor Urbino ospravedlňoval svou vlastní slabost různý-

mi argumenty o manželských krizích, aniž se ptal, zda neprotřečí jeho náboženské víře. Nepřipustil, že by zdrojem sporů s manželkou mohlo být zatuchlé ovzduší domácnosti, a trval na tom, že plynou přímo z podstaty manželství: nesmýšlného vynálezu, který může existovat pouze díky nekonečné milosti boží. Přičilo se veškerému vědeckému chápání, aby dva lidé, kteří se sotva znají, nejsou spolu v žádném příbuzenském poměru, mají rozdílné povahy, rozdílnou kulturní úroveň a dokonce i rozdílné pohlaví, byli naráz přinuceni žít spolu, spát ve stejné posteli, vzájemně sdílet dva osudy, jimž možná bylo předurčeno mířit opačnými směry. »Celý problém manželství spočívá v tom,« říkával, »že končí každou noc po milování, a každé ráno před snídaní se musí začít budovat znovu.« Tím horší je to, jak říkal, v případě jejich manželství, neboť oba jsou příslušníky protikladných tříd, navíc ve městě, které pořád ještě sní o návratu místokráľů. Stmelovat je mohlo jedině něco tak nepravděpodobného a vrtkavého jako láska, pokud byla, a ta v jejich případě nebyla, když se brali, a osud neudělal nic jiného, než že je postavil do skutečnosti právě v okamžiku, kdy chyběl jen krůček k tomu, aby lásku stvořili.

V takovémhle stavu se tedy nacházely jejich životy v době té záležitosti s harfou. Tytam byly ty rozkošné náhody, kdy Fermina Dazová vstoupila do koupelny právě když se koupal a navzdory hádkám a jedovatým lílkům, navzdory demontním sestrám a matce, jež je zrodila, měl v sobě ještě dost lásky, aby ji požádal, ať mu namydlí záda. Dávala se do toho s drobtý lásky, které jí dosud zbývaly z cesty po Evropě, a oba se nechávali oklamat vzpomínkami, jihli, aniž chtěli, zase se měli rádi, aniž to vyslovili, a končili na podlaze, zmiřajíce láskou ve voňavých mydlinkách, zatímco z prádelny slyšeli služky, jak si o nich povídají: »Těžko můžou mít víc dětí, když spolu nespějí.« Čas od času, když se vraceli z nějakého bláznivého večírku, podtrhl jim nohy stesk touhy, který ustavičně číhal za dveřmi, a v té zázračné explozi bylo všechno zase jako dřív a na pět minut se z nich znovu stávali ti věčně rozepnutí milenci z doby líbánek.

Ale až na tyhle vzácné případy byl jeden z nich vždycky unavenější než ten druhý, když se mělo jít spát. Fermina Da-

zová si v koupelně dávala načas, balila si cigarety z navoňných papírků, o samotě pokuřovala a znovu se utíkala ke způsobům lásky pro útěchu jako zamlada, kdy žila ve vlastním domě, svobodná, jediná paní svého těla. Pokaždé ji bolela hlava, anebo bylo moc horko, den co den, nebo dělala, že spí, anebo znovu měla měsíčky, a zase měsíčky, ustavičně měsíčky. Tak často, že si doktor Urbino při přednášce troufl poznamenat, jen aby si bez zpovědi mohl ulevit, že po deseti letech manželství se měsíčky ženám dostávají až třikrát do týdne.

Tak se vršila nehoda na nehodu a v nejhorším roce svého života musela Fermina Dazová čelit něčemu, k čemu dříve či později beztak muselo dojít: bylo na ní, aby vzala na vědomí pravdu o pohádkových a nikdy nepoznaných obchodech svého otce. Guvernér provincie, který si Juvenala Urbina pozval k sobě do pracovny, aby jej zpravil o tchánových nepřístojnostech, je shrnul jednou větou: »Není boží ani lidský zákon, který by tenhle výtečník nepřestoupil.« Některé ze svých nešpinavějších kšeftů zosnoval ve stínu zeřovy moci a sotvakdo by uvěřil, že se tak nestalo s vědomím doktora Urbina a jeho ženy. Vědom si toho, že jediná pověst, kterou je nutno chránit, je jeho vlastní, neboť ta jediná dosud stála na nohou, uplatnil doktor Urbino veškerou váhu své moci, a zaručiv se svým čestným slovem, udělal vše, aby skandál ututlal. A tak Lorenzo Daza na palubě první lodi odjel ze země, aby se více nevrátil. Vrátil se tam, odkud pocházel, jako by se vypravoval na jeden z těch krátkých výletů, které člověk občas podniká, aby oklamal stesk po domově, a v hloubi tohoto zdání bylo cosi opravdového: už dost dlouho chodil na lodě, které připlouvaly z jeho vlasti, aby si mohl dát pohárek vody z cisteren napájených prameny jeho rodného kraje. Odejel, aniž ustoupil o píď, ujišťuje o své nevině, a dokonce se zeti snažil namluvit, že se stal obětí politického spiknutí. Odejel s pláčem, že opouští holčičku, jak říkal Fermině Dazové od té doby, co se vdala, že opouští vnoučka, že opouští zemi, kde zbohatl a stal se svobodným a kde se mu zdařil ten hrdinský čin, udělat z dcery nejvybranější dámu na základě špinavých obchodů. Odejel jako churavý muž, poznamenaný stářím, ale

žil ještě dlouho, mnohem déle, než si přál kdokoli z těch, kdo se stali jeho obětí. Fermina Dazová nedokázala potlačit povzdech úlevy, když dostala zprávu o jeho smrti, a smutek za něj nenosila, aby se vyhnula vyptávání, avšak několik měsíců, když se zavírala se zapálenou cigaretou v koupelně, plakávala hluchým vztekem, nevědouc proč, a bylo to tím, že plakala kvůli němu.

Nejabsurdnější na jejich situaci bylo to, že na veřejnosti nikdy nevypadali tak šťastně jako v oněch dobách neštěstí. A vskutku v těch letech dosahovali svých nejvýznačnějších vítězství nad skrytým nepřítelstvím prostředí, jež je nehodlalo přijmout takové, jací byli: jiní než ostatní a plní novátorského ducha, a tudíž narušitelé tradičních pořádků. Ale tohle byla pro Ferminu Dazovou ta snazší stránka věci. Život velkého světa, který jí tak znejšťoval, než jej poznala, nebyl nic jiného než systém atavistických úmluv, banálních zdvořilůstek, předvídatelných slov, jimiž se jedni a druzí ve společnosti zabavovali, aby se navzájem nepovraždili. Hlavním znakem tohoto ráje provinční frivolnosti byl strach ze všeho neznámého. Kdysi to definovala prostším způsobem: »Hlavní věc ve společenském životě je naučit se zvládat strach, hlavní věc v manželském životě je naučit se zvládat nudu.« Tento objev jí kdysi znenadání a jakoby bleskem osvětlil, když vlekouc za sebou nekonečnou vlečku nevěsty vstoupila do rozlehlého sálu Společenského klubu s nedýchatelným ovzduším směsice květinových vůní, lesku valčíků a tlačence zpoceňovaných mužů a rozechvělých žen, kteří na ni zírali, dosud nevědouce, jak zažehnají tu oslňující hrozbu, kterou jim sesílal venkovní svět. Bylo jí jednadvacet let a z domova do té doby vycházela ven leda do školy, ale stačilo jí jedinkrát se rozhlédnout kolem sebe a pochopila, že její protivníci nejsou zaskočení nenávistí, nýbrž ochromeni strachem. Místo aby je vylekala ještě víc, tak, jak byla vylekaná sama, udělala ten milosrdný skutek, že jim pomohla, aby ji poznali. Každý byl právě takový, jaký si přála, aby byl, zrovna tak, jako se jí to stávalo s městy, která jí nepřipadala horší ani lepší, nýbrž taková, jaká si je stvořila v srdci. Paříž si měla navzdory pamatovat jako nejkrásnější město světa, navzdory jeho věčným

deštům, usmoleným hokynářům a homérskému sprostáctví pařížských vozatajů, ne proto, že by taková skutečně byla nebo nebyla, nýbrž protože si ji spojila se steskem po nejšťastnějších letech svého života. Co se týče doktora Urbina, ten se prosadil stejnými zbraněmi, jaké používali proti němu, leda s tím rozdílem, že s nimi dovedl zacházet obratněji a pamatovat na náležitou formu. Nic se bez nich neobešlo: společenské výlety, Květinové hry, umělecké události, dobročinné tomboly, vlastenecké slavnosti, první let balónem. Bylo je vidět všude, a skoro vždycky stáli u zrodu věcí a v jejich čele. Nikoho v těch letech jejich neštěstí ani nenapadlo, že by někdo mohl být šťastnější než oni, že by mohl být harmoničtější manželský svazek než jejich manželství.

Dům po otci poskytl Fermině Dazové vlastní útočiště; tam se utíkala z rodinného paláce, kde se dusila. Jakmile nemusela být veřejnosti na očích, potajmu se vykrádala do parčíku Evangelistů a tam, ve svém bývalém domově, přijímala návštěvy nových přítelkyň a několika starých spolužaček z lycea či z hodin malování: byla to jakási nevinná náhražka za nevěru. Trávila tu poklidné hodiny svobodné matky, obklopena vším, a nebylo toho málo, co jí zůstávalo z dívčích vzpomínek. Zase si koupila vlhovec, kteří vydávali zvláštní vůni, na ulici sebrala pár toulavých koček a svěřila je péči Galy Placidiové, která sice už zestárla a trochu ji zchromil revmatismus, ale pořád ještě měla dost elánu na to, aby dům vzkřísila. Otevřela zase šicí kabinet, kde jí poprvé spatřil Florentino Ariza a doktor Urbino ji přiměl vypláznout jazyk, aby jí zkusmo nahlédl do srdce, a udělala z něj svatostánek minulosti. Jednoho zimního odpoledne šla zavíít balkónové dveře, než se přežene bouřka, a uviděla Florentina Arizu na jeho obvyklé lavičce pod mandloněmi v parku, v obleku po otci, zabraném na jeho míru, a s otevřenou knihou na klíně, ale neviděla jej takového, jak jej tou dobou několikrát náhodně zahlédla, nýbrž ve věku, v jakém jí ho uchovávala paměť. Dostala strach, aby ona vidina nebyla předzvěstí smrti, a zabořilo ji u srdce. Odvážila se sobě samé říct, že by s ním možná bývala šťastná, být sami dva v tomhle domě, který pro něj kdysi vylepšovala s touž láskou, s jakou on vylepšoval vlastní

dům pro ni, a pouhá tato domněnka ji poděsila, neboť jí dala nahlédnout, jak hluboce se cítí nešťastna. Sebrala tedy zbytek sil a přinutila muže promluvit si bez vytáček, střetnout se s ní, bít se s ní, ve dvou vztekale oplakat ztrátu ráje, dokud nezaslechli kokrhat poslední kohouty, a skrze krajkoví paláce vzešlo světlo a rozžehlo se slunce a její muž, opuchlý tolikerym mluvením, vyčerpaný tolikerym nevyspáním, se srdcem posíleným tolikerymi slzami, si utáhl tkaničky polobotek, utáhl si opasek, utáhl si všechno, co mu ještě z muže zbývalo, a řekl jí ano, miláčku, pojedeme hledat lásku, která se nám ztratila v Evropě: hned zítra a navždycky. Jeho rozhodnutí bylo natolik pevné, že s Národní bankou, která spravovala veškeré jeho finanční záležitosti, dohodl okamžitou likvidaci rozsáhlého rodinného jmění, roztroušeného od svých počátků v nejrůznějších obchodních záležitostech, investicích a v posvátných a těžkopádných papírech, a o němž jen on sám bezpečně věděl, že není tak nezměrné, jak se tradovalo: přesně takové, aby se na ně nemuselo myslet. Výtěžek, proměněný v puncované zlato, měl být postupně převáděn na zahraniční banky, dokud jemu a jeho ženě nezůstane v téhle nevlídné otčině ani kousek půdy veliký jako dlaň, kam by po smrti složili kosti.

Na rozdíl od toho, čemu si Fermina Dazová umínila věřit, Florentino Ariza opravdu existoval. Byl na molu zaocéánských parníků z Francie, když tam spolu s manželem a se synem přijela v landauru se zlatými plaváky, a viděl, jak z kočáru vystupují takoví, jaké je mnohokrát předtím vídal na veřejnosti: dokonalí. Odjížděli i s chlapcem, jemuž se dostalo vychování, dávající už v tomhle věku tušit, jaký bude, až dospěje: takový, jaký byl. Juvenal Urbino vesele zamával kloboukem Florentinu Arizovi na pozdrav: »Vzhůru do Flander!« Fermina Dazová mu pokynula hlavou a Florentino Ariza sňal z hlavy a lehce se uklonil, a ona se na něj podívala, aniž projevila sebemenší známku soucitu s předčasnou pleší, která na něm už vykonala své dílo zkázy. Byl takový, jakého jej viděla: stín kohosi, kohe nikdy nepoznala.

Ani Florentino Ariza neměl svou nejlepší chvíli. K práci, která jej víc a víc pohlcovala, k nudě života kradmého lovce

a k naprostému bezvětrí let se přidala konečná krize Tránsito Arizové, jejíž paměť dožila bez vzpomínek: skoro úplně prázdná. Dospělo to s ní tak daleko, že někdy se k synovi otočila, a vidouc, že jako vždycky sedí zabořený do lenošky s knížkou v ruce, překvapeně se ho zeptala: »A čípak ty jsi, chlapče?« Vždycky jí odpověděl po pravdě, ale nestačil ani domluvit a matka ho přerušila další otázkou.

»A řekni mi, synku,« zeptala se. »Kdopak jsem já?«

Ztloustla, že se nemohla hýbat, čas trávila v galantním krámku, kde už nezůstalo nic na prodej, a od prvního kuropění, kdy vstávala, až do časného rána následujícího dne, neboť spala jenom několik málo hodin, se šlechtila a fintila. Na hlavu si nasazovala květinové věnečky, tyčinkou si malovala rty, pudrovala si obličej a paže, a když byla hotová, vypyťovala se toho, kdo byl právě po ruce, jak vypadá. Sousedé už věděli, že pokaždé chce slyšet stejnou odpověď: »Učiněná Cucarachita Martínezová.« Spokojená se cítila jedině s touto neoprávněně přisvojenou totožností jedné postavičky z dětských příběhů. Když se jí dostalo ujištění, upokojila se, pohupovala se v křesle a ovívala se chocholem růžových per, a za nějakou chvíli to všechno začínalo znovu: věneček papírových květů, černé líčidlo na víčka, červeň na rty, bílou kručku na obličej. A znovu otázka tomu, kdo byl nablízku: »Jak vypadám?« Když se pro celé širé okolí stala korunovaným bláznem, Florentino Ariza dal jednou přes noc odstranit z bývalé galanterie krámský pult a regály na zboží, dveře do ulice dal zabednit a místnost zařídil tak, jak podle matčina líčení měla vypadat ložnice Cucarachity Martínezové. Od té doby se už nikdy nezeptala, kdo je.

Na naléhání strýce Lva XII. našel matce už před nějakým časem postarší opatrovnici, ale ta chuděra víc spala než bděla a někdy budila dojem, že také zapomíná, kdo je. A tak po návratu z kanceláře zůstával doma, dokud matku neuspal. Přestal docházet do Obchodního klubu na domino, přestal se nadlouho vídat s několika málo starými přítelkyněmi, k nimž do té doby chodil, poněvadž se v jeho srdci udála hluboká změna poté, co jeho setkání s Olimpií Zuletovou vzalo tak strašlivý konec.

Mělo to bleskový spád. Florentino Ariza právě zavezl v dešti a hromobití jedné z občerstvujících říjnových bouřek strýce Lva XII. domů, když tu z kočáru zahlédl jakousi drobnou a hbitou dívčinu v šatech, které byly samý organitýnový volánek a vypadaly spíš jako svatební roucho. Celá vyplašená pobíhala sem a tam ve snaze polapit parapličko, které jí vítr sebral a unášel je směrem k moři. Vzal ji do kočáru a zajel si, aby ji zavezl domů; žila v bývalé poustevně upravené k obývání, přímo u širého moře, a už z ulice bylo vidět, že v patiu domku stojí plno holubníků. Cestou mu vyprávěla, že se před necelým rokem provdala za jednoho hrnčíře z tržiště, kterého Florentino Ariza častokrát vídal na lodích Karibské říční, jak vykládá bedny se vším možným hliněným zbožím na prodej; míval s sebou spoustu holubů ve velké proutěné kleci, podobné těm, v jakých matky přepravovaly na říčních parnicích novorozeňata. Olimpia Zuletová vypadala jako z rodu vosiček, nejen díky vysoko vyklenutým hýždím a drobné hrudi, ale všechno na ní bylo takové: měděná drátěnka vlasů, píhy od slunce, kulaté a živé oči, posazené ne- zvykle daleko od sebe, i bzučivý hlásek, který užívala jen k tomu, aby říkala bystré a zábavné věci. Florentinu Arizovi připadala spíše půvabná než přitažlivá a z hlavy se mu vykouřila, hned jak ji vysadil před domem, kde žila s mužem, s tchánem a s dalšími členy rodiny.

O několik dní později znovu zahlédl jejího muže v přístávu; tentokrát zboží nevykládal, nýbrž nakládal. Sotva parník odrazil od mola, Florentinu Arizovi zřetelně zazněl v uchu hlas dřábla. Když to odpoledne doprovodil strýce Lva XII. domů, zastavil se před domkem Olimpie Zuletové, jako by náhodou projížděl okolo, a uviděl ji přes plot, jak sype zrní holubům, kteří se k ní o překot sletovali. »Nač přijde takový holoubek?« zavolal na ni přes plot z kočáru. Poznala ho, a zvesela odpověděla: »Nejsou na prodej.« »A jak se to tedy udělá, když si chce člověk jednoho obstarat?« zeptal se Florentino Ariza a Olimpia Zuletová, aniž přestala holuby krmit, odpověděla: »To se odveze holubářka kočárem, když se potká, jak bloudí v lijáku.« A tak si Florentino Ariza přivezl toho večera domů dáreček z vděčnosti od Olimpie Zuletové: poštovního holuba s kovovým kroužkem na nožce.

Nazítří k večeru, ve stejnou dobu, kdy sypala ptákům zrní, spatřila krásná holubářka darovaného holuba, jak se vrací k holubníku, a pomyslela si, že uletěl; když ho ale chytila do ruky a lépe si jej prohlédla, zjistila, že v kroužku má stočený lístek papíru: bylo to vyznání lásky. Bylo to poprvé, co po sobě Florentino Ariza nechával písemnou stopu, a nemělo to být naposledy, ačkoli tentokrát si ještě zachoval tolik rozvahy, že se nepodepsal. Následující odpoledne, ve středu, právě vcházel domů, když mu nějaký chlapec z ulice odevzdal téhož holuba v klínce a vysypal ze sebe vzkaz, že tohleto mu posílá ta pani od holubů a dává vyřídit, že aby ho pěkně držel v kleci a pořádně ji zavíral, ponivač jinak mu zasejc uletí a tohleto je naposled, co ho vrací. Nevěděl, jak si to má vyložit: buď holub lístek cestou ztratil, anebo se holubářka rozhodla dělat hloupou, anebo mu holuba vrací, aby jej za ní zase poslal. V tomhle posledním případě by se nicméně dalo očekávat, že by mu po holubovi poslala i odpověď.

V sobotu ráno se Florentino Ariza po dlouhém přemýšlení rozhodl vyslat ptáka znovu na cestu s dalším nepodepsaným psaníčkem. Tentokrát nemusel čekat až do zítřka. Odpoledne mu jej týž chlapec znovu přinesl v jiné kleci, se vzkazem, že tadyhle mu zasejc posílá toho holuba, co mu zasejc uletěl, večera večír že mu ho ta pani vrátila, ponivač je slušně vychovaná a teďka že mu ho vrací ze soucitu, ale odtědka ho namouduši víckrát nazpátek nepošle, jestli mu zasejc uletí. Tránsito Arizová se holoubkem zabavovala až pozdě do noci, vyndala ho z klece, kolébala ho v náručí, pokoušela se ho uspat dětskými ukolébavkami, a najednou objevila, že v kroužku na nožce má zastrčený papírek, na kterém stála jediná řádka: *Anonymní dopisy nepřijímám*. Florentino Ariza si vzkaz přečetl s poblázněným srdcem, jako by šlo o nejvyšší výhru v jeho první milostné avantýře, a celou noc se převaloval na posteli a nemohl nedočkavostí dospat. Příštího dne časně zrána, ještě než se vydal do úřadu, znovu vypustil holuba s milostným psaníčkem, které co nejzřetelněji podepsal svým jménem, a do kroužku na jeho nožce zastrčil ještě tu nejsvěžejší, nejžhavější a nejvoňavější růži ze své zahrady.

Tak snadné to zase nebylo. Obléhal ji už tři měsíce, a krás-

ná holubářka odpovídala stále stejnou větou: »Já nejsem taková.« Nikdy mu ale neřekla, aby přestal vzkazy posílat, a nikdy také nechyběla na žádném dostaveníčku, která Florentino Ariza zařizoval tak, aby vypadala jako náhodná setkání. Nepoznával sám sebe: on, ten milenec, který nikdy neukázal tvář, který se nejvíc lakomil po lásce, ale i nejvíc s ní skrblil, on, který nedával nic a chtěl všechno, on, který žádné ženě nedovolil, aby v jeho srdci zanechala stopu, on, ten skrytý lovec, se teď za plného světla dopouštěl šílenství podepsaných dopisů, galantních dárečků, neprozřetelného obcházení kolem holubářčina domu, podvkrát dokonce v době, kdy její muž nepobýval na cestách ani na tržišti. Jen tehdy jedinkrát to bylo, od prvních dob první lásky, kdy cítil, že mu v těle uvízlo kopí.

Za půl roku po prvním setkání se konečně sešli v kajutě jednoho říčního parníku odstaveného v docích říční paroplavby, kde dostával nový nátěr. Prožili spolu báječné odpoledne. Olimpia Zuletová milovala radostnou láskou holuby plašící holubářky a zamlouvalo se jí zůstat dlouhé hodiny nahá a vychutnávat nespěchavé spočinutí, v němž nacházela tolik lásky jako v lásce samé. Kajuta byla vyklizená, jen zpoila opatřená novým nátěrem, a vůně terpentýnu se znamenitě hodila k tomu, aby se vstřípila do paměti jako připomínka šťastného odpoledne. Jat neobvyklým nápadem, Florentino Ariza zničehonic odklopil víčko plechovky s rudým emailem, a poslušen toho, čeho si žádala jeho inspirace, omočil ukazovák v barvě a na Venušin pahorek krásné holubářky nakreslil krvavou šipku mířící k jihu a na břicho jí napsal: *Tahle dírka je má*. Téže noci se Olimpia Zuletová před manželem svlékla, aniž si vzpomněla na nápis; neřekl slovo, nezměnil dech, nemrkl okem, ale rovnou si došel do koupelny pro břitvu, a zatímco si oblékala noční košili, jedním tahem jí podřízl krk.

Florentino Ariza se to dozvěděl až o mnoho dní později, když manžel, který se pokusil o útěk, byl dopaden a vylicil novinářům, proč a jak ke zločinu došlo. Dlouhá léta s obavami myslel na podepsané dopisy, vedl v patrnosti, za jak dlouho má vrah, který jej z říčních lodí dobře znal, vyjít ze žaláře, ale nebál se tolik břitvy na krku ani společenského skandálu;

mnohem víc jej strašilo pomyšlení, že by se Fermina Dazová dozvěděla, že ji podvedl. V těch letech čekání se žena, která pečovala o Tránsito Arizovou, musela na trhu zdržet déle než předpokládala kvůli lijavci, který se znenadání spustil mimo obvyklou dobu, a po návratu domů ji našla mrtvou. Seděla v houpacím křesle, jako obyčejně zmalovaná jako paňáca a samý kvítek, a oči měla tak živé a usmívala se tak potutelně, že opatrovatelka teprve za dvě hodiny zjistila, že je po smrti. Krátce předtím rozdala dětem ze sousedství celé jmění ve zlatě a drahých kamenech ze džbánů zakopaných pod postelí, řkouc, že jsou to cucavá cukrátky, a nazpátek se nepodařilo získat ani pár nejcenějších klenotů. Florentino Ariza ji pochoval na bývalém statku Ruka Páně, kterému se ještě tou dobou říkalo Morový hřbitov, a na hrob jí vysadil růžový keřík.

Už při prvních návštěvách na hřbitově zjistil, že docela blizoučko je pochována i Olimpia Zuletová; neměla pomník, avšak její jméno a data byla vepsána prstem do čerstvého cementu náhrobní desky, a Florentino Ariza se otfásl hrůzou při pomyšlení, že jde o krvavý zert jejího manžela. Když růžový keřík rozkvetl, pokládal jí na hrob růži, a později na něj zasadil odnož keříku z matčína rovu. Oba se tak rozrostly, že si z domova musel nosit silné nůžky a další zahradnické náčiní, aby je mohl udržovat v pořádku. Bylo to však nad jeho síly: rok minul s rokem a původní dva růžové keře se rozplemenily mezi hroby jako býlí, a starý dobrý morový hřbitov se od těch dob začal jmenovat Růžový hřbitov, dokud nějaký starosta, méně realistický než lidová moudrost, nedal přes noc všechny růžové keře vysekat a na vstupní bránu zavěsit republikánský nápis: *Obecní hřbitov*.

Matčína smrt Florentina Arizu znovu odsoudila k jeho maniakálním závazkům: úřad, schůzky s chronickými milenkami podle písemného rozvrhu, partičky v Obchodním klubu, stále tytéž brožované milostné románky, nedělní návštěvy na hřbitově. Byla to pravá koroze rutiny, kterou kdekdo haněl a kdekdo se jí bál, ale Florentina Arizu chránila před tím, aby si uvědomoval svůj věk. Kterési prosincové neděle v době, kdy růžové keře na hrobech dávno zvítězily nad zahrad-

nickými nůžkami, spatřil, jak se na drátech nedávno zřízeného elektrického vedení houfují vlaštovky, a udeřilo jej poznání, jak dávno je tomu, co matka umřela, jak dávno byla zavražděna Olimpia Zuletová, jak dávno pradávno v minulosti zůstává zasuto ono jiné a daleké prosincové odpoledne, kdy mu Fermina Dazová v dopise napsala ano, budu tě navždy milovat. Až dosud se choval, jako by čas uplýval jenom těm ostatním, jemu ne. Před necelým týdnem potkal na ulici manželský pár, jednu z těch mnoha dvojic, které se vzaly díky jeho obratnému peru sepisovatele milostných psaníček, a nepoznal jejich nejstaršího syna, svého kmotřence. Zahanbení vyřešil klasickým gestem úžasu: »Ksakru, vždyť už je to chlap!« A pořád zůstával stejný, i potom, co mu tělo tu a tam začalo vysílat poplašné signály, poněvadž se odjakživa vyznačoval železným zdravím lidí, kteří vypadají, jako by utekli hrobníkovi z lopaty. Tránsito Arizová často říkala: »Můj chlapec v životě nezastonal, leda na cholera.« Pletla si samozřejmě cholera s láskou, a to dávno předtím, než se s ní paměť rozkmořila. V každém případě se ale mylila, poněvadž syn ve vši tajnosti šestkrát prodělal kapavku, ačkoli, jak tvrdil lékař, ji nedostal šestkrát, ale byla to pořád ta jedna jediná, která se vždycky znovu objevovala po každé prohrané bitvě. Kromě toho si šestkrát uhnal vřed, čtyřikrát kohoutí hřebínek a jednou si natrhl uzdičku, ale ani jeho, ani žádného jiného muže by nenapadlo počítat tohle k nemoce, poněvadž to byly válečné trofeje.

Když dovršil čtyřicítku, dohnaly jej k lékaři neurčité bolesti v různých částech těla. Doktor ho poslal na různá vyšetření a potom řekl: »To jsou obtíže věku.« Domů se pokaždé vrátil, aniž sám sobě třeba jen položil otázku, jestli s ním tohle všechno nějak souvisí, poněvadž jediným jeho styčným bodem s vlastní minulostí byla prchavá láska s Ferminou Dazovou, a jenom to, co se týkalo Ferminy Dazové, mohlo se týkat i jeho životního účtování. Onoho odpoledne, kdy spatřil, jak se vlaštovky houfují na drátech, prošel celou svou minulost nejstarší vzpomínkou počínaje, prošel si seznam svých příležitostných lásek, připomněl si nespočetná úskalí, jež musel obeplout, než se dostal na kapitánský můstek, připomněl si

nespočetné těžkosti, které na sebe přivolal urputným předsevzetím, že Fermina Dazová navzdory všemu a všem musí být jeho a on její, a teprve v tom okamžení objevil, že život mu uplývá. Zhlobí ho rozrazila zimnice a zatmělo se mu před očima, a on musel pustit zahradnické nářadí z ruky a opřít se o hřbitovní zeď, aby jej nesrazilo první drásnutí stáří.

»Ksakru,« řekl si vyděšeně, »všechno před třiceti lety!«

Bylo to tak. Jistě, i Fermině Dazové uplynulo třicet let, ale byly to ty nejpříjemnější, posilující roky jejího života. Dny hrůzy v casalduerském paláci vymetla na smetiště paměti. Žila ve vlastním novém domě ve čtvrti La Manga jako bezvýhradná paní svého osudu, s manželem, jemuž by znovu dala přednost mezi všemi muži světa, kdyby si musela ještě jednou volit, se synem, který pokračoval v rodinné tradici studiem na lékařské fakultě, a s dcerou, která se natolik podobala jí samé, když byla v jejím věku, že si někdy s pocitem zmatku říkala, že se opakuje. Do Evropy se vrátila ještě třikrát po té cestě ze zoufalství, na kterou se vydali rozhodnutí nikdy víc se nevrátit, aby nemuseli žít v trvalé hrůze.

Bůh musel nakonec vyslyšet něčí modlitby: po dvou letech pobytu v Paříži, v době, kdy Fermina Dazová a Juvenal Urbino sotva začínali pátrat po tom, co v troskách zbylo z lásky, vzbudil je půlnoční telegram se zprávou, že doña Blanca de Urbino vážně ochuravěla, a téměř byl dostižen dalším telegramem o jejím skonu. Vrátili se okamžitě. Fermina Dazová sestoupila z lodního můstku ve smuteční tunice, jejíž volný střih nedokázal zakrýt stav své nositelky. Ano, znovu byla s útězkem, a tato zpráva dala vzniknout lidovému popěvku spíše počouchlému nežli zlovolnému, jehož refrén se těšil velké popularitě až do konce roku: *Co má ta kráska na Paříži, kdovi, že vždycky když tam zajede, tak rodí.* Navzdory obhroublosti textu si doktor Juvenal Urbino ještě dlouhá a dlouhá léta skladbičku poroučel na večírcích ve Společenském klubu, na důkaz, že je v dobré náladě.

Vznešený palác markýze z Casalduera, o jehož existenci a erbovních znacích se nikdy nenašla žádná věrohodná zpráva, byl zprvu odprodán za přiměřenou cenu Městské poklad-

ně, a později znovu prodán za tučný peníz ústřední vládě, když se jistý holandský badatel jal provádět vykopávky, aby prokázal, že právě zde se nachází skutečný hrob Kryštofa Kolumba, v pořadí pátý. Sestry doktora Urbina se uchýlily do kláštera salesiánek, kde žily v odloučenosti od světa, aniž složily řeholní slib, a Fermina Dazová přebývala ve starém otcovském domě, dokud nebyla dostavěna usedlost ve čtvrti La Manga. Vstoupila do ní pevným krokem vládkyně, následována povozy s anglickým nábytkem, který si přivezli ze svatební cesty, a s doplňky, které dala dovézt z Evropy po cestě na usmířenou, a od prvního dne začala dům zaplňovat nejrozmanitějším exotickým zvířectvem a ptactvem, které si sama chodila vybírat na goelety z Antil. Vstoupila do domu, doprovázena manželem, kterého znovu získala pro sebe, dobře vychovaným synem a dcerou, která se narodila za čtyři měsíce po jejich návratu z Evropy a byla pokřtěna jménem Ofe-
lia. Co se týče doktora Urbina, ten pochopil, že nemůže manželku získat nazpět v oné úplnosti, s jakou mu patřila o svatební cestě, neboť onen díl lásky, který chtěl pro sebe, rozdala i se svým nejlepším časem jejich dětem, avšak naučil se žít a být šťasten s tím, co na něj zbylo. Tolik vytoužený soulad vyvrcholil nejméně očekávaným způsobem při jedné slavnostní večeři, kde se podával lahodný pokrm, jehož původ nedokázala Fermina Dazová určit. Začala s pořádnou porcí, ale krmě jí natolik zachutnala, že si naložila podruhé, zase tolik, a právě zalitovala, že jí dobrý mrav nedovoluje přidat si potřetí, když se dozvěděla, že to, co právě s nečekanou rozkoší pozřela, byly dva vrchovaté talíře pyré z patlažánů. Prohrála elegantně: od té doby se v domě v La Manga servírovaly lilky upravené na všechny způsoby skoro právě tak často jako v casalduerském paláci a všichni je jedli tak rádi, že doktor Juvenal Urbino rozveseloval chvíle prázdné své staroby často opakovaným výrokem, že si musí pořídít ještě jednu dceru, aby jí mohl dát jméno, jež bylo v celém domě tak milováno: Lilka Urbinová.

Fermina Dazová tehdy už věděla, že soukromý život, na rozdíl od společenského života, je vrtkavý a nepředvídatelný. Nebylo pro ni snadné stanovit, v čem spočívá rozdíl mezi dět-

mi a dospělými, ale po zralé úvaze dávala nakonec přednost dětem, poněvadž měly přesnější úsudek. Sotva obeplula mys zralosti, zbavena konečně všech sebeklamů, začala rozčarovane nahlížet, že nikdy nebyla tou, jak si sebe samu malovala v dívčích snech v parčíku Evangelistů, ale že je něco, co si ani sobě samé netroufala říct: luxusní služka. Ve společnosti si nakonec vydobyla postavení nejzbožňovanější, nejjobskakanější, a tudíž i nejobávanější dámy, ale v ničem na ni nebyly kladeny přísnější požadavky, v ničem se jí nepardonovalo méně než v tom, co se týkalo chodu domácnosti. Ustavičně měla pocit, že žije život propůjčený manželem: je sice svrchovanou vládkyní rozlehlé říše štěstí, avšak tu říší zbudoval on, a výhradně pro sebe sama. Věděla, že ji miluje, dokonce nad pomyšlení a víc než kohokoli na světě, ale jenom pro sebe: k jeho svatým službám.

Co jí opravdu mořilo, to byly doživotní okovy každodenního vaření. Nejenže jídlo muselo být na stole včas: muselo být i dokonalé, a muselo to být přesně to, na co měl právě chuť, aniž se na to ptala. Pokud se přece jen někdy zeptala, co by si přál k obědu, což byla otázka právě tak zbytečná jako tolik jiných zbytečných ceremonii domácího rituálu, odpovídal, aniž zvedl pohled od novin: »Cokoliv.« Říkal to po pravdě, laskavě jako vždycky, neboť nebylo možné představit si méně despotického manžela. Ale v hodině oběda to nemohlo být cokoliv, nýbrž přesně to co chtěl a jak to chtěl, a bez nejmenší chybičky: maso aby nechutnalo jako maso, ryba aby nechutnala jako ryba, vepřové aby nechutnalo po prašivíně, kuře aby nebylo cítit po peří. I mimo sezónu se za jakoukoli cenu musel sehnat chřest, aby se mohl pokochat aromatem své vlastní provoněné moči. Vinu nepřičítala jemu, přičítala ji životu. Jenomže právě on byl jeho neúprosným protagonistou. Stačilo mu narazit na neurčitou pochybnost a odstrkoval talíř stranou, řka: »Tohle jídlo nebylo vařené s láskou.« V tomhle ohledu se dokázal povznášet do zcela neobyčejných výšin inspirace. Jednou ledva poválel po půnebí doušek heřmánkového odvaru a vrátil šálek se slovy: »Ta brečka chutná jak okno.« Fermina Dazová i služby oněměly překvapením, poněvadž žádná z nich jaktěživa neslyšela, že by někdy ně-

kdo pil povražené okno, ale když čaj ochutnaly, snažice se pochopit, co tím mínil, pochopily: chutnalo to jako okno.

Byl dokonalý manžel: nikdy nesebral nic z podlahy, nezahánil světlo, nezavíral za sebou dveře. V jítřním šeru slyšala, když zjistil, že mu u košile schází knoflíček: »Člověk aby měl dvě manželky, jednu na to, aby ji miloval, a druhou, aby mu přišívala knoflíčky.« Každý den, jakmile usrkl první doušek kávy anebo první lžící kouřící se polévky, zavyl, že by se nad ním srdce ustrnulo, kdyby to ještě dokázalo někoho polekat, a vzápětí dal průchod svým citům: »Až se jednou z tohoto domu spakuju, pamatujte, že proto, že už toho mám dost, věčně chodit se spáleným jazykem.« Tvrdil, že se nikdy neváří tak nezvyklá a chutná jídla, jako když on je nemůže jíst, poněvadž si vzal kapky na pročištění, a byl tak pevně přesvědčen o tom, že jde o proradnost jeho choti, že se nakonec přestal pročišťovat, pokud se nepročišťovala současně s ním.

Měla jeho nepochopení plné zuby, a tak si na něm jednou vyprosila neslýchaný dárek k narozeninám: aby se jeden den místo ní postaral o domácnost. Doktor Urbino pobaveně přijal a skutečně se hned za rozbřesku ujal vlády v domě. Naservíroval báječnou snídani, jenomže zapomněl, že sázená vejce jí nedělají dobře a bílou kávu že nepije. Potom vydal příkazy ohledně úklidu domácnosti a narozeninového oběda pro osm hostů a tak usilovně se snažil zvládnout domácí záležitosti lépe než manželka, že před obědem mu nezbylo než beze studu kapitulovat. Od první chvíle zjišťoval, že nemá nejmenší potuchy, kde se co nachází, hlavně v kuchyni, a služky, které se rovněž do hry zapojily, ho nechávaly vždycky znovu všechno přehrabat, ať hledal cokoli; v deset se ještě nevědělo, co bude s obědem, protože v domě nebylo poklizeno, postele byly rozestlané, koupelna nevytřená, na toaletu zapomněl dát novou roličku papíru, vyměnit prostěradla a poslat kočího pro děti, a popletl si úkoly služebnictva: kuchařce přikázal ustlat postele a panské poslal do kuchyně. V jedenáct, kdy se co nevidět měli objevit hosté, vládl v domě takový chaos, že Fermina Dazová, mrtvá smíchy, převzala otěže do svých rukou; necítila však vítězné zadostiučinění, jak si původně přála, nýbrž hlubokou útrpnost nad manželovou naprostou nepoužitelností

stí v domácnosti. Ulevil si zdůvodněním, které mívával vždycky po ruce: »Aspoň jsem si v tom nevedl tak zle, jak by sis vedla ty, kdybys měla kurýrovat pacienty.« Lekce to však byla užitečná, a nejen pro něj. V průběhu let oba došli rozdílnými cestami k moudrému závěru, že nelze jiným způsobem společně žít ani jiným způsobem se milovat, neboť nic na tomhle světě není těžší než láska.

V plnosti svého nového života Fermina Dazová vídala Florentina Arizu při různých společenských příležitostech, a to tím častěji, čím výše stoupal v úřadě; naučila se však brát tato letmá setkání jako věc natolik běžnou, že jej nejednou zapomněla z roztržitosti pozdravit. Častokrát o něm slyšala, poněvadž jeho opatrný, avšak nezadržitelný postup u Karibské říční byl v obchodních kruzích trvalým námětem hovorů. Pozorovala, že si vytříbil chování, jeho nesmělost že se přefiltrovala v jakýsi hádankovitý odstup, že ke svému prospěchu lehce přibrál a také pomalost věku mu šla k duhu, a že důstojným způsobem dokázal vyřešit i zničující postup pleši. To jediné, čím nadále a navždy vzdoroval času a proměnám módy, byl jeho pochmurný způsob oblékání, šosaté kabáty z byvších časů, klobouk, jaký se už dávno nenosil, místo kravaty básnická pentle z matčina galanterního obchodu, truchlivé paraple. Postupně si zvykla pohlížet na něj jinak a nakonec si ho přestala spojovat s tím unylým mladíčkem, který pro ni vzdychával na lavičce v parku Evangelistů ve vichřeni žlutého listí. V každém případě na něj nikdy nepohlédla lhostejnými očima a vždycky se zaradovala, když o něm slyšela dobré zprávy, poněvadž každá taková zpráva z ní snímala částku viny.

A přece v době, kdy se domnívala, že ho zcela vymazala ze své paměti, vynořil se jí v mysli znovu, tam, kde to nejméně očekávala, proměněný v přízrak jejích stesků. Bylo to na samém prahu stáří, kdy začala pociťovat, že kdysi dávno se v jejím životě přihodilo cosi nenapravitelného, a tenhle pocit se jí zmocňoval pokaždé, když slyšela zahřmět před deštěm. Bylo to nevyléčitelné zranění, které v ní zůstavil osamělý, kamenný a dochvilný třesk hromu, který se celý říjen, den co den, vždycky ve tři hodiny odpoledne rozléhal pohořím Villa-

nueva, a jak roky plynuly, vyvstával jí v paměti stále čerstvější a nedávnější. Zatímco nové vzpomínky se jí v paměti za pár dní pomíchaly, ty z legendární cesty po provincii sestřenky Hildebrandy nabývaly tak živoucích barev, jako by se to všechno bylo stalo včera, konturovány zvrácenou jasnozřivostí stesku. Vzpomínala na Manaure, tam v horách, na jedinou ulici městečka, zelenou a přímou, na jeho ptáky dobrých předzvěstí, na dům, kde strašilo a kde se probouzela s košili zamokřenou nikdy nevysychajícími slzami Petry Moralesové, která před mnoha lety umřela z lásky v téže posteli, v níž ona spala. Připomínala si, jak tehdy chutnaly gujavy, které už nikdy později neměly stejnou chuť jako tenkrát, vzpomínala na předtuchy tak silné, že jejich šum se podobal šumění deště, na topasová odpoledne v San Juanu del César, kdy se vydávala na procházky ve štěbetavém hejnu sestřenic a zuby pevně tiskla k sobě, aby jí srdce nevyskočilo ústy, když se blížily k telegrafní stanici. Dům po otci prodala, poněvadž mládí jí bolelo víc, než dokázala snést, bolel jí pohled na zanedbaný parčík z balkónu, bolela ji sibylská vůně gardenií za horkých nocí, lekala ji podobenka dávné dámy z onoho únorového odpoledne, kdy se rozhodlo o jejím osudu, a kamkoli se její paměť obrátila, všude potkávala vzpomínku na Florentina Arizu. Vždycky si však zachovala dost jasnou hlavu, aby si uvědomovala, že si jej nepřipomíná z lásky ani z pozdní lítosti, ale vidí jej jako obraz čehosi, co nemá chuť a co v ní zanechává stopu slz. Aniž to tušila, hrozila jí táž past soucitu, do které se polapilo tolik neopatrných obětí Florentina Arizy.

Pevně se přimkla k manželovi. A to právě v době, kdy jí nejvíc potřeboval, poněvadž sám tápal v mlhách stáří, maje před ní náskok deseti let ve svůj neprospěch a navíc nevýhodu, že je muž, a tudíž slabší. Jeden druhého poznali tou měrou, že za necelých třicet let manželství byli jako jedna jediná bytost rozdělená vedví, a až se mrzeli, jak často se jim stávalo, že si navzájem uhádli myšlenky, aniž se o to snažili, anebo když se jim na veřejnosti přiházela ta směšná nehoda, že jeden druhému odpověděl dřív, než ten stačil promluvit. Společně překonali všednodenní nedorozumění, příležitostně propukající nenávisti, vzájemné špinavůstky i velkolepé zá-

blesky slávy manželského spojení. Byla to doba, kdy se milovali nejlépe, beze spěchu a bez nějakých výstřelků, a oba si nejvíc a s největším povděkem uvědomovali svá neuvěřitelná vítězství nad protivenstvím. Život jim zajisté měl přichystat ještě jiné smrtelné zkoušky, ale to už nebylo podstatné: byli na druhém břehu.

Příchod nového století byl oslaven celou řadou nevidaných společenských událostí a veřejných podniků, z nichž nejpatrnější byl let balónem, další plod neutuchající činorodosti doktora Urbina. Půl města se shromáždilo na Arzenálním náměstí, aby s obdivem přihlíželo vzletu obrovitého taftového balónu v národních barvách, který měl dopravit první leteckou poštu do San Juanu de la Ciénaga, třicet mil na severozápad vzdušnou čarou. Doktor Juvenal Urbino a jeho choť, kteří již kdysi zakusili vzrušující zážitek z letu na Světové výstavě v Paříži, vstoupili do proutěné gondoly jako první, následováni palubním inženýrem a šesti význačnými hosty, kteří byli k účasti přizváni. Vezli s sebou dopis guvernéra provincie, adresovaný představitelům města San Juan de la Ciénaga, v němž se dávalo dějinám na vědomost, že tento dopis je první poštovní zásilka přepravená vzdušnou cestou. Lokálkař Obchodních listů se doktora Juvenala Urbina zeptal, co by chtěl uvést jako svá poslední slova pro případ, že by se z letu nevrátil živ, a doktor Urbino bez rozmýšlení odpověděl větou, pro kterou měl být bezpočtukrát nespravedlivě osocován:

»Podle mého názoru,« řekl, »končí devatenácté století pro celý svět kromě nás.«

Ztracen v davu, jenž s prostou a upřímnou myslí pěl národní hymnu, zatímco balón nabíral výšku, Florentino Ariza v duchu přitakával poznámce, kterou kdosi v jeho blízkosti pronesl, a to že takovýhle dobrodružný podnik není vhodný pro ženu, tím méně ve věku Ferminy Dazové. Celkem vzato, nijak zvlášť nebezpečná záležitost to nebyla; anebo přinejmenším ne tak nebezpečná jako deprimující. Balón bez nehody dospěl k cíli po pokojném letu neskutečnou modří oblohy.

Letělo se dobře, nízko nad zemí, a klidný a příznivý vítr je unášel zprvu nad výběžky zasněžených horských hřbetů a potom nad širým okeánem Velké bažiny.

Z nebe, tak jak je vidal Bůh, užířeli rozvaliny starobylého a hrdinného města Cartagena de Indias, nejkrásnějšího města světa, opuštěného svými obyvateli v panice před cholerou poté, co tři sta let vzdorovalo veškerému anglickému obléhání, všem bukanýrským nájezdům. Užířeli nedotčené hradby, býlí zarostlé ulice, pevnosti padnuvší v plen nenasytně bujícím bougainvillim, mramorové paláce s oltáři ze zlata a s místokráli, kteří zpuchřeli ve svých brněních, zkoseni morem.

Letěli nad kolovými stavbami Trojas de Cataca, pomalovanými v bláznivých barvách, s ohradami, v nichž se chovali leguáni k jídlu, a se závěsy balzaminek a astromelií. Stovky nahých dětí se splašeně vrhaly do vody za všeobecného tarta-su a křiku, skákaly rovnou z oken, ze střech kolových chatrčí, z kánoí, které řídily s úžasnou obratností, a hbitě jako úhoři mizely pod hladinou, aby z vody vylovily balíky s šatstvem, lahvičky s prsním sirupem proti kašli, poživatiny z dobročinných sbírek, které jim ta krásná dáma v klobouku s peřím shazovala z gondoly balónu.

Letěli nad oceánem stínů banánových plantáží, jejichž ticho stoupalo až k nim jako zhoubný dech smrti, a Fermina Dazová si vzpomněla na sebe samu ve věku tří anebo možná čtyř let, jak se prochází stinným hájem ruku v ruce s maminkou, která mezi ostatními ženami v mušelínových šatech, jaké i ona měla na sobě, s bílými paraplíčky a klobouky z organtýnu také vypadala skoro jako holčička. Palubní inženýr, který obzíral svět dalekohledem, poznamenal: »Vypadají, jako by byli mrtví.« Podal triedr doktoru Urbinovi a ten uviděl mezi osetými poli volské potahy, náspy kolem železniční trati, jakoby zamrzlé zavodňovací strouhy a všude, kam popatřil, viděl rozsetá lidská těla. Kdosi prohlásil, že podle jeho zpráv prý v osadách na Velké bažině právě zle řádí cholera, a doktor Urbino, s triedrem stále přiloženým k očím, řekl:

»V tom případě to musí být zcela neobvyklá varianta,« poznamenal a rozhlížel se dál, »když každého mrtvého dorazila střelnou ranou do týla.«

Krátce nato přeletěli nad zpěněným mořem a bez dalších příhod přistáli na rozlehlé žhnoucí pláži, jejíž prosolená a rozpraskaná půda páčila jako živý oheň. Zde je očekávali městští radní, držíce si nad hlavou jako jedinou ochranu proti úpalu rozložené noviny, školní žactvo mávalo vlaječkami do taktu vlasteneckých pochodů, smahly se tu královny krásy s korunami z pozlaceného papíru a s kyticemi květů spálených na škvarek, jakož i prostý lid kvetoucího městečka Gayra, které se za těch časů těšilo pověsti nejznamenitější osady na celém karibském pobřeží. Fermina Dazová měla jen jedno přání: znovu vidět rodné městečko, aby je mohla porovnat se svými nejstaršími vzpomínkami, ale to nedovolili nikomu kvůli nebezpečí morové rány. Doktor Juvenal Urbino předal městským radním historický dopis, který později zapadl někde mezi papíry a provždy se po něm slehla stopa, načež celému poselstvu do jednoho muže nezbylo, než přemdlít se přes úporné projevy a vedro téměř do úplného udušení. Nakonec je posadili na muly a odvezli k přístavišti v Pueblo Viejo, kde se bažina pojila s mořem, poněvadž palubnímu inženýru se nepodařilo dostat balón znovu do vzduchu. Fermina Dazová si byla jista, že kdysi dávno, jako velice malá holčička, tudy projížděla s matkou na voze s volským spřežením. Když byla větší, vícekrát o tom otci vyprávěla, a ten umřel, tvrdošíjně trvaje na tom, že něco takového si prostě nemůže pamatovat.

»Moc dobře se na tu cestu pamatuju, a bylo to přesně tak,« řekl jí. »Jenomže se to stalo dobrých pět let předtím, než ty ses narodila.«

Členové výpravy, která podnikla let balónem, se o tři dny později vrátili do domovského přístavu, ztrhaní a vyčerpaní po zlé noci na moři, a byli uvítáni jako hrdinové. Florentino Ariza, ztracený kdesi v davu, při této příležitosti samozřejmě nechyběl a ve tváři Ferminy Dazové rozpoznal stopy hrůzných zážitků. Téhož dne odpoledne ji však znovu spatřil na jakési cyklistické exhibici, která se rovněž konala pod záštitou jejího manžela, a nebylo na ní znát nejmenší příznak únavy. Řídila nevídaný velocipéd, který se podobal nějakému cirkusovému cyklostroji, s vysokánským předním kolem, na

němž seděla, a s maličkým kolečkem vzadu, jež sotva sloužilo jako opora. Měla na sobě něco, co vypadalo jako široké červeně olemované pumpky a co vyvolalo mezi staršími dámami hluboké pobouření a u mužů rozpaky, avšak její obratnost a um nezanechaly nikoho lhostejným.

Tento a mnoho jiných prchavých obrazů se v průběhu oněch mnoha let vynořovalo Florentinu Arizovi před očima, nazdařbůh a kdy se jim zachtělo, a týmž způsobem zase mizely, vymílajíce v jeho srdci stezičku touhy. Udávaly však tón jeho životu, neboť seznaval-li, jak zhoubně pracuje čas, pak ne tak na sobě jako spíš z nepostřehnutelných změn, které sledával na Fermině Dazové pokaždé, když ji viděl.

Jistého večera vstoupil do hostince dona Sancha, noblesního restaurantu v koloniálním stylu, a usadil se v nejzastrčenější koutě, jak mívával ve zvyku, když si sám zašel někde do restaurace pojist nějaký ten svůj ptačí drobitek. Najednou ve velkém zrcadle v pozadí sálu uviděl Ferminu Dazovou; seděla u stolu s manželem a dvěma dalšími dvojicemi, v natolik příhodném úhlu, že mu ji zrcadlo vydávalo v její plné nádheře. Vypadala bezbranně, řídíc hovor u stolu s půvabem a smíchem, které vyšehovaly jako plamínky eskamotéra, a její krása byla ještě zářivější v záři velkých lustrů s křišťálovými slzami: Alenka prošla zrcadlem zpět.

Florentino Ariza ji se zatajeným dechem po libosti pozoroval: viděl, jak jí, viděl, že si sotva usrkla vína, viděl, jak žertuje s donem Sanchem, čtvrtým následníkem rodu, prožil s ní od svého osamělého stolu okamžik jejího života a víc než hodinu se neviděn procházel v hájemství jejího soukromí. Pak vypil další čtyři šálky kávy, aby získal čas, dokud se mu ve skupině přátel při odchodu z restaurace neztratila z očí. Prošli těsně kolem něj, tak blízko, že mezi závaný parfému jejich společníků dokázal rozeznat její vůni.

Počínaje oním večerem, skoro celý rok pak houževnatě dotíral na majitele hostince a nabízel mu jakoukoli protihodnotu, ať v penězích či službách, cokoli na světě, po čem by zatoužil, jen když mu prodá to zrcadlo. Nebyla to snadná věc, poněvadž starý don Sancho věřil legendě, podle níž onen skvostný rám, zhotovený vídeňskými řezbáři, měl být dvojče-

tem rámu, který patřil Marii Antoinettě a zmizel beze stopy: dva jedinečné skvosty. Když nakonec podlehl, Florentino Ariza si zrcadlo zavěsil doma v salóne, nikoli pro jeho nádherný rám, nýbrž kvůli prostoru uvnitř rámu, jenž byl celé dvě hodiny obydlen milovaným obrazem.

Téměř vždycky, když Ferminu Dazovou viděl, šla zavěšena do manžela, oba v dokonalém souladu: kráčeli ve svém vlastním prostoru, jako by ani nešli, nýbrž tekli, s ohromující sladěností siamských dvojčat, která brala za své jedině v okamžiku, kdy ho zdravili. Doktor Juvenal Urbino mu vřele a srdečně potřásal pravicí a dokonce si příležitostně dovolil i nějaké to poplácání po rameni. Fermina Dazová jej naopak nadále udržovala v postavení člověka vykázaného výhradně do mezí neosobní zdvořilosti a nikdy sebemenším hnutím nedala najevo nic, z čeho by se dalo vytušit, že si ho pamatuje z dob, než se provdala. Žili v nestyčných světech, ale zatímco Florentino Ariza dělal všechno pro to, aby vzdálenost mezi nimi zmenšil, Fermina Dazová neučinila jediný krok, který by nevedl právě opačným směrem. Uplynulo mnoho času, než se odvážil myšlenky, že tahle její netečnost není nic jiného než ochranná ulita proti strachu. Napadlo ho to zčistajasna při křtu prvního sladkovodního parníku, který byl postaven v místních loděnicích, což byla zároveň první oficiální příležitost, kdy Florentino Ariza zastupoval strýce Lva XII. jako první viceprezident Karibské říční. Tato shoda okolností dodala obřadu zvláště slavnostní ráz, a nechyběl při něm nikdo, kdo v životě města něco znamenal.

Florentino Ariza se právě věnoval svým hostům v hlavním ložním salóne, kde to ještě vonělo čerstvým nátěrem a roztaveným dehtem, když na molu vybuchla salva potlesku a dechovka spustila triumfální pochod. Musel potlačit rozechvění staré téměř tak jako on sám, když spatřil onu krásnou ženu svých snů, jak zavěšena do svého muže a v plné nádhře své zralosti prochází jako královna z jiného času dvojestupem čestné stráže v parádních uniformách, v záplavě papírových serpentín a lístků živých květin, kterými ji zasypávali z oken. Oba jásajícím davům kynuli rukou na pozdrav, ale Fermina Dazová vypadala tak oslnivě, že se zdálo, jako by v tom davu

byla jen ona jediná, celá v císařské zlatožluté, od střevíčku na vysokých podpatcích a líšek kolem krku až po klopený kloboúk.

Florentino Ariza je očekával na můstku spolu s provinčními hodnostáři, zatímco dechovka břeskně vyhrávala, třaskaly rachejtle a do toho všeho třikrát hutným hlasem zahoukala loďní siréna a zamokřila můstek oblakem páry. Juvenal Urbino se s každým z řady vítajících pozdravil s příznačnou a sobě tak vlastní přirozeností, která v každém vyvolávala dojem, že právě k němu má doktor Urbino zvláště srdečný vztah: nejdřív stiskl ruku kapitánu lodi ve slavnostní uniformě, pak se přivítal s arcibiskupem, pak s guvernérem a jeho chotí a se starostou s jeho chotí, a potom s vojenským velitelem města, původem z And, který do města právě přibyl. Další v pořadí za těmito hodnostáři byl Florentino Ariza v tmavém soukenném obleku, a skoro ho nebylo mezi všemi těmi veličinami vidět. Když se pozdravila s vojenským velitelem, Fermina Dazová jakoby zaváhala před napřaženou pravicí Florentina Arizy. Voják, hotov vzájemně je představit, se jí zeptal, zda se neznají. Neřekla ano ani ne, nýbrž se salónním úsměvem podala Florentinu Arizovi ruku. Totéž se v minulosti stalo dvakrát a mělo se to stát ještě vícekrát, a Florentino Ariza to bral jako chování, které vyplývá z její povahy. To odpoledne si nicméně ve své nekonečné schopnosti něco si namlouvat položil otázku, zda lhostejnost natolik zatvrzelá není jen trik, jak zakrýt muka lásky.

Pouhé toto pomyšlení v něm vyvolalo takovou rozháranost, že přestal dodržovat své návyky. Začal zase brousit kolem domu Ferminy Dazové, stejně nedočkavě, jako když ji kdysi před mnoha lety vyhlížel v parčíku Evangelistů, ale tentokrát ho k jejímu domu nehnal vypočítavý záměr, aby si jej všimla, nýbrž jediné přání spatřit ji a ujistit se tak, že je stále na světě. Jenomže teď bylo dost těžké zůstat neviděn. Čtvrt La Manga se rozkládala na polopustém ostrově, odděleném od historického města kanálem zelené vody a zarostlém houštinou hicacových stromů, která za časů kolonizace bývala útočištěm mileneckých párků. Před nemnoha lety byl rozbořen starý kamenný most, který postavili ještě Španělé, a na

jeho místě byl zbudován nový most z vepřovic s kulovými svítidly, aby tudy mohly projíždět tramvaje tažené mulami. Zpočátku museli obyvatelé čtvrti La Manga snášet pravá muka v důsledku něčeho, s čím projekt nepočítal: byli totiž nuceni spát v těsné blízkosti první městské elektrárny, jejíž vibrace působily trvalé zemětřesení. Ani doktoru Juvenalu Urbinovi se veškerou vahou jeho vlivu nepodařilo prosadit, aby se elektrárna přestěhovala někam jinam, kde by nevadila, až nakonec v jeho prospěch zakročila sama boží prozřetelnost, s níž, jak se nejdříve prokázalo, byl jedna ruka. Jedné noci elektrárenský kotelník s hromovou ranou vybuchl, přeletěl novou vilovou čtvrť, proletěl v povětří nad dobrou polovinou města a dopadl na velký ambit bývalého kláštera svatého Juliána Špitálního, kde nenechal kámen na kameni. Počátkem toho roku byla stará polozřícená budova vystěhovávána, ale v troskách našli smrt čtyři vězňové, kteří zvečera uprchli z místní trestnice a ukryli se v kapli.

Poklidné předměstí oplývající tak krásnou milostnou tradicí bohužel přestalo být místem, kde by se dařilo zbraňovaným láskám, jakmile se z něj stala luxusní čtvrť. V létě byly ulice prašné, v zimě rozbahněné a po celý rok liduprázdné, řídké vily se ukryvaly v zalistěných zahradách a místo někdejších balkónů na konzolích měly mozaikové terasy, jako by se už při stavbě myslelo na to, jak odradit tajné ctitele. Naštěstí právě v té době přišly do módy odpolední vyjížďky kočárem, k nimž se pronajímaly staré viktorie upravené k jízdě s jedním koněm; končily na vyvýšenině, odkud se lépe než z věže majáku dala vychutnat soumravná rozervanost říjnových šírání a odkud bylo možno sledovat žraloky, vskrytu slídící u pláže seminaristů, i čtvrteční zaoceánský parník, bělostný a obrovitý, proplovající téměř na dosah ruky přístavním kanálem. Florentino Ariza si obvykle viktorii pronajímal po perném pracovním dni v úřadě, ale kapotu nestahoval, jak bylo zvykem v horkých měsících, nýbrž vmáčkl se hluboko do sedadla a tam zůstával skryt, neviditelný v přišetí, a poroučel si všelijaké neočekávané trasy, aby v kočím nezbudil nežádoucí dohady. Na celé vyjížďce jej ve skutečnosti zajímal jedině parthenon z růžového mramoru napolo ukrytý

v porostu banánovníků a listnatých mangovníků, nepříliš šťastná to replika idylických rezidencí z bavlníkových plantáží Louisiany. Děti Ferminy Dazové se domů vracely krátce před pátou. Viděl je přijíždět v rodinném kočáře, a potom viděl doktora Urbina, jak vychází z domu, na obvyklé návštěvy u pacientů, ale za celý rok, co se ochomýtal kolem, nezahlédl ani vytoužený stín.

Od své osamělé projížděky neupustil ani to odpoledne, kdy se z nebe vyřinul pustošivý příval prvního červnového lijavce. Kůň v blátě uklouzl, padl na břicho a Florentino Ariza si uvědomil, že se nacházejí přímo před vilou Ferminy Dazové. V krajním zděšení se na kočího obrátil s úpěnlivou prosbou, tak rozčilený, že ho ani nenapadlo, že by se tím mohl prozradit.

»Tady ne, prosím vás,« vykřikl. »Všude jinde, jenom ne tady.«

V hlase mu zněla taková úzkost, že zmatený kočí koně ani nevypřáhl a pokusil se zvíře zvednout na nohy, a přitom se zlomila ojí. Florentino Ariza vylezl z kočáru, ani nevěděl jak, a nezbylo mu nic jiného, než strpět tu ostudu a zůstat trčet na krutém dešti, dokud se neobjeví kočár s nějakými výletníky a ti mu nabídnou, že ho zavezou domů. Jak tam tak čekal, zahlédla ho jedna služebná z domu Urbinových, uviděla, jak promoklý přešlapuje v dešti, bláto po kolena, a vyběhla za ním s deštníkem, aby se schoval u nich na terase. O takovém štěstí se Florentinu Arizovi nesnilo ani v nejdivočejších snech, ale to odpoledne by byl raději zvolil smrt, než aby ho Fermina Dazová spatřila v takovémhle stavu.

Dokud ještě bydleli na starém městě, Juvenal Urbino s rodinou chodil neděli co neděli do katedrály pěšky, na ranní bohoslužby o osmé, které představovaly spíše společenskou nežli náboženskou událost. Když se později odstěhovali, několik let jezdili do katedrály kočárem a po mši často postáli s přáteli v družném rozhovoru pod palmami v parku. Od té doby, co byla ve čtvrti La Manga zbudována svatyně koncilního semináře i se soukromou pláží a s vlastním hřbitovem, přestali však do katedrály dojíždět a objevovali se tam leda při zvlášť významných příležitostech. Florentino Ariza o těch

hle změnách nevěděl, a tak několik nedělí vysedával na terase kavárny U fary a během všech tří pobožností hlídal východ z chrámu. Po nějakém čase mu svitlo a vypravil se k novému kostelu, kam od tehdejších dob až donedávna chodil každý, kdo chtěl vypadat moderně; všechny čtyři srpnové neděle přesně v osm ráno tam skutečně uviděl doktora Urbina s dětmi, ale Fermina Dazová s nimi nebyla. Jedné takové neděle zašel na nový hřbitov u kostela, kde si usedlíci ze čtvrti La Manga budovali honosné rodinné hrobky, a srdce mu vynechalo, když ve stínu obrovitých seib objevil tu ze všech nej-honosnější, už dohotovenou, s gotickými vitrážemi a s mramorovými anděli, a uviděl pozlacené náhrobní desky a na nich jména všech členů rodiny, rovněž vyvedená ve zlatě. Stálo tam pochopitelně i jméno doña Fermina Dazová de Urbino de la Calle a vedle jméno jejího manžela, a nad nimi se skvěl společný epitaf: *Pospolu i v míru Páně.*

Po celý zbytek roku se Fermina Dazová neukázala na žádném veřejném či společenském podniku a chyběla dokonce i při vánočních oslavách, ačkoli spolu se svým chotěm vždycky bývala jejich přepychovou hrdinkou a hvězdou. Nejvíce však její nepřítomnost bila do očí při zahajovacím představení nové operní sezóny. Florentino Ariza o přestávce náhodou vyslechl rozhovor nějakého hloučku, kde se nepochybně mluvilo o ní, i když ji nikdo nejmenoval. Ti lidé říkali, že prý jednou v červnu o půlnoci ji někdo zahlédl, jak nastupuje na palubu zaoceánského parníku Cunardovy společnosti, který odplouval do Panamy, a měla prý tmavý závoj, aby nebylo znát, jak ji zpusťovala ostudná nemoc, která ji pomalu stravovala. Kdosi se zeptal, jaká strašlivá choroba by si mohla troufnout na ženu tak mocnou, a dostal odpověď, ze které kapala žluč:

»Tak vznešená dáma může mít jenom souchotě.«

Florentino Ariza věděl, že boháči z jeho otčiny nikdy nestůňou na krátké nemoci. Buď umírali náhle, většinou v předvečer nějaké velké slavnosti, ze které pak kvůli smutku sešlo, anebo pomalu zhasínali na odporne a vleklé choroby, jejichž nejtajnější podrobnosti kdekdo veřejně přetřásal. Panamské odloučení od světa představovalo v životě boháčů

co si jako povinně odpykávaný trest. Podrobovali se, čemu pánbůh chtěl, v Adventistickém špitále, obrovském bělostném hangáru, zbloudilém do předvěkových lijavců Dariénu, v jehož zdech nemocní ztráceli přehled o té trošce života, která jim zbývala, a v jehož osamělých pokojích s anjouským plátnem v oknech nikdo nemohl s jistotou vědět, zda zápach karbolky je pachem života anebo smrti. Ti, kdo se zotavili, vraceli se s nákladem velkolepých dárků, které rozdávali plnými rukama, nikoli bez úzkosti, zda jim bude odpuštěna ta netaktnost, že zůstali naživu. Někteří se vraceli s barbarskými stehy na břiše, jako by je sešili ševcovskou dratví, na návštěvách si vysoukávali košile a předváděli své rány, porovnávali je s jizvami jiných, kteří mezitím umřeli na to, že si bez míry užívali štěstí, a po zbytek svých dnů znovu a znovu líčili, jaká andělská zjevení viděli pod vlivem chloroformu. Nikdo naopak nikdy nezjistil, jak vypadali ti, co se nevrátili, a mezi nimi ti nejsmutnější: ti, kteří zemřeli jako vyhoštěnci v pavilónu souchotinářů, spíše na smutek z deště než na obtíže své choroby.

Měl-li volit, Florentino Ariza nevěděl, co by bylo pro Ferminu Dazovou lepší. V každém případě však považoval za nejlepší pravdu, jakkoli nesnesitelnou, ale ať pátral, kde pátral, nedopátral se jí. Nechápal, jak je možné, že mu nikdo nemůže poskytnout třeba jen nepřímý důkaz, který by potvrdil to, o čem se šířily fámy. Ve světě říční plavby, což byl jeho svět, nebylo tajemství, které by mohlo zůstat utajeno, a žádné důvěrné sdělení se nedalo udržet v tajnosti. A přesto nikdo neslyšet mluvit o ženě s černým závojem. Nikdo nevěděl nic, ve městě, kde se vědělo všechno a kde se o leccems vědělo dokonce dřív, než se to stalo. Hlavně o tom, co se týkalo boháčů. Na druhé straně však nikdo nedokázal vysvětlit, kam se Fermina Dazová poděla. Florentino Ariza dál obcházel po čtvrti La Manga, chodil na mši do baziliky semináře, aniž ho k tomu vedla zbožnost, účastnil se vlasteneckých shromáždění, o jaká by se v jiném duševním rozpoložení nikdy nezajímal, ale jak plynul čas, vše jako by nasvědčovalo tomu, že fámy nelhaly. V domácnosti Urbinových všechno vypadalo normálně, až na to, že v domě chyběla matka.

Při svém rozsáhlém pátrání narazil na jiné zprávy, které dosud neznal anebo nehledal, a jedna z nich pravila, že Lorenzo Daza skončil v kantaberské vesnici, v níž se kdysi narodil. Pamatoval si, že jej po mnoho let vídal v zajetí vzrušených šachových bitev v kavárně U fary; hlas mu osipěl, kolik se toho v životě namluvil, a hruběl a tloustl tím víc, čím hlouběji se propadal do pohyblivých písků nedobrého stáří. Od té nepříjemné anýzovkové snídaně v minulém století spolu nepromluvili ani slovo a Florentino Ariza si byl jist, že Lorenzo Daza na něj vzpomíná se stejnou záští, s jakou on vzpomíná na něho, i po tom, co se mu podařilo zajistit dceři skvělé manželství, které se mu stalo jediným důvodem k životu. Rozhodnut, že stůj co stůj musí získat zaručené zprávy o zdravotním stavu Fermíny Dazové, vypravil se dokonce i do kavárny U fary, aby se přeptal jejího otce; stalo se to někdy v té době, kdy tam Jeremiah de Saint-Amour sehrál historickou simultánku s dvaadvaceti soupeři. Tak se dozvěděl, že Lorenzo Daza je po smrti, a z celého srdce se zaradoval, ačkoli si byl vědom, že se možná raduje za cenu toho, že nadále bude žít bez pravdy. Nakonec se smířil s verzí o ústavu pro vyhoštěnce v beznadějném stavu a útěchu nalézal pouze ve známém rčení: *Žena churavá dlouho trvá.* Ve dnech, kdy klesal na mysli, se utěšoval myšlenkou, že kdyby Fermina Dazová zemřela, zpráva o její smrti by k němu v každém případě dospěla, aniž by po ní pátral.

Nikdy k němu neměla dospět, neboť Fermina Dazová, živá a zdravá, pobývala na haciendě, kde zapomenuta světem žila její sestřenice Hildebranda Sánchezová, půl míle od osady Mariánské květy. Z domova odjela bez skandálu, po společné dohodě s manželem, neboť oba se jako nějakí nedospělci motali v jediné vážné krizi, která je postihla za pětadvacet let ustáleného manželského života. Zaskočila je v poklidu životní zralosti, kdy se domnívali, že už unikli všem nástrahám protivenství: děti byly velké a dobře vychované, a před sebou měli otevřenou budoucnost, tak, aby se naučili zestárnout bez zatrpklivosti. Pro oba to bylo něco tak nečekaného, že nechtěli věc řešit křikem, slzami a s přispěním prostředníků, jak se v takovýchto případech běžně dělávalo kdekoli v karibské

oblasti, nýbrž chtěli si počínat s moudrostí evropských národů, a tak dlouho nebyli ani zdejší, ani tamější, že nakonec zabředli do dětinské situace, která nebyla odnikud. Skončilo to tím, že se Fermina Dazová rozhodla odjet, aniž věděla proč a nač, čistě ze zlosti, a doktor Urbino nebyl schopen rozmluvit jí to, neboť mu v tom bránilo vědomí viny.

Skutečně nastoupila na palubu lodi o půlnoci, v největší tajnosti a s tvářmi zastřenou smuteční mantilou, nenalodila se však na zaoceánský parník Cunardovy společnosti plující do Panamy, ale na pravidelný parníček do San Juanu de la Ciénaga, města, kde se narodila a kde vyrůstala až do let svého dospívání, a po němž se jí s přibývajícimi lety stýskalo čím dál nesnesitelněji. Proti manželově vůli a dobovým zvyklostem cestovala pouze v doprovodu patnáctileté schovanky, vychované mezi domácím služebnictvem, ale její cestu avizovali lodním kapitánům a správním úřadům každého přístavu. Když toto neuvážlivé rozhodnutí pojala, oznámila dětem, že odjíždí na tři měsíce na letní pobyt k tetě Hildebrandě, ale byla rozhodnuta zůstat tam natrvalo. Doktor Juvenal Urbino dobře znal manželčinu umíněnost a bylo mu tak krušné, že její rozhodnutí přijal jako boží trest za svá těžká provinění. Lodní světla však ještě nezmizela z dohledů, a oba už zalitovali svých slabostí.

Přestože si pravidelně vyměňovali zdvořilostní dopisy o dětech a o dalších domácích záležitostech, uplynuly skoro dva roky, aniž jeden či druhý našli cestu nazpátek, která by nebyla podmínována pýchou. Když mijel druhý rok odloučení, děti přijely do Mariánských květů na školní prázdniny a Fermina Dazová dělala nemožné, aby vypadala spokojená se svým novým životem. K takovému závěru alespoň Juvenal Urbino dospěl na základě toho, co mu děti psaly. Tou dobou do Mariánských květů zavítal i biskup z Riohachy, který právě konal pastýřskou cestu pod baldachýnem v sedle své proslavené bílé muly s čabrakami vyšitými zlatým dracounem. Jemu v patách přitáhlo procesí poutníků z dalekých končin, harmonikáři, příležitostní prodavači amuletů a všelijakých pamlsků, a statek po tři dny překypoval mrzáký a nemocnými v beznadějném stavu, kteří ve skutečnosti nepřišli kvůli

učeným kázáním a plnomocným odpustkům, ale přilákaly je dobrodějně schopnosti muly, o níž se tvrdilo, že za zády svého pána dělá zázraky. Biskup ještě za časů svého farářského působení býval častým hostem v domě Urbinů de la Calle, a tak se jednou v poledne vytratil ze své vlastní pouti, aby poobědval na Hildebrandině haciendě. Po obědě, při němž se hovořilo výhradně o světských záležitostech, si odvedl Ferminu Dazovou stranou a chtěl ji vyzpovídat. Odmítla to, sice laskavým způsobem, avšak pevně, a odmítnutí výslovně zdůvodnila tím, že nemá, z čeho by se kála. Ačkoli to neučinila s úmyslem, aby se její odpověď donesla, kam se donést má, alespoň ne vědomě, byla si jista, že se tak stane.

Doktor Juvenal Urbino říkával nikoli bez jisté dávky cynismu, že ty dva hořké roky nezavinil on, nýbrž neblahý manželčin zvyk čichat k prádlu, které ze sebe členové rodiny svlékali, jakož i k tomu, které ze sebe svlékala sama, aby podle pachu zjistila, zda se to či ono nemá dát do prádla, i když to na první pohled vypadá čisté. Dělal to od dětství a nikdy nevěřila, že by to bylo tak zjevné, dokud si toho její muž ne všiml hned o svatební noci. Všiml si i toho, že se přinejmenším třikrát denně zavírá v koupelně a kouří, ale tomu nevěnoval pozornost, poněvadž ženy z jeho společenské vrstvy měly ve zvyku zavírat se v kruhů přítelkyň, kde při cigaretě klábosily o mužích a dokonce i popíjely kořalku za dva čtvrtáky, dokud nezůstaly ležet rozvalené na podlaze, nadrané jako ponocný. Zvyk očichávat veškeré šatstvo, které jí padlo do ruky, mu však připadal nejen nepatřičný, ale i nebezpečný ze zdravotního hlediska. Brala to na lehkou váhu, jako všechno, o čem nehodlala diskutovat, a říkala, že pánbůh jí určitě nezasadil mezi oči jen tak pro ozdobu ten horlivě věřící zoban žluvy. Jednoho rána, zatímco byla na nákupech, vyvolalo služebnictvo všude po sousedství hotový poplach; hledali jejího synka, tehdy tříletého, který se někam ztratil a doma ho nemohli najít, přestože prohledali všechny skryše. Vrátila se, právě když panika vrcholila, dvakrát třikrát prošla dům jako ohař a našla spícího chlapce v šatníku, kde jej nikoho nepadlo hledat. Když se jí ohromený manžel zeptal, jak ho objevila, odpověděla:

»Ucítla jsem kakánky.«

Pravdou bylo, že čich jí nesloužil jenom ohledně praní prádla anebo nacházení ztracených dětí: pomocí tohoto smyslu se orientovala ve všech směrech života, především společenského. Doktor Juvenal Urbino to pozoroval v průběhu celého svého manželství, hlavně na počátku, kdy Fermina Dazová byla cizí vetřelkyně v prostředí, které proti ní bylo tři sta let zaujaté, a přesto se mezi houštinami korálů ostrých jak nože pohybovala jako obratná plavkyně, aniž do něкого narazila, zvládajíc svět tak svrchovaným způsobem, že se to nedalo vysvětlit jinak než jako nadpřirozený instinkt. Ta obávaná vloha, jejímž prvopočátkem mohla být právě tak tisíciletá moudrost jako srdce z křemene, měla však svou smolnou chvíli jedné nedobré neděle před mší, kdy Fermina Dazová z pouhé rutiny přičichla k šatstvu, které měl její manžel předešlé odpoledne na sobě, a zmocnil se jí znepokojující pocit, že měla v posteli cizího muže.

Přičichla nejdřív k saku a vestě, zatímco odpínala z knoflíkové dírky hodinky na řetízku a vyndávala plnicí pero a náprsní tašku a drobné mince roztroušené po kapsách a všechno to pokládala na toaletku; potom přičichla k obroubené košili, zatímco sundávala spínátko na kravatu a odepínala topasové manžetové knoflíčky a zlatý knoflík z falešného límečku, a potom přičichla ke kalhotám, zatímco z nich vytahovala kroužek na klíče s jedenácti klíčky a perořízek vykládaný perletí, a nakonec si přičichla ke spodkům a k ponožkám a ke kapesníku s vyšitým monogramem. Nebylo ani stínu pochyb: na každém tom kousku oblečení nacházela vůni, která na nich za všechna ta léta společného života nikdy nebyla; vůni, kterou nebylo možno určit, neboť to nebyla vůně květin ani umělých esencí, nýbrž čehosi, co je vlastní lidskému druhu. Nefekla nic, ani tu vůni později nenacházela každý den, ale od té doby už nečichala k manželovu šatstvu s přáním zvědět, jestli se nemá dát do prádla, nýbrž s nesnesitelným nepokojem, který jí ustavičně hryzl v útrobach.

Nevěděla, kam do manželova každodenního rozvrhu má tu vůni z prádla umístit. Nemohlo to být mezi ranní přednáškou a obědem, poněvadž předpokládala, že žádná zdravě uvažují-

cí žena se nebude pouštět do uspěchaného milování v takovouhle denní dobu, tím méně s hostem, když má na krku úklid v domácnosti, stlaní, nákupy, přípravu oběda a třeba i obavy, aby některé z dětí neposlali ze školy předčasně domů s hlavou rozbitou kamenem a nenašli ji v jedenáct dopoledne nahou v neuklizeném pokoji, a jako by těch malérů nebylo takhle dost, s doktorem navrch. Na druhé straně věděla, že doktor Juvenal Urbino se miluje jenom v noci, pokud možno v naprosté tmě, a v nejhorším případě před snídaní za cvrlikání prvního ptactva. Po téhle hodině, jak říkával, je to spíš přidělávání námahy se svlékáním a oblékáním než nějaký plezír. Šatstvo tedy mohlo dojít úhony pouze při některé lékařské návštěvě anebo si musel odčarovat volnou chvíli při šachu nebo při návštěvě kina. V tomto posledním případě by se ovšem těžko dopátrala pravdy, neboť na rozdíl od tolika svých přítelkyň byla Fermina Dazová příliš hrdá, než aby manžela špehovala nebo někoho pověřila, aby to udělal za ni. Rozvrh lékařských návštěv, tedy čas, který se jevil jako nejvhodnější k nevěře, se kromě toho dal snadno hlídat, poněvadž doktor Juvenal Urbino si o každém svém pacientu vedl podrobné záznamy včetně stavu účtů za honoráře, a to od chvíle, kdy své pacienty navštívil poprvé, až do okamžiku, kdy je vyprovodil z tohoto světa závěrečným křížkem a větou orodující za blaženost jejich duše.

Tak uplynuly tři týdny; několik dní nenašla na prádle ani stopy té vůně, ale znenadání, když to nejméně čekala, ji objevila znovu a potom ji několik dní po sobě nacházela zas a zase, troufalejší než kdy předtím, ačkoli jeden z těch dní byla neděle s rodinnou oslavou, kdy se od sebe ani na okamžik neodloučili. Jednoho dne se proti svému zvyku, ba proti svému přání přistihla v manželově ordinaci, jako by to nebyla ona, nýbrž nějaká jiná žena, provádějící něco, co ona by nikdy neprovedla, jak s pomocí skvostné bengálské lupy luští spletené záznamy o lékařských návštěvách v posledních měsících. Bylo to poprvé, co sama vstoupila do pracovny, prosvícené večerní rosou kreozotu, kde se všude kupily spousty knih vázaných v kůži neznámých zvířat, potěmnělé podobenky školních skupinek, pergameny s čestnými uznáními, astro-

láby a arabské válečné dýky, shromažďované po mnoho let. Tento tajný svatostánek vždycky považovala za jedinou část soukromého života svého muže, do které neměla přístup, neboť nebyla zahrnuta do lásky, a pokud sem párkrát v životě vkročila, bylo to pokaždé s ním a vždycky jen letmo. Necítila se oprávněna vstupovat sem sama, a tím méně provádět tady šetření, které jí nepřipadalo slušné. Ale byla tu. Chtěla se dopátrat pravdy a pátrala po ní s nedočkavostí, která se stěží vyrovnávala nepopsatelnému strachu, že se jí dopátrá, hnána neovladatelnou smrtí, která opanovala ji, její vrozenou hrdopysnost, její důstojnost. Byla to uhrančivá trýzeň.

Nic se jí nevyjasnilo, poněvadž i manželovi pacienti, až na společné přátele, patřili do světa, který byl výhradně v jeho držení; byli to lidé, kteří neměli totožnost a které neznal podle tváře, ale podle bolestí, nepoznával je po barvě očí nebo po vytáčkách jejich srdce, ale podle velikosti jejich jater, po vlečení jejich jazyka, sedimentů jejich moči, halucinací jejich nočních horeček. Lidé, kteří v jejího muže věřili, věřili tomu, že žijí díky jemu a zatím žili pro něho, a nakonec se scvrkávali na jedinou větu, kterou vlastní rukou vepsal na dolní okraj lékařské zprávy: *Jen klid. Bůh tě očekává u brány*. Fermina Dazová vyšla z pracovny po dvou hodinách, které nebyly k ničemu, s pocitem, že se dala svést k něčemu nestoudnému.

Štvána představitostí, začala u manžela pozorovat změny. Zdál se jí uhýbavý, bez chuti u stolu i v posteli, se sklonem k podrážděnosti a k ironickým poznámkám; když pobýval doma, nebyl to ten někdejší klidný muž, ale lev v kleci. Poprvé od té doby, co se vzali, začala hlídat jeho pozdní příchody, kontrolovala ho na minutu přesně, lhala mu, aby z něj vypáčila pravdu, ale pak, když si protirečil, cítila se na smrt poraněna. Jednou v noci se leknutím probudila s pocitem čehosi přízračného: připadalo jí, že ji muž ve tmě pozoruje pohledem plným nenávisti. Roztrásla se podobně jako kdysi v mládí, kdy v nohou postele uviděla Florentina Arizu, pouze s tím rozdílem, že tehdy nešlo o zjevení nenávisti, ale lásky. Tentokrát to ostatně žádná vidina nebyla: její muž byl ve dvě hodiny v noci vzhůru, seděl na posteli a pozoroval ji, jak spí, ale když se ho zeptala, proč to dělá, popřel to. Položil hlavu zpátky na polštář a řekl:

»Muselo se ti něco zdát.«

Po téhle noci a po dalších podobných zážitcích z té doby, kdy ztratila jistotu, kde končí skutečnost a kde začíná zdání, pochopila v jednom jasnozřivém okamžiku, že začíná bláznit. Nakonec si všimla, že na Zelený čtvrtek její muž nepřijímal tělo Páně, a uvědomila si, že v několika posledních týdnech nešel k přijímání žádnou neděli a nenašel si čas ke každoročnímu nábožnému rozjímání v ústraní. Když se ho zeptala, co je příčinou těch neslýchaných změn jeho duchovního zdraví, dostalo se jí zmatené odpovědi. Tohle byl pro ni rozhodující klíč, poněvadž od prvního přijímání v osmi letech nikdy nevynechal svátost o tak významných církevních svátcích. Tímto způsobem se dopídila, že její muž žije ve smrtelném hříchu a navíc že se rozhodl v něm setrvat, poněvadž nevyhledal pomoc svého zpovědníka. Nikdy dřív si neuměla představit, že by se člověk mohl takhle mučit kvůli něčemu, co vypadalo jako pravý opak lásky, ale přesně tak na tom byla; došla k závěru, že nechce-li z toho umřít, nemá jinou pomoc než podpálit to hnízdo zmijí, které jí otravovalo útroby, a tak se i stalo. Jednou odpoledne se na terase pustila do látání ponožek, zatímco doktor Urbino pomalu dokončoval svou každodenní četbu po siestě. Zničehonic odložila jehlu, posunula si brýle na čelo a hlasem, ve kterém nebyla nejmenší stopa tvrdosti, jej tázavě oslovila:

»Doktore.«

Byl ponořený do četby *L'Ile des pingouins**, románu, který v té době kdekdo četl, a odpověděl jí, aniž se vynořil nad hladinu: *Oui*. Nedala se zviklat.

»Podívej se na mě.«

Udělal, jak si přála, a podíval se na ni, aniž ji v mlze skel na čtení uviděl, ale nemusel si ani brýle sundávat, neboť i tak jej sežehly řeřavé uhlíky jejího pohledu.

»Co se děje?« zeptal se.

»Ty to víš líp než já,« řekla.

Víc nepověděla. Posunula si zase brýle na nos a dál štopovala ponožky. Takto zjistil, že dlouhé hodiny úzkosti dospěly

* *Ostrov tučňáků*, román Anatola France. (Pozn. překl.)

ke konci. Na rozdíl od toho, jak si tento okamžik představoval, nepocítil v srdci nic, co by se podobalo zemětřesení, nýbrž nenadálý mír. Zaplavila ho nesmírná úleva, že se dříve než později stalo to, co se dříve či později muselo přihodit: přízrak slečny Barbary Lynchové konečně vstoupil do domu.

Doktor Juvenal Urbino se s ní seznámil před čtyřmi měsíci v externím ambulatoriu špitálu u Milosrdných, kde čekala, až na ni přijde řada, a okamžitě si uvědomil, že se v jeho životě přihodilo cosi nenapravitelného. Byla to vysoká a elegantní mulatka velkých kostí, jejíž pleť měla barvu a čerstvou hebkost melasy; tenkrát to dopoledne byla v červených šatech s bílými puntíky a na hlavě měla klobouk ze stejné látky s širokánskou krempou, který vrhal stín i na její víčka. Vypadala, jako by byla určitějšího pohlaví než ostatní lidské bytosti. Doktor Juvenal Urbino v ambulanci neordinoval, ale kdykoli šel kolem a zbývalo mu trochu času, zašel dovnitř, aby svým dospělým žákům připomněl, že ze všeho nejlepší lék je dobrá diagnóza. Zařídil si to, aby mohl být při vyšetření té nepředvídané mulatky, dávaje dobrý pozor, aby před svými žáky nedal najevo jediné gesto, které by nevypadalo náhodně, a na pacientku se skoro ani nepodíval, zato si velmi dobře zaznamenal do paměti její jméno a adresu. Ještě to odpoledne po poslední návštěvě se dal zavést k místu, které udala jako své bydliště, a skutečně ji tam uviděl, jak si na verandě dopřává březnového chládka.

Byl to typický antilský dům; až po zinkovou střechu byl celý natřený nažluto, v oknech měl síčky z hustého anjouského plátna, v průčelí visely kořenáče s karafiáty a s kapradím, a stál na pilotech v solné mokřině Mala Crianza. V kleci zavěšené pod přístěnkem zpíval trupiál. Na protějším chodníku stála obecná škola a děti, které v houfu vyběhly, přiměly kočího přitáhnout opratě, aby se mu nesplašil kůň. Bylo to štěstí, poněvadž takto slečna Barbara Lynchová měla čas doktora poznat. Zamávala na něj jako na starého známého, pozvala ho na kávu, než se ti splašenci přeženou, a doktor Urbino si s velkým potěšením a proti svému zvyku kávu vypil a poslouchal, jak vykládá o sobě, což byla jediná věc, která ho od toho rána zajímala a měla ho zajímat a nedopřát mu chvilku

pokoje i v následujících měsících. Nedlouho po svatbě mu jeden přítel v přítomnosti jeho ženy řekl, že dříve či později bude muset čelit vášni, která jej bude připravovat o rozum a může otrást i základy jeho manželství. Doktor Urbino, který se domníval, že se zná a ví, jak pevné jsou jeho mravní kořeny, se té předpovědi zasmál. A vida: bylo to tady.

Slečna Barbara Lynchová, doktorka teologie, byla jediná dcera reverenda Jonathana B. Lynche, protestantského pastora, černocho suché postavy, který putoval na hřbetě muly po nuzných osadách na mokřině, hlásaje slovo jednoho z těch mnoha bohů, které doktor Juvenal Urbino psal malým písmenem, aby je odlišil od toho svého. Mluvila dobře španělsky, jenom s drobnými kamínky úrazu ve větné skladbě, jejíž časté zádrhele pouze zvyšovaly její půvab. V prosinci měla dovršit osmadvacet let a nedávno se rozvedla; její bývalý muž byl také pastor, žák jejího otce, a prožila s ním dva roky špatného manželství a neměla žádnou chuť zopakovat si to podruhé. »Moje jediná láska je tenhle můj trupciál,« řekla; ale doktor Urbino byl příliš seriózní, než aby si pomyslel, že to řekla záměrně. Naopak, ve zmatku si položil otázku, zda souběh tolika okolností hrajících do ruky není jen léčka, kterou mu nastražil Bůh, aby pak musel platit i s úroky, ale vzápětí tuto myšlenku vypudil z mysli jako teologický nesmysl, za který může jeho zmatek.

Už na rozloučenou se několika větami zmínil o ranní lékařské prohlídce, věda, že žádný pacient nemá nic tak rád, jako když může mluvit o svých potížích, a slečna Lynchová se o těch svých rozhovořila tak skvostně, že slíbil, že k ní nazítří zajde přesně ve čtyři, aby ji mohl podrobněji vyšetřit. Zarazila se, poněvadž věděla, že lékař tohohle druhu značně převyšuje její finanční možnosti, ale doktor Urbino ji upokojil: »V téhle profesi se snažíme, aby bohatí platili za chudé.« Pak si do notýsku poznamenal: *slečna Barbara Lynchová, mokřina La Crianza, sobota 4 hod. odpo.* O čtyři měsíce později si Fermina Dazová měla přečíst tento záznam, který se mezitím rozrostl o podrobnosti týkající se diagnózy a léčby, jakož i vývoje nemoci. Jméno vzbudilo její pozornost a napadlo ji, že to nejspíš bude některá z těch střelených umělkyní z lodí

z Nového Orleansu, přepravujících náklady ovoce, ale pak si podle adresy pomyslela, že je určitě z Jamajky a černá, toseví, a bez bolesti ji vyškrtla ze zálib svého muže.

Doktor Juvenal Urbino se dostavil na sobotní schůzku o deset minut dřív a slečna Lynchová ještě nebyla dooblečena, aby ho mohla přijmout. Od té doby, kdy v Paříži jako student čekával, než bude zavolán k ústní zkoušce, nezažil podobné rozechvění. Slečna Lynchová ležela v rozestlané posteli a v tenkém hedvábném kombiné byla nevýslovně krásná. Všechno na ní bylo velkolepé a intenzivní: její stehna sirény, její pleť na pomalém ohni, její užaslá ňadra, její průzračně dásně s dokonalými zuby, a celé její tělo vydávalo opar skvělého zdraví, což byla ta lidská vůně, kterou Fermina Dazová nacházela na oděvu svého muže. Do ambulance zašla kvůli něčemu, čemu s nemalým půvabem říkala *zkroucená kolika*, a doktor Urbino byl toho názoru, že takovýhle symptom nelze brát na lehkou váhu. Jal se tedy pohmatem vyšetřovat její vnitřní orgány, a to spíše s jistým úmyslem nežli s rozmyslem, a jak pokračoval, veškeré vědění se mu vytrácelo z hlavy a on s úžasem objevoval, že toto skvostné dílo přírody je právě tak krásné uvnitř jako zvenčí, a dával se unášet taktilními požitky ne již nejlépe vyškoleného lékaře na celém karibském pobřeží, nýbrž ubohého muže, zmučeného rozbouřenými smysly. Jen jednou jedinkrát za celý jeho přísně profesionální život se mu přihodilo něco podobného a byl to den jeho největší hanby, neboť dopálená pacientka mu odstrčila ruku, posadila se na posteli a řekla: »To, oč vám jde, se může stát, ale ne takhle.« Slečna Lynchová se naopak jeho rukám oddala, a když neměla nejmenších pochyb, že to, nač myslí, už zdaleka nejsou odborné věci lékařské, řekla:

»Myslela jsem si, že tohle etika nedovoluje.«

Doktor Urbino byl zbrocený potem, jako by oblečený vylezl z rybníka, a osušil si ruce a obličej ručníkem.

»Etika,« řekl, »si představuje, že my lékaři jsme ze dřeva.«

Vděčně mu podala pomocnou ruku.

»Že jsem si to myslela, to ještě neznamená, že se to dělat nemůže,« řekla. »Představ si, co asi znamená pro černou holku, jako jsem já, když si jí všimne takový slavný mužský.«

»Nepřestal jsem na vás myslet ani na okamžik.« řekl.

Hlas se mu při tom vyznání tak zatřásl, že vyznělo politováníhodně, ale slečna Lynchová zachránila situaci, neboť se rozesmála smíchem, který rozsvítil ložnici.

»To vím od té chvíle, co jsem tě v nemocnici viděla, doktůrku,« řekla. »Jsem sice černá, ale nejsem padlá na hlavu.«

Nic snadného to nebylo. Slečna Lynchová si chtěla udržet svou pověst bez poskvrny, chtěla jistotu a lásku, přesně v tomhle pořadí, a věřila, že si to zaslouhuje. Poskytovala sice doktoru Urbinovi příležitost ke svádění, ale nedovolovala mu zajít dál. Nadále se podrobovala opakovanému vyšetřování poslechem i pohmatem, svolujíc, aby se dopouštěl veškerých přestupků proti lékařské etice, jakých se mu zachtělo, ale to byla nejzazší mez a svléknout ji nesměl. Co se týkalo doktora Urbina, ten nedokázal pustit návnadu, do které se jednou zahryzl, a tak pokračoval v takřka každodenním obléhání. Důvody praktického rázu mu téměř znemožňovaly udržovat se slečnou Lynchovou dlouhodobější styky, ale na to, aby se zastavil včas, byl příliš slabý, tak jako později měl být příliš slabý na to, aby zašel dál: tady byla jeho hranice.

Reverend Lynch nevedl pravidelný život; v libovolnou chvíli vyrážel na cesty, usazen na hřbetě muly, vak s nákladem biblí a evangelických propagačních brožurek na jedné straně sedla a vak s proviantem na druhé, a vracel se, kdy se to nejméně dalo čekat. Další překážku představovala protější škola: žáci recitující zpěvavým hlasem učební texty zírali totiž z okna a to, na co měli nejlepší vyhlídku, byl dům na druhé straně ulice, od šesti ráno s okny a dveřmi dokořán, a viděli slečnu Lynchovou, jak zavěšuje klec pod přístěnek, aby i trupiál ze zpěvavých lekcí něco pochytil, viděli, jak se strakatým turbanem na hlavě poklízí dům a sama si je přitom zpěvavě přefíkáva svým jasným karibským hlasem, a potom viděli, jak sedí na verandě a tentokrát sama si anglicky zpívá večerní žalmy.

Museli volit hodinu, kdy je děti neměly na očích, a tu se nabízely jenom dvě možnosti: buď za polední přestávky mezi dvanáctou a druhou, jenomže ve stejnou dobu obědval i doktor Urbino, anebo na sklonku odpoledne, kdy dětem končilo

vyučování. Tohle byl nejpříhodnější čas, až na to, že doktor Urbino současně končil i návštěvy u nemocných, a měl-li se včas dostavit k rodinné večeři, zbývalo mu jenom pár minut. Třetí překážka, pro něho nejzávažnější, vyplývala z jeho společenského postavení. Nemohl chodit pěšky, bez kočáru, který pokaždé musel stát u vrat, a nebylo ve městě člověka, jenž by jej neznal. Nabízela se sice možnost domluvit se s kočím, jak to dělali téměř všichni jeho známí ze Společenského klubu, ale něco takového se zcela vymykalo jeho zvyklostem. Natolik, že když návštěvy u slečny Lynchové nabyly příliš zřejmé povahy a sám rodinný kočí v livreji se odvážil doktora Urbina zeptat, zda by nebylo lepší, kdyby pro něho zajel později, aby kočár nepostával před vraty tak dlouho, doktor Urbino jej nezvykle ostře umlčel:

»Co tě znám, poprvé od tebe slyším něco, cos neměl říkat,« řekl. »Dobrá: beru to, jako bys neřekl nic.«

Řešení prostě nebylo. Ve městě, jako bylo tohle, se žádná nemoc nedala utajit, pokud lékařův kočár postával přede dveřmi. Někdy se i sám lékař o své vůli vydával pěšky, pokud to dovolovala vzdálenost, anebo si pronajímal drožku, aby zabránil zlovolným či předčasným dohadům. Tyhle úhybné manévry však většinou moc nepomáhaly, neboť z receptisů předkládaných v lékárnách se dala pravda vyluštit, takže doktor Urbino spolu s patřičnými léky předpisoval i medikamenty falešné, aby chránil posvátné právo chorých umřít v míru i s tajemstvím své nemoci. Mohl i různými počestnými způsoby ospravedlnit přítomnost svého kočáru před domem slečny Lynchové, ale nedalo se to dělat dlouho, a rozhodně ne tak dlouho, jak by si býval přál: po celý život.

Život se mu stal peklem. Jakmile nasýtí počáteční vzplanutí, které je zbavovalo rozumu, oba si uvědomili nebezpečí a doktor Juvenal Urbino nikdy neměl dost rozhodností, aby čelil skandálu. V poblouznění horečky nasliboval kdeco, ale sotva všechno přešlo, všechno zase nechával na potom. Tou měrou, jak v něm narůstala touha být v její přítomnosti, rostl však i jeho strach, že by ji mohl ztratit, a tak se z jejich schůzek stávala čím dál překotnější a prapodivnější setkání. Na nic jiného nedokázal myslet. Stravoval se nedočkavostí, aby

už bylo odpoledne, zapomínal na své vlastní závazky, zapomínal na všechno kromě ní, ale jak se kočár blížil k mokřině Mala Crianza, prosil pánaboha, aby se na poslední chvíli vyskytla nějaká překážka a on musel jet dál. Blížil se k jejímu domu ve stavu takové úzkosti, že se někdy zaradoval, když z nároží zahlédl vatou pokrytou hlavu reverenda Lynche, čtoucího si na terase, a jeho dceru v salóne, jak předzpěvováním evangelických textů vyučuje věrouce drobotinu ze sousedství. To se pak s pocitem blažené úlevy vracel domů, aby si přespříliš nezahrával s osudem, ale za chvíli bláznivě toužil po tom, aby zase bylo pět odpoledne, po celý den a po všechny hodiny všech dnů.

A tak se láska stala nemožnou, když kočár přede dveřmi přespříliš zdomácněl, a za tři měsíce byla už jen směšná. Nemluvili spolu, neboť neměli čas si promluvit, a slečna Lynchová se vrhala do ložnice, sotva zahlédla zmateného milence vcházet do domu. Ve dnech, kdy očekávala jeho návštěvu, si předvídavě oblékala skvostnou širokánskou sukni z Jamajky s nabíranými, pestře květovanými volány, ale pod ni si nebrala nic, žádné spodní prádlo, doufajíc, že jej tímto usnadněním posílí proti strachu. Avšak doktor Urbino promrhával vše, co udělala pro to, aby ho učinila šťastným. Přisupěl za ní do ložnice, zbrocený potem, vrazil dovnitř, všechno odhodil na podlahu, hůl, lékařský kufřík, slamák a v panickém spěchu ji pomiloval, kalhoty srolované v podkolení, sako zapnuté, aby jí méně překáželo, zlatý řetízek od hodinek v kapsičce vesty, obutý a mnohem víc než představou rozkoše posedlý myšlenkou na to, aby byl co nejdřív odtud. Ji zanechával o hladu, poněvadž stěží stačila vstoupit do svého tunelu samoty a on se už znovu zapínal, vyčerpaný, jako by podstoupil absolutní lásku na samé hranici života a smrti, ačkoli z lásky v tom nebylo víc než hrdinský tělesný výkon, jaký milování obnáší. Ale svému zákonu dostal: stihl to na vteřinu přesně, jako by při běžném lékařském ošetření dával nitrožilní injekci. Domů se vracel zahanbený svou slabostí, chtělo se mu umřít a proklínal se, že nemá dost kuráže, aby Ferminu Davozou požádal, ať mu stáhne kalhoty a posadí ho na holou na rozpálenou plotnu.

Nevečeřel, modlil se bez přesvědčení, do postele si bral knížku rozečtenou o siestě a předstíral, že si čte, zatímco jeho žena obcházela po domě a před ulehnutím dávala svět do pořádku. Jak mu hlava poklesávala nad knížkou, víc a víc zapadal do nevyhnutelného trásoviska jménem Barbara Lynchová, hroužil se do jejího poléhavého hájku, bořil se do jejího lože na umření, a potom už nedokázal myslet na nic než na zítřejší odpoledne za pět minut pět a na ni, jak na něj čeká v posteli, pod sukni potrhle Jamajčanky nic než temný věchet svého pahrbku: bylo to jako pekelný kruh.

Už před několika lety si začal uvědomovat břemeno vlastního těla. Rozpoznával příznaky. Kdysi je vyčetl z knih, na vlastní oči je viděl potvrzené ve skutečném životě, na starších pacientech bez vážnější anamnézy, kteří zničehonic začínali popisovat dokonalé syndromy, jakoby přímo vytažené z lékařských pojednání, a přitom, jak se ukázalo, byly jen domnělé. Jeho profesor dětského lékařství v nemocnici La Salpetrière mu kdysi radil, aby se specializoval na pediatrii jako nejpoctivější obor, poněvadž děti onemocní, jenom když nemocné skutečně jsou, a nemohou se s lékařem dohovořovat konvenčními slovy, nýbrž konkrétními příznaky skutečných nemocí. Dospělí naopak od jistého věku měli buď příznaky bez nemocí, anebo něco horšího: těžké nemoci s příznaky jiných, neškodných. Rozptyloval je paliativy, ponecháváje času čas, dokud se nenaučít s nimi na smetišti stáří. Jedna věc však doktora Juvenala Urbina nikdy nenapadla: to, že by lékař jeho věku, který, jak věřil, už viděl všechno na světě, nedokázal přemoci obavy, že je nemocen, když nemocný není. Anebo něco horšího: že by z pouhé vědecké předpojatosti neuvěřil, že je nemocný, když možná ve skutečnosti opravdu churavý je. Už ve čtyřiceti napůl žertem a napůl vážně z katedry prohlásil: »To jediné, co v životě potřebuju, je, aby mě někdo chápal.« Když se však ocitl ztracen v labyrintu slečny Lynchové, přestal si tuhle větu říkat ze žertu.

Všechny skutečné anebo domnělé příznaky jeho starších pacientů se nahromadily v jeho vlastním těle. Vnímá tak zřetelně tvar svých jater, že bez pohmatu dokázal určit jejich ve-

likost. Vnímal své ledviny, předoucí jako podřimující kočka, vnímal měňavý lesk svého žlučníku, vnímal hukot krve ve svých tepnách. Někdy se za rozbřesku budil, lapaje po vzduchu jako ryba. V srdci měl vodu. Cítil, jak mu na okamžik vynechává, cítil, jak se opoždí o jeden úder a vypadává z kroku jako při vojenských pochodech na studentské koleji, a konečně cítil, jak se vzpamatovává, neboť Bůh je veliký. Ale místo aby se uchýlil k týmž prostředkům pro rozptýlení, jaké předepisoval svým nemocným, zaslepoval ho strach. Bylo to tak: to jediné, co v životě potřeboval, i ve svých osmapadesáti letech, bylo, aby ho někdo chápal. Utekl se tedy k Fermině Dazové, bytosti, která ho nejvíc milovala a kterou sám na tomhle světě nejvíc miloval, a s níž právě usmířil své svědomí.

Stalo se tak poté, co jej vyrušila z odpolední četby s žádostí, aby se jí podíval do tváře, a doktoru Urbinovi se tak dostalo první známky, že jeho pekelný kruh byl odhalen. Nechápal nicméně, jak se to stalo, poněvadž jeho představitost nesažala tak daleko, aby jej napadlo, že Fermina Dazová přišla pravdě na stopu pouhým čichem. Buď jak buď, už delší dobu se v tomhle městě tajemstvím dobře nevedlo. Brzy po zavedení domácích telefonů vzalo nemálo pevných manželských svazků za své díky pomluvám, které se anonymně šířily po drátě, a mnoho ustrašených rodin telefon vypovědělo anebo jeho služby po řadu let odmítalo. Doktor Juvenal Urbino věděl, že jeho žena má tolik sebeúcty, aby nikomu nedovolila třeba jen pouhý pokus o anonymní telefonické udání, a neměl si představit odvážlivce, který by se k něčemu takovému odhodlal pod vlastním jménem. Báł se spíš starého způsobu: papír, podstrčený pode dveřmi neznámou rukou, mohl být účinný, nejen proto, že zaručoval dvojí anonymitu odesilatele i příjemce, ale poněvadž jeho mysteriózní původ dovoľoval, aby se mu přičítala jakási metafyzická souvislost se záměry boží prozřetelnosti.

Žárlivost nebyla v jejich domě hostem: za víc než třicet let manželského míru se doktor Urbino mnohokrát na veřejnosti holedbal, a skutečně to až do té doby platilo, že jsou jako švédské zápalky, které škrtají jen o svou krabičku. Netušil

ale, jak se žena tak hrdá, vědomá si své důstojnosti a obdařená natolik výraznou povahou jako jeho manželka, zachová tvář v tvář prokázané nevěře. Když se jí tedy podíval do tváře, jak si žádala, nenapadlo jej nic lepšího, než znovu sklopit oči, aby zakryl zmatek, a zatímco předstíral, že se znovu ztratil ve sladkých meandrech ostrova Alky, uvažoval, co dělat. Ani Fermina Dazová nic víc neřekla. Když dolátala ponožky, shrnula věci jen tak do košíku s šitím, v kuchyni udělila příkazy ohledně večere a zmizela v ložnici.

Tou dobou se už doktor Urbino dopracoval k natolik určitému rozhodnutí, že v pět hodin odpoledne ke slečně Lynchové nepřišel. Sliby věčné lásky, představa diskrétního domku, jenom jejího, kde by ji mohl bez obav navštěvovat, všechno, co jí kdy nasliboval, když hořel plamenem lásky, bylo jednou provždycky škrtnuto. To poslední, co po sobě slečně Lynchové zanechal, byla čelenka se smaragdy, kterou jí kočí odevzdal bez jediného slova, bez vzkazu, bez jediné písemné řádky, v krabičce zabalené v papíře z lékárny, aby i sám kočí uvěřil, že jde o naléhavý lék. Po zbytek svého života ji už nikdy nespáčil ani náhodou a jenom Bůh věděl, kolik bolesti jej stálo tohle rozhodnutí, kolik slz žluči musel prolít, zamčený na záchodě, aby přežil svou soukromou katastrofu. V pět, místo aby šel za slečnou Lynchovou, předstoupil před svého zpovědníka, s hlubokou a účinnou lítostí se vyzpovídal a následující neděli šel k přijímání; srdce měl sice napadř, ale v duši klid.

Téže noci, kdy se slečna Lynchová vzdal, přednesl Fermině Dazové, zatímco se před ulehnutím svlékal, hořkou litanií svých ranních nespavostí, nenadálých píchnutí u srdce, plačtivých nálad, které se ho zmocňovaly, když se šepilo, všechny ty zašifrované příznaky utajované lásky, které před ní vydával za obtíže stáří. Musel to někomu povědět, nechtěl-li umřít, nechtěl-li říkat pravdu, a podobné výlevy koneckonců patřily ke schváleným rituálům domácí lásky. Pozorně mu naslouchala, ale nepodívala se na něj a slovo neřekla, a postupně si od něj brala šatstvo, které ze sebe svlékal. Ke každému kousku prádla přičichla, neprozrazujíc jediným gestem, jak je dopálená, a každou věc zmuchlala a mrskla jí do koše

se špinavým prádlem. Vůni sice neobjevila, ale na tom nesešlo: zítra je taky den. Než poklekl k modlitbě před oltářik v ložnici, zakončil výčet svých běd povzdechem, který byl nejen smutný, ale i upřímný: »Myslím, že umřu.«

Opáčila mu bez mrknutí oka.

»To bude to nejlepší, co můžeš udělat,« řekla. »Aspoň budeme oba klidnější.«

Když před lety nebezpečně onemocněl a procházel krizí, mluvil o možnosti, že zemře, a Fermina Dazová ho utála stejně surovou odpovědí. Doktor Urbino ji připsal navrub typické ženské nelítostnosti, bez níž by se země přestala otáčet kolem slunce, poněvadž tehdy ještě nevěděl, že mezi neštěstí a sebe pokaždé staví hráz hněvu, aby nebylo znát, že má strach. A v tomhle případě ten ze všech nejhorší: strach, že zůstane bez něho.

Toho večera mu naopak z celého srdce přála smrt, a tato jistota ho vyděsila. Později uslyšel, jak ve tmě potichoučku vzlyká a kouše do polštáře, aby ji nezaslechl. To jeho zmatek dovršilo, poněvadž věděl, že jeho ženu snadno nerozpláče žádná bolest těla ani duše. Plakala jenom z veliké zlosti, zejména v případě, že ta zlost nějak souvisela s jejím strachem z provinilosti, a čím víc plakala, tím víc se vztekala, poněvadž si nedokázala odpustit tu slabost, že pláče. Neodvažoval se ji utěšit, věda, že by to bylo jako utěšovat tygřici probodenou oštěpem, a nenašel v sobě dost odvahy, aby jí řekl, že příčiny jejího pláče zmizely ještě to odpoledne a byly navždy vyrvány z kořenů i z jeho paměti.

Na pár minut ho přemohla únava. Když se probрал, zjistil, že mezitím rozzála útlé světlo na nočním stolku a oči že má otevřené, ale už nepláče. Zatímco spal, udála se s ní jakási definitivní proměna: všechny usazeniny těch dlouhých let, přisedlé u samého dna jejího věku, vypluly na hladinu, zvířeny trýzní žárlivosti, a ona rázem zestárla. Dojaly ho její nenadálé vrásky, povadlost jejích rtů, popel jejích vlasů, a odvážil se jí říct, aby se pokusila usnout: byly víc než dvě hodiny ráno. Nepodívala se na něj, když promluvila, ale v jejím hlase už nebylo po hněvu ani stopy a zněl málem zkrotle.

»Mám právo vědět, kdo je to,« řekla.

A tu jí všechno řekl, s pocitem, že ze sebe svaluje veškerou tíhu světa, přesvědčen, že jeho žena všechno ví a chce si jen ověřit podrobnosti. Jenomže takhle to samozřejmě nebylo, a tak se během jeho řeči znovu rozplakala, ale tentokrát nikoli nesmělymi vzlyky jako zpočátku, nýbrž volnými a slanými slzami, které jí tekly po tvářích, žhnuly jí na noční košili a propalovaly se jí do života, poněvadž neudělal, na co se srdcem na vlásku čekala, totiž to, aby všechno popřel, zapřísahal se vlastním životem, rozběsil se, co je to za hnusnou pomluvu, zařval, že sere na tuhle zparchantělou společnost, co nemá nejmenší ohledy a nerozpakuje se pošlapat cizí čest, a stál neochvějně na svém i tváří v tvář zdrcujícím důkazům věrolomnosti: jako chlap. Když jí pak pověděl, že ještě to odpoledne byl u zpovědi, myslela, že vzteky oslepne. Od té doby, co studovala na lyceu, žila v přesvědčení, že tomu, kdo nosí hábit, chybí jakákoli boží ctnost. V tomhle tkvěl zásadní rozpor manželského souladu, ale oba se mu dokázali beze srážky vyhnout. Avšak to, že její manžel zpovědníkovi dovořil vměšovat se touhle měrou do soukromí, které nebylo jen jeho, nýbrž i její, přesáhlo veškeré myslitelné meze.

»Tos to rovnou mohl vykřikovat na náměstí,« řekla.

Tohle byl pro ni konec. Byla si jista, že si v její cti kdekdo vymáchal ústa ještě dřív, než si její muž odmodlil pokání, a tato představa ji ponížovala mnohem nesnesitelněji než hanba a vztek a nespravedlnost nevěry. A co bylo ze všeho nejhorší, ksakru: s černoškou. »Mulatkou,« opravil ji. Ale teď už bylo docela zbytečné cokoli upřesňovat: Fermina Dazová skončila.

»To je prašť jako uhoď,« řekla. »Teď teprve chápu: bylo to cítit černoškou.«

Tohle se stalo v pondělí. V pátek v sedm večer se Fermina Dazová nalodila na pravidelný parníček do San Juanu de la Ciénaga; vezla si jenom jeden kufr, doprovázela ji pouze schovanka a tvář měla zastřenou mantilou, aby se vyhnula dotazům a uchránila před nimi i manžela. Doktor Juvenal Urbino v přístavu nebyl, po vzájemné dohodě, již předcházela vyčerpávající třídní rozhluva, která vyústila v rozhodnutí, že Fermina Dazová odjede na haciendu sestřenic Hilde-

brandy Sánchezové v osadě Mariánské květy a ponechá si dostatečně dlouhou dobu na rozmyšlenou, než dospěje k definitivnímu rozhodnutí. Děti, kterým skutečné důvody zůstaly utajeny, to braly jako mnohokrát odkládaný výlet, který si samy už dávno přály podniknout. Doktor Urbino si to zařídil tak, aby nikomu ve svém malém světě falše nezavdal podnět k zlovolným spekulacím, a udělal to tak dobře, že pokud Florentino Ariza nenarazil na žádnou stopu, objasňující zmizení Fermíny Dazové, bylo to proto, že žádná taková stopa neexistovala, a ne že by postrádal prostředky, jak si věc ověřit. Manžel nepochyboval, že se vrátí, jakmile ji přejde zlost. Fermína Dazová naopak odjela s jistotou, že ji zlost nepřejde, co bude živa.

Dlouho to ale netrvalo a měla přijít na to, že tohle přehnané rozhodnutí nebylo ani tak plodem zloby jako spíš dílem stesku. Po svatební cestě se ještě několikrát vrátila do Evropy, přestože to obnášelo desetidenní plavbu po moři, a po každé prožila víc než dost šťastných chvil. Pozнала svět, naučila se jinak žít a jinak uvažovat, ale od té doby, co podnikla nezdařený let v balóně, se do San Juanu de la Ciénaga nevrátila. Návrat do provincie sestřenice Hildebrandy měl pro ni cosi z vykoupení, byť pozdního. Tenhle pocit nesouvisel s její manželskou katastrofou: byl mnohem staršího data. A tak jí v neštěstí utěšovalo už pouhé pomyšlení, že bude moci vzkřísit lásky a nostalgie svých mladistvých let.

Když se schovankou sestoupila v San Juanu de la Ciénaga z lodi, podařilo se jí s vypětím sil, které jí zbývaly, město poznat, navzdory všem alarmujícím postřehům. Civilní a vojenský velitel města, jemuž byla doporučena, ji pozval na projížďku služební viktorií, než pojedje vlak do obce San Pedro Alejandrino, kam si chtěla zajet a na vlastní oči se přesvědčit, zda je pravda, že úmrtní lože Osvoboditele, jak slyšela, není o nic větší než dětská postýlka. A tak znovu užívala své vznešené rodiště ve zmrtvělosti druhé hodiny odpolední. Znovu spatřila ulice, podobající se spíš písčitému břehům s loužemi zarostlými žabincem, znovu spatřila residence Portugalců s erby vytesanými v portiku a s bronzovými žaluziemi v oknech, v jejichž šerých salónech se nemilosrdně opakova-

lo totéž nejisté a žalostné klimprování, tytéž hodiny klavíru, jaké její matka brzy po sňatku dávala dceruškám v bohatých domech. Viděla pusté náměstí, z jehož řeravého ledku nerostl jediný strom, viděla řadu funebráckých kočárů s koňmi, kteří spali vstoje, viděla žlutý vláček do San Pedra Alejandrino a na nároží u chrámu uviděla největší a nejkrásnější dům, s arkádovou chodbou ze zelenkavého kamene a s klášterní branou, a viděla okno ložnice, kde se o mnoho let později, kdy už neměla paměť, aby si to připomněla, měl narodit Álvaro. Myslela na tetu Escolástiku, kterou dál beznadějně hledala po všech končinách nebe i země, a jak na ni myslela, přistihla se, že myslí na Florentina Arizu, jak v rouchu písmáka vysedával s nezbytnou knížkou veršů pod mandloněmi v parčíku, a tohle se jí při vzpomínce na neblahá lycejni léta jen zřídkakdy stalo. Starý rodinný dům se jí nepodařilo najít, přestože místo projeli křížem krážem, poněvadž tam, kde se podle jejich předpokladů měl nacházet, stál prasečinec a za rohem byla ulička bordelů s kurvami z celého světa, které trávily siestu na verandě, pro případ, že by náhodou přišel pošťák a něco pro ně měl. Nebylo to její město.

Hned jak se kočár rozjel, Fermína Dazová si zpola zastřela tvář mantilou, ne z obavy, aby nebyla poznána, tady, kde jí nikdo poznat nemohl, ale kvůli pohledu na mrtvolu, které se všude nadýmaly na slunci, od nádraží až po hřbitov. »To je cholera,« řekl jí civilní a vojenský velitel města. Pozнала to, poněvadž na rtech těch mrtvých těl, uškvařených na slunci, viděla bílou sedlinu, ale všimla si, že žádný nebožtík nemá v týle díru po výstřelu z milosti jako v době, kdy podnikla let balónem.

»Je to tak,« řekl důstojník. »I pánbůh vylepšuje svoje metody.«

Ze San Juanu de la Ciénaga do bývalého cukrovaru San Pedro Alejandrino to bylo pouhých devět mil, ale žlutý vláček potřeboval celý den, než tu vzdálenost urazil, poněvadž strojvůdce byl přítel svých zavedených pasažérů a ti se co chvíli dožadovali zastávky, aby si mohli protáhnout nohy procházkou po golfových hřištích banánové společnosti, a muži se nazí koupali v průzračných bystřinách s ledovou

vodou, které se řítily z hor, a když jim vyhládlo, vystupovali z vlaku, podojit si nějakou tu kravku, co volně pobíhaly na ohrazených pastvinách. Fermina Dazová dospěla k cíli značně otřesená a sotva si popřála čas, aby mohla obdivovat homérské tamaryšky, mezi nimiž si Osvoboditel zavěšoval svou hamaku umírajícího, a ujistila se, že postel, na které vydechl naposledy, je právě taková, jak jí vyprávěli, malá nejen pro muže ověnceného slávou, ale i pro sedmiměsíčního nedonošence. Jakýsi jiný návštěvník, který zřejmě všechno věděl, ji však poučil, že ta postel je pouze falešná relikvie, neboť Otce vlasti ve skutečnosti nechali umřít na podlaze. Fermina Dazová byla tak deprimována vším, co viděla a slyšela od té doby, co opustila domov, že se po zbytek cesty nekochala upomínkou na své dávné putování zdejším krajem, jak se tolik těšila, a odřekla se průjezdu osadami svých teskných vzpomínek, čímž je i sebe uchránila rozčarujícího prozření. Do jejího zklamání zaléhalo vyhrávání harmonik, řev z kohoutích zápasíšť, olověné salvy, které se právě tak daly připisovat na vrub válce jako chlapeckému flámu, a když nebylo vyhnutí a musela některou osadou projet, zakrývala si obličej mantilou, aby nic neviděla a mohla si ji stále představovat takovou, jaká byla kdysi.

Jednoho večera, poté co se tolik navyhýbala minulosti, dorazila na statek sestřenice Hildebrandy, a když ji uviděla čekat ve dveřích, udělalo se jí slabo, div neomdlela: bylo to, jako by sebe samu uzřela v zrcadle pravdy. Hildebranda ztloustla a sešla a měla plno vzpurných dětí, ne s mužem, kterého nadále beznadějně milovala, ale s vojákem, který užíval zasloužené penze, za něhož se ze zoufalství provdala a byla jím k zbláznění milována. Ve zpusťšeném těle však vězela stále stejná bytost. Po několika málo dnech dobrých vzpomínek a venkovského vzduchu se Fermina Dazová z prvního dojmu zotavila, ale ze statku nevytáhavala paty, leda v neděli, kdy se vydávala do kostela, doprovázena vnuky svých někdejších rozverných družek, kteří si na svých jiskrných koních vedli, jako by se narodili s ostruhami na nohou, a dívkami, které se vstoje vezly na volských povozech k misijnímu kostelu v hloubi údolí, zpívající sborem, krásné a našňorené,

jako v jejich věku bývaly jejich matky. Zajela si jenom do osady Mariánské květy, kde za své první cesty nebyla, poněvadž se domnívala, že by se jí tam nelíbilo, ale když městečko uviděla, byla jím okouzlena. Ke své smůle, anebo ke smůle městečka, si je bohužel nikdy později nedokázala vybavit takové, jaké ve skutečnosti bylo, nýbrž pouze tak, jak si je představovala do té doby, než ho poznala.

Když doktor Juvenal Urbino dostal zprávu od biskupa z Riohachy, rozhodl se, že si pro ženu dojede. Dospěl k závěru, že neotálí s návratem proto, že by se vrátit nechtěla, ale že návrat odkládá, poněvadž neví, jak se vypořádat s hrdostí. Přijel tedy, aniž ji uvědomil, po předchozí výměně dopisů s Hildebrandou, na jejichž základě si ujasnil, že stesky jeho ženy si vyměnily místo: teď myslela jenom na domov. Bylo jedenáct dopoledne a Fermina Dazová právě v kuchyni připravovala plněné lilky, když zvenčí zaslechla pokřikování peonů, řehtání koní, výstřely vypálené do vzduchu, a potom rozhodné kroky na chodbě a mužský hlas:

»Raději přijít včas, než být pozvaný.«

Myslela, že umře radostí. Ještě než si stačila něco pomyslet, oplachovala si narychlou ruce a slyšela se, jak šeptá: »Díky, Panebože, díky, jak jsi dobrý,« a myslela na to, že se kvůli těm zatraceným lílkům, o které ji Hildebranda požádala, ale neřekla, kdo přijde k obědu, nestačila ještě ani vykoupat, myslela na to, že je ošklivá a stará, obličej že se jí loupe od slunce a až ji uvidí v tomhle stavu, sakra práce, ještě bude litovat, že přijel. Ale to už si jakžtakž utřela ruce do zástěry, jakžtakž se upravila, přivolala na pomoc veškerou hrdost, kterou jí matka dala do vínku, aby ukáznila splašené srdce, a vyšla muži vstříc svým sladkým krokem laně, s hlavou vztyčenou a s jasným zrakem, s nosem bojovnice, děkujíc osudu s nesmírnou úlevou za to, že se vrací domů, i když, jak se dalo čekat, zdaleka nebyla tak poddajná, jak se domníval, neboť s ním sice odcházela šťastná, ale také rozhodnutá pořádně mu v tichosti osladit všechna ta trpká muka, která ji připravila o život.

Téměř dva roky po zmizení Fermíny Dazové se přihodila jedna z těch neuvěřitelných náhod, jaké by byla Tránsita Ari-

zová zhodnotila jako boží žertíček. Florentina Arizu vynález kinematografie nikdy nijak zvlášť neoslňoval, ale Leona Cassianiová, nepřipouštějíc odpor, jej odvedla na premiéru *Cabirie*, která se odbývala za neobyčejného zájmu veřejnosti, za nějž film vděčil tomu, že dialogy vytvořil básník Gabriele D'Annunzio. Velký nezastřešený dvůr dona Galileia Daconta, kde se publikum za některých večerů kochalo spíš svitem hvězd než němými láskami na plátně, překypoval vybraným obecenstvem. Leona Cassianiová sledovala peripetie příběhu se zatajeným dechem. Florentinu Arizovi naopak z drtivé tíže dramatu ospale padala hlava. Nějaký ženský hlas za jeho zády jako by mu uhádl myšlenky:

»Božíčku na nebi, vždyť tohle se vleče víc než bolest zubů!«

Víc neřekla, snad zaleknutá tím, jak se její hlas v polotmě rozlehl, poněvadž ve městě se dosud neujal zvyk okrášlovat němé filmy klavírním doprovodem a v zešeřelém hledišti bylo slyšet jen dešťové šumění promítačky. Florentino Ariza se na Boha rozpomínal jen v nejtěžších chvílích života, ale tentokrát mu z celé duše poděkoval, neboť i dvacet sáhů pod zemí by byl okamžitě rozpoznal ten hlas, v němž hluše zvonil kov, hlas, který si nesl v srdci od onoho odpoledne, kdy ve spršce žlutého listí v jednom osamělém parku uslyšel, jak říká: »Teď jděte a nevracejte se, dokud vám nedám vědět.« Věděl, že sedí na sedadle za ním, po boku nevyhnutelného manžela, a vnímal její teplé, správně dávkované dýchání a s láskou nadechoval vzduch pročištěný dobrým zdravím jejího dechu. Nezdálo se mu, že by v ní hlodala molí práchnivina smrti, jak si představoval ve skleslé náladě posledních měsíců, a místo toho si ji znovu vybavil takovou, jaká byla ve svém zářivém a šťastném věku, kdy se jí pod Minervinou tunikou klenulo břicho semínkem prvního dítěte. Aniž se ohlédl, představoval si ji, jako by ji viděl, netečný ke všem dějinným pohromám, jež se valily z plátna. S rozkoší vdechoval opar mandlového parfému, který z její intimity vyzářoval až k němu, vraceje se zas k ní, a byl by rád věděl, jak myslí, že by měly být milovány ženy z filmového plátna, aby láska k nim bolela méně než láska ze života. Krátce před koncem si

s pocitem oslnivého blaha uvědomil, že nikdy v životě nepobýval tak dlouho a tak blízko někoho, koho tolik miloval.

Když se rozsvítilo, počkal, až ostatní vstanou. Teprve potom se beze spěchu zvedl, otočil se, roztržitě si zapínaje vestu, kterou si při představení vždycky rozpínal, a všichni čtyři se ocitli tak blízko u sebe, že se chtě nechtě museli pozdravit, i kdyby si to někdo z nich nepřál. Juvenal Urbino napřed pozdravil Leonu Cassianiovou, kterou dobře znal, a potom s obvyklou vlídností stiskl Florentinu Arizovi ruku. Fermina Dazová k oběma vyslala zdvořilý úsměv, pouze a výhradně zdvořilý, ale v každém případě úsměv někoho, kdo je mnohokrát viděl, kdo věděl, kdo jsou, a tudíž nepotřeboval, aby byli představováni. Leona Cassianiová její pozdrav opětovala se svým půvabem mulatky, kdežto Florentino Ariza nevěděl, co udělat, poněvadž mu dočista vzalo dech, že ji vidí.

Byla jiná. Ve tváři neměla sebemenší známku té strašlivé módní nemoci ani žádné jiné choroby, a její tělo si dosud uchovalo plnost a vznosnost jejich lepších časů, ale bylo znát, že poslední dva roky pro ni vydaly za deset špatně prožitých let. Slušely jí krátké vlasy šikmo zastřižené u tváře, ale neměly už barvu medu, nýbrž barvu hliníku, a krásné oči podobné kopinatému listu ztratily za babičkovskými okuláry půl svého světelného života. Florentino Ariza viděl, jak se zavěšena do manžela vzdaluje v davu, který vycházel z kina, a překvapilo ho, že se vypravila na veřejnost v nejobyčejnější mantile chudobné ženy a v domácích pantoflích. Nejvíce jej ale dojalo, když zpozoroval, že ji manžel musel vzít pod paží, aby jí ukázal správný východ z kina, a i tak špatně odhadla výšku a málem na schůdku u dveří upadla.

Florentino Ariza byl k těmhle obtížím stáří hodně vnímavý. Už jako mladíček, když vasedával s knížkou veršů po parcích, nechával četbu četbou a pozoroval dvojici staroušek, jak si vzájemně pomáhají přes ulici: tyto lekce života mu posloužily, aby vytušil zákony svého vlastního stáří. Ve věku, v jakém se toho večera v kině nacházel doktor Juvenal Urbino, muži rozkvétali jakýmsi podzimním mládím, s prvními šedinami vypadali důstojněji, stávali se z nich duchaplní svědci, hlavně před očima mladých žen, zatímco jejich od-

kvetlé manželky se musely zachytávat jejich paže, aby neklopýtaly i o svůj vlastní stín. Ale uplynulo jenom pár let a tihle manželé se znenadání zřítili do propadliště nedůstojné staroby těla i ducha, a byly to pak jejich zákonité manželky, které je musely vodit pod paži jako slepce odkázané na soucit těch druhých a přišeptávat jim do ucha, aby nezranily jejich mužskou pýchu, pozor tady, ty schody jsou tři, ne dva, v prostředku ulice je louže, ten pytel, co támhle táhnou po chodníku, je mrtvý žebrák, a pomáhaly jim přetápat se namáhavě přes ulici, jako by překonávali jediný brod v poslední řece života. Florentino Ariza se v tomhle zrcadle uviděl tolikrát, že se nikdy tolik nebál smrti jako toho bezectného věku, kdy jej nějaká žena bude muset vodit pod paži. Věděl, že tehdy, a jedině tehdy by se musel zřítit naděje na Ferminu Dazovou.

Setkání z něj vyhnalo ospalost. Místo aby Leonu Cassianiovou odvezl v kočáře, doprovodil ji pěšky přes celé staré město a jejich kroky se na dláždění z kočáčích hlav rozléhaly jako podkovy kavalérie. Čas od času vyšuměly z otevřených balkónů útržky prchavých hlasů, ložnicové důvěrnosti, milostné vzlyky zveličené přízračnou akustikou a horoucí vůní jasmínů ve spících uličkách. Florentino Ariza podruhé musel sebrat všechny síly, aby se Leoně Cassianiové nesvěřil se svou potlačovanou láskou k Fermině Dazové. Šli bok po boku, uměřeným krokem, majíce se beze spěchu rádi láskou starých snoubenců; ona myslela na milostnost Cabirie, on na nemilostnost svého osudu. Na Celním náměstí si na balkóně prozpěvoval nějaký muž a jeho zpěv se zřetězenou ozvěnou nesl po celém okolí: *Když jsem brázdil to moře nedohledné.* Došli do uličky Svatých Na kameni a bylo na čase, aby se u domovních dveří s Leonou Cassianiovou rozloučil, ale místo toho ji poprosil, zda by ho nepozvala na skleničku brandy. Bylo to podruhé v životě, co ji o to za podobných okolností požádal. Tehdy poprvé, před deseti lety, mu řekla: »Jestli v tuhle hodinu půjdeš nahoru, budeš muset zůstat navždycky.« Nešel. Ale teď by nahoru šel, i kdyby později musel porušit slovo. Leona Cassianiová jej nicméně pozvala bez podání.

A tak se ve chvíli, kdy to nejméně očekával, znovu ocitl ve

svatostánku lásky, jež vyhasla dřív, než se zrodila. Její rodiče zemřeli, bratr si nadělal jmění na Curaçau a Leona Cassianiová osaměle žila ve starém rodinném domě. Před lety, kdy se ještě nevzdal naděje na to, že z ní učiní svou milenkou, ji Florentino Ariza se souhlasem jejich rodičů v neděli navštěvoval a někdy k ní chodíval i pozdě večer, a k úpravám v domácnosti přispěl takovou měrou, že si tu nakonec připadal jako doma. Toho večera po kině mu však připadalo, jako by byl návštěvní salón očištěn od každé vzpomínky na něho. Nábytek stál jinde, než stával, na zdech visely jiné barbotisky, a on si pomyslel, že všechny tyhle úporné změny vedl záměr zvětšit jistotu, že nikdy neexistoval. Kočka ho nepoznala. Lekl se té zběsilosti zapomnění a řekl: »Už si mě nepamatuje.« Ale Leona Cassianiová, zády k němu nalévajíc brandy, opáčila, že jestli mu tohle dělá starost, může klidně spát, poněvadž kočky si nepamatují nikoho.

Pohodlně se usadili na pohovce, těsně vedle sebe, a rozhovořili se o sobě, o tom, jací byli, než se tehdy to odpoledne bůhvíjak dávno seznámili v tramvaji tažené mulami. Jejich životy plynuly v sousedních kancelářích a do téhle chvíle spolu nikdy nemluvili o ničem jiném než o každodenní práci. Jak si povídali, Florentino Ariza jí položil ruku na stehno a začal ji zlehka hladit svou rukou ostříleného svůdce a Leona Cassianiová ho nechala, ale neoplatila mu ani pouhým zachvěním ze zdvořilosti. Teprve když se pokusil zajít dál, popadla tu bádavou ruku a políbila ho do dlaně.

»Chovej se slušně,« řekla. »Už dávno vím, že nejsi ten muž, kterého hledám.«

Byla ještě hodně mladá, když ji u vlnolamu přepadl nějaký silný a mrštný chlap, jehož tvář nikdy nespátřila, povalil ji na zem, strhal z ní šaty a zběsile ji pomiloval. Ležela tehdy na kamenech, tělo samou řeznou ranku, a přála si, aby s ní zůstal navždycky a ona směla v jeho náručí umřít láskou. Nevěděla jeho tvář, jeho hlas neslyšela, ale byla si jista, že by ho poznala mezi tisíci po tvaru a rozměrech a po způsobu milování. Od té doby říkala každému, kdo jí chtěl popřát sluchu: »Jestli někdy potkáš jednoho velkého a statného chlapa, co jednou patnáctého října tak kolem půl dvanácté znásilnil na

Hrázi utopenců jednu černou holku z ulice, pověz mu, kde mě může najít.« Říkala to čistě ze zvyku a řekla to tolika lidem, že si dávno přestala dělat naděje. Florentino Ariza od ní tenhle příběh mnohokrát vyslechl, jako by poslouchal noční loučení odplouvající lodi. Když odbily dvě hodiny ráno, měli v sobě každý tři skleničky brandy a on teď doopravdy věděl, že není ten, na koho Leona Cassianiová čeká, a byl rád, že to ví.

»Bravo, lvice,« řekl jí na odchodu, »odpravili jsme tygra.«

Nebyla to jediná věc, která té noci skončila. Zlá pomluva o pavilónu souchotinářů mu nedávala spát, poněvadž v něm vzbudila tušení, se kterým se nemožl rozumově vyrovnat, že totiž Fermina Dazová je smrtelná a mohla by tedy umřít dřív než její muž. Když ale uviděl, jak při východu z kina zakopla, na svůj vlastní účet udělal další krok k propasti, neboť si znenadání uvědomil, že ne ona, ale on by mohl umřít jako první. Byla to jedna z těch předtuch, ze kterých jde největší strach, poněvadž se opírají o skutečnost. Ty tam byly roky nehybného čekání, blažených nadějí, a na obzoru se nerýsovalo nic než nezbadatelný oceán domnělých nemocí, močení kapku po kapce za jiter beze spánku, každodenní podvečerní smrt. Pomyslel si, že každý jednotlivý okamžik dne, každá minuta a hodina, které dříve bývaly víc než jeho spojenci, jeho na slovo vzatí příhrávači, se od nynějška začaly spolčovat proti němu. Před několika málo lety se mu stalo, že se dostavil na dobrodružnou schůzku se srdcem stísňeným obavami z rizika, dveře našel nezamčené a veřeje naolejované, aby se dovnitř dostal bez hluku, ale na poslední chvíli dostaveníčko oželel, jen ze strachu, aby cizí a ochotné ženě nezpůsobil újmu tím, že by jí umřel v posteli. Bylo tedy rozumné myslet na to, že nejmilovanější ženě na světě, té, na kterou začal čekat v jednom století a čekal i v dalším bez jediného povzdechu roztrpčení, sotva zbude čas, aby ho vzala v podpaží a pomohla mu přes ulici lunárních mohyl a záhonů vlčích máků rozčeřených větrem, aby zdrav a bez úhony dorazil na druhý chodník smrti.

Pravdou je, že na měřítku své doby se Florentino Ariza zdaleka vyhnul hranici stáří. Měl padesát šest let, završil je

velice dobře a myslel si, že to byly také roky nejlépe prožité, neboť to byly roky lásky. Žádný muž za tehdejších časů by se však nezesměšnil natolik, aby v jeho věku vypadal mladě, ať skutečně anebo jenom podle svého domnění, a ne každý by se byl odvážil svěřit se beze studu s tím, že si ještě potají zapláče kvůli tomu, že v minulém století dostal košem. Nebyla to doba příznivá tomu, býti mlád: pro každý věk existoval způsob, jak se oblékat, ale stařecký způsob odívání začínal krátce po období dospívání a trval pak až do hrobu. Nebyla to ani tak záležitost věku jako spíš společenské důstojnosti. Mladíci se oblékali jako jejich dědové, dodávali si větší účtyhodnosti předčasnými okuláry, a po třicítce bylo záhodno vykračovat si s hůlčičkou. Ženy měly na vybranou pouze dvojí věk: věk na vdavky, který nepřekračoval hranici dvaadvaceti let, a věk věčných slečen: těch, co zůstaly na ocet. Ty druhé, provdané, matky, vdovy, babičky, tvořily zvláštní druh, který nezúčtoval svůj věk v souvislosti s prožitými lety, ale ve vztahu k času, který jim zbýval do smrti.

Florentino Ariza se naopak postavil záležitostem stáří se zatvrzelou troufalostí, bez ohledu na to, že věděl, že měl to podivné štěstí vypadat staře už odmalička. Zpočátku to byla věc nutnosti. Tránsito Arizová pro něj párala a přeshívala šaty, které se jeho otec rozhodl odložit, takže do obecné chodil v šosatých kabátech, do nichž se mu zaplétaly nohy, když si sedal, a v ministerských kloboucích, ve kterých byl potopený až po uši, přestože je matka zmenšovala tak, že vyvatovala vnitřní obrubu. Jelikož kromě toho od pěti let nosil brýle na dálku a po matce měl vlasy Indiána, zježené a tuhé jako prasečí štětiny, jeho vzhled nedával v ničem jasno. Nekonečné vládní zmatky, vyplývající z nekonečných občanských válek, jež stíhaly jedna druhou, naštěstí způsobily, že ve školství zavládla poněkud méně selektivní měřítko, a na veřejných školách vznikl pravý propletenec všemožných původů a společenských stavů. Do tříd přicházeli hoši sotva odstavení od mateřské sukně v uniformách povstaleckých důstojníků, dosud páchnoucích střelným prachem z barikád, s medailemi, které si vysloužili olovem v nezaručených bitvách, a u opasku nosili dobře viditelnou předpisovou zbraň. Kvůli sebemen-

ším sporům o přestávce po sobě stříleli, ohrožovali učitele, když při zkoušení dostali špatnou známku, a jeden z nich, tercián La Sallovy koleje a plukovník domobrany ve výslužbě, zastřelil jedinou ranou bratra Juana Eremitu, představitele komunity, neboť při hodině katechismu prohlásil, že Bůh je řadový člen konzervativní strany.

Na druhé straně děti ze vznešených rodin na úpadku chodily oblečené jako knížata, a ty nejchudší chodily bosky. Mezi tolika podivnostmi odevšud patřil Florentino Ariza buď jak buď k těm nejpodivnějším, ale ne zase tolik, aby příliš budil pozornost. Nejtvrďší slova, jaká na svůj účet slyšel, byla, když za ním někdo na ulici pokřikoval: »Ošklivec a chůdě, mají leda chutě.« Ať tak či onak, to odění, které mu přičkla nezbytnost, už od tehdejska odpovídalo a po zbytek jeho života mělo nejlépe odpovídat jeho tajnosnubné a chmurné povaze. Když ho u Karibské říční povýšili do první důležité funkce, dal si na míru ušít šaty přesně ve stylu obleků svého otce, jehož si vybavoval jako starce, který zesnul v úctyhodném kristovském věku třiatřiceti let. A tak Florentino Ariza vždycky vypadal mnohem starší, než ve skutečnosti byl. Do té míry, že prostořeká Brígida Zuletová, prchavá milenka, která mu předkládala pravdy předem neproprané, mu hned první den řekla, že se jí líbí víc, když ze sebe sundá šaty, poněvadž nahý vypadá o dvacet let mladší. Nikdy ale nevymyslel, jak by to měl spravit, poněvadž jeho osobnímu vkusu za prvé tenhle způsob oblékání vyhovoval, a za druhé nikdo nevěděl, jak se po dvacítce oblékat mladistvěji, leda by znovu vytáhl ze skříně krátké kalhoty a námořnickou čapku. Na druhé straně se ani on sám nemohl vymanit z dobových představ o stáří, a tak bylo docela přirozené, že po něm přeběhl mráz, když spatřil, jak Fermina Dazová zakopla při východu z kina, a v panice si pomyslel, že ho ta kurva smrt docela jistě připraví, o vítězství v jeho úporné milostné válce.

Prozatím měl za sebou jednu velikou bitvu, kterou svedl holýma rukama a neslavně ji prohrál: bitvu s plešatostí. Od té doby, co na hřebínku začal nacházet první vyčesané vlasy, si uvědomoval, že je odsouzen k peklu, jehož muka si nedokáže představit nikdo, kdo je nezažil na vlastní kůži. Nebylo

dryáku, nebylo zázračné vodičky, kterou by nevyzkoušel, nebylo pověry, jíž by neuvěřil, ani oběti, kterou by nepodstoupil, aby před nenasytně postupující zkázou bránil každou píď své lbi. Naučil se nazpaměť všechny rady Bristolského kalendáře pro zemědělce, poněvadž od někoho slyšel, že růst vlasů přímo souvisí s agronomickými cykly. Opustil svého celoživotního holiče, který měl hlavu holou jako koleno, a přešel k cizákovi, jenž se ve městě právě usadil a vlasy stříhal, jenom když se měsíc nacházel v první čtvrti. Nový holič právě začal prokazovat, že jeho ruka skutečně přináší kýžené ovoce, když vyšlo najevo, že je to znásilňovač novickek, hledaný policejními sbory mnoha antilských zemí, a byl odveden v řetězech.

V té době měl Florentino Ariza sbírku veškerých inzertů pro holohlavé, které si vystříhoval ze všech novin vydávaných na pobřeží Karibského moře. Byly na nich vedle sebe reprodukovány dvě kresby jednoho a téhož muže; na první měl hlavu jako meloun, kdežto na druhé byl obrostlý lví hřívou: před a po použití neselhávajícího prostředku. Za šest let jich na sobě vyzkoušel sto dvaasedmdesát, nepočítaje další doplňkové metody, o nichž se dočetl z nálepek na lahvičkách; to jediné, co díky jednomu neselhávajícímu prostředku získal, byl lebeční ekzém, ohavně zapáchající a pálicí jako žahavka, zvaný šamany z Martiniku polární svrab, neboť ve tmě světélkoval. Nakonec se uchýlil k nejrůznějším indiánským zelinkám, jež bylinkářky nabízely na trhu, a vyzkoušel všelike magické lektvary a orientální trestí, které se prodávaly v Písařské dvoraně, ale když mu došlo, že je to všechno podvod, měl už tonzuru jako světec. V roce, který se psal s nulami a kdy Tisícidenní válka pouštěla zemi žilou, zavítal do města jeden Ital, který z pravých vlasů zhotovoval paruky na míru. Stálo to hotové jmění a výrobce na sebe nebral po tříměsíčním nošení odpovědnost za nic, ale jen nemnoho solventních plešatců pokušení nepodlehlo. Florentino Ariza byl mezi prvními. Zkusil si paruku, která se jeho původním vlasům natolik podobala, že se obával, zda se mu při změnách nálady nezježí, ale nedokázal strávit pomyšlení, že by měl na hlavě nosit vlasy nějakého nebožtíka. Jeho jediná útěcha spočí-

vala v tom, že mu nenasytný postup pleši nedopřál čas, aby poznal barvu svých šedin. Jednoho dne jej jakýsi šťastně rozjařený mazavka na říčním molu objal bouřlivěji než obvykle, když ho uviděl vycházet z úřadu, před zraky pobaveně přihlížejících přístavních nosičů mu sundal klobouk a vlepil mu na temeno hlavy hubičku, až to mlasklo.

»Božský plešoune!« zařval.

Ještě téhož dne večeru, ve věku osmačtyřiceti let, si dal ostříhat prořídle kučery, které mu zbyly na skráních a v zátylku, a plně na sebe vzal úděl naprostého holohlavce. Ztotožnil se s ním do té míry, že si každé ráno před koupelí rozmydlil pěnu nejen po bradě, ale i na těch místech lebky, kde vlasy znovu začínaly rašit, a zapracoval holičkou břitvou, dokud to všude nebylo jako dětská prdelka. Do té doby nesundal klobouk z hlavy ani když seděl v kanceláři, poněvadž pleš v něm vyvolávala pocit obnaženosti, která mu připadala neslušná. Ale sotva ji plně přijal za svou, přiřkl jí všechny mužné vlastnosti, o jakých dříve slychal a choval je v opovření jakožto čiré fantazie plešatců. Později si osvojil nový zvyk honit si přes vršek lebky dlouhé vlasy od pěšinky na pravé straně, a ten už nikdy neopustil. Ale i tak nadále nosil klobouk, vždycky téže pohřební ražby, i potom, co přišel do módy klobouk tartarita, což byl místní název pro *canotié*.

Ztrátu zubů nezpůsobila žádná pohroma přírody, ale lajdačká práce jistého ambulantiho dentisty, který se rozhodl vytrhnout přímo z kořenů docela běžnou infekci. Hrůza ze šlapací vrtačky Florentinu Arizovi zabránila, aby zašel do ordinace a dal si ošetřit trvale pobolívající stoličky, až to nakonec nemohl bolestí vydržet. Jeho matka se polekala, když odvedle celou noc slyšela bezútěšné steny, a připadalo jí, že stejně znělo sténání z jiných dob, téměř smazaných v mlhách její paměti, ale když ho přiměla otevřít ústa, aby se podívala, kde že ho ta láska vlastně bolí, zjistila, že to, co na něj tak krušně doléhá, je zánět dásní.

Strýc Lev XII. jej poslal za doktorem Francisem Adonayem, což byl obrovitý černoch v kamaších a jezdeckých rajtkách, který jezdil na říčních lodích, vláčeje s sebou celou zubařskou ordinaci v několika polírských kabelách, a vypa-

dal spíš jako cesták s hrůzou, který se snaží uplatnit se v osadách u řeky. Letmo nahlédl do otevřených úst Florentina Arizy a tento jediný pohled mu stačil k rozhodnutí, že musí vytrhnout i všechny zbývající zuby a stoličky, aby ho rázem a jednou provždy zbavil případných dalších patálií. Na rozdíl od pleše tato oslařská léčebná kúra Florentinu Arizovi starosti nedělala, kromě hrůzy z masakru bez umrtvení. Ani představa falešného chrupu ho nermoutila, za prvé proto, že k nostalgii jeho dětství patřila vzpomínka na pouťového kejklíře, který si vyndával čelisti a nechával je, aby samy mluvily na stole, a za druhé proto, že by se tak konečně zbavil bolesti stoliček, jež ho sužovaly od dětství, téměř tak často a krutě jako láska. Na rozdíl od pleše to nepovažoval za zákeřnou ránu, kterou mu zasazuje stáří, neboť byl přesvědčen, že navzdory nakyslému pachu vulkanizovaného kaučuku se jeho vzhled ortopedickým úsměvem projasní. Podrobil se tedy bez odporu rozpáleným kleštičkám doktora Adonaye a rekonvalescenci snášel se stoicismem nákladního osla.

Strýc Lev XII. projevil o podrobnosti operatérského zákroku takovou starost, jako by jej prožíval na vlastním těle. Falešné chrupy byly předmětem jeho zvláštního zájmu, který datoval od jedné z jeho prvních plaveb po řece Magdaleně a zavinila jej jeho maniakální záliba v *bel cantu*. Jedné noci, kdy měsíc stál v úplňku a oni se plavili poblíž přístavu Gamarra, vsadil se s jistým německým geodetem, že když se postaví k zábradlíčku kapitánského můstku a zapře neapolskou romanci, dokáže probudit všechno, co má v pralesě křídla, ploutve či nohy. Stačila maličkost, a nevyhrál. V říční temnotě bylo znát, jak se rozkřídliily volavky v bažinách, dalo se vytušit mrskání kajmaních ocasů i úlek ryb, které se snažily vyskočit na souš, ale při vrcholném tónu, budícím obavy, že pěvci prasknou žíly, jak mocně pěl, vypadl mu s posledním výdechem falešný chrup a zmizel pod hladinou.

Parník se musel tři dny zdržet v přístavu Tenerife, než mu narychlo zhotovili nové zuby. Byly skvostné. Když se však při zpáteční plavbě pokoušel kapitánovi objasnit, jakým způsobem přišel o předešlý chrup, strýc Lev XII. nabral do plných plic žhnoucí vzduch pralesa, nasadil nejvyšší tón, jaké-

ho byl schopen, a držel do posledního dechu ve snaze vyplá-
šit slunící se kajmany, kteří bez mrknutí zírali na proplovající
loď, a tak i nový chrup zmizel v říčním proudu. Od té doby
měl zubní protézy všude: na různých místech doma, v zásuv-
ce psacího stolu, na každém ze tří parníků Karibské říční. Po-
kud stoloval mimo dům, nosil kromě toho jedny náhradní
falešné zuby v kapse, v krabičce od pastilek proti kašli, poně-
vadž kdysi se mu jedna protéza rozbila při nějakém pikniku
na venkově, když kousl do škvarku. V obavě, aby se jeho sy-
novec nestal obětí podobných nehod, nařídil doktoru Ado-
nayovi, ať mu rovnou udělá dvojce zuby: jedny z laciného
materiálu na každodenní nošení do úřadu, a druhé na neděli
a na svátek, se zlatou jiskřičkou v zubu úsměvu, která by
chrupu vtiskla dodatečný punc pravdivosti. Na jednu Květ-
nou neděli, rozhlášenou slavnostními zvony, Florentino
Ariza konečně vyšel do ulic s totožností nového člověka, je-
hož bezchybný úsměv v něm zůstavil dojem, že jeho místo na
světě zaujal kdosi jiný.

Tohle se stalo někdy v té době, kdy zemřela jeho matka
a Florentino Ariza v domě osaměl. Bylo to zákoutí příhodné
pro jeho způsob lásky, neboť ulička to byla diskrétní, přesto-
že přítomnost oken, která se dala vytušit z jejího názvu, vnu-
kala představu příliš mnoha zvědavých očí za záclonkami.
Jenomže všechno, co tu bylo, bylo uděláno proto, aby se tady
Fermina Dazová cítila šťastně, a jenom ona tu měla být šťast-
na; a tak Florentino Ariza v průběhu svých nejpłodnějších let
raději oželel mnoho příležitostí, než aby její dům poskrvnil ji-
nými láskami. Naštěstí každý stupínek, o který u Karibské
říční postoupil výš, přinášel nové výsady, hlavně tajné, a jed-
na z těch, které mu byly nejvíc k užítku, byla možnost použí-
vat úřadovny s vědomím hlídačů i v noci anebo o nedělích
a svátcích. Jako první viceprezident společnosti jednou právě
nouzově zpracovával jednu dívčinu z nedělní směny; seděl
na židli u psacího stolu, zatímco ona harcovala na něm, když
vtom se otevřely dveře. Strýc Lev XII. strčil dovnitř hlavu, ja-
ko by si spletl kancelář, a přes brýle sešoupnuté na špičku
nosu se zadíval na zděšeného synovce. »A kruci!« řekl bez
nejmenšího údivu. »Zrovna jako tvůj táta!« A než znovu za-
vřel dveře, řekl s pohledem upřeným do ztracena:

»A vy, slečno, klidně pokračujte. Přisahám na svou čest, že
do tváře jsem vám neviděl.«

O věci nepadlo ani slovo, ale v kanceláři Florentina Arizy
se příští týden nedalo pracovat. V pondělí vtrhli dovnitř elek-
trikáři, aby přimontovali ke stropu ventilátor s křídly. Zámeč-
níci se dostavili bez ohlášení a způsobili hotovou válečnou
vřavu, jak přidělávali na dveře zástrčku, aby se daly zavírat
zevnitř. Truhláři vzali míry, aniž řekli na co, čalouníci přines-
li vzorky kretonů a porovnávali, jestli ladí s barvou zdí, a ná-
sledující týden museli prostrkat oknem, poněvadž dveřmi ne-
prolezlo, obrovské manželské kanape potažené látkou s dio-
nýskými květy. Pracovali v nejnevhodnější dobu, počínali si
s neomaleností, která se nezdála být náhodná, a pro každého,
kdo něco namítal, měli stejnou odpověď: »Příkaz z generál-
ního ředitelství.« Florentino Ariza se nikdy nedozvěděl, zda
tohle vměšování bylo výrazem strýcovy náklonnosti a proje-
vem toho, že nad jeho láskami zaběhlými ze stáda drží
ochrannou ruku, anebo jestli mu naopak způsobem sobě
vlastním nechtěl dát najevo, že se chová nevhodně. Pravda
jej nenapadla, totiž to, že se ho strýc Lev XII. snaží povzbu-
dit, neboť i k němu se donesla zvěst, že synovec vyznává jiné
zvyklosti než většina mužů, a tohle mu dělalo starosti, poně-
vadž to bránilo tomu, aby Florentino Arizu ustanovil svým
nástupcem.

Na rozdíl od svého bratra žil strýc Lev XII. v pevném man-
želském svazku, který trval šedesát let, a celý život se chlubil,
že nikdy nepracoval v neděli. Měl čtyři syny a dceru a ze
všech chtěl vychovat dědice své říše, ale život mu uchystal
jednu z těch náhod, jaké se běžně vyskytovaly v dobových ro-
mánech, ale nikdo nevěřil, že by se mohly přihodit ve skuteč-
ném životě: všichni čtyři synové mu jeden po druhém zemře-
li, jak postupně stoupali výš a výš k vedoucím místům, a dce-
ru nějaké říčně plavební záležitosti nezajímaly, co by se za
nehet vešlo, a dala přednost tomu, aby se dočkala smrti s vy-
hlídkou na lodi na řece Hudsonu z okna ve výšce padesáti
metrů nad zemí. Těch smolných okolností bylo prostě moc,
a tak nechyběli lidé, kteří pokládali za hotovou věc, co se šuš-
kalo, že totiž Florentino Ariza, ten zasmušilec s parapletem
upíra, měl v tolika náhodách prsty.

Když strýc, donucen lékařem, odešel proti své vůli na odpočinek, Florentino Ariza kvůli němu obětoval některé svoje nedělní lásky. Doprovázel jej do jeho venkovského tuskula v jednom z prvních automobilů, které se ve městě objevily; startoval na kliku, která při roztáčení vyvíjela takovou zpětnou sílu, že prvnímu řidiči vyrvala ruku z ramene. Rozprávěli spolu dlouhé hodiny a stařec polehával v hamace, na které bylo hedvábím vyšito jeho jméno, obrácený zády k moři a vzdálený všemu na té bývalé farmě otroků, z jejíž verandy zarostlé astroméliemi bylo vpodvečer vidět zasněžené hřebeny hor. Bylo těžké, aby Florentino Ariza a jeho strýc hovořili o něčem jiném než o říční dopravě, a tohle platilo i o těch pomalu plynoucích odpoledních, jejichž neviditelným stálým hostem byla smrt. To, co strýci Lvu XII. stále znovu dělalo starosti, byla obava, aby se říční paroplavba nedostala do rukou podnikatelů z vnitrozemí, napojených na evropská konsorcia. »Tohle odjakživa byl podnik lidí ze břehů,« říkal. »Jestli ho spolknou ti nádivové z vnitrozemí, zase ho daruji Němčourům.« Jeho obavy se důsledně opíraly o politické přesvědčení, které rád opakoval, i když k tomu nebyla vhodná příležitost:

»Táhne mi na stovku a za tu dobu jsem viděl, jak se všechno mění, dokonce i postavení hvězd na nebi, ale ještě jsem neviděl, že by se něco změnilo v téhle zemi,« říkal. »Dělají se tady nové ústavy, nové zákony, nové války každého čtvrt roku, ale všechno je pořád při starém, jako za kolonie.«

Svým bratrům zednářům, kteří všechno zlo přičítali neúspěchu federalistických snah, pokaždé namítal: »Tisícidenní válka se prohrála o třiadvacet let dřív, ve válce ze sedmdesátého šestého roku.« Florentino Ariza, jehož politická lhostejnost hraničila s absolutnem, naslouchal těmto stále častějším výlevům asi jako šumění moře. Co se však týkalo politiky podniku, zcela nekompromisně strýci oponoval. Na rozdíl od něho se domníval, že zaostávání říční dopravy, která se neustále nacházela na pokraji úpadku, se dá vyřešit jedině tak, že se dobrovolně zřeknou monopolního práva na provozování parolodí, které bylo Karibské říční paroplavební společnosti propůjčeno Národním kongresem na dobu devadesáti de-

víti let a jednoho dne. »Tyhle nápady ti cpe do hlavy moje jmenovkyně Leona, ona je na tuhleto anarchistickou romantiku zatížená,« protestoval strýc. Měl však jen z poloviny pravdu. Florentino Ariza opíral své stanovisko o zkušenost německého komodora Juana B. Elberse, který zmrhal svého ušlechtilého génia tím, že nedokázal usměrnit svou nezměrnou osobní ctižádost. Strýc naopak soudil, že to, kvůli čemu Elbers zkrachoval, nebyly jeho privileje, ale to, že se zavázal k mnoha nereálným povinnostem současně, které ve svém souhrnu představovaly něco obdobného, jako by na sebe vzal odpovědnost za veškerý národní zeměpis: uvázal se, že bude udržovat řeku splavnou, zajistí údržbu přístavních zařízení, pozemních přístupových cest, dopravních prostředků. Kromě toho, jak říkal strýc, tvrdošíjný odpor prezidenta Simóna Bolívaru nebyl zrovna překážka k popukání.

Většina společníků brala tyhle slovní šarvátky jako manželské spory, ve kterých mají pravdu obě strany. Považovali za přirozenou věc, že stařec umíněně trvá na svém, nejen proto, že jej stáří do jisté míry připravilo o vizionářské schopnosti, které vždycky míval, jak se přehnaně snadno tvrdilo, ale také z toho důvodu, že vypovědět monopol mu muselo připadat asi tak jako hodit na smetiště trofeje z historické bitvy, kterou v heroických dobách on a jeho bratři docela sami svedli s mocnými protivníky z celého světa. Nikdo se tedy na něj nehněval, když si svá práva pojistil tak, aby na ně nikdo nemohl sáhnout, dokud nevyprší jejich zákonná platnost. Florentino Ariza už dávno složil zbraně v těch odpoledních debatách na statku, kdy hloubali nad záležitostmi podniku, když tu strýc Lev XII. znenadání vyslovil souhlas s tím, aby se stoleté privilegium vypovědělo, a vymínil si jen čestnou podmínku, aby se tak nestalo, dokud neumře.

Tímto aktem skončil svou kariéru. O obchodních záležitostech od té doby nikdy nemluvil, nedovolil, aby s ním konzultovali, neztratil jedinou kadeř ze své velkolepé císařské hlavy, nepřišel o špetku svého bystrozraku, ale udělal všechno pro to, aby ho nespátl nikdo, kdo by ho mohl politovat. Dny mu plynuly pozorováním věčných sněhů z terasy; pomalíčku se pohupoval ve vídeňském houpacím křesle, po ruce měl

stolek s hrncem černé kávy, kterou služky udržovaly stále horkou, a sklenici, v níž spočívaly v roztoku bikarbonátu dvoje falešné zuby, které si teď nasazoval už jenom v případě, že za ním někdo přišel. Vidal se pouze s několika málo přáteli a mluvil výhradně o minulosti tak dávné, že zdaleka předcházela říční paroplavbě. Jedno soudobé téma mu však zůstalo: přání, aby se Florentino Ariza oženil. Vyjádřil je před ním vícekrát a pokaždé stejně.

»Být mi o padesát miň,« říkal mu, »vzal bych si svou jmenovkyni Leonu. Lepší manželku si nedovedu představit.«

Florentinu Arizovi se třásla kolena při pomýšlení, že by jeho mnohaletou práci mohla na poslední chvíli zmařit nějaká nečekaná podmínka. Byl by se raději všeho zřekl, hodil všechno přes palubu, umřel, než aby Ferminu Dazovou zradil. Strýc Lev XII. na něj našťestí nenaléhal. Když dovršil dvaadevadesátku, uznal synovce za jediného dědice a vzdal se podnikání.

O šest měsíců později společníci jednomyslně jmenovali Florentina Arizu prezidentem výkonného výboru a generálním ředitelem. Toho dne, kdy se ujal své funkce a byly pozvednuty číše s šampaňským, požádal starý lev na penzi za prominutí, že promluví vsedě z houpacího křesla, a pronesl improvizovaný projev, který se podobal spíše elegii. Řekl, že jeho život začal a končí dvěma zázraky prozřetelnosti. Ten první nastal, když jej v obci Turbaco pochoval v náručí sám Osvoboditel na své nešťastné cestě ke smrti. Tím druhým bylo, že navzdory všem překážkám, které mu osud postavil do cesty, našel následovníka, jenž je hoden jeho podniku. Na závěr, ve snaze oddramatizovat toto drama, řekl:

»Jen jedno zklamání si z tohoto života odnáším: že jsem zpíval na tolika pohřbech, a na svém vlastním si nezaspívám.«

Na závěr oslavy ovšem zazpíval árii *Sbohem, živote* z Tosky. Zpíval *a capella*, jak to měl nejráději, hlasem dosud pevným. Florentino Ariza byl dojat, ale nedal to na sobě znát, ledaže se mu trochu chvěl hlas, když strýci děkoval. Tak, jak vykonal a promyslel všechno, co v životě promýšlel a konal, dospěl na samý vrchol, nepodněcován ničím jiným než urput-

ným rozhodnutím dožít se ve zdraví chvíle, kdy se ujme svého osudu ve stínu Ferminy Dazové.

Nebyla to však jen vzpomínka na ni, co jej provázelo onoho večera při oslavě, kterou na jeho počest uspořádala Leona Cassianiová. Provázela jej vzpomínka na všechny: na ty, jež spaly na hřbitovech, myslíce na něj skrze keřiky růží, které nad nimi vysazoval, i na ty, jejichž hlava dosud spočívala na témž polštáři, na kterém spal jejich zákonitý choť s parožím, jež zlatil svit luny. Poněvadž mu chyběla jedna, přál si být se všemi zároveň, jako vždycky, když měl strach. Neboť i ve svých nejtěžších dobách a ve svých nejhorších okamžicích udržoval s nespočetnými milenkami tolika let nějaké pouto, byť sebeslabší: vždycky sledoval jejich životní osudy.

A tak si toho večera vzpomněl na Rosalbu, tu ze všech nejdávnější, která si odnesla trofej jeho panictví a jejíž vzpomínka nepřestávala bolet, jako bolela prvního dne. Stačilo mu zavřít oči a viděl ji, jak v mušelinových šatech a s kloboukem s dlouhými hedvábnými stužkami kolébá klecí s děčátkem na palubě lodi. Vícekrát za ta dlouhá léta svého života měl už všechno sbaleno a byl hotov vyrazit za ní, hledat ji, ačkoli ani nevěděl, kde by po ní měl pátrat, neznal její příjmení, neměl jistotu, zda je to vůbec ona, ale byl si jist, že by ji našel kdekoli v orchideovém háji. Pokaždé do toho něco přišlo, buď nějaká skutečná zábrana na poslední chvíli, anebo nevhodné selhání vůle, a on cestu odkládal, když málem zvedali lodní můstek: a pokaždé se o to přičinilo něco, co nějak souviselo s Ferminou Dazovou.

Vzpomněl si na vdovu Nazaretovou, jedinou, se kterou znesvětil mateřský dům ve Sklenářské uličce, ačkoli dovnitř ji nepozval on, ale Tránsito Arizová. Jí věnoval tolik pochopení jako žádné jiné, neboť vdova Nazaretová jako jediná vyzařovala dost něhy, aby mu nahradila Ferminu Dazovou, přestože v lásce si vedla tak nevynalézavě. Její sklony toulavé kočky, silnější než sama síla její něhy, však oba odsoudily k nevěře. Přesto spolu skoro třicet let udržovali střídavě přerušovaný a znovu obnovovaný milenecký vztah, a to díky svému mušketýrskému heslu: *Nevěrní, ale nikdy věrolomní*. Vdova Nazaretová byla navíc jediná žena, kvůli níž Florentino Ariza

odkryl tvář; když se k němu donesla zpráva, že umřela a má být pochována na obecní útraty, sám jí vystrojil pohřeb a sám stál u jejího hrobu, když ji ukládali do země.

Vzpomněl si na jiné milované vdovy. Na Prudencii Pitrovou, nejdávnější z těch, které ještě žily, všeobecně známou pod přízviskem Vdova po dvou, poněvadž ovdověla dvakrát. A na jinou Prudencii, vdovu Arellanovou, tu milostnou, která mu pokaždé ukroutila u šatů knoflíky, aby se u ní musel zdržet, než je přišije nazpátek. A na Josefu, vdovu Zúñigovou, která po něm tak šlela, že mu jednou, když spal, div neucvakla zahradnickými nůžkami přirození, aby jeho žezlíčko neměla žádná, i kdyby ho neměla mít sama.

Vzpomněl si na Ángeles Alfarovou, tu prchavou a ze všech nejmilovanější, která do města přijela na půl roku vyučovat na hudební škole hře na smyčcové nástroje a trávila s ním měsíčné noci na rovné střeše svého domu, tak jak ji matka na svět přivedla, a hrála nejkrásnější svity z veškeré violoncellové literatury a hlas jejího nástroje se mezi jejími zlatavými stehny stával hlasem muže. Hned té první noci za úplňku si oba rozdrásali srdce rozdivočelým milováním začátečníků, jenomže Ángeles Alfarová odjela, jak přijela, se svou něžnou zemličkou a se svým violoncellem hříšnice na zaoceánském parniku pod vlajkou zapomnění, a na měsíčných střeších po ní zůstalo jen sbohemdání jejího bělostného kapesníčku, který se na obzoru třepotal jako holubice, osamělá a truchlá jako v básních z Květinových her. S ní se Florentino Ariza poučil o něčem, co už předtím mnohokrát zažil, aniž o tom věděl: že je možné milovat několik osob současně, všechny stejně trýznivou láskou, a žádnou při tom nezradit. Jak tehdy stál na molu, osamělý v davu, dopáleně si řekl: »V srdci je víc kamrlíků než v bordelu.« Po tváři mu stékaly slzy bolesti z rozloučení, ale loď ještě nezmizela za obzor a všechny jeho prostory znovu zabydlel obraz Ferminy Dazové.

Vzpomněl si na Andreu Varónovou; minulý týden zašel k jejímu domu, ale naoranžovělé světlo v okně koupelny ho upozornilo, že dovnitř nemůže: někdo ho předešel. Někdo: muž nebo žena, poněvadž Andrea Varónová v naruživosti lásky na takovéhle podružné detaily nedbala. Jako jediná ze

všech žen na jeho seznamu se živila svým tělem, ale hospodařila s ním po své libosti, bez šéfa podniku. Za svých lepších let udělala pohádkovou kariéru tajné kurtizány, která jí vynesla bojové jméno Naše Paní Všemdálská. Šleli po ní guvernéri i admirálové, na jejím rameni zaplakal leckterý z věhlasných reků meče i pera, ne tak vynikajících, jak si o sobě mysleli, a dokonce i leckterý z těch, kteří naopak vynikající byli. Pravdou na druhé straně bylo, že za pouhou chvatnou půlhodinku mezi dvěma náhodnými návštěvami města jí prezident republiky Rafael Reyes přiznal doživotní penzi za zásluhy ve službách ministerstva financí, kde nebyla zaměstnána ani den. Rozdávala své dary rozkoše, co jí tělo stačilo, a přestože se o jejím nepřístojném životě všeobecně vědělo, nikdo se proti ní nemohl vytasit s usvědčujícím důkazem, poněvadž její vysoce postavení klienti ji ochraňovali jako své vlastní životy, dobře vědouce, že ne ona, ale oni sami by skandálem nejvíc ztratili. Florentino Ariza kvůli ní porušil svou posvátnou zásadu neplatit, a ona porušila svou zásadu neudělat to zadarmo ani s manželem. Dohodli se na symbolické částce jednoho pesa za pokaždé, ale peněz si nebrala a Florentino Ariza jí ho nedával, nýbrž házeli mince do prásátka, dokud nenastrádali dost, aby se za to v Pisařské dvoraně dala koupit nějaká důvtipná věčička ze zámoří. Byla to ona, kdo přisoudil jiné smyslové zbarvení klystýrům, které si Florentino Ariza dával při kritické zácpě, a přiměla ho, aby je sdíleli a navzájem si je aplikovali během těch bláznivých odpolední, kdy zkoušeli, jak v lásce vynalézt ještě víc lásky.

Považoval za štěstí, že ze všech těch dobrodružných poměrů mu jenom vrtkává Sara Noriegová dala okusit kapku hořkosti; dožila své dny v blázinci Boží pastýřky, recitujíc senilní veršiky, tak nehorázně obscénní, že ji museli zavřít na samotku, aby nepobláznila ostatní šílené chovanky. Když ale vzal na svá bedra celou odpovědnost za Karibskou říční, nezbyvalo mu mnoho času ani chuti, aby Ferminu Dazovou někým nahrazoval: věděl, že je nenahraditelná. Postupně zapadal do rutinních návštěv u zavedených milenek, a s těmi se miloval, dokud mu posloužily, dokud mohl, dokud byly schopné života. Na Svatodušní neděli, kdy zemřel Juvenal

Urbino, mu zbývala jen jedna, jedna jediná; měla o málo víc než čtrnáct let a všechno, co do té doby neměla žádná, aby se bez rozumu zamiloval.

Jmenovala se América Vicuňová. Přijela před dvěma lety z přímořského městečka Puerto Padre a rodiče ji svěřili do opatrování Florentinu Arizovi jakožto jejímu poručníku; byli s ním v příbuzenském svazku, o němž se všeobecně vědělo. Poslali ji na cestu s vládním stipendiem, které jí mělo umožnit vystudovat na učitelku, s petate a s papundeklovým kufříkem, který vypadal jako hračka pro panenku, a jakmile ji Florentino Ariza uviděl, jak v bílých botičkách a se zlatavým copem sestupuje z lodi, pojal strašlivou předtuchu, že budou společně trávit nejednu nedělní siestu. Ve všech směrech byla ještě děvčátko, kołozubá dívka s odřenými koleny žákyně obecné školy, ale on okamžitě vytušil, jaký kus z ní co nevidět bude; po celý pomalu plynoucí rok sobotních cirkusových představení, nedělních zmrzlin v parku, dětinských podvečerů, jimiž si získal její důvěru a její náklonnost, si ji pěstoval pro sebe a s mazanou vlídností dobrotivého dědečka si ji za ruku odváděl na tajné obětiště. Přisvojila si ho hned: bylo to, jako by se jí otevřely brány nebe. Rozpukla se jako květ a vznášela se v blaženém tranzu, a účinně ji to podněcovalo ve studiu, poněvadž se stále držela na prvním místě ve třídě, aby nepřišla o víkendovou vycházku. Pro něj to bylo nejlepší závětrí v zálivu stáří. Po všech těch letech vyspekulovaného milování měla mdlá chuť nevinnosti kouzlo omlazující perverzity.

Shodli se. Chovala se jako ta, kým byla, totiž jako dívka ochotná objevovat život pod vedením ctihodného muže, kterého nic nepřekvapuje, a on se vědomě choval jako ten, kým se nejvíc bál, aby se nestal: jako senilní ženich. Nikdy si ji neztotožňoval s Ferminou Dazovou, ačkoli podoba tu byla a přímo po tom volala, nejen co se týče věku, školní uniformy, copu a chůze lesního zvířete, ale i hrdé a nevypočitatelné povahy. Dokonce i samotná představa náhražky, která mu kdysi byla tak znamenitou pobídkou v žebronění o lásku, se vytratila, jako by ji smazal. América Vicuňová se mu líbila taková, jaká byla, a nakonec ji miloval právě proto, že byla ta-

ková, jaká byla, a miloval ji horečnou vášní soumraku. Jen v jejím případě se uchýlil k drastickým opatřením proti nechtěnému početí. Po několika schůzkách nesnili o ničem jiném než o nedělních odpoledních.

Byl jediný, kdo měl právo vyzvedávat ji z internátu; jezdil pro ni v šestiválcovém Hudsonu Karibské říční, a když bylo pod mrakem, projížděli se někdy se staženou střešou po pláži, on ve svém melancholickém klobouku, ona rozesmátá, přidržujíc si oběma rukama námořnickou čapku školního stejno kroje, aby ji nevzal vítr. Někdo jí řekl, aby se v poručnickové blízkosti nezdržovala víc, než je nezbytně nutné, aby nejedla nic, z čeho sám pojedl, a držela se z dosahu jeho dechu, poněvadž stáří je nakažlivé. Ale jí to bylo jedno. Byli bez starosti, že by se o nich někdo něco domýšlel, poněvadž se o jejich příbuzenských vztazích vědělo, a kromě toho mezi nimi byl tak velký věkový rozdíl, že je to zbavovalo jakéhokoli podezření.

Na Svatodušní neděli ve čtyři hodiny odpoledne se právě domilovali, když začaly vyzvánět hrany. Florentinu Arizovi vynechalo srdce a jen s velkým úsilím se opanoval. Za jeho mladých let bylo smuteční vyzvánění zahrnuto v ceně pohřebních obřadů a odpíralo se jenom těm nejchudším ubožákům. Po naší poslední válce na přelomu dvou století však konzervativní režim upevnil zvyklosti, které převzal z koloniálních dob, a smuteční obřady tak podražily, že si je mohli dovolit jenom největší boháči. Když zemřel arcibiskup Ercole de Luna, v celé provincii se devět dní a devět nocí vyzvánělo bez přestávky, což veškerému občanstvu způsobilo taková muka, že jeho nástupce smuteční zvonění zrušil a právo na hrany zůstalo vyhrazeno jenom nejvýznamnějším nebožtíkům. A tak tu Svatodušní neděli, když ve čtyři odpoledne uslyšel, jak zvony z katedrály zvoní hranu, Florentino Ariza pocítil, že jej navštívil přízrak zašlých jinošských let. Nedovedl si představit, že by mohly zvonit právě ty hrany, po kterých toužil tak nekonečně dlouho, po všechna ta léta, jež uplynula od oné neděle, kdy uviděl Ferminu Dazovou v šestém měsíci těhotenství, jak po mši vychází z kostela.

»A sakra,« řekl v šeru. »To už musí být nějaké zvíře, když za něj zvoní z katedrály.«

América Vicuňová, nahá od hlavy k patě, se právě probudila.

»To bude kvůli tomu, že je Svatodušní neděle,« řekla.

Florentino Ariza se v církevních záležitostech nijak zvlášť nevyznal a na mši nebyl od té doby, co na kůru hrával na housle s jedním Němcem, který jej kdysi zasvětil i do tajů telegrafie a dávno se po něm slehla země. Docela jistě však věděl, že za Svatodušní neděli se hrany nezvoní. Ano, ve městě byl smutek, a jemu to bylo známo: ráno za ním přišla komise karibských utečenců a zpravila ho, že Jeremiah de Saint-Amour byl ráno nalezen ve svém fotografickém ateliéru mrtv. Florentino Ariza sice nepatřil k jeho blízkým přátelům, ale stýkal se s mnoha jinými utečenci a ti ho vždycky zvali na svá veřejná shromáždění, hlavně na pohřby. Byl si ale jistý, že za Jeremiaha de Saint-Amour zvony nezvoní, poněvadž fotograf byl zapřisáhlý bezvěrec a pravověrný anarchist, a navíc zemřel vlastní rukou.

»Kdepak,« řekl. »Když zvoní takhle, bude to za někoho od guvernéra výš.«

América Vicuňová, jejíž bledou nahotu tygrovalo světlo pronikající nedovřenými žaluziemi, nebyla ve věku, kdy se myslí na smrt. Po obědě se pomilovali a teď odpočívali v kokovně siesty, oba nazí pod křídly ventilátoru, jehož bzučení nedokázalo překrýt šapkání supů po rozpálené střeše z pozinkovaného plechu, které jim nad hlavami bubnovalo jako krupobití. Florentino Ariza ji miloval, tak jako miloval tolik jiných náhodných žen svého dlouhého života, ale jeho láska k ní byla mučivější než jindy, poněvadž si byl jist, že umře stářím dřív, než América Vicuňová dokončí vysokou školu.

Pokojík se podobal spíš lodní kajutě; stěny byly z palubek a na oprýskaných místech prosvítala pod vrstvami pozdějších nátěrů původní barva tak jako na lodích; přestože se nad postelí otáčel elektrický ventilátor, bylo tu však větší vedro než v kajutě říčního parníku ve čtyři odpoledne, jak sálala rozžhavená plechová střecha. Nebyla to běžná ložnice, ale suchozemská kajuta, kterou dal Florentino Ariza postavit vzhledu za úřadovny Karibské říční, výhradně za tím účelem, aby měl příhodný koutek, kam by si mohl vodit svoje stařec-

ké lásky. Ve všední den se tu moc vyspávat nedalo kvůli pokřikování přistavních nosičů a skřipění jeřábů v říčním přístavu a ohlušujícímu houkání lodí na molu. Ale pro dívku to byl pravý nedělní ráj.

Tu Svatodušní neděli spolu chtěli zůstat do té doby, než se América Vicuňová bude muset vrátit do internátu, to jest pět minut před klekáním, ale vyzvánění hran Florentinu Arizovi připomnělo, že přislíbil svou účast na pohřbu Jeremiaha de Saint-Amour, a oblékl se rychleji, než měl ve zvyku. Předtím jako obyčejně zapletl dívce cop, který jí před milováním sám rozplétal, a vysadil ji na stůl, aby jí uvázal klíčku na botkách školního stejnokroje; vždycky to dělala špatně. Pomáhal jí bez jakékoli zlomyslnosti a América Vicuňová mu pomáhala v jeho pomáhání, jako by to byla nějaká povinnost: od prvních společně strávených chvil si oba přestali uvědomovat, kolik je jim vlastně let, a chovali se k sobě s důvěrou manželů, kteří si v tomhle životě vzájemně zatajili tolik věcí, že jim nezbyvá téměř nic, co by si ještě řekli.

Kanceláře byly zamčené a temné, poněvadž byl sváteční den, a u opuštěného mola bylo vidět jen jeden parník s vyhaslými kotly. Dusno ohlašovalo deště, první v tom roce, ale průzračný vzduch a nedělní ticho v přístavu budily zdání příznivého měsíce. Svět se odtud jevil drsnější než z přítmi kajuty a smuteční vyzvánění bolelo v srdci víc, i když člověk nevěděl, za koho zvoní hrany. Florentino Ariza a dívka sešli na prosolený dvůr, který Španělům kdysi sloužil jako přístaviště, kam se přivázeli černoši a kde dosud bylo vidět zbytky váhy a jiná zrezivělá železa, pozůstatky obchodu s otroky. Automobil na ně čekal ve stínu u skladiště a oni šoféra nebudili, dokud se neuvelebili na sedadlech. Vzali to pak zadem kolem skladů obehnaných ostnatým drátem, přešli přes prostranství bývalého tržiště u Zátoky dušiček, kde skoro nazí muži hráli pelotu, a v oblaku rozpáleného prachu vyjeli z přístavu. Florentino Ariza si byl jist, že kvůli Jeremiahovi de Saint-Amour hrany nezvoní, ale zvony zněly tak naléhavě, že zapochyboval. Poklepal řidiči na rameno a křikl mu do ucha, za koho že to vyzvánějí.

»Za toho doktora s kozí bradkou,« řekl šofér. »Jak jenom se jmenuje?«

Florentino Ariza nemusel pátrat v mysli: věděl, o kom mluví. Když mu ale řidič vylíčil, jak umřel, vidina, která se jej na okamžik zmocnila, se zase rozplynula, poněvadž mu to připadalo zhola nepravděpodobné. Nic se člověku nepodobá tolik jako způsob jeho smrti, a žádný se nemohl méně podobat tomu muži, kterého měl na mysli. Ale byl to on, přestože to bylo prostě absurdní: nejstarší a nejvyhlášenější lékař ve městě, jedna z jeho nejvýznačnějších osobností, muž ověnčený tolika zásluhami, skončil ve věku jedenaosmdesáti let s přeraženou páteří po pádu z mangovníku, když se pokoušel chytit nějakého papouška.

Všechno, co Florentino Ariza udělal od té doby, co se Fermina Dazová provdala, se opíralo o naději v tuhle zprávu. A přece se jej nezmocnil pocit vítězství, když udeřila ta hodina, o níž za svých bezesných nocí tolikrát sníval, a místo toho pocítil, že se do něj zařal spár hrůzy: bylo to jasnozřivé vědomí, že tím nebožtíkem, za kterého teď zvonily hrany, mohl právě tak dobře být on sám. América Vicuňová, sedící po jeho boku v autě, které nadsakovalo na hrbolatém dláždění, si všimla, jak zbledl, lekla se a zeptala se, co se mu stalo. Svou zledovatělou rukou se chytil její ruky.

»Děvenko zlatá,« vzdychl si, »kdybych ti to měl vypovědět, potřeboval bych dalších padesát let.«

Na pohřeb Jeremiaha de Saint-Amour zapomněl. Dívku vysadil před internátem, v rychlosti slíbil, že si ji vyzvedne příští sobotu, a šoférovi nařídil, aby ho zavezl k domu doktora Juvenala Urbina. V sousedních ulicích stálo plno automobilů a kočárů, a před domem se tisnil dav zvědavců. Hosté doktora Lácidese Olivelly, které neblahá zpráva zastihla v okamžiku, kdy slavnostní oběd vrcholil, spěšně přijížděli na místo. V domě byl takový nával, že se málem nedalo projít, ale Florentino Ariza se protlačil až k ložnici, vytáhl se na špičky a přes hlavy návštěvníků, kteří stáli ve dveřích, uviděl na manželské posteli Juvenala Urbina tak, jak ho chtěl vidět od té doby, co o něm poprvé uslyšel: jak se plácá v nedůstojnosti smrti. Tesař mu právě bral míru na rakev. U postele, dosud v šatech babičkovské novomanželky, které si oblékla na slavnost, stála Fermina Dazová, pohroužená do sebe a povadlá.

Florentino Ariza si tuhle chvíli představoval do nejmenších podrobností od svých mladých let, kdy cele zasvětil veškerý svůj život věci této opovážlivé lásky. Kvůli ní si vydobyl jméno a majetek, příliš se neohlížeje na prostředky, kvůli ní dbal o své zdraví a svému zevnějšku věnoval péči, jaká ostatním mužům v té době nepřípadala právě mužná, a čekal na tenhle den, jak nikdo na světě nemohl čekat na nikoho a na nic: aniž na okamžik podlehl malomyslnosti. Když se ujistil, že smrt konečně zasáhla v jeho prospěch, pocítil, že má dost odvahy, aby Fermině Dazové hned v první noci jejího vdovství znovu odpřisáhl věčnou věrnost a lásku navždycky.

Vůbec si neuvědomil, jak unáhleně se zachoval, bez nejmenšího citu pro situaci a formu, ze strachu, aby nepropásl příležitost, jaká by se mu už nemusela naskytnout. Byl by si přál, a nejednou si to tak představoval, aby se to odehrálo méně drsným způsobem, ale osud mu nic lepšího nedopřál. Vyšel z domu smutku a bylo mu smutno z toho, že ji zanechává stejně otřesenou, jako byl on sám, ale věděl, že tomu nemohl nijak zabránit, protože cítil, že tahle krutá noc byla odevždy vepsána v jejich osudech.

Během následujících dvou týdnů se mu ani jednou nepodařilo prospat celou noc. V zoufalství si kladl otázku, kam se bez něho Fermina Dazová poděje, na co bude myslet, co si počne po všechny ty roky, které jí zbývá prožít, s tím břemenem úleku, které jí vložil do rukou. Dostal úpornou zácpu, břicho se mu nadmulo jako buben a musel se uchýlit k prostředkům zdaleka ne tak mírným jako klystýry. Současně a všechny do jednoho jej postihly jeho stařecké neduhy, které snášel snáze než jeho vrstevníci, poněvadž je znal už od mládky. Ve středu se po týdenní nepřítomnosti objevil v kanceláři a Leona Cassianiová se polekala, když uviděla, jak je bledý a ztrhaný. Ale Florentino Ariza ji uklidnil: prostě ho zase trápí nespavost, jako obvykle, a znovu se musel kousnout do jazyka, aby pravda nevyhrkla ven všemi otvory, které v jeho srdci vyhlodalo trápení. Déšť dštil a nesvitlo slunce příměří, aby zauvažoval. Minul další neskutečný týden, kdy se nedokázal na nic soustředit, špatně jedl a ještě hůře spal, a snažil se zachytit nějaké zašifrované znamení, které by mu nazna-

čilo cestu k záchraně. Od pátku se v něm však bezdůvodně rozhostil pocit vyrovnanosti, který si vyložil jako předzvěst, že se nic nového nestane, že všechno, co kdy v životě udělal, bylo marné a dál mu nezbyvá nic: prostě konec. V pondělí, když se z kanceláře vrátil domů do Sklenářské uličky, však za vraty našel nějaký dopis, který plaval v kaluži nashromážděné vody v průjezdě, a na promočené obálce okamžitě poznal vladařské písmo, které žádná z mnoha změn života nedokázala změnit, a uvěřil dokonce, že cítí noční vůni povadlých gardénií, poněvadž srdce mu všechno povědělo hned v prvním leknutí: tohle byl ten dopis, na který tak nedočkavě čekal víc než půl století.

Ferminu Dazovou ani nenapadlo, že by si Florentino Ariza mohl vykládat ten dopis, k jehož napsání ji přiměl slepý vztek, jako dopis milostný. Vložila do něj veškeré rozhořčení, jehož byla schopna, svá nejdrsnější slova, ty nejvíce zraňující a navíc nespravedlivé urážky, a přesto jí to všechno připadalo málo vzhledem k pohaně, kterou utrpěla. Dopisem udělala tečku za dvoutýdenním exorcismem, kterým se pokoušela dosáhnout smíru se svým novým stavem. Chtěla zase být sebou samou, znovu získat nazpátek všechno, čeho se musela vzdát za to půlstoletí závislosti, která jí bezpochyby učinila šťastnou, to jistě, ale na druhé straně způsobila, že jí po manželově smrti nezůstal ani zbyteček vlastní totožnosti. Bloudila jako přízrak po domě, který jí náhle byl cizí a příliš veliký, z jehož nekonečných prostorů na ni číselo prázdno a samota, a stísněně si kladla otázku, kdo je víc mrtvý: ten, který umřel, anebo ta, která zůstala.

V skrytu duše se nemohla zbavit pocitu nevraživosti na manžela, že ji zanechal samotnou uprostřed moře temnot. Všechno, co bylo kdysi jeho, živilo její pláč: pyžama pod polštářem, pantofle, které jí vždycky připadaly jako trepky pacienta, vzpomínka na jeho obraz, svlékající se v zrcadle na toaletce, zatímco ona si rozčesávala vlasy před spaním, pach jeho těla, který měl zůstat na její vlastní kůži ještě dlouho poté, co zemřel. Ať dělala cokoli, náhle se zastavovala v půli práce a zapomnětlivě se pleskala do čela, poněvadž si najednou vzpomněla na něco, co mu zapomněla říct. Co chvíli jí procházely hlavou všechny ty každodenní otázky, které jí mohl zodpovědět jen on. Kdysi jí řekl něco, co tehdy nedovedla pochopit: že lidé, kterým byla amputována noha, cítí bolesti, křeče, svědění v končetině, kterou už nemají. Právě takhle se bez něj cítila, cítíc ho tam, kde už nebyl.

Když se za svého prvního vdovského jitra probudila, převálila se na posteli, oči ještě zavřené, hledajíc si pohodlnější polohu, aby mohla ve spánku pokračovat, a to byla ta chvíle, kdy pro ni zemřel. Teprve v tom okamžiku si totiž uvědomila, že poprvé strávil noc mimo dům. Druhý takový zážitek měla při jídle, ne proto, že se cítila sama, jak vskutku byla, ale kvůli zvláštní jistotě, že stoluje s někým, kdo už není na světě. Počkala, dokud z Nového Orleansu nepřijela dcera Ofelia s mužem a třemi dcerkami, a teprve pak se posadila k jídelnímu stolu, ne ale k tomu, u něhož vždycky jídali, ale k menšímu, provizornímu stolku, který dala postavit do chodby. Až do té doby ani jednou nepojedla jak náleží. Pokud dostala hlad, zašla do kuchyně, vidličkou zalovila v některém kastrolu či hrnci a vstoje u plotny tu a tam něco sezobla, jen tak, bez talíře, mezi řečí s kuchařkami a služebnými, jedinými, s kým se cítila dobře a nejlépe si s nimi rozuměla. Ať se však snažila sebevíc, nedokázala se vyhnout stále přítomnosti zemřelého manžela: kamkoli se hnula, kudykoli prošla, cokoli dělala, všude narážela na něco, co jí ho připomínalo. Ano, připadalo jí spravedlivé a správné, že cítí bolest, ale zároveň chtěla udělat i všechno proto, aby si v bolesti nehověla. A tak se tedy přinutila k drastickému rozhodnutí, že z domu vyhostí vše, co by jí mrtvého připomínalo; měla-li žít dál bez něho, jiné řešení neviděla.

Byl to vyhlazovací akt. Syn souhlasil s tím, že si odveze knihovnu, aby si mohla v pracovně zřídit šicí kabinet, který jako vdaná žena nikdy neměla. Dcera si zase měla vzít některé kusy nábytku a spoustu okrasných předmětů, jež se, jak soudila, v Novém Orleansu znamenitě uplatní na nějaké dražbě starožitností. Tohle všechno přinášelo Fermině Dazové úlevu, ačkoli jí neudělalo žádnou radost zjištění, že věci, které zakoupila na své svatební cestě, jsou už antikvární památky. K němé hrůze služebných, sousedů a blízkých přítelkyň, které jí v těch dnech chodily dělat společnost, dala na prostranství za domem zapálit velkou hranici a v jejím plameni spálila vše, co jí manžela připomínalo: nejdražší a nejlegantnější obleky, jaké bylo ve městě vidět od minulého století, stěvice z nejjemnější kůže, klobouky, které se mu po-

dobaly víc než jeho portréty, houpací křeslo, v němž sedával o siestě a z něhož se naposledy zvedl, aby si došel pro smrt, všechny ty nesčetné věci, které byly natolik spojeny s jeho životem, že už tvořily součást jeho samého. Vykonala to bez jediného stínu pochybnosti, s naprostou jistotou, že by to její muž schválil, a nejenom kvůli hygieně. Mnohokrát vyjádřil přání být spálen, a ne uvězněn ve tmě cedrové truhly bez jediné škvírky světla. Jeho víra mu to ovšem nedovolovala: kdysi se odvážil pro každý případ prozkoumat, co o tom soudí arcibiskup, ale dostalo se mu jednoznačně záporné odpovědi. Byla to planá naděje, poněvadž katolická církev nepřipouštěla na našich hřbitovech krematoria ani pro potřeby jiných církví, a nikomu jinému kromě samotného Juvenala Urbina ani nenapadlo, že by bylo záhodno je vybudovat. Fermina Dazová věděla o manželově hrůze z truhly a i ve zmatku oněch prvních hodin neopomněla tesaři nařídít, aby mu v rakvi nechal útěšnou štěrbinu světla.

Buď jak buď, ta zápalná oběť byla marná. Brzy přišla na to, že obraz mrtvého manžela je právě tak ohnivzdorný, jak odolný je vůči plynutí času. A co horšího: poté, co spálila jeho šatstvo, se jí dál stýskalo nejen po všem, co na něm milovala, ale také a především po tom, co jí nejvíc vadilo: po hluku, který vždycky natropil, když ráno vstával. Tyhle vzpomínky jí pomohly vybrednout z bařiny zármutku. Všemuvzdory se pevně rozhodla pokračovat v životě tak, že bude na muže myslet, jako by neumřel. Věděla, že jí každé ráno při probuzení bude i nadále těžko, ale pokaždé o něco méně.

Koncem třetího týdne skutečně začala zhlédat cosi jako první nesmělé světélko, ale jak sililo a jasnělo, začínalo jí stále víc docházet, že v jejím životě vězí jako překážka přízrak, který jí nedopřává chvilku klidu. Tentokrát to nebylo to smutné strašidylko, které ji špehovalo v parčíku Evangelistů a ona si je od té doby, co zestárla, vybavovala s jistou něhou, ale hnusný strašák v šosatém kabátě katana, s kloboukem přitisknutým k hrudi, jehož neslýchaná opovážlivost ji natolik pobouřila, že už na něho nedokázala nemyslet. Od té doby, co mu v osmnácti dala košem, byla vždycky přesvědčena, že v něm zasila semínko nenávisti, a ta že může během času je-

dině narůstat. Nikdy s ní nepřestala počítat, cítila ji ve vzduchu, pokud byl přízrak nablízku, a jeho pouhý zjev ji zneklidňoval, strašil ji tak, že nikdy nenašla způsob, jak se k němu chovat přirozeně. Tu noc, kdy jí znovu vyznal lásku, zatímco v domě ještě voněly květy za nebožtíka, si nedokázala takovou troufalost vysvětlit jinak než jako první krok kdovíjak zákeřné pomsty.

Její hněv přizivovala skutečnost, že nemohla jeho obraz vystrnadit z mysli. To ráno po pohřbu, kdy se probudila a zjistila, že myslí na něj, smazala ho z paměti pouhou vůlí. Ale zlost ji neopouštěla, pořád se vracela, a ona si brzy uvědomila, že čím usilovněji se na něj snaží zapomenout, tím spolehlivěji si ho připomíná. Přemožena steskem, poprvé se odvážila vybavit si ty nepravděpodobné časy oné neskutečné lásky. Pokoušela se vzkřísit v paměti co nejpřesnější vzpomínku na to, jak tehdy parčík vypadal, na olámané mandloň, na lavičku, kde sedával a soužil se pro ni láskou, poněvadž nic už nevypadalo tak jako tenkrát. Všechno se dávno změnilo; stromy s kobercem žlutého listí vykáceli a tam, kde kdysi stávala socha bezhlavého reka, stála teď socha jiného hrdiny v parádní uniformě, beze jména, bez dat, bez důvodů, které by ospravedlňovaly její existenci, a tyčila se na honosném podstavci, ve kterém byla zabudována rozvodná deska elektrického napětí pro okolní čtvrť. Dům po otci, který před mnoha lety konečně prodala, se v rukou provinční vlády postupně měnil v trosky. Nebylo pro ni snadné představit si Florentinu Arizu, jaký býval v těch dobách, a tím méně pochopit, že tamten zasmušilý mladík, který vypadal tak bezmocně pod kapkami deště, a zvetšělý stařec, který se před ní postavil bez nejmenšího ohledu na její stav, bez nejmenší úcty k její bolesti a vpálil jí do srdce pohanu, která žhnula jako živý oheň a nedovolovala jí vydechnout, jsou jedna a táž osoba.

Sestřenice Hildebranda přijela navštívit Ferminu Dazovou krátce po jejím návratu ze statku Mariánské květy, kde se vzpomínala ze zlé hodiny, kterou jí dala prožít slečna Lynchová. Byla z ní tlustá a šťastná stařena a doprovázel ji nejstarší syn, který byl v armádě plukovníkem jako jeho otec,

ten ho ale vydědil za to, jakých hanebností se dopustil při masakrování dělníků z banánových plantáží v San Juanu de la Ciénaga. Obě sestřenky se často vídaly a pokaždé trávily dlouhé hodiny tesklivým vzpomínáním na dobu, kdy se poznaly. Při své poslední návštěvě Hildebranda tesknila víc než jindy a břemeno času na ní bylo hodně znát. Aby si to stýskání po starých časech lépe užily, přivezla s sebou svou kopii portrétního snímku, na němž je jako starosvětské dámy zachytil belgický fotograf onoho odpoledne, kdy mladý Juvenal Urbino zasadil svéhlavé Fermině Dazové ránu milosti do srdce. Její kopie se ztratila a Hildebrandina byla téměř nerozpoznatelná, ale když prohlédly mlhou rozčarování, obě se poznaly, mladé a krásné, jaké už nikdy nebudou.

Hildebranda nemohla o Florentinu Arizovi nemluvit, poněvadž si jeho osud vždycky ztotožňovala se svým vlastním osudem. Připomínala si ho tak, jak jej viděla toho dne, kdy poprvé posílala telegram, a nikdy nedokázala vymazat ze srdce obraz onoho smutného střízlíka, odsouzeného k zapomnění. Fermina Dazová jej od té doby mnohokrát viděla, aniž s ním ovšem mluvila, a nešlo jí do hlavy, že by tenhle ten muž a její první láska měli být jedna a táž osoba. Měla o něm zprávy; docházely k ní, jako k ní dříve anebo později docházely zprávy o každém, kdo ve městě něco znamenal. Říkalo se, že se neoženil, poněvadž prý má jiné zvyky, ale tomuhle nevěnovala pozornost, zčásti proto, že na řeči nikdy nedala, a zčásti i proto, že se podobné věci právě tak vykládaly o mnoha mužích mimo podezření. Podivné jí naopak připadalo to, že Florentino Ariza dál nosí ta svá tajuplná roucha, dál užívá pleťové vodičky pochybné vůně a stále je taková záhadná sfinga, a to i poté, co se v životě vyšvihl tak závratně vysoko, a přitom počestným způsobem. Nemohla uvěřit, že je to stejný člověk, a vždycky ji překvapilo, když si Hildebranda vzdychla: »Chudák, jak ten musí trpět!« Už dávno na něj pohlížela bez bolesti: pro ni byl smazaný stín.

A přece ten večer, kdy ho potkala v kině, někdy v té době, kdy se vrátila z Hildebrandina statku, se v jejím srdci udála zvláštní věc. Nepřekvapilo ji, že ho vidí ve společnosti ženy, ještě ke všemu černošky. Překvapilo ji, jak je zachovalý a jak

se společensky obrousil, ale nenapadlo ji, že se možná neměnil on, ale ona sama, poté co do jejího soukromí tak bouřlivě vtrhla slečna Lynchová. Od té doby ho víc než dvacet let viděla laskavějšíma očima. Tu noc před pohřbem, kdy se držela vigilie za jejího muže, považovala jeho příchod za samozřejmost, brala to jako přirozený konec nepřítelství, jako akt zapomenutí a odpuštění. Proto ji tak zaskočilo to dramatické opětovné vyznání lásky, která pro ni nikdy neexistovala, ještě ke všemu ve věku, kdy ani Florentinu Arizovi, ani jí nezbývalo nic, co by měli od života očekávat.

První nápor strašlivého hněvu v ní plál neztenčenou měrou i po manželově symbolické kremaci a sílil a rozrůstal se tím víc, čím méně se cítila schopná jej ovládnout. Vlastně se dělo něco ještě horšího: tam, kde v paměti dokázala přítlumit vzpomínku na mrtvého, se zvolna, avšak neúprosně rozrůstalo pole vlčích máků, pohřebiště vzpomínek na Florentina Arizu. A tak na něj myslela, aniž chtěla, a čím víc na něj myslela, tím víc v ní narůstal hněv, a čím víc v ní narůstal hněv, tím víc myslela na něj, až to nakonec dál nesnesla a překypěla. Sedla za psací stůl nebožtíka muže a na šesti nepřítelství stránkách vychrlila na Florentina Arizu proud urážek a nactiutrhačných provokací, které v ní zanechaly úlevný pocit, že se s plným vědomím dopustila největší hanebnosti, jakou za svůj dlouhý život spáchala.

I pro Florentina Arizu to byly tři týdny, kdy měl blíž ke smrti než k životu. Tu noc, kdy Ferminé Dazové znovu vyznal lásku, bezcílně prochodil po ulicích vyplavených odpolední průtrží a se strachem si kladl otázku, co si počne s kůží tygra, který kolem něj obcházel víc než půl století a jehož teď skolil. Vodní příval způsobil ve městě pozdvižení. Tu a tam bylo v domech vidět polonahé muže a ženy, jak se snaží z potopy zachránit, co pánbůh dá, a Florentinu Arizovi připadalo, že tahle obecná pohroma nějak souvisí s jeho vlastním neštěstím. Povětrí však bylo mírné a hvězdy karibského nebe klidně stály na svém místě. Skulinou nenadálého ticha, kdy ostatní hlasy umlkly, znenadání zaslechl a poznal ten hlas, který s Leonou Cassianiovou před mnoha lety slyšeli zpívat na stejném nároží a ve stejnou dobu: *Od mostu jsem se vrátil*

vykoupán v slzách. Té noci zněla ta píseň jeho sluchu, jako by souvisela se smrtí.

Nikdy tak silně nepostrádal Tránsito Arizovou, její moudrá slova, její hlavu královny bláznů, ověčenou papírovými květy. Nemohl si pomoci: vždycky když byl na pokraji katastrofy, potřeboval se uchýlit pod křídla nějaké ženy. Vydal se tedy po stopě těch dosažitelných a u školy uviděl, že v dlouhé řadě oken ložnice, kde spala América Vicuňová, svítí jedno světlo. Musel se vši mocí opanovat, aby v sobě potlačil pošetilé dědečkovské nutkání odvést si ji ve dvě hodiny ráno, vlahou dětským spánkem a dosud vonící kolébkou.

Na druhém konci města byla Leona Cassianiová, sama a volná, a bezpochyby ochotná poskytnout mu ve dvě ráno, ve tři, v kteroukoli dobu a za jakýchkoli okolností tolik soucitu, kolik potřeboval. Nebylo by to poprvé, co by u ní zaklepal v úhoru svých nespavostí, ale uvědomoval si, že je příliš bystrá a že se mají příliš rádi, než aby se jí jen tak přišel vyplakat na klíně a nic jí nevysvětloval. Po dlouhém rozmyšlení, zatímco náměsíčně bloudil po městě, jej napadlo, že s žádnou mu nemůže být lépe než s Prudencií Pitrovou, Vdovou po dvou. Byla o deset let mladší než on. Seznámili se v minulém století a stýkat se přestali jen proto, že si umínila, že v tomhle stavu, poloslepá a na pokraji sešlosti věkem, se nebude nikomu ukazovat, a na tom trvala. Jakmile si na ni vzpomněl, vrátil se do Sklenářské uličky, do nákupní tašky strčil dvě láhve portského a skleničku nakládané zeleniny, a vydal se za ní, nevěda ani, jestli je doma, jestli je sama, či jestli je naživu.

Prudencia Pitrová nezapomněla smluvené zaškrábání na dveře, kterým se jí ohlašoval v době, kdy věřili, že jsou ještě mladí, přestože už nebyli, a bez ptaní mu otevřela. Na ulici byla tma a Florentina Arizu skoro nebylo vidět v tom jeho černém soukenném obleku, s tvrďákem na hlavě a s deštníkem, který mu jako netopýr visel na předloktí, a Prudencia Pitrová měla tak slabý zrak, že by ho viděla leda za plného světla, ale poznala ho podle toho, že se mu zablýskl kovový můstek brýlí, jak se na něm odrazilo světlo majáku. Vypadal jako vrah s rukama dosud potřísněnými krví.

»Azyl pro ubohého sirotka,« řekl.

To bylo jediné, co ze sebe dokázal vypravit, jen aby něco řekl. Překvapilo ho, jak zestárla od té doby, co se viděli naposledy, a uvědomoval si, že Prudencia Pitrová jej vidí právě tak. Utěšil se ale myšlenkou, že za chvíli, jakmile se vzpamatují z prvního otřesu, budou jeden na druhém stále méně shledávat rány, které jim život zasadil, a zase se uvidí tak mladí, jak mladí byli jeden pro druhého v době, kdy se poznali: před čtyřiceti lety.

»Vypadáš, jako bys šel na pohřeb,« řekla.

Bylo to tak. I ona ležela od jedenácti v okně, jako málem celé město, a dívala se, jak se po ulicích šine nekonečný a okázalý smuteční průvod, nejvelkolepější podívaná svého druhu, jakou město vidělo od smrti arcibiskupa De Luny. Z dřímoty ji probudily dělové rány, až se země otrásala, ne ladné zvuky vojenských dechovek, vyhrávajících každá něco jiného, chaotické tóny pohřebních chorálů, jež se mísily do hlaholení zvonů, které od předešlého dne nepřetržitě vyzvábily ze všech kostelů. Z balkónu viděla kavalery v parádních uniformách, lyceisty a církevní kongregace, dlouhé černé limuzíny neviditelných hodnostářů, vůz tažený koňmi s péřovými chocholy a s čabrakami vyšitými zlatem, žlutou rakev zakrytou vlajkou na lafetě historického děla a nakonec řadu staříčkových viktorií se staženou střechou, které se ještě udržovaly při životě, aby převážely pohřební věnce. Sotva krátce po poledni prošli pod balkónem Prudencie Pitrové, strhla se pravá potopa a pohřební průvod se rozprchl, jako když střelí.

»Takhle nesmyslně umřít,« řekla.

»Smrt nemá smysl pro legraci,« opáčil Florentino Ariza, a lítostivě dodal: »Hlavně v našem věku.«

Seděli na terase s vyhlídkou na širé moře, dívali se na městíc s okružím, které zabíralo půl oblohy, dívali se na barevná světélka lodí na obzoru a s rozkoší nadechovali vlahou a voňavou brízu po bouřce. Upíjeli portské a pojídali nakládanou zeleninu na krajíčcích selského chleba, které Prudencia Pitrová nakrájela z bochníku v kuchyni. Od té doby, co v pětatřiceti bezdětná ovdověla, prožili spolu nejednu podobnou noc.

Florentino Ariza se s ní seznámil v době, kdy by byla vzala zavděk jakýmkoli mužem, který by jí chtěl dělat společnost, i kdyby si ho měla najmout a platit mu od hodiny, a vytvořili spolu vážnější a delší vztah, než se zdálo být možné.

I když to nikdy nedala najevo, byla by třeba upsala duši d'áblu, aby se za něj mohla provdat. Věděla, že není snadné snášet jeho skrblické a nedůtklivé manýry předčasněho starce, jeho chtivost, se kterou všechno požadoval a sám nic nedával, ale na druhé straně neznala muže, se kterým by se dalo vycházet lépe než s ním, poněvadž nebyl na světě druhý takový, který by byl natolik potřebný lásky. Stejně tak by nenarazila na uhýbavějšího muže, a proto veškerá láska nedospěla dál, než kam v jeho případě vždycky dospívala: jenom tak daleko, aby to nezkržilo jeho pevně rozhodnutí uchovat se volný pro Ferminu Dazovou. V každém případě však jejich poměr trval dlouhá léta, i poté, co věci zařídil tak, aby se Prudencia Pitrová podruhé provdala za jednoho obchodního cestujícího, který tři měsíce pobýval doma a další tři měsíce trávil na cestách a se kterým měla dceru a čtyři syny, z nichž jeden, jak se zapřísahala, byl Florentina Ariza.

Hovořili, nestarajíce se o čas, poněvadž oba byli zvyklí společně sdílet nespavost mladých let, a také bylo mnohem méně toho, oč je mohla připravit nespavost stáří. Ačkoli málokdy vypil víc než dvě skleničky, tentokrát ještě ani po třetí nenabral dech. Pot z něj tekl proudem a vdova mu řekla, aby si sundal sako, vestu, kalhoty, prostě ať ze sebe klidně stáhne všechno, jaképak cavyky, vždyť se koneckonců znají líp nazí než oblečení. Řekl, že to udělá, když to udělá ona, ale Prudencia Pitrová nechtěla: před časem se uviděla v zrcadle na dveřích šatníku a v tu chvíli pochopila, že už nebude mít odvahy ukázat se nahá ani před ním, ani před kýmkoli jiným na světě.

Florentino Ariza byl tak rozrušený, že se nedokázal uklidnit ani po čtyřech skleničkách portského; dál rozprávěl o minulosti, o pěkných vzpomínkách na minulé časy, což bylo od jisté doby jeho jediné téma, ale přitom v minulosti toužebně hledal nějakou skrytou cestičku, jak by si vylil srdce. Právě tohleto potřeboval: vyklopit ze sebe duši ústy. Když na obzo-

ru začalo prosvětlovat, pokusil se oklikou zakormidlovat blíž, a jakoby mimochodem se zeptal: »Co bys udělala, kdyby tě někdo požádal o ruku, takhle jak jsi, vdova a ve tvých letech?« Zasmála se vrásčitým smíchem stařeny a opáčila mu otázkou:

»To říkáš kvůli vdově Urbinové?«

Vždycky když to bylo nejméně vhodné, Florentino Ariza zapomínal, že ženy spíš než na samotnou otázku myslí na její skrytý význam, a Prudencia Pitrová víc než která jiná. Zasáhla tak přesně, že po něm přeběhl mráz, a v panice chtěl zmizet falešnými dvířky: »To říkám kvůli tobě.« I teď se rozesmála: »Tohle si běž vykládat velectěné paní matince, ať odpočívá v pokoji, když už si chceš z někoho střílet.« Naléhala na něj, ať vyklopí, co chtěl říct, vědouc, že ani on, ani žádný jiný muž by ji nebudil ve tři hodiny ráno, ke všemu po tolika letech, co se neviděli, jen aby si vypili skleničku portského a snědli pár krajíčků selského chleba se zeleninou. »Tohleto se dělá, jenom když člověk hledá někoho, komu by se vyplakal na rameni,« řekla. Florentino Ariza se dal na ústup.

»Tentokrát jsi na omylu,« řekl. »Dneska v noci mám spíš důvody zpívat.«

»Tak si tedy zazpívejme,« řekla.

Hlasem, který se znamenitě nesl, zanotovala písničku, která byla právě v módě: *Ramóno, bez tebe nemohu už žít*. A tím noc dospěla ke konci, poněvadž se neodvážil hrát zakázané hry se ženou, která mu poskytla příliš mnoho důkazů, že zná odvrácenou tvář měsíce. Vyšel do města, přejinačeného, kde voněly poslední červnové jiriny, a do uličky svého mládí, kdy se zásvětní vdovy trousily na jitrní. Tentokrát to však nebyly ony, ale on, kdo přešel na druhý chodník, aby neviděly, jak mu po tváři tečou slzy, které už nedokázal zadržet, ne od půlnoci, jak se domníval, protože tohle byly jiné slzy: ty, které v sobě polykal jedenapadesát let, devět měsíců a čtyři dny.

Probudil se proti nějakému velkému blýskavému oknu, nevěda, kde je, ani kolik je hodin. Hlas Ameriky Vicuňové, která se služebnými děvčaty hrála na zahradě pelotu, ho vrátil do skutečnosti: ležel v posteli své matky, jejíž ložnici uchovával nedotčenou a někdy tam přespával, aby se necítil tak

sám, pokud se vzácně stalo, že ho tížila samota. Naproti posteli viselo velké zrcadlo z hostince dona Sancha, a sotva do něj po probuzení zabloudiv očima, uviděl, že se v jeho hloubi zrcadlí Fermina Dazová. Dovtipil se, že je sobota, poněvadž v sobotu šofér vždycky vyzvedával z internátu Ameriku Vicuňovou a vozil ji k němu domů. Uvědomil si, že spal, aniž o tom věděl, a zdálo se mu, že nemůže spát, a ve snu ho strašila rozhněvaná tvář Fermíny Dazové. Vykoupal se, přemýšleje o tom, jaký další krok by měl podniknout, pomaličku se ustrojil do svých nejlepších šatů, navoněl se a natušil si bílý knírek s ostrými špičkami, a když vyšel z ložnice, uviděl z chodby v horním patře tu krásnou bytůstku ve školní uniformě, jak chytá letící míč půvabným pohybem, který ho tolik sobot rozechvíval, ale tentokrát jej nechal chladným. Pokynul jí, aby se k němu připojila, a než nastoupili do auta, řekl jí, ačkoli nemusel: »Tamty věcičky dneska nebudeme dělat.« Zavezl ji do Americké cukrárny, kde byl touhle dobou nával, a plno rodičů s dětmi tu pod stropními ventilátory s velkými křídly pojídalo zmrzlinu. América Vicuňová si objednala velikánský pohár s několika kopečky zmrzlin různé barvy, který měla nejraději, a také se nejvíc prodával, poněvadž se z něj čarovně kouřilo. Florentino Ariza si vypil černou kávu a mlčky dívku pozoroval, jak vybírá zmrzlinu lžičkou s dlouhatánským držadlem, aby se dalo dosáhnout až na dno poháru. Nepřestal se na ni dívat ani ve chvíli, kdy řekl:

»Budu se ženit.«

América Vicuňová se na něj podívala, v očích jí kmitla jiskřička nejistoty a lžička zůstala třet ve vzduchu, ale hned se vzpamatovala a zasmála se.

»To jsou pohádky,« řekla. »Dědečkové se přece nežení.«

Toho podvečera, zatímco se na město snášel úporný déšť, ji vysadil před internátem přesně ve chvíli, kdy začalo zvonit klekání; předtím byli v parku podívat se na maňásky, k obědu si dali smažené rybičky ve stánku u vlnolamu, zašli k cirkusu, který do města právě přijel, podívali se na šelmy v klecích, v podloubí nakoupili spoustu sladkostí pro kamarádky z internátu a v otevřeném autě se několikrát projeli po městě, aby si América Vicuňová zvykla na myšlenku, že je její po-

ručník a ne už milenec. V neděli jí poslal šoféra s autem, pro případ, že by si chtěla s přítelkyněmi někam vyjet, ale vidět ji nechtěl; od minulého týdne si totiž plně uvědomoval, v jakém věku je ona a v jakém on. Toho večera se rozhodl, že Fermině Dazové napíše omluvný dopis, alespoň proto, aby nesložil zbraň, ale nechal to na zítřek. V pondělí, kdy se dovršily plné tři týdny utrpení, přišel domů promoklý na kůži a za dveřmi našel její dopis.

Bylo osm večer. Obě služebné šly už spát; dům tonul ve tmě, jen na chodbě svítilo nouzové světlo, aby trefil do ložnice. Věděl, že v jídelně má na stole svou obvyklou večeři, nějakou tu fádni maličkost jako vždycky, ale dopis jej tak rozrušil, že ho přešla i ta troška hladu, kterou pocítoval po mnoha dnech, kdy se v jídle všelijak odbýval. Málem nedokázal rozsvítit velké světlo v ložnici, jak se mu trásl ruce. Zamokřený dopis položil na postel, rozsvítil lampičku na nočním stolku, a s předstíraným klidem, což byl jemu vlastní způsob, jak se uklidnit, si svlékl promočené sako a pověsil je na opěradlo židle, svlékl si vestu a pečlivě ji složil na sako, sundal si černou hedvábnou stužku a celuloidový límeček, který už ve světě vyšel z módy, rozeplnul si košili až k pasu a povolil si řemen na kalhotách, aby se mu lépe dýchalo, a nakonec si sundal klobouk a dal ho sušit k oknu. Najednou ho rozrazila třesavka, poněvadž nevěděl, kde dopis je, a propadl takové nervozitě, že ho překvapilo, když psaní našel, protože si nepamatoval, že je položil na postel. Než obálku otevřel, opatrně ji osušil kapesníkem tak, aby nerozmazal inkoust, kterým bylo napsáno jeho jméno, a přitom si uvědomil, že se o tohle tajemství nepodílejí dva, ale přinejmenším tři, protože ať dopis doručil kdokoli, muselo vzbudit jeho pozornost, že vdova po Juvenalu Urbinovi pouhé tři neděle po manželově smrti píše někomu, kdo je mimo její svět, a má přitom tak naspěch, že psaní neposílá poštou, a drží to v takové tajnosti, že nepřikázala dopis doručit adresátovi do ruky, ale dala ho podstrčit pod dveře jako nějaký anonym. Nemusel obálku rozřezávat, poněvadž lepidlo se ve vodě rozpustilo, ale dopis byl suchý: tři hustě popsané dvojlisty bez oslovení, podepsané iniciálami jména, které nosila po sňatku.

Napoprvé dopis přečetl jedním dechem vsedě na posteli, zvědavý spíš na jeho tón než na obsah, a než se dostal k druhému aršíku, věděl už, že je to přesně to psaní plné urážek, které očekával. Rozevřené je položil pod světlo lampičky na nočním stolku, stáhl si promočené střevíce a ponožky, u dveří zhasl velké světlo, nasadil si jelenicovou pásku na knír, a v kalhotách a v košili se uvelebil v posteli, pod zády dva velké polštáře, aby se mu pohodlně četlo. V téhle pozici si dopis přečetl podruhé, tentokrát písmeno po písmeni, a každé písmenko bedlivě prozkoumával, aby mu neunikl žádný jeho skrytý význam; potom si psaní přečetl ještě čtyřikrát, dokud se jím nenasytil tak, že napsaná slova začala pozbývat smysl. Nakonec je bez obálky uložil do zásuvky nočního stolku, natáhl se na záda, ruce zkrřížil pod hlavou, a takhle celé čtyři hodiny nehnutě zíral do zrcadla, jehož plochu kdysi obydlela, bez mrknutí a téměř bez dechu, mrtvější než mrtvola. Přesně o půlnoci zašel do kuchyně, připravil si a odnesl do pokoje termosku kávy husté jako surový petrolej, falešný chrup odložil do sklenice s bórovou vodou, kterou k tomuto účelu vždycky nacházel přichystanou na nočním stolku, znovu zaujal tutéž pozici ležící mramorové sochy, a s letnými obměnami, když si čas od času dal hlt kávy, v ní setrval až do šesti do rána, kdy do jeho pokoje vstoupila panská s další plnou termoskou.

V tu chvíli už věděl, jak budou vypadat jeho následující kroky. Urážky ho ve skutečnosti nebolely, ani si nedělal starosti s nějakým vysvětlováním toho, z čeho byl nespravedlivě osočován; mohlo to být horší, když vzal v úvahu povahu Ferminy Dazové a závažnost jejich pohnutek. Zajímalo ho jediné to, že dopis sám o sobě mu dával příležitost i právo odpovédět, ba co víc: dokonce odpověď vyžadoval. Život tedy dospěl k té hranici, kde ho chtěl mít. Všechno ostatní záleželo na něm a on jasně cítil, že jeho více než půlstoleté soukromé peklo ho vystaví ještě nejedné smrtelné zkoušce, a byl připraven čelit jim s větším odhodláním a s větší bolestí a s větší láskou než v případě všech minulých překážek, protože tyhle budou poslední.

O pět dní později přišel do úřadu a najednou měl pocit, ja-

ko by se nadnášel v náhlém a nezvyklém vzduchoprázdnu psacích strojů, jejichž dešťovému poťukávání člověk časem přivykl tak, že je vnímal méně, než když umlkly. Byla pauza. Když se stroje zase rozklapaly, nakoukl do kanceláře Leony Cassianiové a díval se, jak kmitá bříšky prstů po klávesnici stroje a ten ji poslouchá, jako by s ní byl srostlý. Vycítila, že je pozorována, a se svým hrozitánským slunečným úsměvem se podívala ke dveřím, ale psát nepřestala, dokud nedokončila odstavec.

»Řekni mi jedno, Ivice srdce mého,« zeptal se jí Florentino Ariza: »Jak bys to přijala, kdybys dostala milostný dopis napsaný na téhle mašince?«

Leona Cassianiová, kterou už nic nepřekvapovalo, se ztvářila zhola překvapeně.

»Človče!« zvolala. »Představ si, že tohle mě nikdy nenapadlo.«

Jinou odpověď tudíž neměla. Ani Florentino Ariza na to nikdy dřív nepomyslel, a rozhodl se, že to riskne, a to se vším všudy. Odvezl si domů jeden kancelářský stroj, bez ohledu na to, že si ho podřízení dobrosrdečně dobírali: »Starý papoušek se mluvit nenaučí.« Leona Cassianiová, která se vždycky nadchla pro každou novinku, se nabídla, že mu bude doma dávat hodiny psaní. Florentino Ariza však byl proti jakékoli metodické výuce od té doby, co jej Lotario Thugut chtěl naučit hrát na housle podle not a strašil ho výhrůžkami, že na zvládnutí základů bude potřebovat nejmíň rok, pět let na to, aby se dostal na úroveň přijatelnou pro profesionální orchestr, a celý život šest hodin denně, aby hrál dobře. Podařilo se mu nicméně matku přesvědčit a ta mu koupila housle pro slepce, a za necelý rok se Florentino Ariza odvážil hrát v katedrále na kůru, vybaven pouze pěti základními poučkami, které mu Lotario Thugut poskytl, a po směru větrů posílat Fermině Dazové serenády z chudinského hřbitova. Pokud se mu ve dvaceti podařilo tímhle způsobem zvládnout něco tak obtížného, jako byla hra na housle, neviděl důvod, proč by se mu něco podobného nemělo podařit i v šestasedmdesáti, a to na takovém nástroji, jako je psací stroj, na kterém si vystačil s jedním prstem.

Tak se i stalo. Za tři dny se naučil, jak jsou na klávesnici rozložena písmena, za dalších šest dní se naučil myslet současně s tím, jak psal, a za další tři dny, poté, co poničil půl balíku papírů, dokázal bez překlepů dokončit první dopis. Nadepsal ho slavnostně *Vážená paní* a podepsal iniciálami svého jména jako na navoněných milostných psaníčkách za časů svého mládí. Poslal ho poštou, v obálce se smuteční ořízkou, jak se slušelo, když se psalo právě ovdovělé ženě, a bez jména odesilatele na druhé straně obálky.

Dopis měl šest listů a v ničem se nepodobal žádnému dopisu, jaký kdy v životě napsal. Neměl ani tón, ani styl, ani rétorické zabarvení dopisů z prvních let lásky, a jeho obsah byl natolik racionální a uměřený, že vůně gardénie by byla přehmatem. Svým způsobem měl nejbliž k obchodnímu dopisu, který se mu nikdy nepodařilo napsat. Ještě o mnoho let později měl být soukromý dopis napsaný na stroji považován málem za urážku, ale v těch dobách byl psací stroj ještě kancelářské zvíře bez vlastní etiky a na jeho ochočení k soukromým účelům příručky společenského chování dosud nepamatovaly. Působil spíše jako odvážná a moderní novota, a tak tomu měla Fermina Dazová porozumět, poněvadž své druhé psaní, které Florentinu Arizovi napsala poté, co od něj dostala více než sto čtyřicet dopisů, začala omluvou za to, jak kostrbatě píše, protože nemá k dispozici pokročilejší psací náčiní než ocelové pero.

Florentino Ariza se ani zmínkou nevrátil k tomu hroznému dopisu, který mu poslala, a naopak se od počátku cílevědomě snažil zapůsobit na ni jinak, způsobem, který by v ničem nepřipomínal lásky minulosti ani pouhou minulost: vše smazáno, a začíná se čistým listem. Byla to spíše obšírná meditace o životě, vycházející z jeho názorů a zkušeností o vztazích mezi mužem a ženou, které chtěl kdysi sepsat jako dodatek k *Sekretáři zamilovaných*, jedině s tím rozdílem, že tentokrát svou úvahu podal v patriarchálním stylu, jako vzpomínky starce, aby příliš nebilo do očí, že ve skutečnosti je to dokument lásky. Předtím vytvořil spoustu konceptů v dřívějším duchu a stálo ho mnohem víc času přečíst je po sobě s chladnou hlavou, než hodit je do koše. Věděl, že jakékoli konven-

ční klopýtnutí anebo sebemenší nádech nostalgie by mohly v jejím srdci znovu vzkřísit nepříjemnou příchut' minulosti, a přestože počítal s tím, že mu vrátí sto dopisů, než se odváží první otevřít, dával přednost tomu, aby se to nestalo ani jednou. A tak tedy všechno naplánoval do poslední podrobnosti, jako by promýšlel rozhodující bitvu: všechno muselo být jiné, aby to vyvolalo novou zvědavost, nové zaujetí, nové naděje v ženě, která už naplno prožila celý život. Musel ji nabídnout vidinu zbavující rozvahy, takovou, která by jí dodala kuráž hodit přes palubu předsudky společenské vrstvy, která původně nebyla její, ale nakonec se její stala víc než kterákoli jiná. Musel ji naučit chápat lásku jako stav milosti, který není prostředkem k ničemu, ale je to sám počátek i konec čehosi, co v sobě počíná i končí.

Měl dost zdravého rozumu, aby neočekával její okamžitou odpověď; kdyby se mu dopis nevrátil nazpátek, spokojil by se s tím. Nevrátil se, a nevrátil se ani žádný z následujících dopisů, a jak dny plynuly, rostl v něm nedočkavý neklid, poněvadž čím víc dní uplynulo, aniž se mu dopis vrátil zpět, tím více narůstala naděje, že se dočká odpovědi. Co se týkalo intenzity jeho korespondence, ta zpočátku závisela na tom, jak obratné měl prsty: zprvu psal jeden dopis týdně, pak dva, a nakonec psal každý den. Potěšilo jej, jak poštovníctví pokročilo od jeho vlajkonošských let, poněvadž by si nemohl dovolit něco tak riskantního, jako dát se vidět každý den na poštovním úřadě, jak odesílá dopis stále stejné osobě, anebo posílat ho po někom, kdo by o tom mohl mluvit. Bylo naopak velice snadné poslat si někoho z úřadu pro známky na celý měsíc, a potom dopis hodit do některé ze tří schránek na starém městě. Dlouho to netrvalo a začlenil tenhle úkon do svého běžného rozvrhu: nespavost využíval k psaní a příštího dne cestou do úřadu řidiče vždycky požádal, aby na minutku zastavil u schránky na rohu, a sám vystoupil z vozu a šel dopis hodit. Nikdy nedovolil, aby to šofér udělal za něho, jak chtěl učinit jednoho deštivého rána, a někdy pro jistotu házel do schránky několik dopisů najednou, aby to vypadalo nenápadněji. Šofér přirozeně netušil, že ty dopisy navíc jsou jen bílé listy papíru, které Florentino Ariza adresoval sám sobě,

poněvadž nikdy s nikým neudržoval soukromou korespondenci s výjimkou poručnické zprávy, kterou koncem každého měsíce odesílal rodičům Amériky Vicuňové a která obsahovala jeho osobní postřehy o dívčině chování, duševním rozpoložení a zdravotním stavu, jakož i o jejich pokrocích ve studiu.

Od konce prvního měsíce začal dopisy číslovat a v záhlaví uvádět stručný obsah předchozích, jako v novinových románkách na pokračování, z obavy, aby Fermině Dazové neušlo, že mají jistou kontinuitu. Když začal psát každý den, vyměnil obálky se smuteční ořízkou za bílé, podlouhlé, což dopisům vtiskovalo vítanou neosobnost obchodní korespondence. Od počátku byl přichystán vystavit svou trpělivost jakkoli obtížné zkoušce a vytrvat, přinejmenším do té doby, dokud by se neprokázalo, že jeho nová metoda, jediná, na jakou přišel, je pouhým mařením času. Čekal tedy, a to bez jakýchkoli duševních či tělesných potíží, jež mu čekání způsobovalo zamlaďa, zato s železnou umíněností starce, který nemá nic jiného, nač by myslel, nic, co by dělal u říční společnosti, která tehdy plula sama bez přispění s příznivým větrem v plachtách, přesvědčen, že bude živ a jako muž v perfektním stavu, až zítra, později, anebo kdykoli a vždy Fermina Dazová konečně pochopí, že z tísně své vdovské samoty nevyjde jinak, než spustí-li své padací mosty jemu vstříc.

Prozatím žil jako jindy. V předtuše příznivé odpovědi začal dům podruhé upravovat, aby byl hoden té, která se mohla považovat za jeho vládkyni a paní od té doby, co se stal jeho vlastnictvím. Dostal slibu a několikrát zašel k Prudencii Pítrové na návštěvu, aby jí dokázal, že jí má stále rád i zpustošenou stářím, nejen za noci, kdy se cítí opuštěně, ale i za bílého dne a s dveřmi dokořán. Nadále brousil kolem domu Andrey Varónové, dokud jednou nezjistil, že se v koupelně nesvítil, a snažil se otupit se ztřeštěnými kousky v její posteli, i kdyby jen proto, aby nevyšel ze cviku, poněvadž zastával názor, který do té doby nikdo nevyvrátil, že totiž tělo slouží, dokud tomu člověk slouží.

Jedinou nesnáz mu působil stav jeho vztahů s Amérikou Vicuňovou. Šofér ji na jeho příkaz každou sobotu v deset ho-

din ráno nadále vyzvedával z internátu, jenomže Florentino Ariza nevěděl, co s ní má ty dva volné dny dělat. Poprvé se o ni nestaral, a změna se jí dotkla. Dával jí na starost služebným děvčatům, posílal ji s nimi odpoledne do kina, na koncerty v dětském parku, na dobročinné tomboly, anebo pro ni vymýšlel nedělní programy ve společnosti přítelkyň ze školy, aby s ní nemusel do tajného ráje za budovou Karibské říční, kam se chtěla ustavičně vracet od té doby, co ji tam poprvé zavedl. Jak byl omámený svou novou vidinou, neuvědomoval si, že z dívky se za tři dny může stát dospělá žena, a přitom ode dne, kdy si ji vyzvedl na motorové plachetnici z Puerto Padre, uplynuly tři roky. Byla to pro ni příliš drsná změna, přestože se snažil všemožně jí to osladit, a ona nemohla pochopit, proč k ní došlo. Když jí tenkrát v cukrárně řekl, že se bude ženit, strnula, ale potom usoudila, že něco takového je holý nesmysl, a úplně to pustila z hlavy. Brzy ale zjistila, že Florentino Ariza se chová tak, jako by to byla pravda, krmí ji výmluvami a vykrucuje se, aniž by něco vysvětlil, jako by ani nebyl o šedesát let starší, ale o šedesát let mladší než ona.

Jednou v sobotu odpoledne ji zastihl u sebe v ložnici; zkoušela ťukat na stroji a šlo jí to docela dobře, poněvadž ve škole měli hodiny strojopisu. Popsala víc než půl stránky; psala automaticky, ale sem tam se z textu dala celkem snadno vyloupnout věta, která prozrazovala její duševní rozpoložení. Florentino Ariza se jí naklonil přes rameno, aby si přečetl, co píše. Teplo jeho mužského těla, jeho přerývaný dech, vůně jeho prádla, táž, jakou nacházela na svém polštáři, způsobily, že se jí zatočila hlava. Už dávno nebyla ta holčička, která právě přijela do města a on ji obelstíval dětinskými triky, když ji kousek po kousku vysvílekal: nejdřív sundáme tyhle ty botičky a dáme je medvídkovi, potom sundáme tuhle ty košílku a dáme ji pejsánkovi, pak sundáme tyhle ty kalhotky s kytičkama a dáme je králíčkově, a teď dáme pusinku na tuhle sladkou tatínkovu prcinku. Ne: teď z ní byla hotová žena, jak má být, a ráda se ujímala iniciativy. Pravou rukou dál ťukala jedním prstem na stroji a levíčkou mu zatím slepě šátrala po noze, zabádala prsty, našla, ucítila, jak ožívá, jak roste, jak vzdychá roztoužením, a jeho dech starce ztěžkl, jako by

měl v plicích štěrk. Zнала ho: od téhle chvíle začínal ztrácet sebevládu, rozum mu přestával pracovat, zůstával jí vydán na milost a neměl najít zpáteční cestu, dokud nedospěl až na konec. Odvedla si ho za ruku k posteli, jako by soucitně vedla po ulici slepce, a se škodolibou něhou si ho hezky naporcovala, po chuti přisolila, zapaprikovala kvůli barvě, přidala stroužek česneku, pokrájenou cibulku, bobkový list, zakápla citrónem, až ho měla na pekáči jaksepatří a troubu správně vyhřátou. V domě nikdo nebyl. Služky šly ven a zedníci a truhláři v sobotu nepracovali, takže měli celý svět jenom pro sebe. Ale Florentino Ariza se na pokraji propasti vytrhl z extáze, odsunul jí ruku, posadil se a roztřeseně řekl:

»Pozor, nemáme gumičku.«

Dlouho ležela natažená na břiše na posteli a přemýšlela; když se pak vrátila do internátu, o hodinu dřív než obvykle, chuť plakat jí přešla, zato zbystrila čich a nabrousila si drápky, hotová vypátrat stopu toho skrytého zajíce, který jí převrátil život. Florentino Ariza se naopak dopustil dalšího mužského omylu: myslel, že se přesvědčila o tom, že se marně namáhá, a rozhodla se na něj zapomenout.

Měl plnou hlavu svých věcí. Po půl roce, aniž se mu dostalo nějaké předzvěsti, se najednou přistihl, jak se celou noc až do svítání převaluje v posteli, zatracen v pustině nespavosti, tentokrát jiné než obvykle. Myslel na to, že Fermina Dazová první dopis otevřela, oklamána jeho nevinným vzezřením, uviděla iniciály, které znala z někdejších jiných dopisů, a hodila ho do ohně a nedala si ani tu práci, aby jej přetrhla. Potom jí nejspíš stačilo, když uviděla další stejné obálky a nemusela je ani otvírat, aby s nimi provedla totéž a prováděla to až do skonání času, zatímco jeho písemné meditace se pomalu chýlily ke konci. Nevěřil, že by existovala žena zasypávaná každodenními dopisy, která by dokázala půl roku odolávat zvědavosti a nepodívat se ani, jakou barvu má inkoust, kterým jsou napsané. Ale pokud taková žena na světě byla, mohla to být jediné Fermina Dazová.

Cítil, že čas stárí neplyne jako řeka v rovině, ale že je to nádrž s proděravělým dnem, kudy odtéká paměť. Jeho vynalézavost se valem tenčila. Několik dní obcházel kolem usedlos-

ti ve čtvrti La Manga a potom pochopil, že jeho mladická metoda není s to vypáčit dveře zatarasené smutkem za nebožtíka. Jednoho rána, kdy v telefonním seznamu hledal jakési číslo, narazil čirou náhodou na její. Vytočil je. Přístroj dlouho vyzváněl, a potom ve sluchátku poznal její hlas, ochraptělý a vážný: »Prosím?« Beze slova zavěsil, ale nekonečná vzdálenost onoho neuchopitelného hlasu mu podlomila morálku.

Někdy v těch dnech oslavovala Leona Cassianiová narozeniny a pozvala si domů malý kroužek přátel. Florentino Ariza byl roztěkaný a pobryndal se omáčkou z kuřete. Namočila cíp servítka ve sklenici vody a otřela mu šťávu z klopky, a pak mu ubrousek uvázala jako bryndák, aby zabránila větší nehodě: vypadal jako staré nemluvně. Všimla si, že si při jídle několikrát sundal brýle a otřel je kapesníkem, poněvadž mu slzely oči. Při kávě usnul se šálkem v ruce a Leona Cassianiová se mu jej pokusila odebrat, aniž by ho probudila, ale Florentino Ariza se zahanbeně ohradil: »Jenom jsem zavřel oči, aby si odpočinuly.« Když uléhala, myslela na to, jak překvapivě na něm začalo být znát stáří.

U příležitosti prvního výročí úmrtí Juvenala Urbina rodina rozeslala pozvánky na zádušní mši v katedrále. Tou dobou Florentino Ariza odeslal dopis číslo sto třicet dva, a to jej přimělo k odvážnému rozhodnutí, že se obřadu zúčastní, přestože nebyl pozván. Byla to společenská událost spíše okázalá nežli dojmavá. Lavice v prvních řadách, vyhrazené uživatelům s právem doživotním a dědičným, byly na opěradle opatřeny mosazným štítkem se jménem vlastníka. Florentino Ariza přišel mezi prvními zvanými hosty, aby se mohl usadit na takové místo, kde by ho Fermina Dazová nemohla cestou nezahlédnout. Představen si, že nejlepší by bylo zaujmout místo v hlavní lodi, hned za vyhrazenými sedadly, ale zvaných účastníků bylo tolik, že ani tam nenašel volné místo a musel se usadit v lodi, kde sedalo chudé příbuzenstvo. Odtud uviděl Ferminu Dazovou přicházet; šla zavěšena do syna, upnutá až po zápěstí v černém sametu bez jediné ozdoby, vpředu se zapínáním od krku až po špičky střevíců jako na biskupské sutaně, a hlavu jí halil kastilský krajkový šál místo

klobouku se závojíčkem, jaký nosily ostatní vdovy, jakož i mnohé provdané ženy, které si toužebně přály ovdovět. Její odhalená tvář měla bledý jas alabastru, její protáhlé oči žily pod obrovitými lustry hlavní lodi svým vlastním životem, a kráčela tak vznosně, hrdě a sebejistě, že nevypadala starší než její syn. Florentino Ariza povstal a špičkami prstů se podepřel o opěradlo lavice, dokud ho nepřešla závrať, poněvadž cítil, že je nedělitelně vzdálenost sedmi kroků, ale že každý z nich přebývá v docela jiném dni.

Fermina Dazová obřad přečkala v rodinné lavici před hlavním oltářem, po většinu času vstoje, právě tak distingovaně, jako když přihlížela opeře. V závěru však porušila zavedená pravidla; nepočkala na místě, aby přijala opětovné kondolence, jak přikazovaly platné zvyklosti, nýbrž vydala se mezi zúčastněné, aby každému z pozvaných osobně poděkovala: bylo to oživující gesto, které zcela odpovídalo jejím způsobům. Pozdravujíc ty i ony, došla až k lavicím chudých příbuzných a nakonec se kolem sebe rozhlédla, aby se ujistila, že nezbyvá nikdo ze známých, koho by měla pozdravit. Florentino Ariza pocítil, jak jej nějaký nadpřirozený víchř vyvedl z jeho středu: spatřila ho. Skutečně se oddělila od svého doprovodu, tak nenuceně, jako dělala všechno, když se pohybovala na veřejnosti, podala mu ruku a velice vlídně se na něj usmála:

»Děkuji vám, že jste přišel.«

Nejenže jeho dopisy dostala, ale přečetla si je s velkým zájmem a našla v nich vážné podněty k úvahám, které jí pomáhaly dál žít. Seděla právě u stolu a snídala v dceřině společnosti, když dostala první dopis. Všimla si, že je napsán na stroji, a ze zvědavosti jej otevřela; jakmile poznala iniciály podpisu, zahořel jí ve tváři nanadálý ruměnc. Hned se však ovládla a dopis zastrčila do kapsy na zástěře. »Kondolence od vlády,« řekla. »Přece už všechny přišly,« namítla překvapeně dcera. »Tohle je ještě jedna,« trvala na svém Fermina Dazová. Později, až bude z dosahu dceřiných otázek, chtěla dopis spálit, ale neodolala pokušení alespoň se předtím letmo podívat, co v něm stojí. Očekávala zaslouženou odpověď na svůj urážlivý dopis, který ji začal tížit v tu chvíli, kdy ho

odeslala, ale jakmile si přečetla uctivé oslovení a důvody uvedené v prvním odstavci, pochopila, že se ve světě něco změnilo. Zaujalo ji to do té míry, že se zamkla v ložnici, aby si psaní mohla v klidu přečíst, ještě než je hodí do ohně; dopis přečetla třikrát, a stále nepopadla dech.

Byly to úvahy o životě, o lásce, o stáří, o smrti: myšlenky, které jí nejednou jako noční ptáci zašuměly křídly nad hlavou, ale když se je pokoušela zachytit, vyklouzly, a zbylo jí jen pár vytroušených pírek. Tady stály, vysloveny zřetelně a jasně, jak by si je sama přála vyslovit, a znovu zalitovala, že není naživu její muž, aby je spolu mohli komentovat, jako každý večer před usnutím komentovali některé události dne. Takto se jí zjevoval Florentino Ariza, jakého neznala, nadaný jasnozřivostí, která neměla nic společného s horečnatými psaníčky, jaká jí psával zamlada, ani s jeho celoživotními ponurými způsoby. Byla to spíše slova muže, který tetě Escolástice připadal osvícený Duchem svatým, a tohle pomyšlení jí polekalo jako poprvé. V každém případě jí však nejvíc uklidňovala jistota, že tenhle dopis moudrého starce není dalším pokusem, jak zopakovat ono nehorázné prohlášení z noci smutku, ale že je to šlechetná snaha, jak smazat minulost.

Následující dopisy jí v tomto smyslu zcela ukonejšily. I tak je ovšem spálila, když si je předtím se vzrůstajícím zájmem přečetla, ačkoli toto zhárství v ní zanechávalo nepříjemný pocit viny, který nedokázala zahnat. A tak, když začala dostávat číslované dopisy, konečně jí to poskytlo žádoucí mravní ospravedlnění, aby je nemusela vydávat ohni. V každém případě neměla v úmyslu schovávat si je pro sebe, ale počkat, až se jí naskytne příležitost, a potom je Florentinu Arizovi vrátit, aby nepřišlo nazmar něco, čemu přisuzovala velkou lidskou užitečnost. Zlé bylo, že čas plynul a dopisy chodily dál, každé tři čtyři dny jeden po celý rok, a Fermina Dazová nevěděla, jak by je měla vrátit, aby to nepůsobilo urážlivě, neboť toho se už nechtěla dopustit, a nemusela to vysvětlovat dopisem, který jí hrdost bránila napsat.

První rok jí stačil k tomu, aby se s ovdověním vyrovnala. Manželův obraz se pročistil; už na něj nenarážela ve svých každodenních úkonech, ve svých důvěrných myšlenkách, ve

svých nejprostších záměrech, a proměnil se v jakousi ochránlivou přítomnost, bděl nad ní a vedl ji, aniž jí překážel. Někdy ho potkávala, ne jako přízrak, ale přítomného tělem, tam, kde ho skutečně potřebovala. Povzbuzovala ji jistota, že tu je, stále živý, ale už bez svých mužských rozmarů, bez svých patriarchálních požadavků, bez vyčerpávající nutnosti jej milovat s tímtež rituálem nevčasných polibků a něžných slovíček, se kterým on miloval ji. Rozuměla mu teď lépe, než když byl naživu, chápala úzkostnost jeho lásky, jeho naléhavou potřebu nacházet v ní zdroj oné jistoty, na níž, jak se zdálo, stál jeho veřejný život, a kterou ve skutečnosti nikdy neměl. Jednoho dne mu na vrcholu zoufalství vmetla do tváře: »Nedovedeš si představit, jak jsem nešťastná.« Svým charakteristickým pohybem si tenkrát klidně sundal brýle, svlažil ji průzračnou vodou svých chlapeckých očí, a jedinou větou na ni naložil veškerou tíhu své nesnesitelné vědoucnosti: »Zapamatuj si jednou provždycky, že nejdůležitější věc v dobrém manželství není štěstí, ale stabilita.« Hned v prvních osamělých chvílích svého vdovského života pochopila, že v té větě nebyla skryta žádná mrzká pohružka, kterou jí tehdy přičítala, ale měsíční kámen, který jim oběma přinesl tolik šťastných hodin.

Na svých četných cestách po světě Fermina Dazová kupovala všechno, co ji zaujalo svou novostí. Její touha po těch věcech vycházela z jakéhosi prvotního hnutí mysli, které její muž rád podkládal rozumovými důvody; všechny ty věci byly krásné a užitečné, dokud se nacházely ve svém původním prostředí, v římských, pařížských, londýnských výlohách anebo ve výkladních skříních toho New Yorku, který se tehdy natřásal v rytmu charlestonu a kde začínaly vyrůstat mrakodrapy, ale neobstály v zatěžkávací zkoušce Straussových valčíků se škvarky a květinových bitev při čtyřiceti stupních ve stínu. A tak se vracívala z cest s pultuctem ohromných lodních kufrů z lakovaného kovu s mosaznými zámky a kováním na rozích, které vypadaly jako fantastické rakve, jako paní a majitelka posledních světových divů, které nicméně neměly hodnotu zlata, jež za ně bylo zapláceno, ale hodnotu onoho prchavého okamžiku, kdy je někdo z jejího zdejšího světa

jednou uvidí. Právě kvůli tomuhle se totiž ty věci kupovaly; aby je ti ostatní jednou spatřili. Dávno předtím, než začala stárnout, si uvědomila, že její obraz na veřejnosti je jenom světská marnost, a často doma říkala: »S těmi krámy se musí něco provést, vždyť kvůli nim už nemáme kde žít.« Doktor Urbino se jejím neplodným předsevzetím smál; dobře věděl, že jestli odněkud něco vyklidí, tak jen proto, aby uprázdněné místo zase něčím jiným zaplnila. Ale ona trvala na svém; nikde opravdu nebylo volné místo, kam by se vešla jediná další věc, a nikde nebyla jediná věc, která by k něčemu opravdu byla, například košile visely na klikách u dveří a zimníky do evropských mrazů byly v almárách v kuchyni. A tak, pokud se ráno probudila v bojovné náladě, vytahovala šatstvo ze skříní, vyprazdňovala kufry, vyklízela půdu, a terasa se brzy podobala místu dělení válečné kořisti: kupily se tu hory příliš okoukaného šatstva, klobouky, které si nikdy nenasadila na hlavu, poněvadž se jí nenaskytila příležitost, dokud byly v módě, střevisky zhotovené evropskými umělci jako věrná nápodoba těch, ve kterých kráčely ke korunovací císařovny a nad nimiž zdejší urozené slečny ohrnovaly nos, protože přesně takovéhle pantoflíčky si černošky kupovaly na trhu na chození doma. Celé dopoledne to na vnitřní terase vypadalo jako po živelné pohromě a v domě se skoro nedalo dýchat, jak odevšud vyrážel štiplavý pach naftalínových kuliček. Ale za pár hodin byl zase klid, poněvadž Fermině Dazové nakonec začalo usadat srdce při pohledu na ty spousty hledvábí, poházeného po podlaze, na všechny ty přebytečné brokáty, zbylé stuhy, pentličky, vyšíváné lemovky a prýmký, na všechny ty modré lišky, odsouzené shořet na hranici.

»Byl by hřích tohleto spálit,« říkala, »když tolik lidí nemá co jíst.«

A tak se spalování odkládalo; pokaždé se odložilo a věci jenom změnily stanoviště a ze svých privilegovaných míst se přestěhovaly do bývalých koníren, přeměněných na sklad přebytečných věcí, zatímco uvolněné prostory, přesně tak, jak doktor Urbino předvídal, se znovu začínaly zaplňovat, překypovat věcmi, které žily jen okamžik a pak putovaly

umřít do skříní: až do příštího spalování. »Někdo by měl vymyslet, co dělat s věcmi, které přestaly sloužit, ale taky se nedají vyhodit,« říkala. Bylo to tak: děsilo ji, s jakou nenasytnou hltavostí věci zabíraly prostor k životu, vytěsňovaly lidské bytosti, zaháněly je do kouta, a tak je nakonec stěhovala tam, kde je nebylo vidět. Ve skutečnosti totiž nebyla tak pořádná, jak si myslela; měla jenom vlastní beznadějnou metodu, jak pořádkumilovně vypadat: nepořádek prostě schovávala. Toho dne, kdy Juvenal Urbino zemřel, museli vystěhovat půl pracovny a věci a nábytek nacpat do ložnic, aby bylo kde u nebožtíka bdít.

Když domem prošla smrt, poskytlo jí to řešení. Jakmile spálila manželovo šatstvo, uvědomila si, že se jí ruka nezachvěla, a stejně neochvějně tedy čas od času zakládala hranici a házela do ohně všechno, staré i nové věci, nemyslivce na řevnivost boháčů ani na odplatu chudáků umírajících hladu. Nakonec dala porazit pahýl mangovníku, aby po neštěstí nezůstalo ani stopy, a živého papouška darovala novému Městskému muzeu. Teprve pak začala po svém dýchat v domě, o jakém vždycky snila: prostorném, snadno udržovatelném a vlastním.

Dcera Ofelia s ní zůstala tři měsíce a pak se vrátila do Nového Orleansu. Syn s rodinou přicházel každou neděli na rodinný oběd, a kdykoli mohl, zašel za ní i během týdne. Jakmile byla z nejhoršího venku, začaly ji navštěvovat i nejbližší přítelkyně; hrály karty na terase s vyhlídkou na oholené patio, v kuchyni zkoušely nové recepty a zpravovaly ji o tajném životě nenasytného světa, který bez její účasti nadále existoval. Jednou z jejích nejčastějších návštěvnic byla Lucrecia del Real del Obispo, aristokratka staré ražby, s níž ji vždycky pojilo dobré přátelství a která se s ní po smrti Juvenala Urbina více sblížila. Lucrecia del Real del Obispo, ztuhlá artritidou a vyzdravělá z nepravostí svého života, jí od té doby poskytovala nejen nejlepší společnost, ale také se s ní radila o různých podnikcích společenské a světské povahy, které se ve městě chystaly, a to Fermině Dazové dodávalo pocit vlastní užitečnosti, za niž nevděčila protektorskému stínu svého manžela. A přece s ním nikdy nebyla ztotožňována tak jako

ted', poněvadž lidé jí přestali říkat dívčím jménem, jak jí odevždy říkali, a začala být vdova Urbinová.

Nechápala, čím to je, ale jak se blížilo první výročí manželovy smrti, cítila, že vstupuje do jakéhosi stinného, svěžího, tichého prostoru: do luhů nevyhnutelnosti, se kterou je třeba se smířit. Dosud si neuvědomovala, a řadu let si to také neuvědomila, nakolik jí písemné meditace Florentina Arizy pomohly dospět k duševnímu míru. Poměřila jimi svou zkušenost a díky jim porozuměla vlastnímu životu a mohla s jasnou myslí očekávat to, co stáří přinese. Setkání na zádušní mši dalo Florentinu Arizovi jakoby zážrakem seslanou příležitost, aby pochopil, že také Fermina Dazová je díky jeho povzbudivým dopisům připravena smazat minulost.

O dva dny později od něho dostala dopis, který se od předchozích odlišoval: byl psaný rukou, na lněném papíře, a na rubu obálky zřetelně stálo plné jméno odesilatele. Byl to týž květnatý rukopis jeho prvních dopisů, táž lyrická vůle, ale tentokrát uplatněné v jediném prostém odstavci poděkování za čest, kterou mu prokázala pozdravem v katedrále. Fermina Dazová na dopis myslela ještě několik dní poté, co si jej přečetla, s duší rozháranou nostalgií a se svědomím tak čistým, že se příští čtvrtek Lucrecie del Real del Obispo bez jakékoli souvislosti zeptala, jestli náhodou nezná Florentina Arizu, toho majitele říčních lodí. Lucrecia řekla, že zná: »Zdá se, že je to ztracený sucubus.« Opakovala, co se běžně povídalo: nikdy nebylo známo, že by chodil s nějakou ženou, přestože byl taková dobrá partie, a má prý tajnou kancelář, kam si vodí děti, které v noci pochytná na molu. Fermina Dazová tyhle báchorky slýchala, kam jí sahala paměť, a nikdy na ně nevěřila a nepřikládala jim váhu. Ale když je tak přesvědčivě slyšela opakovat i Lucrecii del Real del Obispo, o níž se svého času rovněž říkalo, že má zvláštní choutky, neudržela se a postavila věci tam, kam patří. Vyprávěla jí, že zná Florentina Arizu od dětství. Připomněla, že jeho matka mívala galanterní krámk ve Sklenářské uličce, a také že vykupovala staré košile a prostěradla, dělala z nich cupaninu a tu prodávala jako nouzový obvazový materiál za občanských válek. A s jistotou uzavřela: »Jsou to počestní lidé,

a vyšvihli se vlastním úsilím.« Pronesla to s takovým zápallem, že Lucrecia vzala zpět, co předtím říkala: »Nakonec i o mně se vykládají podobné věci.« Fermina Dazová nepocítila zvědavou potřebu zeptat se sebe samé, proč tak vášnivě obhajuje muže, který prošel jejím životem jako pouhý stín. Dál na něj myslela, zvláště když přicházela pošta, ale jeho dopis v ní nebyl. Uplynuly dva týdny mlčení, když tu ji z odpoledního spánku vyburcovalo poplašené šeptání služky.

»Paní,« šeptala, »je tady don Florentino.«

Byl tu. První, co Fermina Dazová pocítila, byla panika. Ne, stačila si pomyslet, teď ne, ať přijde jindy, v příhodnější dobu, teď není ve stavu přijímat návštěvy, nemá s ním o čem mluvit. Ale hned se vzpamatovala a nařídila, aby ho zavedli do salónu a nabídli mu kávu, než se upraví. Florentino Ariza čekal dole u vchodu na ulici a pomalu doutnal v pekelném úpalu třetí hodiny odpolední, ale otěže třímal v pěsti. Byl připraven, že ho nepřijme, třeba s nějakou lídnou výmluvou, a tato jistota ho udržovala v klidu. Ale rozhodnost vzkazu jej rozechvěla až do morku kostí, a když vstoupil do svěžího přítmi salónu, neměl ani čas pomyslet, jaký zážrak to prožívá, poněvadž v břiše mu náhle vystřelila krutá bolest a zapěnilo mu v útrobach. Usedl, zadržuje dech, a v mysli mu neodbytně vytanul prokletý obraz ptačího hovínka na jeho prvním milostném listě. Seděl bez hnutí v přítmi, dokud první zimničný poryv nepřešel, odhodlán vzít v tuto chvíli na svá bedra jakoukoli katastrofu, jenom proboha ne tuhle nespravedlivou nehodu.

Dobře se znal: přestože trpěl vrozenou zácpou, útroby jej za ta dlouhá léta jeho života třikrát nebo čtyřikrát na veřejnosti zradily, a ve všech těch třech či čtyřech případech se musel vzdát. Pouze v těchto situacích, a v jiných, právě tak naléhavých, si uvědomoval, jak pravdivá je věta, kterou rád žertem opakoval: »Nevěřím v Boha, ale bojím se ho.« Neměl čas o tom zapochybovat: usilovně vzpomínal na nějakou modlitbičku, aby se pomodlil, ale v paměti měl pusto. Když byl malý kluk, naučil ho jeden chlapec kouzelné zaříkávadlo, jak se trefit, když stříleli kamenem po ptácích: »Haklice bukvíce, picnu tě do voka, ať ti sletí palice.« Vyzkoušel si to, jak-

mile se poprvé vydal do lesa s novým prakem, a pták padl, jako by ho srazil blesk. Matně si pomyslel, že by jedno s druhým mohlo nějak souviset, a přefíkával si ta slůvka tak vroucně, jako by se modlil, ale kýžený výsledek se nedostavil. Střeva se mu zkroutila, jako by se mu v bříše otáčel hřídél, zabublalo to v něm a zaškvřcelo, až ho polil ledový pot. Služka, která mu nesla kávu, se vyděsila, poněvadž vypadal jako nebožtík. »To je tím vedrem,« vydechl. Otevřela okno v domnění, že mu tím pomůže, ale odpolední slunce jej udeřilo přímo do tváře a tak museli okno zase zavřít. Právě pochopil, že už to nevydrží ani o minutu déle, když se v salóne objevila Fermina Dazová, skoro neviditelná v přítmí, a polekala se, když uviděla, v jakém je stavu.

»Můžete si odložit sako,« řekla.

Větší trýzeň než smrtelné hryzení v útrokách by mu způsobilo, kdyby zaslechla, jak to v něm škrundá. Dokázal přežít ještě vteřinu, aby stačil říct, že ne, že se jenom přišel zeptat, kdy by za ní směl přijít. »Ale vždyť už tady jste,« řekla rozladěně a pozvala ho dál, na vnitřní terasu, kde nebude takové vedro. Odmítl, jako by tiše zakvílel:

»Prosím vás, raději zítra, kdyby to bylo možné.«

Vzpomněla si, že zítra je čtvrtek, den, kdy ji pravidelně navštěvovala Lucrecia del Real del Obispo, a vynesla neodvolatelné rozhodnutí: »Pozití v pět.« Florentino Ariza poděkoval, v nouzi místo rozloučení pokynul kloboukem a odešel, aniž v kávě smočil ret. Fermina Dazová zůstala zmateně stát uprostřed salónu, nechápajíc, co se to vlastně přihodilo, dokud kdesi daleko na ulici neutichlo poprskávání motoru. Florentino Ariza si na zadním sedadle našel co možná nejméně bolestivou polohu, zavřel oči, povolil svaly, a odevzdal se do vůle těla. Bylo mu, jako by se znovu narodil. Řidič, který se po tolika letech v jeho službách přestal čemukoli podívat, nehnul brvou. Když mu ale před domem otvíral dvířka vozu, poznamenal:

»Pozor na to, done Floro, tohle vypadá na cholera.«

Ale bylo to totéž co vždycky. Florentino Ariza za to poděkoval pánubohu v pátek přesně v pět hodin odpoledne, kdy ho služka přítmím salónu provedla na terasu v patiu a tady,

u stolku prostřeného pro dvě osoby, uviděl Ferminu Dazovou. Nabídla mu čaj, čokoládu nebo kávu. Požádal o kávu, hodně horkou a hodně silnou, a Fermina Dazová služce nařídila: »Pro mě jako obvykle.« Jako obvykle představovalo pořádně silnou čajovou tresť ze směsi několika orientálních druhů; dávala si čaj vždycky po siestě, pro povzbuzení. Než dopila konvičku a Florentino Ariza svůj džbánek kávy, oba načali a zase opustili několik témat, ne proto, že by je skutečně zajímala, ale spíš aby se vyhnuli těm, kterých se ani on, ani ona neodvažovali dotknout. Oba se cítili nesví a nechápali, co tu dělají, tak vzdáleni svému mládí, tady, na šachovnicové terase nějakého domu, který nebyl ničím a kde to dosud bylo cítit hřbitovními květy. Poprvé proti sobě seděli tak blízko, poprvé měli dost času, aby si po půl století nezaujatě pohlédli do tváře, a oba se uviděli takoví, jací byli: dva staří lidé se smrtí v zádech, kteří nemají nic společného, leda vzpomínku na jakousi prchavou minulost, nepatřící už jim, ale dvěma mladým lidem ztraceným v čase, kteří mohli být jejich vnuky. Říkala si, že teď se Florentino Ariza alespoň přesvědčí, jak liché jsou jeho sny, jak málo odpovídají skutečnosti, a konečně se zbaví svých nemístných představ.

Aby se vyhnula trapným odmlkám či nežádoucím tématům, zvolila to, které bylo nasnadě, a začala se ho vyptávat na říční lodi. Zdálo se nepodobné pravdě, že on, jejich majitel, se po řece plavil jen jednou jedinkrát, před mnoha a mnoha lety, kdy s podnikem neměl nic společného. Fermina Dazová důvod jeho tehdejší cesty neznala a on by dal duši za to, aby jí to směl povědět. Ani ona řeku neznala. Její manžel sdílel nechuf vůči andskému povětří a maskoval to nejrůznějšími argumenty: zátěží, jakou představují velké výšky pro srdce, možností chytit zápal plic, dvojakostí tamějších lidí, nespravedlivostí centralismu. A tak znali sice půl světa, ale neznali svou vlastní zem. V současné době létal v povodí řeky Magdaleny hydroplán Junkers; s dvoučlennou posádkou, šesti cestujícími a poštovními pytlí na palubě poletoval od městečka k městečku jako aluminiová kobylika. »Vypadá to, jako když v povětří lítá truhla s nebožtíkem,« poznamenal k tomu Florentino Ariza. Fermina Dazová se zúčastnila prvního letu

balónem a nic se nebála, ale teď stěží dokázala uvěřit, že to byla ona, kdo se odvážil podobného dobrodružství. »Je to teď jiné,« řekla, a chtěla tím říct, že se změnila ona, ne způsob cestování.

Někdy ji překvapoval zvuk letadel. U příležitosti stého výročí Osvoboditelovy smrti je viděla létat nizoučko nad zemí a provádět všelijaké akrobatické manévry. Jedno z nich, černé jako sup, proletělo nad domy v La Manga tak nízko, že div neškrtlo o střechy, na stromě v sousedství nechalo kus křídla a zůstalo viset v drátech elektrického vedení. Ale ani tak nestránila myšlenku, že na světě může být něco takového jako letadla. Dokonce ani neměla tolik zvědavosti, aby se v posledních letech zajela podívat do zálivu v Manzanillu, kde na vodě přistávaly hydroplány a čluny pobřežní stráže kvůli nim rozháněly rybářské kánoe a stále početnější výletní čluny. Takhle starou ji pověřili, aby kyticí růží přivítala Charlese Lindbergha, když tady přistál při svém letu dobré vůle, a nechápala, jak se takový velikánský, světlolvasý a hezký muž může vznést do vzduchu ve stroječku, který vypadal jako z pomačkaného staniólu a dva mechanici jej museli roztláčit za ocas, aby mu pomohli nahoru. Nešlo jí do hlavy, že by podobné, jen o málo větší letadlo uneslo osm lidí na palubě. Zato slyšela, že taková plavba na říčním parníku je prý hotová slast, poněvadž se nekymácí jako mořská loď, ale na druhé straně jsou tu zase jiná, vážnější nebezpečí jako písečné naplaveniny a přepady lupičů.

Florentino Ariza jí vysvětlil, že tohle všechno jsou pohádky z jiných časů: současné lodě měly taneční sál, velké, přepychově vybavené kajuty jako pokoje v hotelu, s vlastní koupelnou a s elektrickými ventilátory, a že od poslední občanské války se žádné ozbrojené přepady nevyskytovaly. S pocitem osobního triumfu jí rovněž vysvětlil, že tento pokrok byl zvláště a především umožněn svobodou plavby, o kterou se osobně zasazoval a která podnítila vzájemnou soutěživost: místo jediného podniku, jak tomu bylo dřív, teď v říční dopravě prosperovaly tři velmi aktivní společnosti. Rychlý rozvoj aviatiky nicméně pro všechny představoval reálné nebezpečí. Fermina Dazová se ho pokusila utěšit: lodě tu budou

vždycky, poněvadž takových bláznů, kteří by byli ochotni vlézt do té mašinky a létat ve vzduchu, nebude moc, vždyť je to proti přírodě. Nakonec se Florentino Ariza rozhovořil o pokroku v poštovníctví, jak co se týče přepravy poštovních zásilek, tak i jejich doručování; tímto způsobem se jí pokoušel přimět ke zmínce o jeho dopisech, ale to se mu nepodařilo.

O chvíli později se však příležitost dostavila sama. Hovořili už o něčem docela jiném, když je vyrušila služka s dopisem adresovaným Fermině Dazové, který právě přišel zvláštní městskou poštou; služba byla zavedena teprve docela nedávno a řídila se stejným doručovacím systémem jako v případě telegramů. Jako vždycky nemohla najít brýle na čtení. Florentino Ariza zachoval klid.

»Nebude třeba,« řekl. »To psaní je ode mne.«

Bylo. Napsal je předešlého dne, ve stavu hluboké deprese, do které jej uvrhlo zahanbení z první nezdařilé návštěvy. Omlouval se za tu neomalenost, že ji navštívil bez předchozího svolení, a další návštěvy se zřikal. Dopis hodil do schránky, aniž si to dvakrát rozmyslil, a když mu došlo, co udělal, bylo už pozdě. Nepovažoval za nutné tohle všechno vysvětlit, a místo toho Ferminu Dazovou požádal, aby byla tak laskava a dopis nečetla.

»Jistě,« řekla. »Koneckonců dopisy patří tomu, kdo je píše, nemám pravdu?«

Učinil rozhodný krok.

»Svatá pravda,« řekl. »Proto jsou dopisy to první, co se při rozchodu vrací.«

Přešla narázku a podávajíc mu dopis, poznamenala: »Škoda, že si ho nemohu přečíst, poněvadž ty druhé mi moc pomohly.« Zhluboka si vydechl, překvapený, že s takovou bezprostředností řekla mnohem víc, než doufal, a řekl: »Nedovedete si představit, jak mě to dělá šťastným.« Ale Fermina Dazová změnila téma a jemu se po zbytek návštěvy nepodařilo dosáhnout, aby se k věci vrátila.

Rozloučil se po šesté, kdy služebné začaly v domě rozsvěcet světla. Cítil se jistější, ale žádné velké naděje si nedělal; nezapomínal, jak vrtkává byla ve dvaceti a jak nevypočítatel-

ně se dovedla zachovat, a neměl důvody domnívat se, že se změnila. Proto se odvážil s nehranou pokorou zeptat, zda by ještě někdy směl přijít, a odpověď jej znovu překvapila.

»Přijďte, kdy se vám bude chtít,« řekla. »Skoro pořád jsem sama.«

O čtyři dny později, v úterý, přišel znovu, bez ohlášení, a Fermina Dazová nečekala, až naservírují čaj, aby mu pověděla o tom, jak velice jí jeho dopisy pomohly. Řekl, že to přísně vzato nebyly dopisy, nýbrž jednotlivé stránky z knihy, kterou by byl rád napsal. I ona to tak pochopila. Natolik, že by mu je chtěla vrátit, pokud by se ho tím nějak nedotkla, aby je mohl účelněji využít. Dál mluvila o tom, jaké dobro pro ni znamenaly v tom těžkém období, které prožívala po manželově smrti, a říkala to tak procítěně, vděčně a snad i vřele, že se Florentino Ariza odvážil podniknout něco víc než rozhodný krok: přímo skok smrti.

»Dřív jsme si tykali,« řekl.

Tohle bylo zakázané slovo: *dřív*. Pocítila, jak kolem proletěl chimérický anděl minulosti, a chtěla mu uhnout z cesty, avšak Florentino Ariza zašel ještě dál: »V našich dřívějších dopisech, chci říct.« Rozladilo ji to a stálo ji nemálo námahy nedat to na sobě znát. I tak pochopil, že musí postupovat obezřetěji, ačkoli na druhé straně jej tohle klopytnutí poučilo, že je pořád tak tvrdohlavý jako zamlada, jenom se mezi tím naučila, jak to ocukrovat.

»Chci říct,« řekl, »že tyhle dopisy jsou něco docela jiného.«

»Všechno na světě se změnilo,« řekla.

»Já ne,« opáčil. »A vy?«

Držela právě v prstech druhý šálek čaje, ale donesla ho jenom na půl cesty a vyplísnila Florentina Arizu očima, které přečkaly krutost času.

»Na tom teď už nesejde,« řekla. »Nedávno mi bylo dvaasedmdesát.«

Florentina Arizu zasáhla ta věta přímo do srdce. Byl by chtěl najít odpověď rychlou a přesnou jako šíp, avšak přemohlo jej břímě věku: v životě se mu nestalo, že by jej tak krátký rozhovor takhle vyčerpával, srdce ho rozbolelo a každý

jeho úder se mu kovově rozléhal v žilách. Cítil se starý, smutný, nanicovatý, a musel zmlknout, poněvadž se mu naléhavě chtělo plakat. Druhý šálek dopili v tichu, které brázdily předtuchy, a když Fermina Dazová znovu promluvila, bylo to proto, aby služebnou poslala pro složku s dopisy. Málem ji požádal, ať si je ponechá, poněvadž je psal pro jistotu s průklepem, ale pomyslel si, že by jeho obezřelé opatření považovala za nízkost. Nebylo o čem dále hovořit. Než se rozloučil, nadhodil, že by přišel příští úterý ve stejnou dobu. Položila si otázku, jestli má být tak povolná.

»Nevidím, jaký smysl by mělo tolik návštěv,« řekla.

»Nemyslel jsem si, že by žádný neměly,« řekl.

A tak příští úterý v pět odpoledne přišel znovu, a potom přicházel každý následující úterek, aniž se musel předem ohlašovat, poněvadž od konce druhého měsíce se tyhle pravidelné týdenní návštěvy začlenily do běžných životních zvyklostí obou dvou. Florentino Ariza přinášel anglické suchary k čaji, kaštany máčené v cukru, řecké olivy, drobné salónní lahůdky, které objevil na zaoceánských parnicích. Jednoho úterka přinesl kopii její a Hildebrandiny podobanky, kterou před více než půlstoletím zhotovil belgický fotograf; získal ji za patnáct centimů na jedné dražbě pohlednic v Pisařské dvoraně. Fermina Dazová si nedokázala vysvětlit, jakým způsobem se portrét dostal až tam, a také Florentino Ariza si to nedokázal vysvětlit jinak než jako zázrak lásky. Jednoho rána řezal ve své zahradě růže a neodolal pokušení, aby příště Fermině Dazové jednu nepřinesl. Z hlediska květomluvy to nebylo nic jednoduchého vzhledem k tomu, že obdarovanou měla být čerstvá vdova. Rudá růže, symbol planoucí vášně, mohla být urážkou jejímu smutku. Žluté růže, které v jiném jazyce značily přízeň osudu, vyjadřovaly v běžném slovníku žárlivost. Kdysi se doslechl o černých růžích, pěstovaných v Turecku, jež by patrně byly pro tuhle příležitost nejvhodnější, ale nesehnal je, aby je ve své zahradě aklimatizoval. Po dlouhém přemýšlení se rozhodl, že zkusí štěstí s bílou růží, ačkoli ty se mu líbily méně než ostatní a připadaly mu takové nijaké a němé: neříkaly nic. Na poslední chvíli zbavil stonek trnů, pro případ, že by jim Fermina Dazová přičítala nějaký nedobrý význam.

Růže byla přijata dobře, jako pozornost bez postranních úmyslů, a tak byl úterní obřad obohacen o nový prvek; zvyk se natolik ujal, že na čajovém stolku už při jeho příchodu po každé trůnila váza s vodou pro bílou růži, kerou přinášel v ruce. Jednoho úterka vložil růži do vázy a jakoby mimochodem poznamenal:

»Za našich časů se nenosívaly růže, ale kamélie.«

»Máte pravdu,« řekla. »Jenomže se nosily s jiným úmyslem, a vy to víte.«

Takhle to dopadlo pokaždé: jakmile se pokusil zajít o krůček dál, zatarasila mu cestu. Tentokrát ale, přestože ho jaksepatří odpálila, zjistil, že trefil do černého: musela se odvrátit, aby zakryla ruměncem. Hořel jí na tváři, palčivý, mladistvý, a žil si po svém tak troufale, že se rozhněvala sama na sebe. Florentino Ariza obezřele stočil řeč jinam, ale jeho velkorysost byla příliš zjevná; Fermina Dazová vycítila, že byla přistižena, a dopálila se tím víc. Byl to špatný úterek. Málem mu řekla, aby víckrát nechodil, ale představa, že by se měli rozvádět jako nějaká snoubenecká dvojice, jí přišla tak směšná, že se hystericky rozesmála. Následující úterý, když Florentino Ariza vkládal růži do vázy, zapátrala v mysli a s radostí zjistila, že rozladění z minulého úterka se beze stopy rozplynulo.

Návštěvy brzy začaly nabývat nepohodlné rodinné šíře; občas se jakoby náhodou stavoval doktor Urbino Daza s manželkou a oba zůstávali na karty. Florentino Ariza hrát neuměl, ale Fermina Dazová ho to během jediné návštěvy naučila a společně poslali doktoru Urbinu Dazovi s chotí písemnou výzvu k souboji na příští úterý. Setkání byla všem natolik příjemná, že se zavedla právě tak rychle jako předtím návštěvy, a ustavila se i nepsaná pravidla, čím kdo přispěje. Doktor Urbino Daza a jeho žena, vyhlášená svým cukrářským uměním, přispívali originálními dorty, pokaždé jinými; Florentino Ariza nadále nosil různé nezvyklé pikanterie, které objevil na lodích z Evropy, a Fermina Dazová na každý úterek přichystala nějaké nové překvapení. Turnaje se pořádaly každé třetí úterý v měsíci; o peníze se nehrálo, ale ten, kdo prohrál, musel příště přispět něčím zvlášť neobvyklým.

Doktor Urbino Daza byl v soukromí právě takový, jaký se jevil na veřejnosti; moc důvtipu nepobral, choval se neohraňovaně a trpěl nenadálou lekavostí, takže zničehonic vzrušeně nadskakoval, když ho něco potěšilo anebo sklíčilo, a bez zjevné příčiny se červenal, což zavdávalo důvody k obavám o pevnost jeho duševního zdraví. Docela jistě ale byl tím, kým se na první pohled jevil, a čeho se Florentino Ariza nejvíc bál, aby se o něm neříkalo: hodný člověk. Jeho žena naopak byla živá bytůstka s plebejskou jiskrou a vyjadřovala se trefně a přiléhavě, což poněkud zlidšťovalo její prudkou eleganci. Ke kartám si člověk nemohl přát lepší společníky, a nenasytnou potřebu lásky Florentina Arizy vrchovatě naplnila iluze, že se nachází v rodinném kruhu.

Jednou večer, když společně vycházeli z domu, jej doktor Urbino Daza požádal, aby s ním poobědval. »Zítřka přesně v půl jedné ve Společenském klubu.« Bylo to pozvání na vybranou krmi s otráveným vínem: přístup do klubu byl omezen různými podmínkami, a jednu z nejdůležitějších překážek představoval nemanželský původ. Strýc Lev XII. udělal v tomhle směru rozčilující zkušenosti a sám Florentino Ariza byl kdysi z klubu ostudně vyveden, když už seděl za stolem, pozván jedním ze zakládajících členů, který mu byl zavázán za nejednu nesnadnou úsluhu v říčním podnikání. Tomu nezbylo, než vzít ho na oběd někam jinam.

»My, kteří stanovíme pravidla, je nejvíc musíme dodržovat,« řekl.

Ve společnosti doktora Urbina Dazy nicméně riziko podstoupil a dostalo se mu vybrané péče, ačkoli zlatá kniha prominentních hostů mu k podpisu předložena nebyla. Oběd byl krátký, jen ve dvou, a proběhl v mollové tónině. Obavy, které Florentina Arizu tísnily od předchozího večera v souvislosti s tímto setkáním, se rozptýlily hned při úvodní skleničce portského. Doktor Urbino Daza s ním chtěl hovořit o matce. Z toho, co všechno mu řekl, Florentino Ariza pochopil, že Fermina Dazová o něm se synem hovořila, a nejen to: ke svému úžasu zjistil, že lhalo v jeho prospěch. Synovi namluvila, že se od dětství přátelili, společně si hráli od té doby, co se přistěhovala ze San Juanu de la Ciénaga, že to byl on, kdo

vedl její první čtenářské kroky, za což je mu zavázána dávnou vděčností. Také mu vyprávěla, že cestou ze školy trávila dlouhé hodiny u Tránsito Arizové v galanterním krámku a pod jejím vedením se tam navyšovala něco skvostných věcíček, poněvadž Tránsito Arizová byla vyhlášená učitelka ručních prací, a pokud se s Florentinem Arizou i nadále nestýkala tak často, nebylo to proto, že by nechtěla, ale poněvadž jejich životní cesty se rozdělily.

Než se doktor Urbino Daza dostal k tomu, co mu leželo na srdci, stočil řeč na stáří. Byl toho názoru, že staří lidé jsou brzdou pokroku, a kdyby nepřekáželi, svět by spěl rychleji kupředu. »Lidstvo postupuje rychlostí nejpomalejšího, tak jako vojsko na pochodu,« řekl. Předvídal humánnější, a tudíž civilizovanější budoucnost, kdy lidé budou izolováni v okrajových městech, jakmile ztratí schopnost postarat se sami o sebe, a tím budou uchráněni hanby, trápení, i té hrozné osamělosti stáří. Z lékařského hlediska, jak soudil, by tou dělicí hranicí mohla být šedesátka. Dokud se ale nedopracujeme k tomuhle stupni soucitu, není tu jiné řešení než starobince; tam se stařečkové mohou navzájem utěšit, poněvadž jsou mezi svými, shodnou se ve svých zálibách i averzích, ve svých mrzutých náladách a ve svých smutcích, a jsou uchráněni přirozených generačních neshod. »Staří lidé mezi starými lidmi jsou méně staří,« řekl. Takže doktor Urbino Daza chtěl Florentinu Arizovi poděkovat, že poskytuje jeho matce v osamělosti vdovství milou společnost, poprosit ho, aby v tom pokračoval i nadále pro dobro jich obou a v zájmu pohodlí celé rodiny, a měl trpělivé pochopení pro její stařecké nálady. Florentino Ariza přijal toto rozuzlení rozhovoru se značnou úlevou. »Buďte klidný,« řekl doktoru Urbinu Dazovi. »Jsem o čtyři roky starší než vaše matka, a ne od nynějška, ale dávno a dávno předtím, než vy jste se narodil.« Neubráníl se pokušení, ulevit si trochou ironie.

»V té vaší budoucí společnosti,« dodal, »byste teď muse! zajít na hřbitov, zanést vaší matce a mně kyticí anturií k obědu.«

Doktor Urbino Daza si do té chvíle vůbec neuvědomil, jak nevhodně znělo jeho proroctví; v úzkých začal něco vysvětlo-

vat a nakonec se nadobro zamotal. Ale Florentino Ariza mu pomohl z nouze. Přímou zářil; věděl, že dříve či později mezi nimi dojde k podobnému setkání, aby splnil, čeho si společenská forma nevyhnutelně žádala, a oficiálně požádal o ruku jeho matky. Oběd vyzněl velmi povzbudivě, jak sám o sobě, tak zejména v tom smyslu, že mu naznačil, jak snadná bude ta neúprosně nutná žádost a jak příznivě bude přijata. Kdyby měl souhlas Ferminy Dazové, nemohla se mu naskytnout vhodnější příležitost, ba co víc: po tom, co bylo při tomhle historickém obědě řečeno, byly veškeré oficiality přebytečné.

Na schodech si Florentino Ariza vždycky dával bedlivý pozor, i v dobách, kdy ještě byl mladý; věděl, že prvním bezvýznamným pádem začíná stáří a smrt že následuje při druhém. Za nejnebezpečnější považoval úzké a strmé schodiště ve vlastním úřadě a dávno předtím, než se musel přemáhat, aby nevrátil nohy za sebou, pozorně obhlížel každý schod a oběma rukama se přidržoval zábradlí. Mnohokrát na něj naléhali, aby dal schodiště přestavět a nahradit je jiným, méně nebezpečným, ale Florentino Ariza vždycky rozhodnutí odkládal na příští měsíc, poněvadž mu připadalo, že by dělal ústupek stáří. Jak roky plynuly, stálo ho čím dál víc času vydrápat se nahoru, ne proto, že by mu to dalo víc práce, jak si sám sobě pospíšil vysvětlit, ale protože po schodech vystupoval stále opatrněji. Když se však to odpoledne vrátil z oběda s doktorem Urbinem Dazou, rozjařený skleničkou portského, které si dali jako aperitiv, a půl sklenkou červeného vína při jídle, hlavně ale triumfálním výsledkem rozmluvy, vzal tanečným skokem tři schody tak mladický, že si vymkl levý kotník, upadl na záda a jen zázrakem si nesrazil vaz. Jak padal, stačil si jasnozřivě pomyslet, že na tohle škobrtnutí neumře, poněvadž logika života nepřipouští, aby dva muži, kteří tolik let milovali jednu a touž ženu, umřeli stejným způsobem pouhý rok po sobě. Nohu mu dali do sádrového krunýře až po lýtko a musel nehybně ležet v posteli, ale živý byl víc než před pádem. Když mu lékař nařídil šedesátidenní nehybnost, nechtěl uvěřit, že by měl takovouhle smůlu.

»Tohle mi nedělejte, pane doktore,« úpěnlivě ho prosil.

»V mém věku jsou dva měsíce totéž jako ve vašem věku deset let.«

Několikrát se pokoušel vstát, nadzvedávaje oběma rukama svou nohu sochy, ale skutečnost ho pokaždé přemohla. Když konečně začal zase chodit, kotník ho sice bolel a záda měl samou proleženinu, ale měl víc než dost důvodů věřit, že osud odměnil jeho vytrvalost pádem, který seslala sama prozřetel-nost.

Nejhorší pro něho byl první pondělek. Kotník už tolik nebolel a lékařská předpověď byla značně povzbudivá, ale Flo-rentino Ariza se nechtěl smířit s představou, že v úterý poprvé za čtyři měsíce neuvidí Ferminu Dazovou. O siestě nakonec rezignoval a napsal jí lístek s omluvou. Psal rukou, na navoněném papíře, svítivým inkoustem na čtení ve tmě, a nehodu a její následky bezostyšně vylíčil v co nejdramatičtějších barvách, aby v ní vzbudil soucit. Odpověď obdržel o dva dny později: psala velice dojatě, velice vlídně, ale ani o slovíčko víc, ani o slovíčko méně, jako ve velkých dobách lásky. Chytil příležitost za pačesy a napsal jí znovu. Když odpověděla i podruhé, rozhodl se, že zajde mnohem dál než v na-rážkách, které si dovoloval při úterních sezeních, a dal si k posteli zavést telefon pod záminkou, že musí sledovat každodenní chod podniku. Požádal slečnu v centrále, aby ho spojila s trojmístným číslem, které znal nazpaměť od té doby, co jí volal poprvé. Ozval se zastřený hlas, napjatý tajemnou dálkou, ten milovaný hlas, odpověděl, poznal druhý hlas, a po třech větách konvenčního pozdravu se rozloučil. Jeho lhostejnost uvrhla Florentina Arizu do zoufalství: znovu byli na samém začátku.

O dva dny později nicméně dostal od Fermíny Dazové dopis: prosila ho, aby jí už nevolal, a měla k tomu pádné důvody. Ve městě bylo tak málo telefonů, že spojení obstarávala slečna v ústředně, a ta znala všechny účastníky i běh jejich života, takže pokud nebyli doma, nevadilo: našla je, ať byli, kde byli. Na oplátku za svou příčinnost si udržovala přehled o telefonických hovorech, odhalovala soukromá tajemství i sebelépe ututlavaná dramata, a nezdídka se stávalo, že vstoupila do dialogu, aby uplatnila svůj názor na věc anebo

zklidnila horké hlavy. Toho roku ještě ke všemu začala vycházet *Spravedlnost*, večerník, jehož jediným cílem bylo zostouzet rodiny dlouhých příjmení, každého uváděl plným jménem a na nikoho a na nic nebral ohledy, čímž se majitel mstil za to, že jeho synové nebyli přijati do Společenského klubu. Fermina Dazová si od té doby dávala nebyvalý pozor na všechno, co říkala či dělala, přestože na jejím životě nelpěla nejmenší poskvrnka, a toto opatření zachovávala i ve vzta-hu ke svým nejbližším. A tak i nadále zůstala s Florentinem Arizou spojena staromódním vláknem vzájemné korespondence. Dopisy putovaly tam i zpět tak často a v hojném počtu, že zapomněl na nohu, na uvěznění v posteli, na všechno, a tělem i duší se oddal psaní dopisů na přenosném stolečku, jaký se v nemocnicích používal ke krmení pacientů.

Znovu si začali tykat, znovu, tak jako kdysi, si začali psát o tom, co dělají, a Florentino Ariza se znovu ukvapil: na okvětní plátky kamélie vytečkoval špendlíkem její jméno a přiložil je k dopisu. Za dva dny je dostal nazpátek bez poznámky. Nemohla si pomoci: připadalo jí to všechno dětinské, a ještě víc jeho vytrvalá snaha křísit vzpomínky na odpole-dne, kdy v parčíku Evangelistů vysedával nad melancholickými verši, na úkryty při cestě do školy, kam si schovávali dopisy, na hodiny vyšívání pod mandloněmi. S bolestí v srdci ho vrátila na patřičné místo zdánlivě náhodnou otázkou, kterou vsunula mezi líčení běžných událostí: »Proč tak usilovně mluvíš o něčem, co není?« Později mu vytkla neplodnou tvrdohlavost, s níž se bránil přirozeně zestárnout. V tom, jak mínila, byl zdroj jeho ukvapenosti a neustálých přehmatů, jichž se dopouštěl přivoláváním minulosti. Nešlo jí na rozum, jak je možné, že člověk schopný dobrat se tak hlubokých reflexí o životě, které jí pomohly překonat tíhu ovdovění, se zamotá do takovýchto dětinskostí, když se pokouší aplikovat své úvahy na vlastní život. Role se vyměnily. Teď to byla ona, kdo se mu snažil dodat odvalu do budoucnosti větou, kterou ve svém zbrklém spěchu nedokázal rozluštit: *Nech plynout čas, však uvidíme, co přinese*. Nikdy totiž nebyl tak dobrý žák jako Fermina Dazová. Nucená nehybnost, každým dnem jasnější-vější jistota o prchavosti času, bláznivá touha zase ji uvidět,

to všechno ho utvrzovalo v přesvědčení, že se tragických následků pádu obával právem, víc, než se kdy domníval. Poprvé začal vědomě myslet na smrt jako na něco, co je skutečné.

Leona Cassianiová ho obden chodila koupat a převlékat mu pyžama, dávala mu klystýry, obsluhovala ho s bažantem, přikládala mu arnikové náčinky na boláky, které se mu udělaly na zádech, a na radu lékaře ho masírovala, aby se předešlo jiným, horším následkům nehybnosti. V sobotu a v neděli ji střídala América Vicuňová, která v prosinci toho roku měla získat učitelskou aprobaci. Slíbil jí, že ji na náklady říční společnosti pošle do Alabamy na vysokoškolský kurs, zčásti aby umlčel svědomí, ale hlavně aby se vyhnul výčitkám, kterými jej dosud nezahrnuła jen proto, že nevěděla, jak do toho, a také aby si ušetřil vysvětlování, které jí dlužil. Nikdy ho nenapadlo, jak se kvůli němu trápila za probdělých nocí v internátě, za sobot a nedělí bez něho, za svého života bez něho, poněvadž ho nikdy nenapadlo, jak moc ho miluje. Ze školy mu úředním dopisem sdělili, že z prvního místa ve třídě propadla na poslední a hrozilo jí, že neudělá závěrečné zkoušky, své povinnosti poručníka se však vyhnul. Rodičům Ameriky Vicuňové neoznámil nic, ochromen pocitem vlastní viny, který se snažil nějak odčarovat, a s dívkou o tom také nemluvil, právem se obávaje, že by ze svého neúspěchu obvinila jeho. A tak věci nechal, jak byly. Aniž si to uvědomoval, začínal svoje problémy odkládat v naději, že je vyřeší smrt.

Nejen obě ženy, které o něj pečovaly, ale i sám Florentino Ariza s překvapením zjišťoval, jak se změnil. Nebylo to ani deset let, co doma za hlavním schodištěm přepadl jednu svou služku, oblečenou a vstoje, a nechal ji v pozeňnaném stavu za kratší čas, než by to stihl filipínský kohout. Musel jí darovat domek s veškerým zařízením, aby odpřísáhla, že strůjcem její hanby byl nedělní poloviční ženich, který jí ani nepolíbil, a její otec a strýcové, vyhlášení sekáči mačetou, se už postarali, aby byla svatba. Zdálo se nemožné, že by to byl jeden a týž muž, ten, jehož po rubu i líci hnětly dvě ženy, které ho ještě před pouhými několika měsíci milostně rozechvívaly a teď ho mydlily horem dolem, osušovaly jej ručníky z egyptské bavlny, masírovaly mu celé tělo, a z něj to nevyrazilo jediný

povzdech roztoužení. Každá si jeho nechutenství vykládala jinak. Leona Cassianiová je považovala za předeheru smrti, kdežto América Vicuňová je přičítala skryté příčině, kterou nemohla vystopovat. Pravdu znal jenom on, a měla vlastní jméno. Spravedlivé to v každém případě nebylo: víc se natrápily ony, jak mu posluhovaly, než on, obsluhovaný jako paša.

Fermině Dazové stačily pouhé tři úterky, aby si uvědomila, jak jí návštěvy Florentina Arizy chybějí. Ve společnosti starých přítelkyň jí bylo dobře, tím líp, jak jí čas vzdaloval manželovým zvyklostem. Lucrecia del Real odjela do Panamy, dát se tam prohlédnout, poněvadž ji sužovala bolest v uchu, na kterou nezabíralo vůbec nic, a za měsíc se vrátila s pocitem značné úlevy, zato slyšela podstatně hůř než předtím, i s trumpetkou, kterou si strkala do ucha. Fermina Dazová nejlépe ze všech přítelkyň snášela její záměny otázek a odpovědí, a tohle Lucrecii povzbuzovalo natolik, že neminulo téměř dne, aby se u ní nezastavila, kdy jí to napadlo. Ale uklidňující odpoledne s Florentinem Arizou jí nemohl nikdo nahradit.

Památka minulosti nevykupovala budoucnost, jak usilovně věřil. Naopak: posilovala přesvědčení, které Fermina Dazová vždycky zastávala, že ono horečné poblouznění ve dvacíti byla dozajista šlechetná a krásná věc, ale docela určité to nebyla láska. Navzdory své drsné upřímnosti mu to nechtěla dávat najevo, ani dopisem, ani osobně, a neměla ani to srdce, aby mu řekla, jak falešně jí znějí všechny ty sentimentální výlevy v jeho dopisech, teď, když poznala zázračnou útěchu jeho písemných meditací, jak ho shazují ty jeho lyrické vyhanosti, jak škodí jeho věci to, že se tak posedle snaží křísit minulost. Ne: jedna jediná řádka z jeho dřívějších dopisů, jediný okamžik jejího vlastního nenáviděného mládí by jí nedaly pocítit, jak nekonečně se mohou vléci úterní odpoledne, jak se teď vlekla bez něho, jak osamělá a nechtěná mohou být, jak byla bez něho.

V jednom ze svých zjednodušovacích záchvatů poslala do odkladiště v konírně rádio, které jí manžel kdysi daroval k nějakému výročí; oba je později chtěli dát do muzea jako první radiopřijímač, který se ve městě objevil. Ve stínu smut-

ku za nebožtíka se rozhodla, že rádio nadále užívat nebude, poněvadž vdova s jejím příjmením nemohla poslouchat hudbu žádného druhu, aniž znectila památku mrtvého, i kdyby tak činila v nejhlubším soukromí. Po třetím úterku opuštěnosti však dala přijímač přenést z konírny do salónu, ne že by se jako kdysi chtěla kochat sentimentálními písněmi, které dřív chytala na Riobambě, ale aby mrtvý čas vyplnila usazenými seriály ze Santiaga de Cuba. Bylo to případné rozhodnutí, poněvadž od narození dcery začala ztrácet pravidelné čtenářské návyky, které jí manžel usilovně vštěpoval od svatební cesty, a jak měla čím dál unavenější zrak, ztratila je úplně, takže nakonec celé měsíce ani nevěděla, kde nechala brýle.

Rozhlasové seriály ze Santiaga de Cuba si oblíbila natolik, že napjatě čekala na další každodenní pokračování. Občas si poslechla zprávy, aby se dozvěděla, co se ve světě děje, a pokud byla doma sama, což se stávalo zřídka, ztlumila zvuk co nejméně a vyladila si hudbu ze Santo Dominga anebo z Portorika, a poslouchala zřetelné a daleké *merengues* a *plenas*. Jednou v noci chytila nějakou neznámou stanici, která naráz vyrazila tak hlasitě a jasně, jako by vysílala z domu v sousedství, a vyslechla drásavou zprávu: dva staré lidi, kteří celých čtyřicet let jezdili na totéž místo, zopakovat si líbánky, ubil veslem člunař, kterého si najali k projížďce, aby je mohl okrást o peníze, které při sobě měli: dělalo to čtrnáct dolarů. Událost ji zasáhla ještě otrěsněji, když jí Lucrecia del Real vylíčila celý příběh, jak ho otiskly jedny místní noviny. Jak policie zjistila, ti dva, ona osmasedmdesátiletá, on čtyřiaosmdesátník, byli tajní milenci, kteří spolu čtyřicet let trávili dovolenou, ačkoli každý žil v pevném a šťastném manželství a měl početnou rodinu. Ferminu Dazovou sladkobolné příběhy rozhlasových seriálů nikdy nedojaly k pláči, ale tentokrát měla co dělat, aby potlačila slzy, které se jí zadržely v hrdle. V příštím dopise jí Florentino Ariza bez komentáře poslal novinový výstřížek se zprávou.

Nebyly to poslední slzy, které měla potlačit. Florentino Ariza si ještě neodpykal své šedesátidenní sádrové vězení, když *Spravedlnost* přes celou šířku titulní strany a s fotografiemi obou protagonistů zveřejnila senzační odhalení údajné-

ho tajného poměru mezi doktorem Juvenalem Urbinem a Lucrecií del Real del Obispo. Spekulovalo se v něm o podrobnostech, o tom, jak často a jakým způsobem se milenci stýkali, a o tichém souhlasu manžela, který se oddával sodomským zvěrstvům s černochy na svém cukrovaru. Článek, vytištěný v barvě krve obrovským písmem vyřezaným do dřeva, zahřměl mezi rozklíženou místní aristokracií jako rána z nebe, ohlašující konec světa. Ani řádka však nebyla pravdivá: Juvenal Urbino a Lucrecia del Real byli za svobodna důvěrní přátelé a zůstali jimi i poté, co každý z nich uzavřel manželství, ale milenci nebyli nikdy. Buď jak buď, cílem článku zřejmě nebylo poškodit jméno doktora Juvenala Urbina, jehož památka se těšila jednomyslné úctě, ale poškodit manžela Lucrecie del Real, který byl před týdnem zvolen předsedou Společenského klubu. Skandál byl za pár hodin zažehán, ale Lucrecia del Real od té doby Ferminu Dazovou nenavštívila, a ta si to vyložila jako doznání viny.

Brzy nicméně vyšlo najevo, že ani ona není uchráněna rizika, které vyplývalo z jejího společenského postavení. *Spravedlnost* zběsile zaútočila i na ni, a to na jejím nejslabším místě: šlo o obchody jejího otce. V době, kdy byl donucen vystěhovat se ze země, znala z jeho temných čachrů jenom jednu jedinou epizodku, jak jí o tom vyprávěla Gala Placidiová. Když jí později, po slyšení u guvernéra, doktor Urbino historiku potvrdil, nabyla přesvědčení, že se otec stal obětí nějaké ničemnosti. Věc se měla tak, že se v domě v parčíku Evangelistů objevili dva agenti vládní policie s povolením k prohlídce, dům prohledali odshora dolů, ale to, co hledali, nenašli a nakonec Gale Placidiové nařídili, aby jim otevřela šatník se zrcadlovými výplněmi, který stál v bývalé ložnici Fermíny Dazové. Gala Placidiová, které byla v domě sama, bez možnosti dát někomu vědět, to odmítla udělat pod záminkou, že nemá klíč. Jeden z agentů tedy vytáhl revolver, pažbou rozbil zrcadlovou výplň na dveřích a zjistil, že prostor mezi sklem a dřevem je vyplněn falešnými stodošarovkami. Tak se uzavřel řetěz stop, jež vedly k Lorenzu Dazovi jako k poslednímu spojovacímu článku rozsáhlé mezinárodní operace. Podvod byl proveden mistrně, poněvadž bankovky

měly originální vodoznak: prostřednictvím chemického postupu, který se spíš podobal čarám, ponězokazci smyli tisk z jednodolarových bankovek a přetiskli je na stodolarové. Lorenzo Daza namítal, že skříň koupil dávno potom, co se dcera vdala, a že se do domu musela dostat už s ukrytými bankovkami, ale policie si ověřila, že stála v ložnici od té doby, co Fermína Dazová chodila do lycea. Falešné bohatství mohl za zrcadlo schovat jedině on. To bylo vše, co řekl doktor Urbino své ženě po slyšení u guvernéra, potom, co se zavázal, že tchána pošle tam, odkud přišel, aby se skandál utulal. Jenomže večerník psal mnohem víc věcí.

Psal, že za jedné z mnoha občanských válek v minulém století Lorenzo Daza prostředkoval mezi liberálním prezidentem Aquileem Parrou a jistým Josephem K. Korzeniowským, původem z Polska, který se tu několik měsíců zdržoval jako člen posádky obchodní lodi *Saint Antoine*, jež plula pod francouzskou vlajkou, pokoušeje se sjednat konečnou podobu spleťtého obchodu se zbraněmi. Korzeniowski, jenž se měl později ve světě proslavit pod jménem Joseph Conrad, navázal spojení s Lorenzem Dazou, neznámo jak, a ten od něj odkoupil celý náklad zbraní na účet vlády; platba byla provedena ve zlatě a všechny papíry a potvrzenky byly v náležitém pořádku. Podle novin pak Lorenzo Daza prohlásil, že o zbraně přišel při nějakém neověřeném přepadu, a za dvojnásobek skutečné ceny je prodal konzervativcům, kteří válčili proti vládě.

Dále *Spravedlnost* psala, že v době, kdy generál Rafael Reyes zakládal válečné námořnictvo, Lorenzo Daza za pakatel skoupil náklad přebytečných bot britské armády a touto jedinou operací za šest měsíců zdvojnásobil svůj majetek. Když zásilka dorazila do zdejšího přístavu, Lorenzo Daza, jak list uváděl, ji odmítl převzít, poněvadž náklad sestával jenom z bot na pravou nohu, ale když potom celní správa podle platných zákonů zásilku vydražila, dostavil se jako jediný zájemce a celý náklad odkoupil za symbolickou částku sto peso. Jeho komplic zároveň skoupil za stejných podmínek náklad levých bot, který současně dorazil do přístavu v Riohache a tamní celnice ho musela dát do dražby. Jakmile boty

spároval, zaštitil se svým příbuzenstvím s rodinou Urbinů de la Calle a prodal je nově vzniklému válečnému námořnictvu s dvoutisíciprocentním ziskem.

V závěru článek ve *Spravedlnosti* uváděl, že Lorenzo Daza se koncem minulého století neodstěhoval ze San Juanu de la Ciénaga proto, že by snad hledal příznivější luft pro budoucnost své dcery, jak s oblibou říkával; musel odejet, poněvadž byl přistižen při výnosné podnikatelské činnosti: mísil totiž dovážený tabák s jemně nasekaným papírem a prováděl to tak obratně, že ani nejvytříbenější znalci mezi kuřáky podvod nezjistili. Rovněž se odhalilo, že měl styky s jistou tajnou mezinárodní organizací, která koncem minulého století neobyčejně plodně podnikala v nezákonném pašování Číňanů z Panamy. Naopak podezřelý obchod s mulami, který kdysi pověstí Lorenza Dazy tak značně uškodil, zřejmě představoval jediný početný podnik v jeho životě.

Když vstal Florentino Ariza z postele, záda rozbolavěla, jako by ležel v trní, a poprvé se vydal ven s hůlkou z želvoviny místo deštníku, jeho první kroky vedly k Fermině Dazové. Vypadala, jak ji neznal; všechno, čím se na ní stáří podepsalo, vyplulo na hladinu a hlodala v ní zahořklost, která jí vzala chuť k životu. Doktor Urbino Daza dvakrát Florentina Arizu v jeho vyhnanství navštívil a vyprávěl mu, jak drtivě ty dva články ve *Spravedlnosti* na jeho matku dolehly. První v ní vyvolal tak početilé rozhořčení na nevěrného manžela a na poradnou přítelkyni, že přestala chodit k rodinné hrobce, kterou navštěvovala jednou měsíčně vždycky v neděli, poněvadž nesnesla pomyslení, že doktor Urbino nemůže v truhle uslyšet všechny ty urážky, které na něj chtěla vykřičet: hádala se s nebožtíkem. Lucrecii del Real dala vyřídít po komkoli, kdo by jí to vyřídít chtěl, ať se utěší tím, že mezi všemi těmi, co prošli její postelí, měla aspoň jednou opravdového chlapa. Co se týkalo článku o Lorenzu Dazovi, těžko říct, co jí zasáhlo hůř, zda samo zveřejnění, anebo pozdní objev otcovy pravé totožnosti. Ale jedna z těch dvou věcí, anebo obě dvě, ji úplně sebraly. Vlasy barvy čisté oceli, které tak zušlechťovaly její tvář, vypadaly teď jako žluté cancourky kukuřice a její krásné oči panterky ztratily dřívější lesk a nezablýskly se ani

odleskem hněvu. Z každého jejího pohybu bylo znát, že nechce dál žít. Dávno přestala kouřit, ať zavřená v koupelně anebo jinak, ale teď začala znovu, poprvé veřejně, napřed cigarety, které si balila sama, jak to měla vždycky ráda, a potom, poněvadž už neměla čas ani trpělivost sama si je balit, přešla na nejobyčejnější kuřivo, jaké bylo v obchodě k dostání. Někdo jiný než Florentino Ariza by si byl položil otázku, co může budoucnost přinést někomu, jako je on, starci, který se belhá o holi, záda sedřená jako osel, a ženě, která si už nepřeje jiné štěstí než smrt. Ale to nebyl jeho případ. Z trosek pohromy vynesl světélko naděje, poněvadž v jeho očích Fermina Dazová neštěstím rostla k velikosti, hněvem zkrásněla a v zanevření na svět se jí vrátila nezkrotnost jejich dvaceti let.

Měla o důvod víc, proč být Florentinu Arizovi zavázána vděčností; na základě těch hanebných článků poslal do *Spravodlnosti* příkladný dopis o etické odpovědnosti tisku a respektování cizí cti. Otištěn nebyl, avšak autor zaslal jednu kopii Obchodnímu listu, nejstarším a nejserióznějším novinám na karibském pobřeží, a ty dopis otiskly ve výrazné úpravě na první straně. Byl podepsán pseudonymem Jupiter a byl natolik uvážený, britký a dobře napsaný, že se autorství přičítalo některým z nejvýznamnějších provinčních spisovatelů. Byl to osamělý hlas v širém oceáně, zazněl však silně a daleka. Fermina Dazová věděla, kdo je autorem, a nemusel jí to nikdo říkat; poznala totiž některé myšlenky a dokonce i jednu doslovnou větu z mravních úvah Florentina Arizy. Přijala jej tedy vřele, s náklonností, která se v rozháranosti a prázdnotě její opuštěnosti zazelenala novým listem. Někdy v té době se América Vicuñaová jednoho sobotního odpoledne ocitla sama v ložnici domu ve Sklenářské uličce a čistě náhodou, aniž je hledala, objevila v neuzamčené skříni strojopisné průklepy meditací Florentina Arizy a rukou psané dopisy Fermíny Dazové.

Doktor Urbino Daza s radostí přijal skutečnost, že se obnovily návštěvy, které na jeho matku působily tak povzbudivě. Ne tak jeho sestra Ofelia; vrátila se z Nového Orleansu první lodí ovocnářské společnosti, sotva se doslechla, že Fer-

mina Dazová udržuje podezřelé přátelství s mužem, jehož mravní osvědčení nepatří k nejlepším. Její pobouření způsobilo krizi hned první týden, jakmile vyzorovala, že Florentino Ariza je tu jako doma a že při návštěvách, které se protahovaly až do pozdního večera, je to samé šuškáni a škorpení se jako mezi dvěma snoubenci. To, co se doktoru Urbinu Dazovi jevílo jako prospěšná spřízněnost dvou osamělých starých lidí, vyhlíželo v jejich očích neřestně, jako tajný konkuřinát. Takováhle byla Ofelia Urbinová odjakživa; své babičce z otcovy strany, doně Blance, se podobala víc, než kdyby byla její dcera. Chovala se distingovaně a vznešeně jako ona, a tak jako ona žila v zajetí předsudků. Nevinné přátelství mezi mužem a ženou si nedokázala představit ani ve věku pěti let, natožpak v osmdesáti. V hádce s bratrem, v níž se projevila jako ostřílená bojovnice, prohlásila, že k tomu, aby Florentino Ariza matku docela utěšil, chybí leda to, aby si k ní vlezl do její vdovské postele. Doktor Urbino Daza neměl dost kuráže, aby jí odporoval, jako ji ve sporech se sestrou neměl nikdy, ale místo něj zasáhla jeho manželka s věcnou obhajobou lásky v každém věku. Ofelia ztratila hlavu.

»Láska je v našem věku směšná,« zaječela na ni, »ale v jejich věku je to svinstvo.«

Předsevzala si, že Florentina Arizu vypudí z domu, a dala se do toho s takovým zápalem, že se věc donesla ke sluchu Fermíny Dazové. Zavolala si dceru do ložnice, jako vždycky, když s někým chtěla mluvit, aby to služky neslyšely, a požádala ji, aby jí svá obvinění zopakovala do očí. Ofelia nic neosladila: byla si jistá, že Florentino Ariza, ten vyhlášený zvrhlík, jak kdekdo ví, usiluje o pochybný vztah, který by dobré jméno rodiny poškodil mnohem víc než nějaké lumpárničky Lorenza Dazy anebo naivní avantýry Juvenala Urbina. Fermina Dazová ji poslouchala bez slova, málem bez mrknutí, ale když ji dovyslechla, byla proměněná: vrátila se zas do života.

»Jestli mě něco bolí, tak jedině to, že nemám dost síly, abych tě zpráskala, jak zaslouhuješ za svou opovážlivost a podezíravost,« řekla. »Ale hned teď se sebereš a půjdeš z tohoto domu, a já ti při ostatcích své matky přísahám, že sem nevkročíš, co budu živa.«

Nebylo moci, která by jí to rozmluvila. Ofelia zatím přesídlila k bratrovi a odtud posílala matce po vysokých emisarech všemožné supliky. Zbytečně. Ani synův zprostředkovací pokus, ani přímluvy přítelkyň, nic ji nezlomilo. Snaže, se kterou vždycky držela spolky, vyznačující se nádechem jisté lidovosti, to nakonec důvěrně vysypala s květnatou výřečností svých lepších let: »Před sto lety mi kvůli tomuhle člověku posrali život, protože jsme byli moc mladí, a teď by nám to chtěli udělat znova, poněvadž jsme moc staří.« Od nedopalku si zapálila novou cigaretu a vylila ze sebe zbytek jedu, který jí šířal útroby.

»Ať jdou do prdele,« řekla. »Jestli my vdovy máme nějakou výhodu, tak tu, že už nám nemá kdo poroučet.«

Nedalo se nic dělat. Když se Ofelia přesvědčila, že vyčerpala všechny možnosti, vrátila se do Nového Orleansu. Podářila se jí dosáhnout jedině toho, že se s ní matka rozloučila. Fermina Dazová se nakonec dala uprosit, ale vkročit do domu jí nedovolila: tohle odpřisáhla při kostech své matky, jediných, které pro ni za těch dnů temnot zůstaly čisté.

Při jedné z prvních návštěv, kdy hovořili o jeho rejdařském podniku, Florentino Ariza nabídl Fermině Dazové, aby si udělala odpočinkovou cestu po řece. Kdyby pak plavbu lodí spojila s jednodenní cestou vlakem, mohla by se podívat až do hlavního města, které jako většina jejich vrstevníků z karibského přímoří nazývali postaru, jménem, jaké neslo do předchozího století: Santa Fe. Ale Fermina Dazová si v tomhle ohledu zachovávala manželovy averze a nechtěla poznat to studené a šeré město, kde ženy nevycházejí z domovů, leda v pět ráno na jitřní, a nesmějí vstupovat do cukráren ani do veřejných úřadů, jak slyšela, a kde jsou na ulicích v každou denní dobu ustavičné zácpy pohřebních průvodů a drobně tam mrholí od začátku světa: huř než v Paříži. Na druhé straně ji silně přitahovala řeka; chtěla uvidět kajmany slunící se na písčiny březích, chtěla být za noci probuzena ženským nářkem kapustňáků, ale představa, že by ve svém věku, a ještě k tomu sama, jako vdova, měla podniknout tak obtížnou cestu, jí připadala nereálná.

Později, když dospěla k rozhodnutí zůstat naživu a žít i bez

manžela, přednesl jí pozvání znovu, a tenkrát se jí ta možnost zdála o něco pravděpodobnější. Ale po hádce s dcerou, roztrpčená tím, jak bylo otci ukřivděno, rozezlená na mrtvého manžela, rozzuřená na Lucrecii del Real, tu úlisnou falešnici, kterou tolik let považovala za svou nejlepší přítelkyni, se ve vlastním domě cítila přebytná. Jednou odpoledne, zatímco popíjela svůj odvar z čajových lístků všeho druhu, se zadívala na rozblácené patio, kde se už neměl znovu zazelenat strom jejího neštěstí.

»Jestli bych něco chtěla,« řekla, »tak vypadnout z tohoto domu a jít a jít a jít, a nikdy se sem nevrátit.«

»Odjeď na lodi,« řekl Florentino Ariza.

Zamyšleně se na něj zadívala.

»No vidíš, to by možná šlo,« řekla.

Nenapadlo ji to o vteřinu dřív, než to řekla, ale stačilo, aby tu možnost připustila a vzala ji za hotovou věc. Syn a snacha porozuměli a nadšeně s nápadem souhlasili. Florentino Ariza si pospíšil s upřesněním, že Fermina Dazová bude na jeho lodích čestným hostem; bude mít k dispozici kajutu, kde by se cítila jako doma, dokonalou obsluhu a kapitán osobně se postará o její bezpečnost a pohodlí. Aby ji navnadil, nosil jí cestovní mapy, pohledy krvežíznivých západů slunce, ódy na nedotčený ráj na březích Magdaleny z pera proslulých cestovatelů anebo těch, kteří se díky výtečnosti básně proslulými stali. Když měla náladu, věnovala jim zběžný pohled.

»Já nejsem malé děcko, abys mě musel lákat na sladké,« říkala mu. »Jestli jedu, tak proto, že jsem se rozhodla, a ne kvůli krajině.«

Synův návrh, že by ji jeho žena doprovodila, odmítla stručně a jasně: »Už jsem moc dospělá, než aby mě někdo opatroval.« Drobnosti související s cestou si zařídila sama. Cítila nesmírnou úlevu při pomýšlení, že osm dní cesty proti proudu a pět dní po proudu bude žít jenom s tím nejnnutnějším: půltucet bavlněných šatů, toaletní a mycí potřeby, jedny střevíce na nalodění a vylození, domácí bačkory na cestu a nic víc: to byl její životní sen.

V lednu roku 1824 dal komodor Juan Bernardo Elbers, zakladatel říční plavby, zaregistrovat první parolod', která bráz-

dila vody řeky Magdaleny: primitivní křáp o výkonu čtyřiceti koní, nazvaný *Věrnost*. Víc než o sto let později, jednoho 7. července v šest hodin odpoledne, doprovodil doktor Urbino Daza s manželkou Ferminou Dazovou na loď, na jejíž palubě měla podniknout svou první cestu po řece. Byl to první parník postavený v místních loděnicích a Florentino Ariza jej na památku svého proslaveného předchůdce pokřtil jménem *Nová věrnost*. Fermina Dazová nikdy neuvěřila, že za tohle jméno, pro ně pro oba tak významuplné, loď skutečně vděčí dějinné nahodilosti, a nikoli chronickému romantismu Florentina Arizy.

Ať tak či onak, na rozdíl od ostatních říčních lodí, ať starých či moderních, byla *Nová věrnost* vybavena kajutou navíc, prostornou a komfortně vybavenou, která se nacházela vedle kajuty kapitána: patřil k ní návštěvní salón s bambusovým nábytkem v národních barvách, manželská ložnice kompletně vyzdobená čínskými motivy, koupelna s vanou a se sprchou, prostorný, ba velmi prostorný krytý mirador s rozvěšeným kapradím v kořenáčích, který poskytoval úplný výhled na řeku, jak vpředu, tak po obou stranách lodi, a byl vybaven neslyšně pracujícím chladicím zařízením, které celý prostor udržovalo z dosahu vnějšího hluku a v podnebí věčného jara. Toto přepychové apartmá, zvané prezidentská kajuta, poněvadž do té doby v něm cestovali tři prezidenti republiky, nebylo určeno ke komerčním účelům, nýbrž rezervovalo se pro vysoce postavené hodnostáře a zvláště významné hosty. Florentino Ariza je dal vybudovat s tímto propagačním záměrem, hned jak byl jmenován prezidentem Karibské říční, ale v hloubi duše choval jistotu, že se dříve anebo později stane šťastným útočištěm, kde s Ferminou Dazovou stráví svatební cestu.

Onen den nadešel, a Fermina Dazová vskutku zaujala místo v prezidentské kajutě jako její vládkyně a paní. Kapitán přivítal doktora Urbina Dazu s chotí a Florentina Arizu s patřičnými palubními poctami, se šampaňským a s uzeným lososem. Jmenoval se Diego Samaritano, měl běloskvoucí uniformu, od špiček střeviců až po čepici, na které se skvěl znak Karibské říční vyšitý zlatým dracounem, byl jako ze škatulky

a s ostatními říčními kapitány měl společný rázný hlas, postavu rozložitou jako seiba a způsoby florentského kardinála.

V sedm večer dali první znamení k odjezdu a Fermina Dazová cítila, jak se jí zvuk lodní píšťaly zavrtává do levého ucha jako nebozízek. Sny, jež se jí zdály předešlé noci, brázdila zlá znamení, která se neodvážila rozšifrovat. Časně zrána se dala odvézt do blízkého seminárního panteónu, který se tehdy nazýval Hřbitov La Manga, tam postála před manželovým náhrobkem a v monologu, v němž popustila uzdu oprávněným výtkám, jimiž se dusila, se s mrtvým usmířila. Potom ho se všemi podrobnostmi zpravila o cestě a rozloučila se na brzkou shledanou. Nikomu jinému o svém odjezdu nechtěla říkat, tak jako to kdysi dělávala při cestách do Evropy, aby si ušetřila únavné loučení. Přestože se v životě něco nacestovala, bylo jí, jako by se chystala na svou první cestu, a jak se den odjezdu přibližoval, zmocňoval se jí stále větší nepokoj. Když se ocitla na palubě, zaplavil ji pocit opuštěnosti a smutku a chtěla zůstat sama, aby se mohla vyplakat.

Po posledním výstražném znamení, upozorňujícím, že je načase opustit loď, se s ní doktor Urbino Daza a jeho žena bez dramatických gest rozloučili a Florentino Ariza je doprovodil k vyloďovacímu můstku. Doktor Urbino Daza poodstoupil, aby mu dal přednost za manželkou, a teď teprve se dovтіpil, že odjíždí i on. Nedokázal zakrýt rozladění.

»Ale o tomhle jsme nemluvili,« řekl.

Florentino Ariza mu ostentativně ukázal svůj klíč: měl obyčejnou kajutu na společné palubě. Jak se zdálo, doktor Urbino Daza to však nepovažoval za dostatečný důkaz nevinny. Vyslal k manželce pohled trosečníka, hledaje pro své rozladění opěrný bod, ale setkal se s mrazivým pohledem. »I ty?« řekla mu potichu a přísně. Ano: i on se domníval, tak jako jeho sestra Ofelia, že láska je od určitého věku neslušná. Ale dovedl se včas ovládnout a na rozloučenou stiskl Florentinu Arizovi ruku, spíš rezignovaně nežli vděčně.

Florentino Ariza se za nimi díval ze salónu, vykloněn přes lodní zábradlí. Tak, jak očekával a jak si přál, otočili se, než nasedli do auta, podívali se za ním, a on jim zamával. Oba mu odpověděli. Počkal u zábradlí, dokud auto nezmizelo

v prachu nákladště, a potom odešel do kajuty, převléknout se k první večeři na palubě, v kapitánově kajutě.

Večer to byl velkolepý a kapitán Diego Samaritano jej okřenil šfavnatými historkami ze svého čtyřicetiletého působení na řece, ale Fermina Dazová se musela hodně přemáhat, aby vypadala, že se baví. Přestože poslední výstražný signál zazněl v osm večer a ve stejnou dobu vyprovodili i návštěvníky z lodi a zvedli můstek, parník nevyplul, dokud kapitán nepovečeřel a nevystoupil na můstek, aby se osobně ujal řízení manévru. Fermina Dazová a Florentino Ariza zůstali u zábradlí ve velkém salóně, ztraceni v hlučném chumlu cestujících, pokřikujících a dohadujících se, které budovy v městě svítí, dokud loď nevyplula ze zálivu, aby zamířila dál, neviditelnými úzkými kanály v mělčinách, a pak bažinou, jejíž vody kropenatě žihala pohupující se světla rybářských loděk, a konečně si z plných plic odfrkla na volném povětří velké řeky Magdaleny. Kapela spustila poslední populární šlágr, což cestující přijali s jásotem, a za chvíli už kdekdo tancoval.

Fermina Dazová dala přednost poklidnému útočišti kajuty. Za celý večer neřekla slovo, pohřížená do úvah, a Florentino Ariza ji nevytrhoval z přemítání. Vyrušil ji teprve u dveří její kajuty, aby se rozloučil, ale jí se nechtělo spát, jenom jí bylo trochu chladno, a navrhla, že by mohli chvíli posedět v soukromém vyhlídkovém salónku a dívat se na řeku. Přitáhl proutěná křesla k zábradlí, zhasl světla, přehodil jí přes ramena vlněnou deku a posadil se vedle ní. Překvapivě zručně si ubalila cigaretu z krabičky, kterou jí přinesl jako dárek, pomalu a mlčky pokuřovala s hořícím koncem v ústech, a potom si ubalila další dvě cigarety a vykouřila jednu za druhou. Florentino Ariza si naléval neslazenou kávu a pomaličku upíjel, až vyprázdnil dvě termosky.

Záře města zmizela z obzoru. Z temného miradoru se hladká a mlčenlivá řeka i pastviny na obou březích slévaly v záři úplňku v jedinou světélkující pláň. Čas od času bylo vidět nějakou tu slaměnou chatrč a vedle ní hranici na znamení, že se tu prodává dříví pro lodní kotle. Florentino Ariza si uchovával matné vzpomínky na cestu, kterou podnikl v mládí, a při pohledu na řeku mu tanuly před očima, znovu ožívaly, na

okamžik osvíceny tak jasně, jako by byly z včerejška. Vyprávěl něco z nich Fermině Dazové, v naději, že ji snad povzbudí, ale ta pokuřovala v jiném světě. A tak se vzdal svých vzpomínek a nechal ji o samotě s jejími vzpomínkami, a mezitím jí balil cigarety a podával jí je zapálené, dokud krabička nezůstala prázdná. Hudba po půlnoci ustala, i rozjařené hlučení cestujících se postupně rozptýlilo a rozdrojilo se v oddechování spánku, a ve vyhlídce, stopené v šeru, osaměla dvě srdce, taktující v rytmu, v jakém si odfukovala loď.

Po dlouhé chvíli se Florentino Ariza požíval na Ferminu Dazovou ve třpytu řeky; vypadala přízračně, s profilem sochy, který změkčovala slabá modravá záře, a on zjistil, že potichu pláče. Místo aby jí utěšil anebo počkal, až jí dojdou slzy, jak si přála, propadl však panice.

»Chceš zůstat sama?« zeptal se.

»Kdybych to chtěla, nebyla bych tě pozvala dál,« řekla.

Vztáhl ve tmě zledovatělé prsty, poslepu zapátral po té druhé ruce ve tmě, a našel ji, jak ho očekává. Oba měli dost jasnozřivosti, aby si v témže kratičkém okamžiku uvědomili, že žádná z těch dvou dlaní není ta, jakou si představovali, než se jeden druhého dotkli, ale že jsou to dvě kostnaté stařecké ruce. Vzápětí už ale nebyly. Začala hovořit o mrtvém manželovi; mluvila o něm v přítomném čase, jako by byl naživu, a Florentino Ariza tak pochopil, že i pro ni nadešla hodina, aby si se vši důstojností, se vši velikostí, se vši nezadržitelnou touhou žít položila otázku, co si počít s láskou, která jí zůstala bez pána.

Přestala kouřit, aby nemusela vyprostit svou ruku z jeho. Přemítala o něčem, co se ustaraně snažila pochopit. Nedovedla si představit lepšího manžela, než byl její muž, a přece: když si vybavovala jejich společný život, nacházela v něm mnohem víc svízeli a sporů nežli potěšení, příliš mnoho vzájemných nedorozumění, zbytečných hádek, nevraživosti, které nedokázali dobře vyřešit. Najednou si vzdychla: »Je to k nevíře, že člověk může prožít tolik let šťastně, a přitom je to samá pranice, samá hloupá tahanice, a jeden ksakru ani doopravdy neví, jestli to je anebo není láska.« Loď si to šinula vpřed úsporným krokem, tiše nakračovala jednou nohou, než

došlápla na druhou, jako obrovité zvíře na číhané. Fermina Dazová se vrátila ze starostí zpět.

»Teď odejdi,« řekla.

Florentino Ariza jí stiskl ruku, naklonil se k ní a chtěl ji políbit na tvář. Uhnula však, a řekla svým měkce chraplavým hlasem:

»Už ne. Páchnu staře.«

Uslyšela, jak ve tmě odchází, uslyšela jeho kroky na schůdkách, uslyšela, jak přestal existovat do příštího dne. Zapálila si další cigaretu, a jak pokuřovala, uviděla doktora Juvenala Urbina ve lněném obleku bez poskvrnky jako vždycky, profesionálně přísného jako vždycky, oslnivě sympatického jako vždycky, oficiálně milujícího jako vždycky, jak jí svým bílým kloboukem dává sbohem z jiné lodě minulosti. »My muži jsme ubozí otroci předsudků,« řekl jí kdysi. »Ale když se žena rozhodne, že se s nějakým mužem vyspí, žádný plot není dost vysoký, aby ho nepřelezla, žádná pevnost není dost nedobytná, aby ji neztekla, žádný morální ohled není dost svatý, aby si ho nestrčila někam; žádný pánbůh s tím nic nezmuže.« Nehnutě proseděla noc až do svítání a myslela na Florentina Arizu, ne už na toho žalostného hlídače v parčíku Evangelistů, jehož připomínka v ní už neprobouzela ani jiskřičku nostalgie, ale na toho, jaký byl teď, kulhavý a sešlý, ale skutečný, muž, který vždycky stál na dosah její ruky, a nedokázala ho prohlédnout. Zatímco si parník odfukoval a unášel ji k třpytu prvních růží, upřela mysl k Bohu a prosila ho jedině o to, aby Florentino Ariza věděl, jak zítra znovu navázat.

Věděl. Fermina Dazová dala stewardovi pokyny, aby ji nechal po libosti spát, a když se probudila, stála na nočním stolku váza s čerstvou bílou růží, dosud orosenou, a vedle ležel dopis od Florentina Arizy; měl tolik stránek, kolik dokázal popsat od chvíle, kdy se s ní rozloučil. Měl klidný tón a nesnažil se o nic jiného, než vyjádřit rozpoložení, v němž se od předchozí noci nalézal: byl právě tak lyrický a rétorický jako všechny jeho dopisy, ale tentokrát se opíral o skutečnost. Fermina Dazová si ho přečetla s jistým studem, že jí přitom tolik buší srdce. Končil prosbou, aby dala stewardovi vědět, až bude hotová, poněvadž kapitán je očekává na můstku, aby jim předvedl, jak se řídí loď.

Byla hotova v jedenáct, vykoupaná, voněla květinovým mýdlem, na sobě měla jednoduché vdovské šaty z šedého etamínu a cítila se úplně zotavená z muk uplynulé noci. U stewarda v dokonale bělostné uniformě, který byl v kapitánových osobních službách, si objednala střídmou snídani, ale nevzkázala po něm, aby pro ni přišli. Vyšla nahoru sama, oslněna jasem bezmračného nebe, a Florentina Arizu našla na můstku, jak rozpráví s kapitánem. Připadal jí změněný, nejen proto, že na něho teď pohlížela jinými očima, ale protože se opravdu změnil. Místo ponurého obleku, jaké nosil celý život, měl pohodlné bílé polobotky, plátěné kalhoty a košili s rozhalenkou a krátkými rukávy a s monogramem vyšitým na náprsní kapsičce. Na hlavě měl skotskou čepici, také bílou, a na svých věčných brýlích na dálku měl připevněna tmavá skla. Bylo znát, že tohle všechno má na sobě poprvé, že jsou to nové věci, čerstvě zakoupené na cestu, kromě ošoupaného řemenu z tmavohnědé kůže, který Ferminu Dazovou na první pohled uhodil do očí jako moucha v polévce. Když uviděla, jak se kvůli ní vyparádil, zapálila se jako oheň, rozpačitě ho pozdravila a její rozpaky uvedly Florentina Arizu do rozpaků. Uvědomili si, že se chovají jako nějakí snoubenci, zrozpacíteli ještě víc a vědomí, že jsou oba v rozpacích, je uvedlo do takových rozpaků, že to s lehkým záchvěvem soucitu zpozoroval i kapitán Samaritano. Pomohl jim z úzkých tím, že jim celé dvě hodiny vysvětloval, jak se parník řídí, jak se dávají povely, jak celá loď funguje. Pomalu pluli po řece, jejíž břehy se ztrácely v nedohlednu a která se valila mezi rozžhavenými písčiny až k obzoru. Tady, na rozdíl od kalných vod ústí, plynul její tok pomalu, voda byla průzračná a pod nemilosrdným sluncem se kovově třpytila. Fermině Dazové připadalo, že je to delta s písčnými ostrovy.

»Tohle je to málo, co nám z řeky zůstalo,« řekl kapitán.

Florentina Arizu vskutku ty změny překvapily, a ještě víc se měl divit příštího dne, kdy plavbu začaly ztěžovat naplaveniny a on si uvědomil, že řeka Magdalena, otec vod, jeden z největších veletoků světa, je pouhý klam paměti. Kapitán Samaritano jim vysvětlil, že nerozumné kácení stromů udělalo za padesát let s řekou konec; parní kotle lodí spolykaly

pralesní spleť obrovitých stromů, která kdysi houstla u řeky a stísňovala Florentina Arizu při jeho první plavbě. Fermina Dazová neuvidí zvířata svých snů: lovci kůží z koželužen v Novém Orleansu vyhubili všechny kajmany, kteří celé hodiny lehávali na strmých březích s otevřeným chřtánem jako mrtví, aby lapali motýly; vřešticí papoušci a opice, vydávající skřeky bláznů, postupně pomřeli, jak listnatých stromů ubývalo; kapustňáci s velkými mateřskými prsy, kojící svá mláďata a nařikající na písčítých březích hlasem bědující ženy, představovali vyhynulý druh, který vyhubily plášťové kulky nedělních lovců.

Kapitán Samaritano choval ke kapustňákům lásku takřka mateřskou; připadalo mu, že jsou to paní zakleté za nějaký poklesk v lásce, a legendu, že jsou to jediné samice bez samců v živočišné říši, bral za hotovou věc. Vždycky se stavěl proti tomu, aby se na ně z paluby střílelo, jak bylo zvykem, přestože zákon to zakazoval. Jeden lovec ze Severní Karolíny se všemi papíry v pořádku jeho příkazů neuposlechl a jedné kapustňačce s mládětem roztříštil hlavu přesným zásahem ze své springfieldky; mládě se žalostně rozkvílelo na mrtvém těle, jako by přišlo o rozum. Kapitán dal sirotka vytáhnout na loď, aby se o něj osobně postaral, a lovce vysadil na pustém písčitém břehu u mrtvého těla zavražděné matky. Na základě diplomatického protestu si odseděl půl roku za mřížemi a málem přišel o plavební licenci; když ale vyšel ven, byl hotov zopakovat totéž, tolikrát, kolikrát by se něco podobného stalo. Tehdejší epizoda byla nicméně historická: osiřelý kapustňák, který vyrostl a dlouhá léta žil v zoologické zahradě vzácných živočichů v San Nicolás de las Barrancas, byl poslední, který byl na řece viděn.

»Vždycky když jedu kolem téhle pláže,« řekl, »prosím pána boha, aby se mi ten Američan znovu dostal na loď, abych ho tam zase vysadil.«

Ferminu Dazovou, které sympatický nebyl, to dojalo tak hluboce, že od té chvíle vyhradila tomuhle něžnému obru privilegované místo ve svém srdci. Dobře udělala: plavba teprve začínala a jí se mělo dostat nadbytek příležitostí, aby se přesvědčila, že se nezmýlíla.

Fermina Dazová s Florentinem Arizou zůstali na kapitánském můstku až do oběda. Krátce předtím propluli kolem městečka Calamar, kde ještě před několika málo lety kypěl život, jako by tu jarmark nikdy nekončil, ale teď to bylo zchátralé přístaviště, jehož ulice zely prázdnotou. Jediná živá bytost, kterou z lodi spatřili, byla jakási žena v bílém šatě, která jim dávala znamení kapesníčkem. Fermina Dazová se podivila, proč ji nevezmou na palubu, když vypadá tak ztrápeně, ale kapitán jí vysvětlil, že je to přízrak jedné utonulé, jenž dává lodím klamná znamení, aby je přivábil do nebezpečných vírů u protějšího břehu. Propluli kolem ní tak blízko, že ji Fermina Dazová ve slunečním světle viděla zcela jasně, do všech podrobností, a nezapochovovala, že ve skutečnosti neexistuje, přestože její tvář jí připadala známá.

Byl to dlouhý a parný den. Po obědě se Fermina Dazová vrátila do kajuty, aby si jako obvykle zdřímla, ale spala špatně, poněvadž bolest v uchu nepřestávala a naopak značně zesílila ve chvíli, kdy si parník vyměňoval obvyklé pozdravy s jinou lodí Karibské říční, se kterou se míjel několik mil po proudu za Barranca Vieja. Florentino Ariza si na minutku vsedě zchrupl v hlavním salóně, kde většina cestujících bez kajuty spala jako o půlnoci, a zdálo se mu o Rosalbě, nedaleko místa, kde ji kdysi viděl nastupovat na palubu. Cestovala sama, v oděni koketní dámy z minulého století, a tentokrát to byla ona a ne děťátko, kdo podřimoval v proutěné kleci zavěšené pod stříškou. Sen byl zároveň natolik záhadný i zábavný, že cítil jeho příchut' celé odpoledne, které strávil u domi na s kapitánem a se dvěma přáteli z řad cestujících.

Po západu slunce vedro polevovalo a loď začínala znovu ožívat. Cestující jako by se probouzeli z dlouhé letargie, a čerstvě vykoupání a převlečení do čistého se rozsazovali v proutěných křeslech v salóně v očekávání večere, která se měla podávat přesně v pět, jak ohlašoval číšník, který za posměšného potlesku pasažérů procházel z jednoho konce paluby na druhý s klinkajícím zvonečkem sakristiána v ruce. Při večeri začala kapela vyhrávat fandanga a hned po jídle se rozproudila taneční zábava, která se protáhla až do půlnoci.

Ferminu Dazovou sužovala bolest v uchu do té míry, že se

zřekla večere a místo toho se šla podívat na první nakládku dříví pro parní kotle; bralo se u vykáčené rokliny, kde nebylo nic než nahromaděné kmeny a jakýsi sešlý stařec, dohlížející na obchod. Zdálo se, že na míle daleko není živáčka. Pro Fermínu Dazovou to byla úmorně dlouhá a nudná zastávka, nemyslitelná na zaoceánských lodích do Evropy, a vzduch žhnul a sálal, že to bylo cítit i v chlazené prostora miradoru. Když se ale loď dala po pohybu, zafoukal čerstvý vítr provoněný vůněmi z hloubi pralesa a hudba hned dostala veselejší říz. V osadě Sitio Nuevo svítilo jediné světlo v jediném okně jediného domu a z přístavní kanceláře jim nedali smluvené znamení, že mají vzít náklad či cestující na palubu, a tak propluli kolem bez pozdravu.

Celé odpoledne si Fermína Dazová kladla otázku, jak to Florentino Ariza zařídí, aby ji uviděl, aniž by zaklepal u její kajuty; kolem osmé už to nemohla vydržet, jak se jí chtělo být s ním pospolu, a vyšla na chodbičku, doufajíc, že ho někde jakoby náhodou potká. Daleko chodit nemusela: seděl v chodbě na schůdku, zamklý a skleslý, jako když sedával v parčíku Evangelistů, a víc než dvě hodiny se sám sebe ptal, jak to zařídí, aby ji spatřil. Oba udělali totéž překvapené gesto, vědouce, že překvapení jen hrají, a společně se vydali na procházku po palubě první třídy, plné mladých lidí, kteří se vybíjeli v posledním prázdninovém flámu s trochu úzkostným zaujetím. Ve výčepu přisedli k pultu jako studentíci a dali si láhev limonády, a Fermína Dazová se náhle uviděla v situaci, která ji děsila. »Taková hrůza!« řekla. Florentino Ariza se zeptal, na co myslí, že to v ní vzbudilo takovýhle pocit.

»Na ty dva chudáky staroušky,« řekla. »Na ty, co je utloukli v člunu.«

Když hudba dohrála, šli spát, když předtím dlouho a volně rozprávěli v zšeřelém miradoru. Měsíc nespítil, bylo pod mrakem, na obzoru se blýskalo na časy, ale nehmělo a záblesky je kratičce ozařovaly. Florentino Ariza jí balil cigarety, ale víc než čtyři nevykouřila, zmučená bolestí, která chvílemi polevovala a zase zesilovala, když loď, míjejíc se s jiným plavidlem anebo proplouvajíc kolem nějaké spící osady, bučivě

zahoukala, nebo když zpomalila chod, sondujíc říční dno. Vyprávěl jí, jak dychtivě ji vždycky vyhlížel na Květinových hrách, při letu balónem, na velocipédu akrobatky, a jak dychtivě čekal každý rok na všechny veřejné svátky a oslavy, jen aby ji spatřil. I ona jej mnohokrát vídala, a nikdy ji ve snu nenapadlo, že je tam jen proto, aby ji uviděl. A přece ani ne před rokem, když četla jeho dopisy, položila si najednou otázku, jak je možné, že nikdy nesoutěžil v Květinových hrách: určitě by byl vyhrál. Florentino Ariza jí zalhal: psal jenom pro ni, básně, které byly jen pro ni, a četl je jenom on sám. Tentokrát ona vyhledala ve tmě jeho ruku, a nenalezla ji, jak čeká na její dlaň, tak jako její dlaň předešlé noci čekala na jeho ruku, ale zastihla ji překvapenou. Florentinu Arizovi ustydlo srdce.

»Vy ženy jste tak zvláštní,« řekl.

Upřímně se zasmála smíchem mladého děvčete a znovu začala myslet na ty dva staré lidi ve člunu. Bylo to tak psáno: ten obraz jí měl navždy pronásledovat. Té noci jej však dokázala unést, poněvadž se cítila poklidně a dobře jako málokdy v životě: byla prostá vši viny. Byla by takhle zůstala až do svítání, svírajíc v ruce jeho ledově zpocenou ruku, ale nemohla snést bolest v uchu. Když hudba utichla a pak ustalo i pobíhání a šramocení řadových cestujících, kteří si v salóne rozvěšovali hamaky, pochopila, že bolest je silnější než touha být s ním. Věděla, že by si ulevila, kdyby mu řekla, co jí je, ale nechtěla, aby si dělal starosti. Připadlo jí teď, že ho zná, jako by s ní prožil celý život, a věřila, že by byl schopen kapitánovi přikázat, aby obrátil loď a plul zpátky do přístavu, kdyby jí to mohlo zbavit bolesti.

Florentino Ariza předvídal, že věci toho večera proběhnou takhle, a odešel. Ve dveřích kajuty se pokusil o polibek na rozloučenou, ale Fermína Dazová mu nastavila levou tvář. Nechtěl se s tím spokojit a už se mu zrychloval dech. Nastavila mu druhou tvář s koketérií, jakou u ní za studentských časů nepoznal, ale ani to mu nestačilo, a Fermína Dazová tedy přijala na rtech dotek jeho rtů; přijala jej s hlubokým rozchevňím, jež se pokusila potlačit pozapomenutým smíchem své svatební noci.

»Božičku,« řekla, »co já na těch lodích vyvádím!«

Florentino Ariza se otrásl: skutečně byla nakysle cítit stáří, jak sama řekla. Zamířil ke své kajutě, proplétaje se mezi rozvšenými lůžky z plachtoviny ponořenými do spánku a cestou se utěšoval myšlenkou, že z něho musela ucítit stejný pach staroby, leda o čtyři roky starší, a že to v ní muselo vyvolat stejný pocit. Znal ten pach. Byl to pach lidských fermentů, který už dříve zaznamenal u svých nejdávnějších milenek a ony jej cítily z něho. Vdova Nazaretová, která si nic neschovávala pro sebe, mu to naservírovala dost neomaleně: »Prostě už smrdíme mršinou.« Oba to jeden na druhém snášeli, poněvadž si byli kvit: můj pach proti tvému pachu. Naopak před Amérikou Vicuňovou, jejíž vůně plenek v něm probouzela mateřské city, si častokrát dával pozor, a přesto jej zneklidňovalo pomýšlení, že třeba nemůže vystát jeho pach: pach chlípného starce. Ale tohle všechno už patřilo minulosti. Důležité bylo, že poprvé od onoho odpoledne, kdy teta Escolástica nechala na telegrafní přepážce modlitební knížku, nezažil takové štěstí jako tuhle noc: štěstí tak silné, že z něj šel strach.

Právě začal usínat, když ho v pět ráno v přístavu Zambraño vzbudil lodní pokladník se spěšným telegramem. Měl datum z předchozího dne, podpis Leony Cassianiové, a veškerá jeho hrůza se vešla na jedinou řádku: *América Vicuňová včera zemřela, důvody nevysvětlitelné.* V jedenáct dopoledne, po telegrafické konferenci s Leonou Cassianiovou, při níž sám obsluhoval vysílací zařízení poprvé od těch dob, co se rozloučil s profesí telegrafisty, znal podrobnosti. América Vicuňová při závěrečných zkouškách propadla a ve smrtelné depresi vypila lahvičku laudana, kterou ukradla na internátní ošetřovně. Florentino Ariza v hloubi duše věděl, že zpráva je neúplná, ale nebylo tomu tak: América Vicuňová nezanechala na vysvětlenou ani řádku, nic, co by dovolovalo přičítat někomu vinu za to, co udělala. Leona Cassianiová uvědomila její rodinu a ta měla v nejbližší chvíli dorazit z Puerto Padre; pohřeb měl být odpoledne v pět. Florentino Ariza si vydechl. Chtěl-li zůstat živ, nezbývalo mu, než zakázat si tu mučivou vzpomínku. Vymazal ji z paměti, a přece se mu až do konce života mělo

přiházet, že se čas od času, aniž ji přivolal, znenadání ozývala jako pocukávání ve staré, dávno zajizvené ráně.

Následující dny se v parnu nekonečně vlekly. Řeka se zkačila a úžila se víc a víc, a místo spleti obrovitých stromů, nad nimiž zasl při své první cestě, viděli zprahlé roviny, nepatrné pozůstatky celých pralesů, jež pohltily lodní kotle, trosky bohem opuštěných osad, jejichž ulice dál zaplavovala voda i v nejkrutějších obdobích sucha. Za nocí je nebudil zpěv kapustňáků na písčných březích, nýbrž odporný puch mrtvých těl, jež říční vody unášely k moři. Války ani mor už neřádily, ale nadmutá těla plula po řece dál. Kapitán byl projednou skoupý na slovo: »Máme příkaz cestujícím říkat, že jsou to náhodní utopenci.« Místo vřeštění papoušků a křiku neviditelných opic, jimiž kdysi houstlo polední parno, stálo široko daleko tíživé ticho zpustošené země.

Míst, kde se dalo nakládat dříví, bylo tak málo a nacházela se tak daleko od sebe, že se *Nová věrnost* čtvrtého dne plavby ocitla bez paliva. Skoro týden stála u břehu, zatímco mužstvo vyráželo do nitra spálené země, do bahnišť popele, a pátralo po posledních, sem tam zbylých stromech. Nikdo jiný tu nebyl: stezky osiřely, neboť dřevorubci uprchli před sveřepými zeměpány, před neviditelnou cholerou, před skrytými válkami, které se vlády pokoušely zamaskovat dekrety na rozptýlení pozornosti. Znudění cestující mezitím pořádali soutěže v plavání, lovecké výpravy, vraceli se s živými leguány, párali jim břicha a znovu je zašivali dratví, když z nich předtím vybrali hrozny vajec, průsvitných a měkkých, která pak v dlouhých šňůrách rozvěšovali na lodním zábradlí k sušení. Chudé prostitutky z okolních osad se vydaly po stopě výprav, na břehu u rokle rozbily stany, přivedly s sebou muzikanty i kantýnského, který se tu zařídil s celým výčepem, a tak poblíž uvízlé lodi vzniklo tábořiště, kde se bez ustání flámovalo.

Dávno předtím, než se stal prezidentem Karibské říční, dostával Florentino Ariza zneklidňující hlášení o stavu řeky, ale skoro se do nich nepodíval. »Žádné starosti, pánové,« uklidňoval společníky. »Než bude s dřevem ámen, dávno budeme jezdit na naftu.« Zaslepen vášní k Fermině Dazové nedal si nikdy tu práci, aby se nad stavem věcí zamyslel, a když vzal

pravdu na vědomí, už se nedalo nic dělat, leda zavést sem jinou, novou řeku. Za noci, i v dobách, kdy řeka byla splavnější, se loď musela uvazovat, a tu se stával nesnesitelným už pouhý fakt být naživu. Valná část cestujících, hlavně Evropané, opouštěli smrduté kajuty a trávili noc přecházením po palubách, odhánějice nejrůznější polétavou havěť ručníky, kterými si utírali ustavičně prýstící pot, a ráno padali únavou, otekli a pobodaní hmyzem. Jistý anglický cestovatel z počátku XIX. století, zmiňuje se o cestě, kterou vykonal střídavě v kánoí a na hřbetě muly a jež mohla trvat i padesát denních pochodů, napsal svého času: »Toto putování patří k nejhorším a nejsvízelnějším výpravám, jaké může lidská bytost podniknout.« V prvních osmdesáti letech paroplavby přestalo tohle tvrzení platit, ale později získalo platnost znovu, a to trvalou — od té doby, co kajmani polapili posledního motýla a bylo veta po mateřských kapustňácích, po papoušcích, po opicích, po osadách u řeky: bylo veta po všem.

»Jaképak starosti,« řekl kapitán. »Prostě za pár let pofrčíme v luxusních autech vyschlým řečištěm.«

Ferminu Dazovou a Florentina Arizu chránilo první tři dny mírné jaro uzavřeného miradoru, ale když se s dřívím začalo spojit a chladicí systém začal vynechávat, prezidentská kajuta se proměnila v prádelní hrnec. Noci přežívala jen díky větríku, který vál z řeky otevřenými okny, a moskyty zaháněla ručníkem, protože rozprašovač s prostředkem proti hmyzu nebyl k ničemu, pokud loď stála. Bolest v uchu se stala nesnesitelnou, až jednou ráno při probuzení náhle a úplně ustala jako zpěv rozšlápnuté cikády. Teprve večer, když na ni Florentino Ariza zleva promluvil a ona musela natočit hlavu, aby slyšela, co říká, zjistila, že ohluchla na levé ucho. Nikomu o tom neřekla, smířena s tím, že je to patrně další z mnoha nenapravitelných defektů stáří.

I tak jako by jim dvěma seslala zdržení lodi sama prozřetelnost. Florentino Ariza to kdesi četl: »Neštěstí lásku povznáší a dodává jí velikosti.« Vlhkost prezidentské kajuty je uvrhla do neskutečné letargie, v níž bylo snazší milovat se bez otázek. Prožívali nepředstavitelné hodiny, držíce se za ruce v hlubokých křesílkách u zábradlí, pomalu se líbali, opáje-

li se poklidnými něžnostkami bez rušivého rozjitření. Třetí malátné noci ho očekávala s lahví anýzovky; kdysi tajně upíjela s družinou sestřenice Hildebrandy a později, už jako provdaná žena a matka, popíjela za zavřenými dveřmi s přítelkyněmi ze svého propůjčeného světa. Potřebovala se trochu otupit, aby nemyslela na svůj osud s příliš jasným vědomím, avšak Florentino Ariza to pochopil tak, že si chce dodat odvahy k poslednímu kroku. Povzbuzen touto domněnkou, odvážil se konečky prstů probádat její povadlý krk, hrud opancěřovanou kovovými výztužemi, ochablé kostnaté boky, stehna zestárlé laně. Potěšeně přijímala jeho laskání, oči zavřené, ale ani se nezachvěla, pokuřovala, a čas od času upila doušek. Když se jeho hladící ruka konečně svezla ke klínu, měla už v srdci dost anýzovky.

»Jestli máme vyvádět hlouposti, tak to udělejme,« řekla, »ale jako dospělí lidé.«

Odvedla ho do ložnice a při světle se bez falešného studu začala svlékat. Florentino Ariza se natáhl na záda na postel a snažil se získat ztracenou sebevládu; znovu nevěděl, co si počít s kůží tygra, kterého právě ulovil. »Nedívej se,« řekla mu. Zeptal se proč, aniž odvrátil pohled od stropu.

»Protože se ti to nebude líbit,« řekla.

Podíval se tedy na ni a uviděl, že je svlečená do pasu a vypadá právě tak, jak si představoval. Ramena měla vrásčitá, prsa povislá a žebra potažená bledou a studenou kůží žaby. Zakryla si hrud' blůzou, kterou si právě svlékla, a zhasla. Vstal, začal se potmě svlékat a házel po ní kus po kuse, a Fermina Dazová šatstvo sbírala a polomrtvá smíchy je házela po něm nazpátek.

Dlouho leželi na zádech; zmocňoval se ho čím dál větší zmatek, jak pomalu střízlivěl, kdežto Fermina Dazová ležela klidně, téměř jako by ji vůle opustila, ale v duchu prosila pána boha, ať nedopustí, aby se začala nesmyslně smát, jak se jí vždycky stávalo, když to přehnala s anýzovkou. Dali se do řeči, aby nějak zaplnili čas. Povíдали si o sobě, o svých tak odlišných životech, o té neuvěřitelné náhodě, že spolu leží nazí v temné kajutě parníku, který uvízl na cestě, v době, kdy by si správně měli myslet, že už na nic nezbyvá čas, leda na čekání

na smrt. Nikdy neslyšela, že by měl nějakou ženu, ani jednu jedinou, ve městě, kde se všechno vědělo dokonce dřív, než se to skutečně stalo. Mimochodem se o tom zmínila a Florentino Ariza bez zaváhání odpověděl, aniž se mu zachvěl hlas:

»Zachoval jsem si totiž panictví pro tebe.«

Tak jako tak by tomu nebyla věřila, i kdyby to byla pravda, poněvadž jeho milostné dopisy sestávaly z podobných vět, bezvýznamných, co se týkalo smyslu, jejichž hodnota však spočívala v jejich úchvatnosti. Líbilo se jí ale, jak kurážně to řekl. Florentino Ariza si naopak znenadání položil otázku, které se nikdy neodvážil: jaký asi vedla tajný život mimo manželství. Nic by ho nepřekvapilo, poněvadž věděl, že ženy jsou ve svých tajných avantýrách stejné jako muži: užívají tytéž válečné lsti, podléhají týmž nenadálým popudům, týmž způsobem se dopouštějí zrady, aniž by je hryzlo svědomí. Udělal však dobře, že se jí na to nezeptal. V době, kdy její vztahy k církvi byly už značně ořesené, se jí zpovědník jednou bez příčiny zeptal, zda byla někdy manželovi nevěrná, a Fermina Dazová se zvedla bez odpovědi, bez rozloučení, v půli věty, a nikdy víc se k němu ani k žádnému jinému zpovědníkovi zpovídat nepřišla. Florentinu Arizovi se naopak za jeho zdrženlivost mělo dostat nečekané odměny: ve tmě vztáhla ruku a něžně mu polaskala břicho, boky, téměř holý klín. »Máš kůži jako dělátko,« řekla. Pak učinila konečný krok: zapátrala po něm, kde nebyl, znovu bez iluzí zapátrala, našla a zjistila, že je odzbrojen.

»Je mrtvý,« řekl.

Tohle se mu poprvé stávalo vždycky, se všemi a odjakživa, takže se naučil s tímhle strašákem žít: celý život se to pokaždé musel učit nanovo a od začátku, jako prvně. Vzal ji za ruku a položil si ji na prsa: Fermina Dazová téměř na povrchu kůže ucítila to staré neúnavné srdce, bušící silně, rychle a překotně jako srdce jinocha. »Příliš mnoho lásky je v těchto věcech zrovna tak zlé, jako když není žádná,« řekl nepřesvědčivě. Hanbil se, zuřil sám na sebe, toužil mít důvod, aby ze svého nezdaru mohl obvinít ji. Věděla to, a začala to bezbranné tělo provokovat, zahrnula ho výsměšným laskáním jako něžná, krutě se mazlíčí kočka, až to utrpení déle nevydr-

žel, sebral se a odešel do své kajuty. Myslela na něj až do rána, konečně utvrzená v tom, že ho miluje, a jak z ní anýzovka v pomalých vlnách vyprchávala, stále víc se jí zmocňovala starost, že se urazil a nikdy se nevrátí.

Vrátil se však ještě týž den, v nezvyklou dobu v jedenáct dopoledne, svěží a plný nových sil, a s jistou okázalostí se před ní vysvlékl. S potěšením pozorovala, že je za plného světla takový, jak si ho představovala potmě: muž bez věku, s pleťí temnou, jasnou a napjatou jako rozevřený deštník, docela hladkou, až na řídké a plihé chloupky ve slabínách a v klíně. Byl v plné pohotovosti a ona si uvědomila, že se nenechává vidět náhodně, ale že svou zbraň vystavuje jako válečnou trofej, aby si dodal kuráže. Nedal jí ani čas svléknout si noční košili, kterou si poránu vzala, když začala foukat bríza, a jeho spěch začátečníka v ní vzbudil soucitné rozechvění. Nepůsobilo to však na ni rušivě, poněvadž v podobných případech jen nesnadno rozlišovala soucit od lásky. Na konci jí nicméně zbyl pocit prázdnoty.

Milovala se prvně za víc než dvacet let, zvědavá, jaké to může být v jejím věku a po tak dlouhé přestávce, nedal jí ale čas poznat, zda ho i její tělo miluje. Proběhlo to rychle a smutně, a ona si pomyslíla: »Teď jsme to všechno prosráli.« Zmýlila se však: přes oboustranné rozčarování, přesto, že litoval, jak nešikovně to provedl, a ji hryzly výčitky za to, co vyváděla po anýzovce, se v následujících dnech ani na okamžik neodloučili. Sotvaže vycházeli z kajuty k jídlu. Kapitán Samaritano, který instinktivně uhadoval každé tajemství, jaké by někdo chtěl na lodi skrývat, jim den co den poránu posílal bílou růži, uchystal jim zastaveničko z valčíků, jaké se hrávaly za jejich časů, dával pro ně připravovat vtipné pokrmy s povzbuzujícími přísadami. O lásku se znovu nepokoušeli, až mnohem později, když na ně sama přišla inspirace, aniž ji hledali. Stačilo jim prosté štěstí, že mohou být spolu.

Ani by je nenapadlo vycházet z kajuty, kdyby jim kapitán neposlal kartičku, že po obědě doplují do La Dorady, přístavu, kde plavba po jedenácti dnech končila. Fermina Dazová s Florentinem Arizou spatřili z kajuty vyvýšeninu s domy ozářenými bledým sluncem a zdálo se jim, že rozumějí, proč

se městečko tak jmenuje*, ale když o něco později ucítili sálavé vedro roztopeného kotle a uviděli tavící se asfalt v ulicích, už jim to tak jasné nepřipadalo. Parník navíc nepřistál u města, ale u protějšího břehu, kde končila železniční trať ze Santa Fe.

Sotva cestující opustili loď, vyšli i oni z úkrytu. Fermina Dazová vdechla v liduprázdném salóně zdravý vzduch bez-trestnosti a oba z boku lodi pozorovali nepokojný dav, pídící se po zavazadlech vykládaných z vagónů vláčku, který se podobal dětské hračce. Zdálo by se, že cestující přijíždějí z Evropy, hlavně ženy tak působily v severských pláštích a v kloboucích z minulého století, které v prašném žáru ztrácely smysl. Některé z nich měly v účesu jako ozdobu překrásné bramboříkové květy, a ty začínaly v horku rychle uvadat. Právě dorazili z andské náhorní planiny po celodenní cestě vlakem napříč snovou savanou, a ještě se nestačili převléknout do karibského podnebí.

Na nástupišti to hlučelo a vřelo jako na tržišti, ale uprostřed té vřavy postával jakýsi stařec s bezútěšným výrazem v tváři a z kapes hadrnického kabátu vytahoval kuřata. Objevil se tu znenadání, na sobě potrháný kabát, který dřív musel patřit někomu mnohem většímu a silnějšímu, a prorazil si cestu davem. Sundal si klobouk, položil ho dýnkem dospod na molo, pro případ, že by mu někdo hodil minci, a z kapes začal plnými hrstmi vytahovat něžná a bledoučká kuřátka, jako by se mu přímo množila v prstech. Za chvíli bylo celé molo pokryto nepokojným pípajícím kobercem, a chvátající cestující po kuřatech šlapali, ani to necítili. Fermina Dazová, která fascinovaně zírala na tu podívanou, jako by uspořádanou jí na počest, poněvadž nikdo kromě ní se nedíval, si ani nevšimla, kdy se začali nalodňovat pasažéři na zpáteční cestu. Tím pro ni svátek skončil: mezi příchozími stačila zahlédnout mnoho známých tváří včetně několika přátel, kteří ji donedávna dělali společnost ve smutku, a tak zase rychle zmizela v kajutě. Když za ní Florentino Ariza přišel, zjistil, že je bez sebe: raději chtěla umřít, než aby ji někdo ze známých

* *La Dorada* — španělsky »zlatá«. (Pozn. překl.)

načapal, jak si pro kratochvíli cestuje tak krátce po manželově smrti. Florentina Arizu její sklíčenost hluboce dojala a přislíbil, že něco vymyslí, jak ji ochránit, aby nemusela zůstat uvězněná v kajutě.

Nápad ho znenadání osvětlil, když večeřeli v soukromé jídelně. Kapitánovi dělal starosti problém, který už nějakou dobu chtěl s Florentinem Arizou projednat, ale ten věc neustále odsouval a vyvlékal se z ní se svým obvyklým argumentem: »S těmihle pitominkami se Leona Cassianiová poradí líp než já.« Tentokrát nicméně kapitána vyslechl. Potíž spočívala v tom, že proti proudu lodě pluly s nákladem, kdežto po proudu s prázdným podpalubím, zatímco s pasažéry to bylo právě naopak. »Příčemž náklad má tu výhodu, že se na něm víc vydělá, a kromě toho se nemusí krmit,« dodal kapitán. Fermina Dazová se otráveně nimrala v jídle, znechucená tou enervující mužskou debatou, jestli by bylo či nebylo záhodno zavést diferenční tarify. Florentino Ariza však dovedl řeč až do konce a teprve pak nadhodil otázku, kterou kapitán pochopil jako předzvěst spásného řešení:

»A když to vezmeme čistě hypoteticky,« řekl, »nedalo by se plout přímo, bez nákladu, bez cestujících, bez zastávky v přístavech, prostě rovnou nazpátek?«

Kapitán řekl, že tohle je možné jenom hypoteticky. Karibská říční měla smluvní závazky, které Florentino Ariza znal lépe než kdo jiný, smlouvy o přepravě nákladu, cestujících, poštovních zásilek, a mnohé další povinnosti, většinou takové, jakým se muselo dostát. Tomuhle všemu se dalo vyhnout jenom v jediném případě: kdyby měli na palubě mor. To se pak na lodi vyhlášovala karanténa, vyvěšovala se žlutá vlajka a plulo se nouzově. Kapitán Samaritano byl k těmhle tísňovým opatřením nejednou přinucen, poněvadž případy cholery se na řece často vyskytovaly, i když pak představitelé zdravotní služby nutili lékaře vystavovat potvrzení o běžné dyzentérii. Kromě toho byla v dějinách řeky žlutá morová vlajka mnohokrát vyvěšena, aby se loďaři vyhnuli dani z nákladu, aby se nemusel na palubu brát nežádoucí cestující, aby se zabránilo nevíтанé prohlídce. Florentino Ariza vyhledal pod stolem ruku Ferminy Dazové.

»Tak dobře,« řekl. »Udělejme to takhle.«

Kapitán se zatvářil překvapeně, ale vzápětí jako starý lišák chytil vítr a rozsvítilo se mu.

»Já šéfuju na téhle lodi, ale vy šéfujete nám všem,« řekl. »Jestli to myslíte vážně, dejte mi to písemně a rovnou zvedáme kotvy.«

Bylo to myšleno vážně a Florentino Ariza příkaz podepsal. Kdekdo koneckonců věděl, že navzdory radostným hlášením představitelů zdravotní služby časům cholery zdaleka neodzvonoilo. Co se týkalo lodi, potíže nebyly. Nevelký náklad, který se už nacházel v podpalubí, se přemístil na jiná plavidla, cestujícím se řeklo, že se na strojích vyskytla technická závada, a ještě toho rána je převzal na palubu parník jiné společnosti. Jestliže se tyhle věci děly z tolika nemorálních, ba dokonce hanebných příčin, Florentino Ariza neviděl důvod, proč by se něco podobného nemohlo udělat z lásky. Kapitán ho požádal jenom o kratičkou zastávku v Puerto Nare, kde potřebuje vzít na loď někoho, kdo ho má na cestě doprovázet: i on měl nějaké to své tajné srdce.

A tak *Nová věrnost* nazítrí za úsvitu vyrazila na zpáteční cestu bez nákladu i cestujících, zato pod žlutou morovou vlajkou, radostně se třepotající na hlavním stožáru. Kvečeru vyzvedli v Puerto Nare ženu ještě obrovitější a rozložitější, než byl sám kapitán, bytost nevídané krásy, které chyběl jen plnovous a mohla jít k cirkusu. Jmenovala se Zenaida Neve-sová, ale kapitán jí říkal *má jezinka*: byla to jeho dávná přítelkyně, kterou obyčejně v jednom přístavu bral na loď, aby ji v dalším vysadil; na palubu vtrhla jako vichrná smršť štěstí. V tom smutném zapadákově, kde si Florentino Ariza znovu nostalgicky připomněl Rosalbu, když uviděl vláček do Envida, dýchavičně šplhající do hor po někdejší mezkarské stezce, se spustil amazónský lijavec a po celý zbytek cesty, až na několik málo přestávek, měly z nebe dštít proudy vod. Nikomu to ale nevadilo: plující svátek měl vlastní střechu nad hlavou. Fermina Dazová toho večera sestoupila do lodní kuchyně a za bouřlivého nadšení celé posádky jako svůj osobní příspěvek ke slavnosti přichystala pro všechny pokrm, který jí vnukla inspirace a který si Florentino Ariza pokrtil po svém: patlačány na způsob lásky.

Přes den hráli karty, cpali se k prasknutí, po obědě upadali do tvrdého spánku, z něhož se probouzeli vyčerpaní, a sotva slunce zapadlo, kapela spustila svou a oni popíjeli anýzovku a ládovali se lososem víc než dosyta. Cesta rychle utíkala; loď plula bez nákladu lehce a voda byla dobrá, s vysokou hladinou, vzdutou přívalem z horního toku, kde ten týden lilo právě tak jako všude na celé trase. V městečkách, kolem nichž proploovali, za nimi stříleli milosrdnou ránu z kanónu na zaplášení cholery a oni jim děkovali truchlivým zabučením lodní sirény. Lodě všech rejdařských společností, s nimiž se na řece křížovali, jim signalizovaly výraz soustrasti. V městečku Magangué, kde se narodila Mercedes, nabrali dříví na zbytek cesty.

Fermina Dazová se polekala, když začala cítit zvuk lodní sirény ve zdravém uchu, ale za dva dni s anýzovkou slyšela lépe na obě. Zjistila, že růže voní víc než dřív, že ptactvo nebeské štěbetá na úsvitě mnohem liběji než dřív a že Bůh stvořil jednoho kapustňáka a posadil ho na písčité břeh v Tamalamaque jen proto, aby ji probudil. Kapitán ho zaslechl, dal zabořit k břehu a konečně spatřili obrovitou matku, kojící mládě v náručí. Ani Florentino, ani Fermina si neuvědomovali, jak jeden druhého prostoupili: pomáhala mu s klystýry, vstávala dřív než on a kartáčkem mu čistila umělý chrup, který na noc odkládal do sklenice, a potíž, kterou jí způsobila ztráta brýlí, nakonec snadno vyřešila tím, že na čtení i zašívání používala jeho okuláry. Jednou ráno při probuzení v šeru uviděla, jak si přišívá konflikt na košili, a honem mu jehlu vzala z ruky, dřív než by mohl zopakovat rituální větu, že potřebuje dvě manželky. Sama od něho nepotřebovala nic, jenom aby jí při bolesti v zádech přiložil baňku.

Florentino Ariza si z orchestru vypůjčil housle a dal se do kříšení starých nostalgii; po půldenním nácviku jí dokázal přehrát valčík *Korunovaná bohyně* a pak ho fídlal hodiny a hodiny, dokud mu housle násilím nevyrváli z ruky. Jedné noci se Fermina Dazová poprvé v životě nenadále probudila ze sna, zalykajíc se slzami; neplakala však zlostí, ale lítostí, poněvadž si ve spánku připomněla ty dva staré lidi z loďky, které člunař utloukl veslem. Vytrvalý déšť s ní naopak nepo-

hnul a příliš pozdě si pomyslela, že Paříž možná není tak ponurá, jak jí připadala, a ulice v Santa Fe že třeba nejsou až tak moc přečpané pohřebními průvody. Sen dalších budoucích cest s Florentinem Arizou vyvstal na obzoru: sen o bláznivých cestách bez spousty kufrů, bez společenských povinností: sen o cestách lásky.

Večer před příjezdem uspořádali velkou slavnost s papírovými girlandami a barevnými lampióny. Kvečeru přestalo pršet. Kapitán se Zenaidou tančili v těsném objetí první bolera, která v té době začínala drásat srdce. Florentino Ariza se odvážil Fermině Dazové navrhnout, aby si zatančili svůj důvěrný valčík, ale odmítla. Celý večer si nicméně taktovala hlavou i podpatky, a v jednu chvíli, aniž si to uvědomila, se dokonce vsedě dala do tance, zatímco kapitán splýval se svou něžnou jezinkou v přítmi bolera. Vypila tolik anýzovky, že jí museli pomáhat po schůdcích nahoru, a dostala záchvat smíchu, až jí tekly slzy a všichni se polekali, co se jí stalo. Později, když se v provoněné tišině kajuty konečně uklidnila, pomilovali se poklidnou a zdravou láskou sešlých staroušek, a tato vzpomínka se jí měla vepsat do paměti jako nejhezčí zážitek oné náměsíčné cesty. Na rozdíl od toho, co se domýšlel kapitán se Zenaidou, se necítili jako novopečená snoubenecká dvojice a tím méně jako pozdní milenci. Bylo to, jako by přeskočili celou svízelnou kalvárii manželského života a zamířili přímo k samému jádru lásky. Tiše plynuli jako dva staří manželé, zmoudřelí životem, kteří se dávno vyprostili z jeho úkladných her, z léček vášně, z krutých žertů iluzí a přeludných stavů rozčarování: byli dál za tím vším, dál za láskou. Prožili spolu dost, aby dospěli k vědomí, že láska je láskou kdykoli a kdekoli, ale má tím větší hutnost, čím blíže je smrti.

Probudili se v šest. Fermině Dazové cukala v hlavě bolest naparfémovaná anýzem; v srdci měla zmatek, neboť jí připadalo, že se doktor Juvenal Urbino vrátil, silnější a mladší, než když spadl ze stromu, a že na ni čeká v houpacím křesle u domovních dveří. Měla nicméně dost jasnozřivosti, aby si uvědomila, že tento pocit není důsledkem anýzovky, nýbrž nadcházejícího návratu.

»Bude to jako umřít,« řekla.

Florentino Ariza užasl; jako by mu totiž přečetla myšlenku, která ho nenechávala žít od té chvíle, co se vydali na zpáteční cestu. Ani on, ani ona si neuměli představit, že by mohli pobývat někde jinde než v kajutě, jíst jinak než na lodi, začlenit se do tamtoho jiného života, který jim už navždy měl zůstat cizí. Opravdu to znamenalo něco jako smrt. Už neusnul. Nemohl. Ležel na zádech, ruce založené za hlavou. Vzpomínka na Amériku Vicuňovou jím projela jako bodnutí, zkroutila ho bolestí, a on nedokázal dál odsouvat pravdu: zavřel se v koupelně a rozplakal se, plakal, co srdce ráčilo, beze spěchu, až do poslední slzy. Teprve teď našel odvahu přiznat si, jak ji miloval.

Než vstali a oblékli se už k vylození, loď nechal za sebou bažiny starého španělského plavebního kanálu, zarostlé rákosím, a teď proplouvali mezi lodními vraky a rybníky mrtvého oleje v zálivu. Nad pozlacenými kupolemi místokrálovského města se začínal vyšit oslnivě jasný čtvrtek, avšak Fermina Dazová, stojící u lodního zábradlí, nemohla vystát morový puch jeho slávy, aroganci jeho bašt znesvěcených leguány: děs životní reality. Aniž si to řekli, cítili, že se nedokážou vzdát tak snadno.

Kapitána našli v jídelně ve stavu zpustošení, který měl na hony daleko k jeho obvyklému přepečlivému vzhledu: byl neoholený, oči se mu z nevyspaní podlévaly krví, na sobě měl propocené šaty z předešlého večera a sotva mu bylo rozumět, jak po anýzovce řihal. Zenaida spala. Právě začali mlčky snídat, když k lodi přirazil motorový člun přístavní zdravotní služby s příkazem, že musejí zastavit.

Kapitán vylezl na můstek a odtud hulákal odpovědi na dotazy ozbrojené hlídky. Chtěli vědět, jakou náказu mají na palubě, kolik vezou cestujících, kolik je nemocných, zda se mohl nakazit někdo další. Kapitán odpověděl, že vezou jenom tři pasažéry, všichni tři že mají cholera, ale celou dobu jsou v přísné izolaci. Nikdo z cestujících, kteří se měli nalodit v La Doradě, ani nikdo ze sedmadvaceti mužů posádky se s nimi do styku nedostal. Velitele hlídky to však neuspokojilo; nařídil, že musejí záliv opustit a vyčkat v bažině Las Mer-

cedes do dvou odpoledne, dokud se nevyřídí všechny náležitosti související s karanténou. Kapitán vypustil petardu jako mezkař a mávl na kormidelníka, aby to vzal obloukem zpátky do bažin.

Fermina Dazová s Florentinem Arizou u stolu všechno slyšeli, ale zdálo se, že kapitánovi je to jedno. Mlčky pokračoval v jídle a jeho špatná nálada byla znát i z toho, jak znectil zákony společenského chování, sám základ legendární prestiže říčních kapitánů. Špičkou nože propíchl čtyři sázená vejce a rozmatlal je na talíři s kolečky opraženého zeleného banánu, celé si je cpal do úst a s rozkoší divocha je drtil v zubech. Fermina Dazová a Florentino Ariza na něj nemě zírali, očekávajíc čtení závěrečného vysvědčení ve školní škamně. Po celou tu dobu, co probíhal dialog se zdravotní hlídkou, spolu nevyměnili slovo a neměli nejmenší potuchy, co bude s jejich životem, oba však věděli, že kapitán myslí za ně: bylo to na něm znát z toho, jak mu tepalo ve spáncích.

Zatímco pořádal porci vajec, tác opražených banánů, džbánek bílé kávy, loď poloviční parou vyplula ze zálivu, prorazila si cestu úzkými kanály v mělčinách mezi polštáři vodních rostlin, říčních lotosů s temně fialovými květy a velkými srdčitými listy, a vplula nazpátek do bažin. Voda se měňavě třpytila spoustami rybích těl, která mrtvě plula bokem na hladině, pobita pytláčicími rybáři dynamitem, a nad nimi s kovovým pískotem kroužila mračna vodních i suchozemských ptáků. Okny vtrhl dovnitř vítr Karibského moře, těhotný křikem a skřehotáním ptactva, a Fermina Dazová pocítila, jak se jí v žilách rozbušil nepokojný tep svobodné vůle. Vpravo se šířily kalné a rozvážené vody Magdaleny, a nálevkovité ústí veletoku se střílo do nedohledna, až na druhý konec světa.

Když na talířích nezůstal ani drobeček, kapitán si cípem ubrusu otřel ústa a zahovořil nevycválaným jazykem, který rázem skoncoval s reputací říčních kapitánů jakožto mužů vybrané mluvy. Nemluvil k nim, nemluvil k nikomu, nýbrž snažil se domluvit s vlastním vztekem. Dlouhou litanii pohanských kleteb uzavřel sdělením, že nemá potuchy, jak se vybabrat z téhle šlamastyky, do které se dostali tím, že vyvěsili vlajku cholery.

Florentino Ariza ho poslouchal, ani nemžkl. Potom okny obhlédl celou kružnici větrné růžice se všemi kvadranty a dílky, obhlédl jasný horizont, obhlédl prosincové nebe bez mráček, obhlédl vody splavné na věky věkův, a řekl:

»Poplujeme pořád rovně, rovně, rovně, znovu až do La Dorady.«

Ferminu Dazovou zamrazilo, poněvadž znovu poznala ten dávný hlas, osvícený Duchem svatým, a pohlédla na kapitána: osud byl on. Avšak kapitán ji neviděl, neboť jej zdrtila nesmírná moc inspirace Florentina Arizy.

»Myslíte to vážně?« zeptal se ho.

»Co jsem na světě,« odpověděl Florentino Ariza, »neřekl jsem nic, co bych vážně nemyslel.«

Kapitán pohlédl na Ferminu Dazovou a spatřil na jejích řasách první odlesky zimního jíní. Potom pohlédl na Florentina Arizu, spatřil v něm jeho nezdolnou rozhodnost, jeho neohroženou lásku, a s bázní pojal podezření, že je to život, spíše než smrt, co nemá hranic.

»A jak dlouho myslíte, že se takhle můžeme plavit sem a tam od čerta k ďáblu?« zeptal se ho.

Florentino Ariza měl odpověď připravenou třiapadesát let, sedm měsíců a jedenáct dní včetně noci.

»Celý život,« řekl.

V RYTMU BOLERA

Jméno kolumbijského spisovatele Gabriela Garcíi Márqueze, nositele Nobelovy ceny za literaturu, je našim čtenářům již řadu let důvěrně známé. Vedle proslulého románu Sto roků samoty, který vyšel česky dokonce třikrát (roku 1971, roku 1980 v Klubu čtenářů, naposled v ilustrované podobě v roce 1987, u příležitosti dvacátého výročí díla), měli nebo mají možnost si přečíst i další Márquezovy práce: román Podzim patriarchy (1978), výbor z krátkých próz V tomhle městečku se nekrade (1979) a novelu Kronika ohlášené smrti (1984), všechny v edicích Odeonu. Časopisecky vyšly ještě některé další povídky a rozhovor Garcíi Márqueze s kolumbijským spisovatelem Pliniem Apuleyem Mendozou, který byl pod názvem Vůně gujavy otiskován na pokračování v literární příloze týdeníku Tvorba v roce 1983. Připomeňme tedy jen základní údaje o životních osudech a tvůrčí dráze tohoto dnes patrně nejčtenějšího latinskoamerického autora.

Gabriel Garcíi Márquez se narodil roku 1928 v městečku Aracataca v severní, karibské oblasti Kolumbie. Po středoškolských studiích v hlavním městě Bogotě se zapsal ke studiu práv, které nedokončil. Pracoval jako novinář v Kolumbii (především v Barranquille, velkém přístavním městě svého rodného kraje, a v Bogotě), v Evropě a ve Venezuele. Po vítězství kubánské revoluce se stal zpravodajem havanské tiskové kanceláře Prensa Latina v Bogotě a později v New Yorku. Souběžně s publicistickou prózou psal Garcíi Márquez povídky (první časopisecky otištěné texty jsou z konce čtyřicátých let) a filmové scénáře a připravoval román o historii svého kraje a své rodiny Dům (La casa). Nikdy sice nevyšel, ale z jeho matérie se napájely mnohé pozdější příběhy: román Spadané listí (La hojarasca, 1955, ve kterém se poprvé objevilo městečko Macondo, novela Plukovníkovi nemá kdo psát (El coronel no tiene quien le escriba, 1961, č. ve zmíněném souboru V tomhle městečku se nekrade), povíd-

ky ze sbírky Pohřeb Velké matky (*Los funerales de la Mamá Grande*, 1962) a román Zlá hodina (*La mala hora*, 1962). Tyto prózy získaly Garcíu Márquezovi jisté uznání, především kolumbijských kritiků. Ale opravdovou slávu mu přinesl až román Sto roků samoty (*Cien años de soledad*, 1967). Sága rodu Buendiů a obce Macondo, jež je jakousi sumou všech předcházejících Márquezových próz i dosavadních vyprávěcích postupů, uměleckou zkratkou přítomnosti i minulosti Ameriky, její reality i imaginace, se stala nejvydávanější knihou soudobé latinskoamerické literatury, byla přeložena do několika desítek jazyků, byl o ní napsán bezpočet recenzí, článků i rozsáhlých statí, znají ji jak literární vědci, tak »obyčejní« čtenáři.

Gabriel García Márquez po jejím vydání přesídlil s rodinou do španělské Barcelony. Tam vydal další prózy — sbírku povídek Neuvěřitelný a tklivý příběh o bezelstné Eréndiře a její ukrutné babičce (*La increíble y triste historia de la cándida Eréndira y de su abuela desalmada*, 1972) a román Podzim patriarchy (*El otoño del patriarca*, 1975), barokizující, groteskně nadsazený příběh stárnoucího diktátora. V následujících letech se García Márquez věnoval především svým »starým láskám« — práci pro film a publicistice (roku 1977 získal výroční cenu Mezinárodní organizace novinářů za soubor reportáží o revoluční Kubě) — a vše nasvědčovalo tomu, že se k umělecké literatuře už nevrátí. O to větší pozornost vyvolaly nové výpravné prózy z osmdesátých let: novela Kronika ohlášené smrti (*Crónica de una muerte anunciada*, 1981), která dramaticky aktualizuje prastarý mýtus o osudové předurčenosti, a román Láska za časů cholery (*El amor en los tiempos del cólera*, 1985). Jejich zajímavým pendantem jsou první tři svazky Márquezových sebraných novinářských próz — Texty z pobřeží (*Textos costeros*) a Mezi šviháky I., II. (*Entre cachacos I, II*), které vyšly v Madridu r. 1982. Odkrývají mnohdy překvapivé souvislosti mezi oběma polohami literární činnosti a dokládají, že novinář a vypravěč García Márquez byl také jedním z průkopníků tzv. literatury-svědectví, dnes tak hojně v Latinské Americe pěstované. Dodejme ještě, že roku 1982 byla Gabrielovi Garcíovi Márquezovi udělena Nobelova cena za literaturu.

Jak předznamenává název posledního Márquezova románu,

jeho námětem je láska. Láska ve svých nejrozmanitějších podobách, proměnách, odstínech a variantách. Láska milenecká a manželská, láska skrývaná i vystavovaná na odiv, láska pronásledovaná i velebená, nezkušená i zralá, rodící se a uvádající. Láska zálezná i věrná, láska na jednu noc a láska na celý život. Láska jako vášeň a láska jako něha. Láska těl i láska duší. Láska, jak ji prožívají především tři protagonisté příběhu: telegrafista Florentino Ariza, měšťanská dívka a později vážená patricijka Fermina Dazová a lékař Juvenal Urbino. Ale také početné podružné postavy, které se objeví třeba jen v jednom kratičkém úseku, a přesto se vryjí do paměti nějakým gestem, grimasou, výrokem, pachem.

Vedle tohoto vůdčího námětu se v díle prosazuje další tematická linie, neméně významná a pro autora dokonce příznačnější: stáří. Ve všech předchozích prózách Garcíi Márqueze najdeme nezapomenutelné postavy starých lidí (uveďme namátkou protagonisty novely Plukovníkovi nemá kdo psát a románu Podzim patriarchy, »ukrutnou« babičku z Neuvěřitelného a tklivého příběhu o bezelstné Eréndiře, mocnou vládkyni rodu z Pohřbu Velké matky, mnoho hrdinů ze Sta roků samoty), ale žádná nepodává tak důkladnou a jímavou studii stárnutí a stáří jako právě tato »epopej lásky«. S oběma náměty jsou těsně spjaty motivy samoty (o níž Gabriel García Márquez prohlásil, že je základním tématem všech jeho próz) a smrti. Smrt je zde pojímána nejen jako přirozené vyústění lidského života, ale především jako stálá dimenze milování, jako akcent, kterým se láska dramaticky zhodnocuje. Samota je pak prostor, který láska vyklidila nebo dosud nezabýdlela. (Vzpomeňme v této souvislosti na vůni hořkých mandlí, kterou se příběh otevírá a v níž jsou všechny zmíněné náměty a motivy dokonale propojeny.)

Druhá část titulu — »za časů cholery« — vede k jistému časovému vymezení příběhu, naznačuje jeho dobový i místní kontext. Dějištěm románu je sice nejmenované, ale z mnoha indicií zcela jednoznačně poznatelné starobylé kolumbijské město Cartagena de Indias na pobřeží Karibského moře a povodí řeky Magdalena od ústí do Karibského moře až po přístav La Dorada ve střední části jejího toku. Cartagena v rozpětí více než sedmdesáti let od druhé poloviny minulého století do dvacátých

až třicátých let století našeho, decimovaná stejně epidemiemi cholery jako nepřetržitými ozbrojenými boji mezi liberály a konzervativci. Magdalena pustošená bezohlednou těžbou dřeva v pobřežních lesích, postupující industrializací a nezájmem vlád o budoucí život krajiny; Magdalena, po jejichž páchnoucích a ubývajících vodách plují lodi se žlutou vlajkou věstící smrt v podobě cholery na palubě.

Cholera je také významným prvkem dějotvorným. Na cholera zemře Juvenalův otec lékař, s cholera vede i on zápas od návratu ze studií v Paříži až do konce života. Domnělé Ferminino onemocnění cholera seznámí mladého lékaře s dívkou a stane se počátkem celoživotního vztahu. Vášnivá zamilovanost Florentina se projevuje stejnými příznaky jako nákaza cholera. Předstíraná epidemie cholery na lodi, na níž se plaví Fermina s Florentinem na konci života, dá výlučný prostor jejich lásce a otevře ji nekonečnu.

Cholera je konečně symbolem. Jestliže v rovině dějové je spíše pomocníkem lásky, v rovině symbolické zastupuje vše, co stojí proti ní: samotu, stáří, smrt; úpadek biologický i sociální, individuální i kolektivní. Symboličnost tohoto prvku je násobena ještě dvojrodovostí a dvojjvýznamovostí slova »cólera« ve španělštině: »el cólera«, cholera; »la cólera«, vztek, hněv, zloba. V tomto druhém utváření se může vztahovat k další metle, která sužovala Kolumbii v minulém i tomto století: k neustálým občanským válkám, v nichž zahynulo nesrovnatelně víc lidí než v nejkrutější epidemii cholery.

Je možné se ptát, čím je nový román Garcíi Márqueze spjat s předchozí tvorbou a čím se od ní liší. Nabízí se srovnání především s dvěma »velkými« romány Sto roků samoty a Podzim patriarchy. I při letmém čtení je zřejmé, že Lásky za časů cholery má blíž k prvnímu dílu. Kolumbijským prostředím a dobou, na něž je příběh vázán, způsobem fabulace (více méně uzavřené osudy několika postav), jazykovou výstavbou (zdánlivě »prostý«, neexperimentující výraz). Na rozdíl od Sta roků samoty je Lásky za časů cholery jakoby určitější, konkrétnější, jednoznačnější. Místní i časové souřadnice jsou přesnější a určitelnější. I zde najdeme hyperbolizaci (jedenapadesát let, devět měsíců a čtyři dny, po něž čeká Florentino na novou možnost vyznat se

z lásky k Fermině), ale v zásadě nepřekračuje meze možného. Mnozí hrdinové připomínají postavy ze Sta roků samoty (Fermina se svou zarputilostí a tvrdohlavostí začleňuje do rodu Úrsul a Amarant Buendíových, Florentino má rysy nešťastného Amarantina nápadníka Pietra Crespiho); také některé epizody (mladičká Florentino, který v milostném rozčilení polyká růže) prozrazují spřízněnost s dílem, které Márqueze proslavilo. V posledním románu je nesporně méně prvků toho, co bylo ve Stu letech nazváno zázračným reálnem nebo magickým realismem. Také jeho celkové vyznění je odlišné. Loď, na níž cestují Florentino s Ferminou, je podobně svébytným, uzavřeným světem jako Macondo. Žlutá vlajka cholery, pod níž pluje, ji zčásti vyčleňuje ze světa přírodních a společenských zákonů, jako se z něj vymyká Macondo. Ale zatímco výlučnost Macondo je založena na samotě jeho obyvatel (proto je rozmetáno v závěrečném apokalyptickém viru), výlučnost Fermininy a Florentinovy lodi se rodí ze spřízněnosti dvou jedinců, spřízněnosti dvou osudů, z lásky, která překonala biologické i společenské zákony. A proto se plaví v nekonečném proudu řeky, chráněna právě tím, co láska svou stálostí pokořila: znamením cholery jako znamením smrti a zániku.

Lásky za časů cholery se již krátce poté, co vyšla, stala nejprodávanejší knihou nejen v Kolumbii, ale i ve Španělsku a ve většině latinskoamerických zemí. K její přitažlivosti a »čtivosti« přispívá jistě podstatnou měrou samo téma lásky s překážkami a »šťastným koncem«, které také již vedlo k označení románu jako »novela rosa« (doslovně »růžový román«; spojitost s naší »červenou knihovnou« je nasnadě). Ale nejen ono. Poněkud melodramatické ladění a líbivé vyznění vyprávěného příběhu naznačují již dva verše v úvodu vyprávění: jsou z taneční písně Korunovaná bohyně, která byla v Kolumbii nesmírně populární na sklonku padesátých let (Márquezova »slabost« pro latinskoamerické šlágry je obecně známa) a v níž slepý lidový básník a skladatel Leandro Díaz vyzpíval svůj neopětovaný milostný cit. Láskou za časů cholery skutečně jako by pulsoval výrazný rytmus bolera s jeho sladkobolnou melodií a nářkem zhrzeného (zklamaného, opuštěného, nevyslyšeného) milence, jehož láska jde až za práh smrti, případně smrt provokuje, pokouší a vábí.

Zdá se tedy, že Gabriel García Márquez se ve svém posledním díle vydal — podobně jako již dříve někteří jiní hispanoameričtí prozaici (Argentinec Manuel Puig, Peruánec Mario Vargas Llosa, Chilán José Donoso) — na průzkum nejistých hranic mezi »velkým« a »pokleslým« uměním. Má na této cestě několik bezpečných průvodců. Především svou schopnost fabulovat, rozvíjet příběh. Svůj cit pro utváření postav, pro zobrazení prostředí, které je postiženo v nejmenších detailech, tyto detaily však nikdy nepřekrývají příběh sám, neprosazují se ve svém dílčím významu, ale naopak vedou k navození celkové atmosféry prostoru a času, v nichž se naplňují lidské osudy. Má dar výpravné řeči, která vzbuzuje dojem, že sledujeme spontánní, bezprostřední tok vyprávění, a neuvědomíme si důmyslně rozestřenou síť, do níž se slova zachytávají a vytvářejí konečnou strukturu díla. A má konečně svůj smysl pro humor, pro specifický druh láskyplného humoru, kterému Kolumbijci říkají »malicia criolla« neboli kreolská, domácí, případně domácí potouchlost. Takové to spiklenecké mrknutí na čtenáře právě ve chvíli, kdy se chystá uronit slzu nebo srdceryvně povzdechnout nad osudem hrdiny (např. když Florentino Ariza navštíví ovdovělou Fermínu, aby jí po více než půl století zopakoval přísahu věčné věrnosti a lásky, a musí urychleně opustit dům, neboť jeho útroby nesdílejí vznešené pocity jeho duše).

V každém případě Gabriel García Márquez již svým předchozím dílem dokázal, že čtenářská úspěšnost může jít ruku v ruce s vysokou uměleckou hodnotou díla. Je pravděpodobné, že Lásky za časů cholery nedosahuje mnohovýznamovosti Sta roků samoty, jejich myšlenkové hloubky. Ale potvrzuje velké vypravěčské mistrovství kolumbijského prozaika a obohacuje je o nové aspekty. V soudobé světové literatuře jsou stále vzácnější díla, v nichž by destruktivní obraz moderního světa byl provázen tak výrazným humanismem, vírou v možnosti člověka, ve smysl lidského života jako právě v tomto vyprávění »v rytmu bolera«.

Na závěr těchto řádků stojí snad za zmínku ještě jedna věc. Jak bylo řečeno, dílo Garcíi Márqueze je u nás poměrně známé. Skutečnost, že se na jeho uvádění podílelo již pět našich překlada-

teřů, dává i určitou představu o možnostech českého jazyka a českého tvůrčího naturelu vyrovnat se s nezaměnitelným marquezovským rukopisem.

Hedvika Vydrová

Svazek 599

GABRIEL
GARCÍA
MARQUEZ
LÁSKA ZA ČASŮ
CHOLERY

Ze španělského originálu El amor en los tiempos del cólera,
vydaného nakladatelstvím Bruguera,
Barcelona 1986,

přeložila Blanka Stárková.

Doslov napsala Hedvika Vydrová.

Obálku, vazbu a grafickou úpravu navrhl Michal Cihlár.

Vydal Odeon, nakladatelství krásné literatury a umění, n. p.,
jako svou 4796. publikaci v redakci krásné literatury.
Praha 1988.

Odpovědný redaktor Jan Hloušek.

Výtvarný redaktor Miloš Novák.

Technická redaktorka Jana Maryšková.

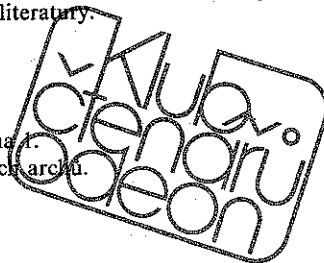
Vytisklo Rudé právo tiskařské závody, Praha.

22,65 autorských archů, 23,09 vydavatelských archů.

Vydání první. 605 22 856.

Náklad 92 000 výtisků.

01-113-88. 13/34.

Vázané 30 Kčs